



**Vári Éva**  
*az édes-bús piruettek színésznője*



**VÁRI ÉVA,**

**AZ ÉDES-BÚS PIRUETTEK  
SZÍNÉSZNŐJE**

---

*„Elmenni a döbbenetig, aztán a meredély  
szélén megfordulni, és csinálni egy  
flikflakkot. Vagy piruettet. Vári Éva  
színésze csupa édes-bús piruett.”*

*Koltai Tamás: Vári Éva rózsái*

*„A hivatás az a boldogság, mikor az  
embernek szenvedélye lehet a munkája.”*

*Stendhal*

*„Akkor én boldog ember vagyok.”*

*Vári Éva*

**VÁRI ÉVA,**

**AZ ÉDES-BÚS PIRUETTEK  
SZÍNÉSZNŐJE**

---

**Köszönjük** Stuber Andreának, a Színházi Kritikusok Céhe elnökének figyelmét és biztatását, Berze Nórának, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet munkatársának szíves segítségét, a Vári Éva Tisztelői Facebook-csoport tagjainak a könyvben idézett bejegyzéseiket, s az ismeretlen jótevőnek a Budapesti Kamaraszínház honlapjának rekonstruálását.

# TARTALOMJEGYZÉK

---

I. Magyarázkodás	5
II. Vári Éva játékstílusa	8
III. Vári Éva a függöny mögött	16
IV. Ahogy elkezdődött	20
V. Kaposvár (1958-1963)	25
VI. Pécs (1963-1993)	29
A pécsi szubrett	30
„Újratervezés”: musical-főszerepek és a próza indulása	35
A nagy tragikomika beérése	53
VII. Budapesti Kamaraszínház (1992-2012)	92
VIII. A szabadúszó	177
IX. Filmek, tévéjátékok	208
Utószó	215
Függelék	219
Színpadi szerepek katalógusa	219
Kitüntetések	223
Fontosabb portréfilmek, televíziós interjúk források helyei	224
Teljes színházi előadások felvételeinek források helyei	225

## I. MAGYARÁZKODÁS

Ez a könyv szubjektív. Nem színházi szakemberek, hanem laikus színházszeretők írták, tiszteletből, szeretetből. Ám akkor sem lehetne objektív, ha szakavatott színikritikus írná. Hiszen bármilyen művészi alkotás, előadás megítélése, befogadása vagy elutasítása, a tetszés és a nem tetszés óhatatlanul szubjektív. Kiváltképpen áll ez a színeszetre, amelynek instrumentuma és produktuma is közvetlenül maga az ember, egy ember személyisége. És könyvet eleve csak olyan színészcsoport ír egy szakember is, akinek élvezni és nagyra tartja a játékát.

Jobb lenne, ha egy jó tollú színházi szakember írta volna a könyvet Vári Éva pályájáról. De a hivatásos színikritika nehéz helyzetét tekintve ez manapság hiú ábránd, hiába értékelték és értékeli nagyra számos rangos kritikus Vári Éva színészetét. Ezért – a hályogkovácsok bátorságával – kézbe kellett venni az ügyet. Mert evidens, hogy egybe kell foglalni Vári Éva pályáját, és meg kell próbálni megörökíteni az egyedülálló játékát.

Ezt a laikus véleményt remélhetően igazolja egy neves néhai pályatárs, Muráti Lili nyilatkozata. Ő legkevésbé sem az udvarias közhelyeiről volt híres, így magas az árfolyama egy bókjának. Muráti 2002-ben, hazalátogatván, interjút adott a Nők Lapja számára Szegő Andrásnak:

„Szegő András: - Volt színházban?

Muráti Lili: - Ismeri Vári Évát?

Szegő András: - Csodálatos.

Muráti Lili: - Csodálatos. Úgy, ahogy mondja! Remek színésznő, és valami olyan gyönyörű hang! Láttam az *Edith Piaf*-ban. Miért nem ismeri őt az egész világ?

Szegő András: - Talán mert hülye a világ.

Muráti Lili: - Igaza van. Az mesés előadás volt.”<sup>1</sup>

E könyv apropója nem az, hogy Vári Éva pályája lezárult volna, és eljött volna valamiféle ünnepélyes zárszámadás ideje. Ellenkezőleg, éppen az az üzenete, hogy „Nagy szükségünk van Rád.” Vári Éva a 2016/17-es színházi szezon után ugyan nem játssza tovább a jelenlegi szerepeit Budapesten és hazaköltözik Pécsre, ám így nyilatkozott: „... nem merem és nem is akarom kimondani, hogy többet nem csinálom. Nemrég felkérést kaptam a Pécsi Nyári Színháztól hat előadásra a *Boeing, Boeing* című vígjátékban. [...] Ha valaki úgy gondolja, hogy rám van szüksége egy darabban, elvállalom a számomra is megfelelő felkéréseket.”<sup>2</sup>

„Mi az: egy «szerep»? Talán egy olyan megírt alak, aki kívánja a színészt, akit kíván a színész, és kettejük kívánságát kiegészíti a közönség kívánsága, hogy ők

<sup>1</sup> Az interjú Szegő András Magánybeszélgetések c. kötetében is megjelent: Park Kiadó, 2003.

<sup>2</sup> hvg.hu/kultúra/2017.04.03. Vári Éva: „Nem szántam bombasztikus hírnek, hogy abbahagyom”, Szentgyörgyi Rita interjúja. A Boeing, Boeing előadása ősztől beköltözik a Pécsi Nemzeti Színház kamaraszínházába: évadhirdetés, Facebook 2017.04.23.

ketten találkozzanak.”<sup>3</sup> Ezeket a kölcsönös kívánságokat azonban csak a színházi szakma szereposztói elégíthetik ki. Hisz sem az álló ovációkat rendező közönség, sem a hozsannázó kritikusok nem adhatnak jó színházakban jó szerepeket.

Annak ellenére, hogy a színésznő számunkra kedves, mellőzni igyekeztünk az üdvözült elragadtatás megnyilvánulásait és az elvont szuperlatívuszokat; és általában véve szeretnénk volna elkerülni a színházrajongás ismerős tünetét, „A Színház, a Mágikus Csoda” jegyében fogant poézist (ami nem is olyan könnyű, mert a színház alkalmasint tényleg tud így hatni.) Azt szeretnénk minél konkrétabban bemutatni, hogy Vári Éva játéka, annak elementáris hatása mitől olyan, amilyen.

Könyvünk csak felületesen képes felidézni ezt a 2018-ban 60 éves színészi pályát, a majd’ 200 színházi bemutatót. Csak nyilvánosságra került forrásokra támaszkodtunk, a könyv megírásában nem működött közre Vári Éva, sem pályájának közeli tanúi. Magunk pedig nem követhettük végig ezt a pályát, nem jártunk a Pécsi Nemzeti Színházba, amikor Vári Éva ott játszott. Budapesten meg némi szerencse is kellett Vári Éva „felfedezéséhez”. Mert ez a kivételes képességű színésznő a fővárosban majd’ két évtizeden át egy olyan színház -- a Budapesti Kamaraszínház -- tagja volt, amelynek (1998-tól) a Nagymező utcai 145 férőhelyes Tivoli volt a legnagyobb játszóhelye, s emellett az Asbóth utcai 70, illetve 67 fős két kis stúdió-színházban működött. S hogy milyenek is voltak ezek a játszóhelyek?

Molnár Gál Péter<sup>4</sup> Vári Éva Arkagyina-alakításának, az Alföldi Róbert által rendezett Sirály-előadásnak a helyszínét a következőképpen írta le: „Magasszárú hócipőkben, ipari gumicsizmákban tocsognak a színészek az Asbóth utcai Sirályban. Medencében játsszák Csehovot, akárha mindazon elpicsozott könnyet, amit 101 év óta elsírtak a Sirály előadásain, Alföldi Róbert fölfogott volna a színpad helyetti ipari vályúba. A rendező megfordította a kínosan kényelmetlen, kamaraszínháznak nevezett raktár rendjét: ahol máskor nézők ülnek, ott folyik a játék, az elcsatolt játéktér mélyére utász hídon közlekedhet a nagyérdemű. [...] Kentaur<sup>5</sup> az undok és színházra majdnem alkalmatlan helyiséget célszerűen kiürítette.”<sup>6</sup>

Stuber Andrea színikritikus e színházacskák alkalmasságáról így írt 2002-ben: „Elégge el nem ítéhető módon a komfortérzet hiányosságaival kezdem. Kell ugyanis némi fakírhajlam ahhoz, hogy az ember szeressen a Budapesti Kamaraszínházba járni. Tudniillik ez egy olyan színházi konglomerátum, amely három játszóhellyel rendelkezik, s igazán nehéz eldönteni, hogy melyik a legkényelmetlenebb. A Tivoli Színház, a Shure és az Ericsson Stúdiók egyikében

<sup>3</sup> Gábor Miklós: Tollal, Szépirodalmi Kiadó, 1968.

<sup>4</sup> 1936-2011. Színikritikus, dramaturg, színháztörténész. A 60-as évektől 20 éven át a kritika rettegett pápája. Ellentmondásos, megosztó - nagy tudású, tehetséges, kíméletlen, gyilkos humorú - kritikus volt.

<sup>5</sup> Kentaur (Erkel László) díszlettervező.

<sup>6</sup> Sirály(hatás)vadászat, Népszabadság, 1997.02.17.

sem helyre szólóak a jegyek. Ez garantálja, hogy mindig hosszasan kelljen nyomorogni az ajtó közelében, hiszen a legtöbb esetben csak néhány perccel előadás előtt eresztik be a közönséget. [...] Mindhárom helyen súlyosan nézőbarátságtalan a színházterem. A nézőtér variabilitásáért avval fizetünk, hogy zsöllye helyett székek zsúfolódnak a bizonytalan érzést keltő faemelveken. A sorokba általában csak az egyik oldalról lehet bejutni, minek következtében minden egyes érkezőtől atrocitást szenved a már jelenlevő. Aki épp bebotorkál, az elkerülhetetlenül megrugdossa a sorban ülőket, plusz elhúzóadási igyekezetében még jól fejbevagdossa válltáskájával az előző sorbelieket. Sokáig az Ericsson volt a rémesebb – a három éve történt átalakításáig –, most a Shure. [...] Volt olyan koranyári este, amikor az előadásnak néhány percre le kellett állnia, mert a legfelső sorban rosszul lett ember csak komolyabb nézőtéri átrendezés nyomán tudott kijutni a levegőre.<sup>7</sup>

Vári Éva – a Józsefvárosi Színházban előadott négy musicaltől, majd néhány vendégjátéktól eltekintve – 2012-ig ekkorika közönség előtt és ilyen körülmények között játszott a fővárosban. Miután 1993-ban, 29 színházi évaddal a háta mögött a Pécsi Nemzeti Színházból – az 1895-ben megnyitott, neoreneszánsz stílusú, több-páholysoros pécsi színházpalotából – Budapestre érkezett. Egy négy-tagozatos alkotóműhelyből, amelyhez az Eck Imre vezette Pécsi Balett is tartozott, s amelynek olyan főrendezője volt, mint Sík Ferenc, s olyan fődramaturgja, mint Czímer József, a Vígszínház legendás Várkonyi-érájának munkatársa. Pécssett a színésznő társulati tagsága idejében – részben a főszereplésével – elsőrangú előadások születtek, köztük számos hazai, ill. ősbemutató.

Mint olvashattuk, a Budapesti Kamaraszínházba a hivatásos kritikusok is dohogva jártak. Így fordulhatott elő, hogy a 2006-tól játszott *Hat hét, hat tánc* című darab nézői a Thália Színházban még azt kérdezték Vári Éváról a jegyszédőktől „– Ki ez a színésznő? Honnan jött, talán Erdélyből?”

Ő azonban nem zúgolódott a körülmények miatt. Az ötödik X-en túl hagyta ott a pécsi fészket, és másfél évtized után ugyan, de nagy elégtételt érezhetett, hiszen nem hiába vállalta a kockázatot. Itt, a Kamaraszínház tagjaként kapta a közönség-díjait (Súgó Csiga fődíjat és több Súgó Csiga díjat, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagságát az Operettszínház előtti, bronzba öntött lábnyomával), és itt érte el a legrangosabb állami elismeréseit és kitüntetéseit, a Kiváló Művész címet, s végül a Kossuth-díjat. *„Épp harminc éve voltam tagja a Pécsi Nemzeti Színháznak, amikor 1993-ban igent mondtam a Budapesti Kamaraszínház hívására, és feljöttem Pestre. Tudom, ha akkor nem mozdulok, most nyugdíjasként üldögnék otthon a pécsi házamban, és néha a színház behívna egy-egy szerepre. Pesten viszont hirtelen érdeklődés támadt irántam. Nemzedékem számos színészét elfelejtették mára, engem meg ötvenen túl kezdtek megismerni.”*<sup>8</sup>

Ezzel együtt, egy hosszútávú futó ereje és kitartása, egy profi bokszoló tucatnyi menetet kibíró ütés-állósága kellett Vári Éva karrierjéhez. És az önironikus hu-

<sup>7</sup> Gyári szezon – Egy évad a Kamaraszínházban, Színház, 2002/8.

<sup>8</sup> Stuber Andrea: Páratlan színésznő, Népszabadság, 2004. 12.03.



mora. Amikor 2007-ben a Halhatatlanok Társulatába választották, Lang Györgyi vigaszát idézte: „A Patkós Irmát 80 éves korában fedezték fel, úgyhogy Évikém, van még egy-két éved.”

Ahogy sokan, köztük Koltai Tamás és Érdi Sándor is megállapították, Vári Éva nem volt és talán most sincs „a helyén.” Mindig is a nehezebb, a külső pályán kellett futnia, és nem hordta ölében a szerencse. Fanyar humorával azt mondta erről: „Az ismert mondással szemben, miszerint jókor jó helyen volt valaki, én rosszkor, rossz helyen szoktam lenni.”<sup>9</sup>

A nehézségek miatti kesergés azonban távolról sem a helytálló olvasata Vári Éva pályájának. Mert ha magasabb távlatból, nem csupán a színészi lét mindennapi kiszolgáltatottságának szintjéről nézzük, akkor egyenesen mesébe illő ez a pálya. Demonstrálja ugyanis, hogy a született tehetség igenis utat törhet magának akkor is, ha külső körülmények nem támogatják. Hogy az elhivatottság képes legyőzni minden akadályt, paradox módon még azt is, hogy Vári Éva alapjában egy anti-színésznő. A pályája igazolja, hogy a tehetsége és akarata révén – az emberek hatalmas többségével szemben – ura a sorsának: egész életében azt csinálta, amit a legjobban szeret, amire született, amiben kiváló és sikeres. A babérok szerint is, amelyeket – nem könnyen, de – learatott.

A könyvben a Vári Éva-idézetek dőlt betűvel szerepelnek. Bővebben szólunk a közelmúltban és a jelenleg is játszott szerepeiről, illetve az olyan előadásairól, amelyeknek van közzétett felvétele.

## II. VÁRI ÉVA JÁTÉKSTÍLUSA

Mielőtt rátérnénk az élet- és pályarajzra, megpróbáljuk átfogóan és konkrétan bemutatni Vári Éva játékának jellegzetességeit. Ha tudjuk is, hogy elég reménytelen ez a becsvágy. Hiszen a művészetben „azt, hogy mi a jó vagy mi a rossz, szóban nem lehet meghatározni. Ahhoz az emberi ízlés fejlettsége kell, amely szavak nélkül tud megkülönböztetni.”<sup>10</sup> S nemcsak hogy nehéz megragadni és visszaadni a színészi játékot, de egy színész karizmáját, bűbáját egyenesen lehetetlen. Nézzünk meg két példát, mikroszkóp alatt. Az első a Halhatatlanok Társulatába választottak ünneplésének Nemzeti-színházi gálaestjéről 2007-ben készült felvétel mindössze 3:14 perces részlete.<sup>11</sup> A műsorvezető bemutatja Vári Évát. Ő 0:57-kor belép, jön előre. Taps. Hurrázás. Ütemessé válik a taps. Háromszor megköszöni. Tovább tart az ütemes taps. 1:20-kor kezd bepárasodni a szeme. 1:32-kor átvesz egy rózsaszálat. 1:35-kor egy fél-mosollyal lehajtja a fejét a rózsza fölé. Lehajtott fejjel háromszor bólint egy kicsit, biccent maga elé, aztán 1:40-kor fölnéz, tekintetében a fájdalom maradékával, amely miatt

<sup>9</sup> Halhatatlanok Társulata, portré, MTV1, 2008.04.06., Sugár Ágnes interjúja

<sup>10</sup> Kodály Zoltán. In: Vásáry Tamás: A zenén túl, Nap Kiadó 2003. 29. old.

<sup>11</sup> <https://www.youtube.com/watch?v=YRen-ssrZCk>

lehajtotta a fejét, és sóhajt egyet. 1:35 és 1:40 között, 5 másodperc alatt elmondta a kitüntetéssel kapcsolatos ambivalens érzéseit és mögöttük a fél életét. A lehajtott fej, a summázó három kis bólintás, aztán a tekintet és a kis sóhaj felkavarta, felidézte mindazt, amit a pályájáról tudunk, és kifejezte, hogy ezzel kapcsolatban mit érez. Ekkor nem játszott semmit, de ugyanígy játszik is.

A másik felidézett jelenet a Stúdió '96 című tévéműsorában Érdi Sándor által egy Piaf-előadás után a színházban készített interjúból való.<sup>12</sup> Egy akkor felvett filmbejátszás Pam Gems Piaf-musicaléből. Szólnak „A rózsaszínű élet” bevezető akkordjai. Kijön Vári Piafként egy zavart fél-mosollyal a függöny elé. Üdvözlő bólintás, körülnéz, megbillen, és hátranyúlva belekapaszkodik egy pillanatra a függönybe. Mosolyogva belekezd a számba. Aztán elkomorodik, kihagy egy fél sort, tovább énekel, és igyekszik visszafojtani a nevetést, de mégis nevetésben tör ki. Piaf spiccesnek tűnik. Ellök egy férfit, aki csitítani próbálja: egy mozdulat, pár kísérő szó, s itt a külvárosi, a közönséges Piaf. Beinti a zenét, újra belekezd a számba, és most hirtelen tragikus lesz, sírós, leül, elege van, nem énekel. Piaf nem csak spicces, hanem részeg. Felemelik, de ez nem segít, dúltan tovább csörtet, gesztikulál, összefüggéstelenül emlegeti a számait, elesik, majd felszedik. Ehhez a tökéletes részegség-alakításhoz Vári Évának 1 percre és 16 másodpercre volt szüksége. Ennyire töményen tud játszani. Ez nem naturalizmus, ez szesz-lepárlás. A gesztusai telibe találnak, s olyan választékosak, hogy a részegség fokozatos felismerését is lehetővé teszik. Nem szimulál látványos tántorgást, nem akad össze a nyelve, nem beszél kásásan. Nincs szüksége ilyen banális eszközökre. Halálpontos látlelet egy rutinos iszákosról, aki az alkoholtól üzemel, mint mondja is a darabban, s mindez anélkül, hogy a részeg Piaf viselkedését keltene. Mert Vári Éva szereti Piafot.

Vári Éva gesztusainak nyelve, a stílusa olyan, mint bizonyos fajta nagy írók, vagy a nagy költők stílusa: kevés szó is elég ahhoz, hogy menten odavigyenek, ahová akarnak, s lásd, akit-amit láttatni akarnak. Mert e kevés szó (úgymond: a jéghegy csúcsa) olyan, s úgy van összerakva, hogy felébreszt, megidéz egy asszociáció-tömeget. A gesztusai annyira találóak és beszédesek, hogy általuk sűrűn és tömören, felismertető erővel fejezi ki magát. (Gesztus alatt nem csak egy szoroson vett taglejtést, mozdulatot értünk, hanem mindazokat a színészi eszközöket együttesen, amelyekkel egy színész a játszott figurát egy adott pillanatban kifejezi: a testtartást, járást, hangerőt, hangsúlyt, hangszínt, a csöndet, mimikát, tekintetet, sírást, nevetést, stb.)

Szegvári Menyhért, a színésznő rendezője Pécsen és a Budapesti Kamaraszínházban, egy írásában provokatívnak nevezi Vári Éva gesztusait, amennyiben meglepőek, mert gyakran nem a várt – a kézenfekvő, sablonos – gesztusok. Ám nem csak eltérnek a szokványos színészi megoldástól, hanem többet mondanak el a figuráról a sablonos gesztusoknál. Egy pillanat alatt ébresztenek fel bennünk bonyolult, összetett érzéseket.

---

<sup>12</sup> <https://www.youtube.com/watch?v=aDGpghFRg0k>

Szegvári példát hoz erre, Szomory Dezső „Hagyd a nagypapát!” címen játszott darabjának előadásából, amelyet 1982-ben Pécsen ő rendezett: „A főhős, Szabóky Zsigmond Rafael korunk hőse is lehetne: nagyszabású alak, de a «moral insanity» diagnózisa illik rá. Éppen elhagyni készül a belé még mindig szerelmes, alázatos, megadó és megértő feleségét, Magdát, aki miatta vált el, hogy elvegye annak húgát, Diane-t, aki szintén a háztartásukban él. Magdát, a feleséget Vári Éva játszotta. A két testvér közötti nagyjelenetben Magdának be kell fognia a beszélő Diane száját, mert nem bírja tovább hallgatni, amit mond. Vári Éva döbbenetes hatást ért el azzal, hogy a húga száját egy erőteljes, kétségbeesett csókkal tapasztotta be –, ahelyett, hogy kézenfekvően, kézzel fogta volna be. Ez nem egyszerűen meglepő, s így provokatív, hanem mást és sokkal többet mond el Magdának a húga iránti, ambivalens érzéseiről, mintha kézzel fogná be a száját.”<sup>13</sup>

Egy másik példa a Vári-féle gesztusok erejére Örkény István Macskajátékából, amelyben Orbánnét játszotta. A régi szerelme-szeretője és a barátnője által kétszeresen megcsalt Orbánné öngyilkosságra készül. Már megitta a feloldott altatókat, (biztos, ami biztos, a maradékot is lenyalta az ujjáról), s egy újságot terít a heverőre, a papucsos lába alá: „tisztességes ravatalon” találják majd meg őt. De az újság leesik, s ahogy Orbánné ingerülten feltápászkodik és felveszi, érdeklődve beleolvas, mi több, a fejét rázva reagál is valami hírre. Ez a kis betétszám egy tragédia – a főhősnő öngyilkosságának – közepén visszacsempészi a tragikomédiába a komédiát, és ízelítőt ad Orbánné legyőzhetetlen, impulzív lényéből, amely a halál küszöbén se tagadja meg magát.

A felidézettekén kívül Vári Évának számtalan hasonló pillanata van a színpadon. Ő nem „eljátsszik”, vagy „átél” egy megírt alakot, hanem mindent felhoz a szöveg alatti tartományból, és oly módon alkotja meg, mint egy tömör és bravúros stílusú nagy író: a szerző-adta szavak mellett a játékaival, a gesztusaival. Egy darabhoz – önmagából – még egy darabnyit képes hozzáadni. Az életről, az emberi lélekről, a sár-arany természetünkről szerzett tudásából, az ösztöneiből merített olyan revelatív, a „ráismerés” élményét adó gesztusokkal sűríti egybe egy szerep annyiféle arcát, hogy az igaz, élő, kerek egész lesz.

Egy civil számára nem világos, hogyan lehet élvezettel eljátszani akár több százszor egy olyan szerepet, ami „megvan”, még ha apróbb rögtönzések történhetnek is. Talán a színpad emlegetett, csodás mámorító hatása (alighanem az izgalomtól a vérben dübörgő adrenalin, dopamin és hasonló) miatt, amelytől elmúlik a színésznek még a foga fájása is? Ha többször látjuk, kapiskálni kezdjük, hogy egy bejáratott előadás is mennyire érzékeny és képlékeny. Az estéről estére, folyton változó körülményektől függ a hangneme, a színvonala és a sikere is. A pálya mindig ugyanaz, a lovak is, de minden futam eredménye más. A színházi emberek, mint a szerencsejátékosok, nem véletlenül babonások. Vári Éva előadásainak változékonysága persze csak azért élvezetes, mert a játék elementáris. De mi az, amitől újra és újra elemi erővel hat?

---

<sup>13</sup> Facebook: Vári Éva Tisztelői, 2016.08.02.

Koltai Tamás<sup>14</sup> az elragadtatás hangján jellemezte a játékát. Koltai, sokáig a kritikusok doyenje, nem az alacsony mércéjéről volt híres. Ha ő el volt ragadtatva egy színésztől -- méghozzá általában a színészetétől, nem csak egyes alakításaitól --, azt ki lehet tenni az ablakba. Koltai úgy látta, hogy Vári Éva „...az ellenpontozás művésze, kiegészítő színekkel játszik. Az érzelgősség mögött ott van a humor vibrálása. Az édesség mögött a fanyarság. Az ellágyulás mögött a sprőd anyag. A tragikum mögött a groteszk. A hősnő mögött a közönséges nő. [...] érvényesítette sajátos szauna-effektusát. Tűzforróból jéghidegbe, izasztásból didergetésbe, sírásból nevetésbe. Az utóbbinak már nincs köze a szaunához, annál inkább az ellenpontozás képességéhez. Soha nem elmerülni az érzelmekben, inkább megmutatni színüket és visszájukat. Nevetni a sírókkal, és sírni a nevetőkkel, ahogy Brecht kívánta. Elmenni a döbbenetig, aztán a meredély szélén megfordulni, és csinálni egy flikflakkot. Vagy piruettet. Vári Éva színészete csupa édes-bús piruett.”<sup>15</sup>

Annak, hogy Vári Éva nagy tragikomika,<sup>16</sup> valóban az az egyik pillére, hogy az ellenpontozás művésze. Dúsan, változatosan jellemzi a szerepeit, összetettek az alakjai. És kergetik egymást a különböző hangnemű szólások a játékában. Amikor a Rose című monodrámaiban egy holokausztot átélt zsidó asszony történetét meséli, felváltva derül és érzékenyül el a néző, időnként pedig könnyek között vigyorog, mert Vári Éva tévedhetetlenül kiaknáz minden humorforrást, amivel Rose alapjában tragikus történetét megfűszerezheti. Ezt tette Piaf kálváriájának bemutatása közben is. A hölgy fecseg és nyomoz című krimi-bohózatot fergetegesen végigkomédiázza, de egyszer csak fékez egy nagyot, szinte drámai lesz, hiszen „majd megszakad a szíve”, hogy éppen a szeretett Robert-jét sikerült gyilkosként lelepleznie.

Az „esszét” megszakítva, tanúként idézzük Kulka Jánost. Ő a főiskola után, 1981-ben szerződött Pécsre, attól fogva ismeri Vári Évát: „Én életemben nem röhögtem annyit színészen, mint a Várin. Én azt hiszem, tulajdonképpen azért vagyok a leghálásabb neki, hogy könnyesre röhögtem magam egy csomó szerepében. És aztán nagyon sokat sírdogáltam is rajta. A Cseresznyészkertben ő volt Várja. És ez nagyon jó, hogy egy Várján lehet röhögni. Hogy nem csak arról szól...” A színész szavai után Kepes András – a műsorvezető – Vári Évához fordul: „Mit nevetett annyit a Kulka? Mit csinált, hogy állandóan nevetett?” Vári Éva (nevetve): „*Hát drámai szerepet játszottam.*”<sup>17</sup>

A sokszólamúság és ellenpontozás háttére nyilván az, hogy milyennek látja Vári Éva az emberi életet, az embert. Az intellektusa a háttér. Több interjújában elmondta, hogy a dolgok nem fehérek és feketék, hogy a világ nem tökéletes, hogy semmi sem csak csupa jó és öröm, vidámság és boldogság, és siker. Hanem küszködés, meg kudarc, meg boldogtalanság is, együtt. S ugyan milyennek láthatja egy 1940-ben született, értelmes kelet-európai a világunkat? Több

<sup>14</sup> 1942-2015. Jászai Mari-díjas színikritikus, dramaturg, egyetemi tanár.

<sup>15</sup> Koltai Tamás: Vári Éva rózsái. 168 óra, 2009.03.24.

<sup>16</sup> A „tragikomika” szót Molnár Gál Péter alkotta, Dajka Margitra.

<sup>17</sup> Desszert, Kepes András TV-műsora, 1998.

abszurditást kellett tapasztalnia, mint normalitást. A humor pedig az emberi nyomorúság intelligens elviselésének terméke (talán Karinthy mondása.) Úgy-hogy a humor, az bőven megtermett Vári Évában is. S egy nagy színésznő ugyan hogyan másképpen fejezhetné ki ennek a mi szélsőséges fajtánknak az egyedeit, mint sokszólamúsággal és ellenpontozással?

Aztán jönnek a komplex világlátásából következő sokszólamúságot és ellenpontozást megvalósító színészi eszközei, a gesztusai. Amelyekről már volt szó. Amelyek annyira találóak és beszédesek, hogy általuk sűrűen és tömören, felismertető erővel fejezi ki magát, mert a holdudvaruk egy kimondatlan asszociáció-tömeg. Emiatt töményen játszik Vári Éva, de nem puritánul, nem szüksézáván, hanem gazdagon. Mialatt egy kevésbé tehetséges színész egy helyzet, egy állapot megvilágításához a gyengébb gesztusaiból felállít öt kis gyertyát, az alatt Vári Éva a bravúros gesztusaiból tűzijátékot rendez. Mégsem játszik soha, semmit „túl”.

A játéka, a stílusa, a gesztusainak nyelve olyan fantáziadús, kifejező, frappáns, szellemes és felszabadult, sőt gyakran merész, hogy alighanem a színpad az a hely, ahol gátlástalanul felhasználja mindazt, amit begyűjtött, bespájzolt, és a civil életben az introvertált karaktere folytán inkább magában tart.

Vári Éva több interjújában szóba került a fonák-látása: hogy eredendő hajlama van meglátni akár a tragikusban, a patetikusban is a komikumot. (Ami egyébként az igazi, a mélyen gyökerező humor forrása, mert az igazi humor éppen ez a látás-mód, és nem vicc-mesélésben és jópofaságban merül ki.) És fordítva, a másokat talán csak röhögésre ingerlő helyzetekben vagy figurákban is meglátja a szánni valót, a tragikust. Ez a látásmód nyilván jelentősen hozzájárul a színésznő ellenpontozási képességéhez. A fonák-látása azonban saját magát, a saját helyzeteit, állapotait illetően is, civilben is működik. Beszélt is erről Kepes András Desszert című tévéműsorában, 1998-ban. Azzal illusztrálta, hogy 16-17 éves korában majdnem tönkretette egy fényképészüzletben a családja ünnepeles, beállított fényképezkedését, mert nevetögörccsöt kapott a komoly, szertartásos és hosszas előkészülettől. Vagyis Vári Éva, miközben benne van egy helyzetben, részt vesz benne, kívülről is látja önmagát. A jó színészetnek pedig éppen ez a sajátos skizofrénia az alfája és ómegája! Paradox és látszólag cinikus módon egyidejűleg belül is kell lenni, meg kívül is. Őszinte érzélem, átélés szükséges, de a kívül maradó énnel kordában kell tartania az érzést, hogy a forma, a kifejezés megfelelő legyen. Nem sikerülhet igazán jól egy alakítás, akármekkora színész is valaki, ha nincs egyszerre belül és kívül is a szerepén. Ha csak belül van, az olyan lesz, mint Somerset Maugham „Színház”-ában Júlia alakítása, amikor szerelmi bánattól szenved, és éppen egy ilyen nőt játszik. Kéjjel engedi át magát a fájdalomnak, semmit sem kell „megjátania”, és azt hiszi, tökéletes volt. Mígnem legmegbízhatóbb kritikusa, a férje rászól: „Ezt hagyd abba, már három estén borzalmas voltál.” Ha pedig érezhetően „kívül” van egy színész, akkor nem igazán tud hatni, kifújt tojás üres héja a játék. Vári Éva ezt – sokkal frappánsabban – úgy fogalmazta meg, hogy „a színészethez forró szív és hideg fej szükséges.”

A belül-létnek és a kívül-létnek ez a dialektikája kényes dolog. Legjobban akkor sikerül egy alakítás, ha létrejön egy ideális arány az ihletettség és a kontroll (ösztönösség és tudatosság) között. Vári Éva egyedülálló játékához alighanem az is hozzájárul, hogy az egyidejű belül- és kívül-lét a természetes készsége, a látásmódja. Ő az ideális arányt a „bent” és „kint” között sokkal inkább elő tudja állítani, mint mások.

Emellett generálni tudja – és a színpadi „spicc”, a feszültség segít is generálni – az ihletet, az azonosulást, továbbá a koncentrált jelenléthez, egy színész elhiteztető, hipnotizáló erejéhez szükséges belső energiát. Ennek a háttere alighanem egyszerűen az, hogy színésznőnek született. Amit csinál, az szerencsésen „felhúzza”, „felajzza”. Egy nyílvesszőt sem lehet célba juttatni, ha az új nincs jól megfeszítve. Egy színész üzenete sem ér célba, ha ő nincs kellőképpen felajzva. Nem a véletlen műve, hogy annyi monodrámát találta meg, és páratlan bennük: a Földrehozás, az Én, Shirley, a Piaf, a Rose. Egy monodrámát pontosan olyan színésznek való, aki a koncentrált jelenléte, a hipnotizáló ereje folytán egy szál magában képes betölteni a színpadot.

Egy többszereplős darabhoz képest egy monodrámát – a színész aktuális lelkiállapotának és az ebből eredő felfedezéseinek megfelelően – tág határok között modulálható. Vári Éva szereti ezt, és monodrámáit, szólóestjét ez az elevenülés teszi izgalmassá. A Rose-t, vagy a Piaf-estet többször látva, a szerepek legalább annyira Vári Évát tükrözték, mint ő azokat –, éppen amiatt, hogy „bennük volt” egy estéről estére másféle Vári Éva. Mert bármekkora modulációs lehetőséggel éljen is, ő mindig belül marad: a szerep kontúrja és viszonylatai határozzák meg, hogy mit lehet, és mit nem lehet. Rose például, aprócska szünet után, abszolút puritánul összegzi: „A papát agyonütötték a gyógyszerei.” Semmi hatáskeltés: egy ereszkedő hanglejtésű tőmondatot hallunk. Hallani lehet, ahogy a nézők fejében leesik a tantusz: ez történt egy hipochonderrel. Poént süt el Vári Éva, de hagyja hatni az elmesélt helyzetben rejlő humort, nem tesz rá egy lapáttal, nem lóg ki „a színésznő” lába Rose-ból. Hiszen Rose nem intonálhatja „viccként” az apja halálát, bár maga is érzi a groteszségét. A Rose-t játszó Vári Éva stílusát, annak minden mondatnyi elemét behatárolja és szervesen összetartja, hogy ő – Rose.

Vári Éva a szerepformálási módszeréről így beszélt: *„Semmiféle olyan műfaji kötöttség nem kötött engem, hogy egy szubrettnak «ilyennek kell lenni.» Én nem tudtam, hogy milyennek kell lenni, hanem én olyan voltam, amilyen én vagyok. És amikor az ember magából fogalmaz ki dolgokat, (ezt elég csúnyán mondtam, de mégiscsak így van), hogy kapok egy szerepet és akkor behunyom a szememet, és látom magam előtt azt az alakot. Aminek én írok egy történetet, hogy ez milyen nő lehet, hol született, milyen körülmények között él, és akkor én abból próbálok... Lehet, hogy nem így kell egy szerepet felépíteni, lehet, hogy a főiskolán ezt másképp tanítják, de én meg így gondoltam, hogy ezt valahogy így próbálok meg.*

Veiszer Alinda: Ez a mai napig megmaradt, ez a technológia, tehát hogy így építi fel a szerepet?

Vári Éva: Igen.

Weiszer Alinda: Ez egy nagyon érdekes dolog, mert vannak színészek, akik a szerepből építenek. Önnél meg mindig azt érzi az ember, hogy abszolút belülről, teljesen önmagából.

Vári Éva: Ez így van.

Weiszer Alinda: Ez talán, lehet, hogy azért alakult ki, mert nem volt főiskola?

Vári Éva: Valószínű. Valószínű, hogy a kényszerből valami jó alakult ki.<sup>18</sup>

Igen, mert Vári Éva főiskola nélkül is felfedezte magának a híres Sztanyiszlavszkij-módszert. Ennek lényege a színész belső, mély, lélektani azonosulása a szereppel, amihez az érzelmi memóriájára támaszkodik, földézi a saját átélt élményeit, érzelmeit, de mások empatikus megfigyelésével is az érzelmek legszélesebb spektrumát fejleszti ki magában, hogy a színpadi cselekvés és reakció a való világ részének tűnjön, ne pedig „ábrázolásnak”. A szerep élete nem a színpadra-lépéssel kezdődik, ott csak folytatódik.

Az ilyen színjátszás kritériuma, hogy mi van belül egy színészben. És itt válik fontossá Vári Éva műveltsége. Olvasási szenvedélye gyerekkorától máig tart. Halálosan unt protokolláris társasági eseményekről (amelyekre akkor megy, ha elkerülhetetlen), boldogan menekülne haza a könyvéhez. Eleinte mindent olvasott, mostanság jobban szereti a fiktív történeteknél, s pláne a beteljesült szerelemmel végződőknél az életrajzokat. Nagy élménye volt Julie Kavanagh Rudolf Nurejevéről írt hatalmas életrajza, vagy Kalkuttai Szent Teréz önéletrajza. Zseniálisnak nevezte Ljudmila Ulickáját. S a Kossuth-díj kapcsán a lakásában készült egyik fotón Márai Sándor bekeretezett képe látható, így nyilván a kifinomult Márait is szereti. Mint általában a harmincas évek magyar irodalmát, például Szomory Dezsőt, a szecesszió stílrömantikájának szélsőséges képviselőjét. A művészetek teszik szerinte élhetővé az életet. Hogy színésznő akart lenni, ehhez a végső lökést 18 éves korában Saint Saëns „A hattyú”-ja adta, mert a zokogásig felkavarta Pablo Casals cselló-játéka. Ez nem változott, megszólal egy opera nyitánya, s ő készséggel sírva fakad. Szereti az operát, és általában a komolyzenét, a képzőművészeteket, a balettet. Már kamaszkorában lenyűgözte a Pécsi Balett modern Pókháló című balettje. Amerikai vendégjátéka alkalmával a Met-be ment, egy káprázatosnak talált Bohéméletre. 2003-ban Pestről Szegedre ment meghallgatni Verdi Otello-jában José Curát, és az élmény egyenesen a hivatásába vetett hitét erősítette. Párizsban sírva fakadt a Louvre-ban az impresszionisták képei előtt, amelyekkel már a gyerekkori kirakós játékával ismerkedni kezdett. Egy Frida Kahlo-kiállításért Bécsbe megy. Kedveli Gustav Klimtet, a szecesszió, és Tamara de Lempickát, az art deco festőjét. Mintha vonzódna a dekadenciába hajló kifinomultsághoz, a XX. század első felének „vesztét érző” művészetéhez. Szeret utazni, világot látni. Vári Éva igazán nem egy „kékharisnya”, és nagyon távol áll tőle, hogy a műveltségével kérkedjen. Ám minthogy a kulturális élményei erősen hatnak rá, fontosak neki, az interjúiban sok év alatt elej-

---

<sup>18</sup> Záróra, portré, MTV2, 2011.04.13. Weiszer Alinda interjúja

tegetett megjegyzéseiből csipegettük össze a fenti példatárat. Ezek szerint Vári Éva igen művelt, kifinomult és egyéni ízlésű színésznő.

S a művelődés nem önmagáért jó, nem az a lényege, hogy tudjuk, hogy kell írni vagy kiejteni például Maugham nevét. Hanem a lelki tréning a lényege: a másokkal való azonosulás, az önmagunkon való átlépés – az átlényegülésünk képessége és gyakorlása – a végeredménye és lényege.

Vári Éva ösztönös sztanyiszlavszkiji játéktílusának fedezete tehát nem csak a színészi tehetsége, ami adomány, amivel születik valaki. Hanem a műveltsége is, amit megszerzett. Ő „abszolút belülről, önmagából” építkezik – és van is mi-ből.

**VÁRI ÉVA SZEREPKÖRE** igen nagy átmérőjű. Játszott énekes, táncos és prózai szerepeket, Shakespeare-vígjátékokat és Shakespeare-tragédiákat, szubrett-szerepeket és musical-főszerepeket, Csehov-, Tennessee Williams-, Arthur Miller- és Edward Albee-hősnőket, játszott a klasszikusoktól az úgynevezett kommersz darabokon és bulvár-komédián át az avant-garde-ig és az abszurdig mindent. Ez nem csak a vidéki színházak széles repertoárt igénylő helyzetéből, hanem Vári Éva színészi adottságaiból is következett. Pályája budapesti szakaszában is, de az utóbbi három évben is játszott énekes, táncos és prózai szerepeket egyaránt. Edith Piaf-ot, tizenkét nagy sanzón eléneklésével, Lily Harrisont a Hat hét, hat táncban, aki a táncleckék mindegyikét, tangótól a cha-cha-cháig eltáncolta. De élvezettel játszik -- párhuzamosan -- olyan szélsőségesen különböző karakterű szerepeket is, mint Alice Postic egy bulvár-vígjátékban, és Martin Sherman Rose című, holocaust-témájú monodrámájának címszerepe. Sok oktávot szeret és tud átfogni.

Aki látta őt e sokféleségben, az meggyőződhetett róla (aki pedig nem látta, az a You Tube-on elérhető felvételeit megnézve meggyőződhet róla), hogy Vári Éva hibátlanul hozza a legkülönfélébb darabok adekvát, legjobb stílusát.

A legnagyobb színészek sikerülhető alakításainak is határt szab azonban a habitusuk, s egy valamirevaló színészhez feltétlenül hozzátartozik az önismeret. Egy jó színész egy olyan szerepet, amelyet megoldhatatlannak tart, amelyről nem tudja elhinni, hogy képes lenne elhíttetni – ha csak megteheti – nem vállal el. Ha pedig kénytelen eljátszani, ő szenved a legjobban attól, milyen rossz benne. Hozzá kell tenni azonban, hogy amikor egy színész elolvassa a szöveggel és elvállal egy szerepet, gyakran fogalma sem lehet róla, milyen előadást fog kikerekíteni a rendező, s mit fog művelni az ő szerepével.

Vári Éva úgy vélekedett, hogy kosztümös császárnék és királynők nem valóak neki. Sikerült is elérnie, hogy Pécssett visszavegyék tőle Iréne császárnét, Herczeg Ferenc Bizánc című drámájának egyik főszerepét. És valóban, Vári soha nem játszott uralkodónót. Eljátszotta viszont Spiró György Kvartett című abszurd komédiájában a Feleség szerepét, amely látszólag igen távol áll a méretére szabott szerepkörétől. Ebben a szerepben történt, hogy a tévéfelvétel előtt az egyik tévés szólt, hogy kezdeni kéne már, mire a másik leintette: „Nem lehet, bent van még a takarítónó!” Ez a megtévesztően élethű takarítónó a már beöltö-



zött és a színpadon lévő Vári Éva volt.<sup>19</sup> Szerinte a díva-szerepek sem neki valók. Ezzel szemben érdemes megnézni, hogyan játszotta Verebes István Remix című darabjában, a Budapesti Kamaraszínház tévéfilmre vett előadásában Conchita Cortest, ezt az ex-dívát, aki plörözzel, zöld strucctollakkal a fején énekel és táncol egy revüszámban.

A színjátszás különböző stílusait illetően Vári Éva teljesen elfogulatlan. Ezért nem szereti, ha a mérvadó kritika, divatot kreálva, elfogult és előítéletes: *„Én nem vagyok ellene semmiféle avant-garde kísérletnek, mert én azokon belül is találok mindig olyat, ami érdekes. De én nagyon-nagyon tudok unatkozni olyan színházban, mikor nem a színész játszik, hanem az úthenger. Amikor egy rendezőnek nincs gondolata, itt majd bejön az úthenger, átmegy, és akkor a közönség vakul, hogy milyen modern a valami! A színész meg ott téblábol, hogy ő most mit csináljon? [...] Meg voltak olyan rendezők, meg színházak, amire azt mondták, hogy «ez a jó!» A többi, az nem lehet jó. Hát mitől ne lehetne jó? Hát mitől nem lehetne jó, ha egy darabot klasszikusan, szépen előadnak? Abban is van jó. Amikor azt mondják, hogy «csak ez a színház jó» (most nem akarom színházak nevét mondani), a többi, az használhatatlan, azt ki kell dobni... «Csak ez» a színész. Vannak színészek, akiről az életben egy rossz mondatot nem írtak le. Amit én nem hiszek el, egyszerűen azért, mert az ember nem minden pillanatában tehetséges, nem minden pillanatában, a legjobb akarattal sem sikerül minden. De a jelzőket kiosztják, hogy ő csak csodálatos, ő csak ilyen, ő csak olyan. Ezeket én nem szeretem. Én azt szeretem, ha sokféle színház van. [...] Hát tudod, amikor olvasok ilyen csodálatos kritikákat fantasztikus előadásokról, akkor azt szoktam mondani: én meg láttam.”<sup>20</sup>*

### III. VÁRI ÉVA A FÜGGÖNY MÖGÖTT

*„Egy ügyem van és ez a színház, ezért egy teljes életet áldoztam. Nem tudom félvállról csinálni, nekem ez a hivatásom. Úgy érzem, ez egy teljes embert igényel, és én teljesen adom magam ennek”* – így jellemezte magát Vári Éva.<sup>21</sup> Jóformán minden közeli barátja, és akik társai voltak is, a színházból kerültek ki. Ők is ezt mondják róla. Uhrik Dóra Kossuth-díjas balerina és koreográfus, aki a Pécsi Balett szólótáncosaként az első musical-szerepek idején, a '70-es évek elején tanította Vári Évának például a «renversé» figuráját, így látja őt: *„Egy igazi dáma. Az ő viselkedése az makulátlan, ő nem ítéhető el a magánéletben. De azt is hozzá kell tennem, az ő magánélete, szerelme, gyereke, foglalkozása, szórakozása és társas élete a színház.”<sup>22</sup>*

Merőben hamis lenne azonban Vári Évát a hivatástudat mártírszobraként, egy stréber színésznőként beállítani. Jellemző tulajdonsága a humorérzéke, ért-

<sup>19</sup> Záróra, portré, MTV2, 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

<sup>20</sup> Fehéren-feketén, pécsi körzeti magazin, MTV2, 2011.05.31. Szolnoki András interjúja

<sup>21</sup> Vári Éva: Piaf/Stúdió '96. Érdi Sándor interjúja

<sup>22</sup> Vári Éva a XXI. században, RTL Klub, 2009.09.29.

ve ez alatt, hogy eredendő hajlama van meglátni az élet mindenféle jelenségének, szituációjának a humoros oldalát, groteszkségét, beleértve, hogy önmagára is rálát. S a fekete humor sem idegen tőle. Kulka János, aki 1981 óta ismeri Vári Évát, többször játszott vele és jó barátja, így látja őt: „Az csodálatos dolog az Évában, hogy mindig látja a dolgok fonákját és a dolgokat általában kellő távolságból és iróniával kezeli, és ez nagyon fontos szerintem, főleg egy színész életében.”<sup>23</sup>

### *„A zenekar, az eldobta a hangszereket, amikor én bejöttem az operettben”*

Nos, a humorérzéke a fiatal Vári Éva pécsi korszakában hatalmas, a színpadon is elfojthatatlan nevetésekben, továbbá kihagyhatatlan rögtönzésekben is megnyilvánult, és emiatt gyakran citálták fegyelmi tárgyalásra.

A kollégái ki is használták, hogy nevetős, és tettek róla, hogy nevetőgörcsöt kapjon a színpadon. Elsőként álljon itt a pécsi színésznő, Füsti Molnár Éva – sokszoros színpadi partner és jó barát -- emlékezése, a „Fehéren feketén” c. tévéműsor közös beszélgetéséből: „Évának az volt a dolga, hogy megmutassa, ott kint, a csatornán ment be a betörő. Ki kellett hajolnia egy ablakon és mutatnia kellett a csatornát. Azt hiszem az N. Szabónak magyaráztad ezt, hogy hol jött a betörő. És akkor mi tudtuk, hogy hátul neki ki kell néznie, ha akarja, ha nem. És akkor ott mi mindig álló csoportképpel fogadtuk Évát. Aki már úgy fordult hátra, hogy «ne, ne, ne, ne csináljátok!» De nem bírta ki, odanézett. És akkor néha volt egy tájkép, hogy Iluska meg birkák, mert akkor ment a János vitéz. Lang Györgyi is szerepelt benne, mert ő természetesen tevőlegesen részt vett ebben. Gruppen-szex imitációt is csináltunk, és Éva kész volt.” Innen Vári Éva folytatja, miután abba tudta hagyni a nevetést: „Azt tudni kell, hogy én nagyon nevetős voltam, nagyon komolytalan voltam egy időben. Akkor leállok egy darabig, megpróbálok visszafojtani. Olyankor a közönség bátorítólag tapsol, hogy «jól van, ügyes vagy!» És a közönség abbahagyja a tapsot, de én tovább nevetek, s egyre kínosabb a dolog nekik is, meg nekem is. Ezért én aztán rendkívül sok fegyelmi tárgyaláson vettem részt, mert akkor még fegyelmi tárgyalások voltak. Volt a Breitner Tamás, aki egy nagyszerű karmester volt, s mindig megkérdezte: a Vári Éva fel van írva? Amikor mondták, igen, mondta, «akkor jövök, mert ha nincs a Vári Éva, én nem vállalom a zsűrizést.» Akkor mindig el kellett mondani, mi volt az én vétkem, pl. hogy bementem idegen szöveget. S akkor megkérdezték, nem kérek-e jogdíjat? Egyszer játszottunk egy operettet, ahol Baracsi Ferenc volt a partnerem, aki herceget játszott az Alexandra operettben, s mellette Hochhut: A helytartóban a pápa szerepét. Az volt az én szövegem a darabban, hogy «én nemcsak a herceget látom magában, hanem a férfit is.» És akkor én azt mondtam, hogy «én nemcsak a herceget látom magában, hanem a pápát is.» Rögtön írtak is fel, hogy a Vári Éva miket beszél. A zenekar, az eldobta a hangszereket, amikor én bejöttem az operettben: a zenészek felálltak és nézték, hogy na, most biztos történik valami! Hát akkor én még nagyon bátor voltam. Ma már nem.”<sup>24</sup>

<sup>23</sup> Rádió Q, Stuber Andrea: Ahol hely van, 2011.01.09.

<sup>24</sup> Fehéren-feketén, pécsi körzeti magazin, MTV2, 2011.05.31. Szolnoki András interjúja

Hasonló esetről számolt be Lang Györgyi, amikor a Hagyd a nagypapát! előadással tájoltak. A darabban színre lép az egyik szereplő farkaskutyája is, aki nek sétáltatása mindennapos tortúra, mert Diane alig bírja megtartani. Pakson egy másik kutya „ugrott be” az előadásba, s miután Vári Éva a szerepe szerint elmondta, hogy „Itt jön Diane a farkaskutyával” és odafordult, az alig fékezhető farkaskutya helyett egy pincsivel jelent meg Andresz Kati. Hát ez kiverte a biztosítékot Vári Évánál. A nevetőrohama miatt az ügyelő végül lehúzatta egy időre a függönyt.<sup>25</sup>

### **„Ártatlan” húzások**

De nem csak a fiatal szubrett nem bírt kihagyni egy ziccet.

Az alábbi, Spiró György Kvartett c. darabjának 2002-es amerikai turnéján történt eseteket Kuti István, a turné szervezésében is résztvevő régi barát emlékei alapján idézzük fel.<sup>26</sup>

New Jerseyben egy református gyülekezet előtt léptek fel. A lelkész megköszönte az Úrnak, hogy elhozta nekik a magyar színészeket és a szép magyar nyelvet. Ilyen bevezető után Márton András – odaérvén a szerepében, hogy a japán férfiak automatákból kislányok használt bugyijait veszik meg, hogy arra verjék ki a f...ukat --, kínosan igyekezett érthetlenné nyelni az utolsó szót. De Vári Éva nem kegyelmezett. Se a kegyes gyülekezetnek, se Márton Andrásnak, se a többi kollégának. Hanem a fejét felkapva a darabbeli bugyuta Feleség ártatlan kíváncsiságával és dunántúli tájszólásában harsányan rákérdezett: „- A micsodaaat??”

Ugyanezen a turnén történt, hogy New Brunswickban a közönség nem sokat értett Spiró darabjából, úgy nevettek mindenben, mint a kabarétréfákon. Egy ponton kijött Vári Éva a kulissza mögé a kötött pulóverekért, és a szemöldökét felhúzva azt mondta: "Ezt nem bírom!" Majd visszament a jelenetbe, és – ha nektek ez kell, nesztek -- onnantól olyan tempót diktált, kabaréstílusban úgy felpörgette a négyszemélyes előadást, hogy a közönség fetrengett a röhögéstől, többször nyíltszíni tapsban tört ki. Meg is lett a jutalma. Egy fellelkesült amerikai magyar odament hozzá, megpróbált 20 dollárt a dekoltázsába tuszkolni és azt mondta: Anyukám, te voltál a legjobb!

### **„Ide nekem az oroszánt is!”**

1973 januárjában mutatták be Mark Twain: Tom Sawyer kalandjai című regényének színpadi adaptációját. Szegvári Menyhért így emlékezik: „A Pécsi Kamaraszínház gyermekelőadásában ismerkedtem meg Vári Évával. Valami kicsi fiúszerepet kapott benne, azt hiszem, Ben Hurt. Nyilván nem örült neki,

---

<sup>25</sup> Facebook: Vári Éva tisztelői, 2016.08.02.

<sup>26</sup> Facebook: Vári Éva Tisztelői, 2016.07.16.

hiszen akkoriban már a város kedvence volt, mint szubrett. A takarásban készülődött imígyen: a fiúingébe beletett két almát, hogy nemi identitását semlegesítse, ezt később hitelesítette azzal, hogy a színen az egyikbe bele is harapott, maga köré tekert egy hosszú kötelet (ezt írói instrukció szerint), felvett egy sokdioptriás szemüveget és, mint Missouri gőzös «beúszott» a színre...

A darab legdrámaibb jelenete Indián Joe elfogása. A gyerekek lefogták és rendőrkézre adták őt. Kivéve Ben Hurt. Mert ő a nagy ijedtségben leverte a szemüvegét, és akkor éppen a lábak között négykézláb mászkálva kereste az ominózus szemüveget. Nem lehetett másra figyelni, csak rá.

Jó, hogy csak főpróba volt. Nevetett a nézőtéren Dobai Vilmos akkori főrendező is, a szereplők nemkülönben. Dobai megszólalt a sötétből: «Éva, nagyon jó» - tényleg az volt -, «de nem tűnt fel magának, hogy a darab címe nem Ben Hur, hanem Tom Sawyer?» «Sajnos», mondta Éva.”<sup>27</sup>

## Nem csak sopánkodunk

Unger Pálma, a színésznő pécsi kollégája, sok darabban partnere, 2006-ban Színészhistóriák címmel kiadott egy kis könyvet az 1960/80-as évekről. „Nógrádi idejében nagy volt a társulat. 58 főből állt a színészgárda. Február elején két-három napig tartott a szerződötetés. Ezt az időszakot minden színész utálja. Akkor is szorong az ember egy kicsit, ha jó passzban van. Ezt az érzést azzal szoktuk ellensúlyozni, hogy ilyenkor összeülünk a klubban és viccelődünk. Egyenként «párolgunk» fel az irodába szerződni. [...] Egy ilyen napon szomorúan ült közöttünk egy idős kollégánk, akiről tudtuk, hogy Nógrádi nem szerződött tovább. Kell a helye egy fiatalnak. Mindenki igyekezett felvidítani őt. Hangoskodtunk, sztoriztunk, csak Vári Éva és Sólyom Kati nem. Ők felmentek Nógrádihoz.

- Robi, ne tedd ki X. Y.-t, «Cödling» kora óta itt van. Miket játszott! Milyen nagy sikerei voltak! Te is tudod, Robi!

- Igen, tudom. - mondta az igazgató. - De értsétek meg, kell a státusz. Nem tarthatok tovább egy kiöregedett színészt. Nem tudom már játszani.

És akkor Vári Éva és Sólyom Kati letérdeltek és összetett kézzel kérték:

- Robi! Ne rúgd ki X. Y.-t!

Nógrádi elfehéredett, öklével az asztalra vágva azt kiabálta:

- Egyszer és mindenkorra vegyétek tudomásul, hogy engem nem lehet zsarolni!!!!

X. Y. haláláig ott zsugázott a klubban.”<sup>28</sup>

---

<sup>27</sup> Facebook: Vári Éva Tisztelői, 2016.07.16.

<sup>28</sup> Facebook: Vári Éva Tisztelői, 2016.03.29.

## Mese a 13 + 1 találatról

Ismét Unger Pálmát idézzük, aki elmeséli Vári Éva házvásárlásának történetét a '80-as évek elejéről. A vétel tárgya egy a Mecsek oldalában álló ház volt, amire hitelt kellett felvennie a színésznőnek: „A pedáns Éva törte a fejét, honnan lehetne pénzhez jutni. Éppen egy totózó mellett ment el és eszébe jutott, hogy ő még sohasem töltött ki totószelvényt, a focihoz sem ért, így ő egy abszolút «szűz kéz». Hátha bejön.

Bejött! Telitalálat! 13+1-es! Ilyen csak a mesében van! Hihetetlen mázli! Örömmámorban úszott az egész család. A színházban is egy pillanat alatt elterjedt a hír. Főnyereménye van Évának. Fenébe a kölcsönökkel! Nem kell spórolni! Zsebből kifizetik az adósságot! Teljes eufóriában várták, hogy mondja már be a rádió a nyeremény összegét. Hát bemondta! Ezen a héten rekordmennyiségű telitalálatos szelvényt töltöttek ki a fogadók, a 13+1-es főnyeremény összege 7000 (hétezer) forint volt.”<sup>29</sup>

Ennyit Vári Éva jellemző mázlijáról...

## IV. AHOGY ELKEZDŐDÖTT

Vári Éva Nagykanizsán született, a II. világháború második évében. Gyerekes és kamaszkorának helyszíne egy kb. 30.000-es lélekszámú kisváros volt. Kanizsa a Budát Fehérváron át a horvát országgrésszel összekötő, ősidők óta fontos 7-es út mentén fekszik, ez határozta meg évszázadokon át a fejlődését. Iparának és kereskedelmének legfontosabb piaca Horvátország, Dalmácia, Törökország és Olaszország volt. Aztán Zala megye egyik legfejlettebb és legvirulóbb városkájából Trianon után egyszerre periféria lett, egy zsákutca végi, határ menti város, amit elváltak a vonzaskörzetétől, infrastruktúrájától. Ennek ellenére Nagykanizsának volt kórháza, gimnáziuma, zeneiskolája, színháza, múzeuma, közkönyvtára és strandfürdője is. Az 1930-as években feltárták a zalai dombok alatti földgáz-és olajmezőket, s ez az iparág indokolta a város kőolajbászati technikumának működését is, ahol később Vári Éva technikusként érettségizett. A fejlődést az 50-es években az is befolyásolhatta, hogy a szomszédos Jugoszláviával Magyarország hivatalos, Moszkvában megkövetelt viszonya ellenséges volt.

Az 1940 és 1958 közötti 18 év, amíg a színésznő Nagykanizsán gyerekeskedett – a második világháborúval, a Rákosi-érával, az 1956-os forradalommal – nem tartozhatott a város fényes korszakaihoz. De ha visszanézünk, emlékeztünkben a gyerekkor és az ifjúság általában a legszebb időszak, többnyire derűs és napfényes. Ha az interjúkban szóba került, Vári Éva is hasonlóan viszonyult a kanizsai gyermekéveihez. „Ha az ember gyerek, míg nem mondják meg, hogy olyan

---

<sup>29</sup> Facebook: Vári Éva Tisztelői, 2016.03.29.

*rossz, addig én nem tudom, hogy nekem az olyan rossz. Mert nem tudtam, hogy van jobb, vagy van más. Hanem úgy el tudtam lenni a világban...*<sup>30</sup>



A Kossuth-díj után készült, 2009-es portréfilmjében a színésznő sokat mesél kanizsai gyerekkoráról. *„Én gyerekkorom óta templomba járó voltam, mert édesanyám, bár ő sem volt igaziból vallásos, mégis elvitt bennünket a templomba is. Az ötvenes években nem volt éppen egy piros pont, ha valakik templomba jártak, de anyám, nem tudom miért, de mindig elvitt bennünket. Hogy ott csak szépet, meg jót tanulhunk. Jártunk misékre, vagy csak úgy bementünk a templomba, keresztet vetettünk és továbbmentünk. Gyerekkori élményem volt, hogy a Kórház utcában laktunk, s az utca végén volt a kórháznak egy kis kápolnája, engem ott kereszteltek.”*<sup>31</sup> Ebben a kápolnában fedez fel a gyerek Vári Éva egy anygalszobrocskát, amely bólogatással köszönte meg, ha pénzt dobtak a perselybe: *„meghajtotta azt a szép szomorú fejét”*. Úgyhogy ő az anygalkához hordta otthonról az aprópénzeket. Később pedig, az iskolába menet, be-betért egy útba eső, másik templomba, hogy elkerüljön egy feleltetést, vagy egy dolgozat sikeréért; és hogy a neki legszimpatikusabb Szent Rita-szobrocskának megvallja a titkait. Már nagyon korán, nagyon alaposan megválogatta hát Vári Éva, hogy kit fogad a bizalmába.

A Vári-családnak cipőüzlete volt Nagykanizsán a háború előtt. Vári Éva édesapját azonban behívták katonának, édesanyja pedig eladta az üzletet és a készleteket. Ültek az óvóhelyen, a pénzes ládikán és várták a családfő hazatérését, a vagyon megőrzésével. Pech, hogy a pengő kisvártatva már csak fidibusz-

---

<sup>30</sup> Záróra, portré, MTV2, 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

<sup>31</sup> Nem bánok semmit sem, portréfilm, Duna TV, 2009. 08.23.

nak volt jó. De az édesapja hazajött a frontról, s a szülők kezdhették előlről. A kétgyerekes családot eltartó apa egy exportra dolgozó cipőipari szövetkezet elnöke lett, az édesanya a háztartást vezette.

A cipőüzletről, a művészet iránti szeretetről, családi készletéről jóízűen mesélt Vári Éva 2011 májusában, a pécsi regionális TV „Fehéren feketén - Játsszótársak a függöny mögött” című műsorában. Ez a közönség előtti, csaknem egy órás beszélgetés – a felszabadultságával, ficánkoló vidámságával, s a Vári Évától megszokott önirónia mellett kivételesen másokat is megcsipkedő humorával – különösen élvezetes az interjúinak sorában. Ehhez hozzájárulhatott a közös színházi múlt és régi barátsága a pécsi színésznővel, Füsti Molnár Évával, aki a másik beszélgetőtárs volt, és talán az is, hogy a műsort szponzoráló pincészetek borait a közönség mellett a beszélgető-partnerek is kóstolgatták.

A színésznő édesapja a nagykanizsai iparos-körben amatőr színészként sok színdarabban játszott. *„Például Bródy Tanítónőjében ő volt a szolgabíró, és tudom, milyen szorongva néztem, hogy milyen rossz az apukám abban a színdarabban. A családi legendárium szerint egyszer Páger Antal, nem tudom, hogy keveredett oda Nagykanizsára, biztos eltévedt itt a rónaságban, akkor azt mondta az apukámnak, olyan tehetséges, hogy neki színésznek kéne lennie. Az apámnak mindenféleképpen volt affinitása a művészetek iránt, hiszen hegedülni is tanult. De hát ugye, ha a vasárnapi ebéd után nem a Yehudi Menuhin hegedül, akkor az elég megpróbáltatás a családnak. De az apukám azért hűségesen gyakorolt...”*<sup>32</sup>

Ha valami genetikai hajlam szerepet játszik a képességeiben, azt Vári Éva az apjának tulajdonítja, ahogy színvonalas, polgári nevelésüket is; az öccse például jogász lett. Vári Éva katolikus egyházi iskolában kezdte az elemi, de az egyházi iskolákat 1948-ban államosították, s ő nevetve úgy sűrítette össze ezt a korszakváltást, hogy *„a zárdából átléptem az úttörőbe”*.<sup>33</sup>

Fontos volt családjában a művelődés, a művészetek, a kultúra szeretete. Gyerekkorában nem volt elragadtatva tőle, de ő mindig könyvet kapott ajándékba. És sok-sok év múlva a párizsi útja során jó ismerősök voltak a Louvre impresszionistái, hisz valaha Nagykanizsán kirakós játékként rakta össze a képeiket, és ismerte őket, mint a tenyerét. Talán e viszontlátás, a „honnán – hová” hirtelen átélése miatt fakadt sírva a képek előtt. Beírták zeneiskolába, nyolc éven át tanult zongorázni és énekelni, vasárnap délelőttönként ifjúsági koncertekre járt, s a város minden jelentős kulturális eseményén részt vett a család. Bekerült az amatőr színjátszók körébe is (*„nem én jelentkeztem, biztos odatuszkolt valaki, hogy csináljam”*), ahol Balázsovits Lajos is játszott.

Emlékezete szerint Dunajevszkij Szabad szél című operettjének egyik szerepére *„tuszkolták be”* a színjátszó-körbe. (Később a Pécsi Nemzeti Színházban, 1973-ban eljátssza majd ebben az operettben Diabolo Pepitát.) *„Letaroltam a nagykanizsai amatőr színjátszást.”* 16-17 éves, amikor először lép fel G.B. Shaw Pygmalionjában. Elizát jó tíz év múlva újra eljátssza majd Pécsen, a darab zenés változatá-

---

<sup>32</sup> Fehéren-feketén, pécsi körzeti magazin, MTV2, 2011.05.31., Szolnoki András interjúja

<sup>33</sup> Desszert, Kepes András műsora, MTV 1988.

ban, a My Fair Lady-ben: „*de nekem megvolt hozzá a kellő, nagykanizsai tapasztalatom...*”<sup>34</sup>

A kaposvári színháznak Nagykanizsa volt a nyári állomáshelye, minden évben egy hónapig játszottak ott, s Vári Éva megnézte az előadásait. De sem az amatőr színészkedés, sem a profi színház nem volt rá ekkor még megrendítő hatással, a látottaktól még nem akart színésznő lenni. A zene szeretete viszont a gyerekkorából ered. Az énektanárnője, aki a kaposvári színházban is tanított, „Tarka Estek” címen vizsga-fellépéseket rendezett a tanítványainak, s meghívta ezekre a kaposvári színtársulatot. Vári Éva egy alkalommal operett-áriát adott elő a Gésák-ból, jelmeze az anyukája pongyolája volt. Később jelentősége lett annak, hogy Ruttkai Ottó, a kaposvári színikazdát látta őt egy ilyen énekvizsgán, és melegen gratulált neki.

Vári Évával együtt hálásak lehetünk apjának, Vári Ferencnek, hogy anyagi és szellemi értelemben is lerakta lánya műveltségének, ízlésének, szellemi igényeinek és fogékonyságának alapjait.

Az édesanyja, Imre Anna kotlósként melengethette és óvhatta a családot. Minden reggel piacra járt, és Vári Éva sütemény illatára ért haza az iskolából. Hamar le kellett szoknia a gyerekkor mindennapi kis sérelmeinek elpanaszolásáról, mert ha valami jelentéktelen afférja volt az iskolában, az anyja abból is „*Dreyfus-pert csinált.*” Mély nyomokat hagyott benne édesanyja reakciója, a mai napig megmaradt az „*inkább magamban tartom*” attitűd. A legközelebbi barátaival is csak végső esetben osztja meg bűjút-baját. „*Én nem egy magányos ember vagyok, de egyedül vagyok, és az ember megtanul egyedül élni. Sok mindent magamban és magammal kell elintézni. Tudom, hogy mindenkinek rengeteg sok gondja van, baja van, családjá van, ezer probléma adódik az életében. Nem mindig készek arra, hogy az emberrel foglalkozzanak. Én megtanultam az idők folyamán, hogy fel tudjak dolgozni magamban mindent, ami negatív, ami pozitív, anélkül, hogy ez nekem ártana.[...] Mindig azt mondom, most alszom rá és akkor majd holnaptól jobb lesz, mindenképpen más lesz. Van bennem egy alapvető optimizmus.*”<sup>35</sup>

Más is közrejátszhatott abban, hogy milyen karakterű emberré vált Vári Éva: „*Az én szüleim borzalmasan szemérmes emberek voltak, és a mi családi kapcsolatunk nem volt «beszélgetős».* Én tulajdonképpen olyan keveset tudok róluk. Nem volt egy kitárulkozó család nálunk.”<sup>36</sup> Ehhez hozzátartozik, hogy Vári Éva gyerek- és kamaszkorában a viselkedés, az érintkezés, az illendőség a polgárság körében általánosságban véve más normák alá esett, mint manapság, akár családon belül is. Nem volt szokás „*lelkizni*”, bizalmas belső ügyeket kitárgyalni, főleg nem a családfenntartó apával. Sokkal több téma volt tilos, vagy illetlen, mint manapság. Szomorúan állapította meg Vári Éva, hogy e szemérmes elhallgatás miatt valójában keveset tud a szüleiről, és soha nem tudta lebontani azt a falat, amely az apját megakadályozta az érzelmeinek kifejezésében. Kezdő kaposvári színésznő volt, s az édesanyja noszogatta, hogy jöjjön már gyakrabban, mert az

<sup>34</sup> Fehéren-feketén, pécsi körzeti magazin, MTV2, 2011.05.31. Szolnoki András interjúja

<sup>35</sup> Klubrádió, Hallójárat, Sugár Ágnes interjúja, 2016.04.03.

<sup>36</sup> Záróra, portré, MTV2, 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja



apja folyton hiányolja. Hazament, az apja olvasott a verandán, fölnézett a könyvből, s a „Szervusz, Éva” pont úgy hangzott, mintha ő csak a sarki boltból jött volna meg a tejjel.<sup>37</sup> S egy másik interjúban: *„Alapjában egy érzelmes ember vagyok, csak annyira titkolom, hogy az ki nem derül, hogy mennyi érzélem van bennem, mennyi szeretet, mennyi igény a szeretetre. De én nem igazán tudom kimutatni szerintem, és itt lehet a probléma.”*<sup>38</sup> Ez elég meghökkentő állítás egy színésznő részéről, aki hivatásszerűen érzelmeket fejez ki, és nem is akárhogy. De Vári Évára, a híre szerint igen zárkózott magánemberre nyilván mégis igaz. Mint a közmondás is, hogy *„az alma nem esik messze a fájától.”* Gyakran ismételjük ugyanazt, amit a szüleink viselkedésében negatívnak, elkerülendőnek találtunk fiatalokunkban. Elkerülendőnek találtuk, mégis megszoktuk, természetes magatartásmintává vált, belénk ivódott.

Vári Éva színészete talán ennek a privát-érzelmelek kimutatását akadályozó falnak – szemérmességnek, gátlásosságnak -- a tagadása, ledöntése. Szabadulóművészet.

És egy újabb paradoxon: a színésznő szakképzett olajbányászati technikus. Mert „egyéb” származásúként gimnáziumba nem mehetett, csak ilyen, vagy számára hasonlóan érdektelen középiskolába járhatott. A fiatalabbak kedvéért: 1948-tól 1962-ig dívott Magyarországon az emberek „osztály-származás” szerinti megkülönböztetése. Legelőnyösebb a „munkás” aztán a „paraszt” származás volt, utána jött az „értelmiségi” és az „egyéb”, mint leghátrányosabb kategória, mindama javak szempontjából, amelyeket a kommunista párt és állama osztott el. S ilyen volt szinte minden, a továbbtanulás lehetőségétől és helyétől kezdve a munkahelyekig és a lakáskiutalásig. Vári Éva egy maszek<sup>39</sup> lányaként az „egyéb” kategóriába tartozott, így aztán jó választása nem lehetett: *„Mehettem volna mezőgazdasági technikumba, közgazdaságiba és az olajbányászatiba. Így aztán úgy gondoltam, mindegy, mentem az olajba.”*<sup>40</sup>

A kitűnően elvégzett olajbányászati technikum után a család gyógyszerésznek szánta lányát. De ő ekkor még nem tudta, mi szeretne lenni. Legjobban olvasni szeretett, s ha könyvtárosnak ment volna – mondta –, bezárta volna a könyvtárat, s egész nap olvashatott volna. *„Tulajdonképpen egy nagyon magányos és érzelmes gyerek voltam. A szüleim soha nem értették, ha elkezdett esni az eső, akkor én felkeltem és elmentem sétálni a városba, menni és ázni. Olyan különleges hangulata volt, az eső azóta is vonz. Nem tudom, hogy miért. Szeretem hallgatni, ahogy esik az eső, szeretem nézni, ahogy esik az eső. Nem tudom, hogy ez mit jelent. Állandóan valami különlegesen szépre vágytam az életemben, de nem tudtam megfogalmazni, hogy mire. Az ember, amikor fiatal, akkor tele van olyan megmagyarázhatatlan fájdalommal*

<sup>37</sup> Ridikül, MTV1, 2014.02.12., műsorvezető Jakupcsek Gabriella

<sup>38</sup> Lillás Reggeli, Hatoscsatorna, 2013.12.09., Paor Lilla interjúja

<sup>39</sup> A „maszek” szót a magánszektor dolgozóira Kellér Dezső humorista, konferanszié találta fel.

<sup>40</sup> Záróra, portré, MTV2, 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

és szomorúsággal – lehet, csak én vagyok így – amit úgy igaziból nem tud megfogalmazni. Valami elvágyódás volt bennem, «valami» szerettem volna lenni”<sup>41</sup>

Az érettségi után Vári Éva – önmagának is meglepetésszerűen és jelentőség-teljesen, hiszen örökre rögzült az emléke – elhatározta, hogy színésznő lesz. Elalvás előtt a szobájában, daxli-szerű, hosszú rádiójából Saint-Saëns „A hattyú”-ját hallgatta Pablo Casalstól, gordonkán. Zokogott a gyönyörű zenétől, s elfogta a vágy, hogy valami ilyen gyönyörűséggel szeretne foglalkozni ő is: „És reggel bejelentettem anyukámnak, hogy színésznő leszek. Anyukámat, azt tam.”<sup>42</sup> „Nemzeti gyász volt egy darabig, aztán mondták jó, akkor elmegyünk felvételizni”<sup>43</sup>

A család tiltakozásán szelíd erőszakkal átvitte az akaratát, és felvételizett a Színművészeti Főiskolára. Akkoriban a vidékieknek az első rosta-vizsga a lakóhelyükhöz közeli színházban, így neki Kaposváron volt. Ruttkai Ottó, a színház igazgatója, aki emlékezett a kanizsai Tarka Esteken megismert kis fekete lányra, az első rosta-vizsga után – mondván, hogy a főiskolán nem is indul zenés szak – szerződést ajánlott neki, szubrett szerepkörre, a Szegedre szerződött Lehoczky Zsuzsa helyére. „Hol kell aláírni?” – kérdezte Vári Éva.

Hát így kezdődött, merőben rendhagyó módon, 1958 nyarán Vári Éva pályafutása. Havi 900 Ft-os fizetéssel, „segédszínész karkötelezettséggel” státuszban.

## V. KAPOSVÁR (1958 – 1963)

A színésznő apját szintén fel kellett volna mosni, amikor a lánya, kijővén az első vizsgáról, közölte vele: „Nekem már nem kell vizsgára menni, nekem már szerződésem van!” A papa nem is szólt hozzá a vonaton hazáig, és megpróbálta tárgyalanná tenni a szerződtetést Ruttkai Ottónál. De leszerelték, megnyugtatták, hogy vigyázni fognak a lánya erkölcsére, és tanítani is fogják.

Ami a szülőket aggasztotta, az a 18 éves Vári Évának szédületes öröm lehetett. Alig pár hónappal az inkább vágy, mint elhatározás megfogalmazása után, hogy színésznő lesz, ez – mint a mesében – máris teljesült. És nem kóristalány, hanem egyenesen szubrett lett egy színházban! Az operett népszerű, hálás műfaján belül is a négy vezető szerepkör egyike lett az övé, mindjárt a primadonna és a bonviván után következett. A művészbejárón közlekedett, és tapssal fogadta a közönség, ha megjelent a színpadon, pedig még nem is csinált semmit. Az addigi kisvárosi burok után egy megyeszékhelyre került. Még hozzá micsoda színházba! Az 1911-re megépült, 1955-től Csiky Gergely nevét viselő színház impozáns, szecessziós épülete a város jelképe. Egy park közepén áll, s külsőre

<sup>41</sup> Záróra, portré, MTV2, 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

<sup>42</sup> Fehéren-feketén, pécsi körzeti magazin, MTV 2011.05.31. műsorvezető Szolnoki András.

<sup>43</sup> Záróra, portré, MTV2, 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

olyan, mint egy monarchia-korabeli fürdőhely luxusszállója. A 860 fős, kupolás, három-páholysoros színházterme – mint az Osztrák-Magyar Monarchia idején épült megyeszékhelyi színházainkban általában – a színjátszás ékes templomának készült: oszlopok, óarany, gazdag ornamentika, vörös bársony-zsöllyék.

Ami ebben a pompás épületben akkor a színjátszást illette, arról Vári Éva így beszélt: „Ez a Kaposvár nem az a Kaposvár volt, ami lett. Tehát én pontosan eljöttem a jó Kaposvár elől. De mindenképpen nagyon sok tapasztalatra tettem szert.”<sup>44</sup> A kaposvári akkor még nem az az országos hírű társulat volt, amely később, az 1970-es évek elejétől, Zsámbéki Gábor és Babarczy László igazgató-rendezőkkal az élen, adaptálta az 50-es évek színházi világforradalmának eredményeit, amelyektől a magyar színházi élet ideológiai-politikai okokból addig elmaradt.

Ha ez a Kaposvár még nem a legendás Kaposvár volt is, nagy szeretettel fogadta a színház új tagjait: „Hazaérkeztek...«Előzetes jelentés» címmel majd két-órás esztrádműsorban mutatta be társulatának új tagjait a Csiky Gergely Színház. Ruttkay Ottó igazgató azt a reményét fejezte ki, hogy ezen az esten - melynek műsorában az idei évadban bemutatásra kerülő darabokból hallunk, látunk részleteket – a társulatnak mind az új, mind a régi tagjai hazaérkeznek. Haza, a kaposvári közönség szívébe, megbecsülő szeretetébe. Nos, elmondhatjuk, hogy remény nem vált még valósággá oly rövid idő alatt, mint Ruttkay igazgatóé. A társulat régebbi tagjainak szerény, kollegiális szeretettől áthatott kalauzolásával kaposváriakká váltak az új művészek: Nagy Erzsébet, Krémer József csakúgy, mint Somogyvári Pál, Kéri Edit, Vári Éva, s a többiek mind. A bemutatkozó «előzetes jelentés» forró sikere azt igéri, hogy valahány új művésznünk személyével nyert a színház, és nyert a közönség.”<sup>45</sup>

Első szerepében 1958. október 10-én debütált Vári Éva: „Tegnap, pénteken este 7 órakor nyitotta meg ünnepélyesen a kaposvári Csiky Gergely Színház az 1958-59-es színházi évet Móricz Zsigmond: Nem élhetek muzsikaszó nélkül című négyfelvonásos színművének bemutatójával. A kedves Móricz-darabot Sallós Gábor, a színház főrendezője rendezte, a főbb szerepeket, így Balázs nyíri földbirtokos szerepét Gálffy László, felesége, Pólíka szerepét Veszely Mária játsszák. A néniket Gábor Mara, Remete Hédi, Mihályi Vilcsi; **Birikét, a csintalan, kotnyeles fruskát Vári Éva alakítja.** A bemutató előadás sikere arra enged következtetni, hogy a legközelebbi bemutatóig, október 24-ig ugyanolyan telt házak előtt kerül estéről-estére színre a Nem élhetek muzsikaszó nélkül, mint első ízben a tegnapi premieren!”<sup>46</sup>

Vári Éva így emlékezett: „A legelső szerepet Móricz Zsigmond *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* című darabjában játszottam, *Birikét*. Ő egy 16 év körüli kislány, természetesen nem esett nehezemre eljátszani, hiszen ekkor voltam 18 éves. Emlékszem a kritikákra, hogy mennyire jól alakítom ezt a szerepet. Én is így éreztem. Önfeledten játszottam, minden gátlás és görcsösség nélkül. Talán a második vagy harmadik szerepem volt, amikor rám tört a bénító lámpaláz. [...] Játsoztam a *Viktória* című nagyoperett-

---

<sup>44</sup> Záróra, portré, MTV2, 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

<sup>45</sup> Somogyi Néplap 1958.10.09.

<sup>46</sup> Somogyi Néplap 1958.10.11. Évadnyitó előadás a Csiky Gergely Színházban

ben, a Szeress most című zenés vígjátékban, A mosoly országában; szinte az összes operettben énekeltem.”<sup>47</sup>

Kaposvárott az ott töltött öt évad alatt tizenkilenc bemutatója volt Vári Évának. Egy-két kivételtől eltekintve, mint a Rómeó és Júlia apród-szerepe, csupa szubrett-szerep Lehár (A mosoly országa), Ábrahám Pál (Hawaii rózsája, Viktória), Kálmán Imre (Cirkuszhercegnő) és mások operettjeiben, vagy Édi szerepe a „Három a kislány”-ban, a Schubert-művekből összeállított romantikus daljátékban.



Kaposvár, Bekopog a szerelem, Irén 1960.

Kaposvár, Luna asszony, Marika, 1959.

Ruttkai Ottó betartotta a szavát, a színház külön képezte és gyakorlatoztatta a fiatal kezdőket: „A Ruttkai nagyon odafigyelt rám, akkor Miszlay volt a főrendező, aztán azt hiszem, a Sallós Gábor, aki később miskolci igazgató lett, ők foglalkoztak velünk. Jártunk énekórákra, táncpróbákra, színdarabokat adtunk elő, ilyen fiatal kezdők, akik ott voltunk, rendes színdarabokban szerepeket. A háttérben azért tanítottak bennünket.[...] Nagyon szerettek engem Kaposváron [...] öt évig voltam tag. Egyszer csak rám tört egy érzés, hogy ez nekem kevés. Elvagyódtam.”<sup>48</sup>

A következő állomás, a színház-váltás előtt azonban történt egy fontos esemény Vári Éva életében. A szülei ugyan beletörődtek, hogy beállt színésznőnek, de a szavát vették, hogy felvételizik a főiskolára, hogy kiderüljön, tehetséges-e, különben mars, gyógyszerésznek. A következő évben, 1959-ben tehát Vári Éva ismét jelentkezett a Színművészeti Főiskolára. A három-fordulós vizsga két részén megfelelt, a harmadik rosta-vizsga után azonban „eltanácsolták”. (Ő nem fogalmazott ilyen finoman: „Kirúgtak.”) Básti Lajos közölte a bizottság véleményét, miszerint itt östehetségekre van szükség, őt viszont „a színház már megrontotta.” Vári Éva nem hitte akkoriban magáról, hogy egetverő tehetség, csak annyit hitt, hogy az adottságai alapján alkalmas a főiskola elvégzésére. Azt pe-

<sup>47</sup> Záróra, portré, MTV2 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

<sup>48</sup> Fix-TV, Bóta-Café, 2013.01.09. Bóta Gábor interjúja

dig máig sem érti, hogy egyetlen szezon alatt hogyan, mennyiben ronthatta volna meg a színház?

Számtalan – híressé vált, vagy éppen a pályán sem maradt – színészünk a harmadik-negyedik próbálkozás után került csak be a Színművészeti Főiskolára. Vári Évát azonban nem ilyen fából faragták. Ő nem jelentkezett többé. *„Én annyira megsértődtem a Színművészeti Főiskolára, hogy ha Pesten voltam, én a Rákóczi útnak a másik oldalán mentem, mint ahol a főiskola volt. Én úgy megbüntettem őket, hogy azon a járdán nem mentem...”*<sup>49</sup>

Az önirónia ellenére az interjúkból kitűnik, hogy egy életre szóló sebet ejtett rajta ez a felvételi vizsga, illetve a főiskola hiánya. Holott ő maga (is) az élő, és igen csattanós cáfolata annak a hiedelemnek, hogy a főiskola feltétlenül felismerné a tehetséget. Az érvényesülést illetően azonban a főiskola hiánya igen csak megnehezítette a pályáját. Neki nem volt mentora, mint Törőcsik Marinak Major Tamás, vagy Psota Irénnek Vámos László. Őt nem ismerték meg neves rendező-tanárok, nem köthetett ismeretségeket, barátságokat színházi, ill. filmrendező hallgatókkal, s nem látta vizsgaelőadásokon a szakma krémje. Kimaradt pl. a magyar film 1962/63-ban elindult új-hullámából, amely olyan – a főiskolán a '60-as évek első felében végzett, vele egy generációba tartozó – színészeket emelt a hátára, mint Almási Éva, Balázs Péter, Bálint András, Béres Iлона, Csomós Mari, Drahotá Andrea, Halász Judit, Haumann Péter, Koncz Gábor, Mendelényi Vilmos, Mécs Károly, Moór Marianna, Pécsi Ildikó, Sinkó László, Szilágyi Tibor, Sztankay István, Tordai Teri. A színházi és a filmrendezők közül ekkoriban végzett Kapás Dezső, Ruszt József, Sík Ferenc, Dömölky János, Hajdufy Miklós, Horváth Ádám, Kósa Ferenc, Sándor Pál és Schiffer Pál. A sikerhez szükséges kapcsolati háló híján Vári Éva irdatlan hátránnyal indult ezen a pályán. A főiskola hiánya sokáig ható bizonyítási kényszert okozott, és Vári Éva élete a megfeszített munka jegyében telt: *„Hogy az ember élete miként alakul, azt nem lehet a körülményekre fogni. Abban, hogy az én életem hogy alakult, abban én maximálisan benne vagyok. Nyilvánvaló az én önzésem is, az, hogy fontosabb volt a színház sok mindennél, magamnál is fontosabb volt. Bizonyára azért, hogy miután nem jártam főiskolára, bennem volt az a fajta kényszer, hogy bebizonyítsam, nekem helyem van a pályán. Nyilván nekem többet kellett produkálnom ahhoz, hogy elfogadjanak. Valaki kijön a főiskoláról, azt ismerik, vannak osztálytársai, osztályfőnöke – én meg csak úgy a semmiből... Egyszer csak ott lett egy színésznő, akiről megkérdezik, ez kicsoda, ez hogy került ide? Tehát nagyon-nagyon szívósan kellett dolgozni, s ez rengeteg sok energiát elvette.”*<sup>50</sup>

A Kaposvárról való átszerződést megelőzte egy vendégjáték Szolnokon. Berényi Gábor hívta meg 1963-ban Molière *Tartuffe*jének Marianna szerepére. A címszerepet, szolnoki politikai számúzótként, Mensáros László játszotta. A *Tartuffe* után Berényi szerződést ajánlott az 1963/64-es szezontól. De ugyanekkor Nógrádi Róbert, a Pécsi Nemzeti Színház igazgatója is szerződést ajánlott. A pécsi direktor bonvivánért ment Kaposvárra, Csányi Jánost, a későbbi Wag-

<sup>49</sup> Fehéren-feketén, pécsi körzeti magazin, MTV 2011.05.31., Szolnoki András interjúja

<sup>50</sup> Nem bánok semmit sem, portréfilm, Duna TV 2009.08.23.

ner-tenort akarta elszegődtetni, de emellett szemet vetett a kis fekete szubrettre is. Két ajánlata volt Vári Évának, s azt mondta, oda szerződik, ahonnan előbb érkezik meg a szerződés. Pécsről jött meg előbb a posta.

Egy interjúban Vári Éva eltűnődött, hogy milyen másféle karrierre lehetett volna esélye, ha akkor a szolnoki színházhoz szerződik.<sup>51</sup> Ennek a színháznak 1972-től Székely Gábor lett a főrendezője és igazgatója, országos hírű társulatot épített Szolnokon, majd Zsámbéki Gáborral megkísérelték a Nemzeti Színház megreformálását, néhány év múlva pedig a Nemzeti kamaraszínházából megalapították azt a társulatot, amely az 1980-as évektől máig kiemelkedővé tette a budapesti Katona József Színházat.

A sors útjain való töprengés ellenére Vári Éva soha nem bánta meg, hogy 1963-ban a Pécsi Nemzeti Színházhoz szerződött.

## VI. PÉCS (1963 - 1993)

A kaposvári évek után Pécs nagy változást jelentett az életében: *„Ettől a gyönyörű várostól lettem az, aki, ha egyáltalán vagyok valaki. Amit gondolok, amit érzek, amit tudok a világról, azt tulajdonképpen a legjobb időszakomban, 23 éves koromban kaptam meg. Amikor már az ember gondolkodni is tud a dolgokon és nem csak felhőtlenül örül annak, hogy színházban van.”*<sup>52</sup>

Egy véletlen miatt szerződött Pécsre, innen „gyorsabb volt a posta”, de a pécsi színház eleve vonzotta. A Pécsi Balett jelentette a vonzerőt, amelynek nem sokkal korábban Kaposváron látta a Pókháló című előadását. A színpadot befonta két hatalmas, fémvázás pókháló, és három táncos ott fenn a magasban, trapézon dolgozó artistaként táncolt. Vári Évát lenyűgözte a produkció. Egyelőre azon kívül, hogy szerette, még semmi közelebbi nem kötötte a baletthez, de a Pécsi Balett a Pécsi Nemzeti Színház egészének színvonalát fémjelezte. Vári Évának ez a modern balett iránti fogékonysága a későbbiekben nagy hatású, mély szakmai-baráti kapcsolat alapjának bizonyul majd a balett-táncosokkal és Eck Imrével, a Pécsi Balett alapítójával.

A pécsi színház nagyságrenddel nagyobb és univerzálisabb volt, mint a kaposvári. A prózain és az operain felül tagozata volt a Pécsi Balett, amely az említett Pókháló című előadással már az 1960-as években Nyugat-Európában turnézott. És ott volt a felfedezésre váró város, ahol Vári Éva addig még sohasem járt, a legszebb magyar városok egyike.

---

<sup>51</sup> Klubrádió, „Az ötös”, 2015.10.30. Bóta Gábor interjúja.

<sup>52</sup> Nem bánok semmit sem, portréfilm, Duna TV 2009.08.23.

## VI/1. A PÉCSI SZUBRETT

A Vári Éva szívéhez nőtt város, az erdőségekkel borított Mecsek déli lankáira felkúszó, majdnem mediterrán klímájú Pécs (ókori latin nevén Sopianæ) a korai középkor óta az ország egyik legjelentősebb és legkulturáltabb városa, a déldunántúli régió közigazgatási és szellemi központja. A pécsi püspökséget Szent István király, az országban az első egyetemét a XIV. században Nagy Lajos király alapította. Pécs több nemzetiségű, a magyarok mellett horvátok és svábok által lakott város; ebből ered a Pécsi Nemzeti Színház homlokzatán az 1895-ös „Magyar Nemzeti Színház” felirat.

Vári Éva Pécs iránti érzései nem maradtak viszonzatlanok: 2003-ban a Pro Communitate díjjal, most pedig, 2017. március 15-én Pécs Város Kulturális Nagydíjával, ezzel a csak hat éve alapított díjjal tüntették ki. Olyan elődök után, mint Plácido Domingo, a Vasarely Alapítvány és Kocsis Zoltán.

Az '50-es évek elejétől a város rohamtempóban ipari központtá fejlődött, mivel a gazdaságirányítás mottója az volt, hogy Magyarország „a vas és acél országa” lesz, s csak Pécsen és Komlón bányásztak a vas- és acélgyártáshoz szükséges kokszolható feketeszenet. A '60-as évek elején pedig megkezdtek az uránérc kitermelését is. A lakosság száma jelentősen megnőtt, új városrészek épültek, Uránváros és Kertváros (ahol korábban lakott Vári Éva).

A Pécsi Nemzeti Színház a legtöbb tagozattal rendelkező színházunk volt. 1955-ben kibővült a Kamaraszínházzal, 1959-ben megalakult operatársulata, 1960-ban a Pécsi Balett, 1966-tól voltak gyermekszínházi előadásai, és 1981-től tagozata lett a Bóbita Bábszínház. Pécs (ill. Baranya és Tolna megye) egyetlen hivatásos színházaként kétféle közönségigényt kellett kielégítenie: egyfelől szórakoztató, vidám, népszerű előadásokat kellett kínálnia, másfelől fajsúlyosabb, intellektuálisan igényes, esetleg csak egy szűkebb értelmiségi réteget, az elitet vonzó előadásokat. (Egy nagy színház eltartásához a népszerű előadások jegybevétele okvetlenül szükséges is a kevésbé népszerűek finanszírozásához.) A „könnyű” és a „komoly” műfaj nem minőségi különbséget jelent, a repertoár önmagában nem érték, a lényeg a „hogyan”: „Egy Shakespeare-ciklus is lehet csapnivaló, és egy Feydeau-sorozat is esztétikailag remek.”<sup>53</sup> Vári Éva is így látja: „Egy színháznak nem kell mindig tudományos akadémiának, vagy TIT-előadásnak lennie. És igenis, egy bulvárdarab is lehet gondolatébresztő, ha azt jól játszzák el. Mert a minőség attól függ, hogy az alkotók hol kötnek kompromisszumokat.”<sup>54</sup>

A színházak műsorát a korabeli Magyarországon az ideológiai-politikai elvárások is befolyásolták. Ám az abszolút hatalmú Magyar Szocialista Munkáspárt eszközei a 60-as évek közepétől finomodtak, s a művelődésügyben közel 20 évig teljhatalmat élvező – a színházhoz pedig kifejezetten vonzódó -- Aczél György kultúrpolitikája engedékenységre, kiegyezésre törekedett.

<sup>53</sup> P. Müller Péter: Pécsi évadok, Színház 1987/9.

<sup>54</sup> Heti Válasz 2013.10.22. Kézdi Beáta interjúja: „Nagyon szerettek kisembereket játszani”

A Vári Évát szerződtető, 1950-55. között a moszkvai színművészeti intézetben végzett Nógrádi Róbert az 1962/63-as évadtól került a Pécsi Nemzeti Színház élére, s páratlan direktori karriert befutva több mint 25 éven át, 1988-ig igazgatta. (1989 júniusában halt meg). Elődei alatt a nézőszám visszaesett, a deficit nagy volt, a városvezetés szerint „nem törődtek a dolgozók kérésének megfelelő műsorpolitikával.” Nógrádi úgy nyilatkozott, hogy „nem akar az arisztokratizmus hibájába esni”. Hosszú, zavartalan karrierjét nyilván annak is köszönhette, hogy „jól feküdt odafönt”, de a társulattal is jól kijött. Erősítette az operett-szekciót, 1962-ben érkezett a színházhoz Péter Gizi szubrettnek, Mester István bonvivánnak és ifj. Latabár Kálmán táncoskomikusnak. De ebben az évadban bemutatták Rostand Cyránóját, Shakespeare Téli regéjét és Molnár Ferenc Liliomát is. Az operában az Álarcosbál és a Hoffmann meséi színrevitelére készültek. Az igazgató vissza akarta hódítani a közönséget, meg akarta tölteni ezt a nagy, a kamaraszínházzal együtt majdnem 1000 fős színházat. Jelszavuk az volt, hogy „mindenki számára kitárni a kapukat.”<sup>55</sup>

A Dunántúli Naplóban Bertha Bulcsu<sup>56</sup> szólaltatta meg 1963. szeptember elején a színházhoz érkező ifjú színésznőt: „Vári Éva, a fiatal szubrett is próbára készül. Ötévi kaposvári szereplés után első pécsi figuráját, Raka táncosnőt alakítja, építi magában és a próbákon.

*– Jó szubrett szeretnék lenni, s itt úgy érzem minden lehetőséget megadnak erre. Kaposváron a Cirkuszhercegnőben Mabelt, a Viktóriában Ach Wongot alakítottam, s általában a nagyobb lélegzetoételű operettekben szerepeltem. Mindez nekem komoly feladatot jelentett, mert nem végeztem főiskolát. Pécsen sokat szeretnék tanulni, elsősorban a beszédtechnikám tökéletesítésére gondolok – mondta Vári Éva, aztán reménykedve elindult egy folyosón, ahol a próbatermet sejtette.”*

Vári Éva – zömmel 1973-ig – eljátszotta szinte a teljes szubretti repertoárt. Volt Ach Wong Ábrahám Pál Viktória c. operettjében Kaposvár után másodszor is, és a Csárdáskirálynő Stázi grófnője kétféle előadásban is, volt Diabolo Pepita a Szabad szélben, Charlotte a Sybillben, Bessy a Leányvásárban, Ninon a Montmartre-i ibolyában, Marcsa a Mágnes Miskában, a Bál a Savoyban Daisy-je, és így tovább. Mint mondta, aki négy szubrett-szerepet eljátszott, az a további negyvenet is ismeri.

Szubrettnek sem olyan volt ő egyébként, mint a tipikus elődök, illetve pályatársnők. *„Leszerződtem Pécsre. Mindenki mondta, hogy meg fognak ott enni! Hát ott a Péter Gizi, meg a nagy operett-sztárok, meg a Pécsi Balett! Voltak fogások, amit egy operettben ők tudtak, de én meg nem azt akartam. Nekem picit olyan megmosolyogni való volt. Az volt a szerencse, hogy Pécsen Sík Ferenc kezdte el rendezni az operettet, aki aztán mondta, hogy «szituáció», meg «ember». Itt szituációkat kell játszani, ezek emberek, akiknek igazi érzelmeik, igazi kapcsolataik vannak. Bázsa Éva volt a szubrett Péter Gizi előtt, bejött hozzám és azt mondta, «nagyon ügyes vagy, csak nincs benned*

<sup>55</sup> Dunántúli Napló 1962.06. 21., 07.24. és 08.17.

<sup>56</sup> Nagykanizsán született, 97-ben 61 évesen elhunyt, háromszoros József Attila-díjas író, költő; akkor pécsi lapok kulturális rovatszerkesztője.



az, hogy fönt, fönt, fönt!» És akkor én gondolkodtam, hogy miért kell nekem fönt, fönt, fönt? Merthogy szubrett, és az olyan nagyon tűzrőlpattant, és olyan nagyon, nagyon... Úgy gondoltam, hogy ez nekem nem annyira tetszene, ha énnekem ezt ott fönt, fönt, fönt kellene csinálni. De szerencsém volt a Síkkal, aki jött.”<sup>57</sup>

Ezt az igazabb, klisé-mentes játéktípust a kritika is észrevette. Az 1966-os Csárdáskirálynőről: „Az ő sok rutinnal és tapasztalattal átszőtt játékok mellett a kitűnően táncoló és éneklő Vári Éva és Mendelényi Vilmos a szövegekönv vígjátéki elemeinek reális értelmezésével, őszinte emberi hangon szólaltatja meg Stázit és Bónit.”<sup>58</sup> Az 1970-es Bál a Savoyban-ról: „Vári Éva és Mendelényi Vilmos (Daisy és Musztafa) uralják a színpadot. Játszanak, tréfálnak, hazudnak, egy «mindezen rég túl vagyunk» stílusban, s mégsem kacsintgatnak léptenyomon össze a közönséggel, tán ettől lesz igazi hitele alakításaiknak. Dinamikus egyéniségük a táncos-énekes jelenetekben is emlékezeteset produkál.”<sup>59</sup> Érdemes megnézni a YouTube-on ebből az operettből a „Kicsike, vigyázzon” kezdetű számuk felvételét: Vári és Mendelényi mögött a Pécsi Balett tánckara -- és nem vallanak szégyent.

„Amikor elkezdtem a pályámat, nagyon sok zenés darabban játszottam, operettekben szubrett voltam, ami már eleve meghatározta azt, ha kimentem a színpadra, megtapsoltak, nem is kellett semmit sem csinálnom. Maga a szerepkör, meg maga a szerep olyan, hogy sztárt csinál valakiből.”<sup>60</sup> De szerencséje volt partnerével, a táncoskomikus-sal, Mendelényi Vilmostal is. Tíz évre Pécs első számú kedvencei lettek.

„Pécsen óriási szerencsém volt, éreztem, hogy a közönség elfogadott. Akkor volt a partnerem a Mendelényi Vili, akire nem tudom, hogy emlékeznek-e még, hiszen nem emlékszünk már semmire, senkire, de ő akkor nagyon sok magyar filmben játszott. Egy pici kis fekete fiú volt, a Fogj egy sétapálcát című slágert azt ő énekelte, nem tudom melyik filmben. Jól dolgoztunk együtt. Mondták a szervezésen, hogy jöttek az emberek, kérdezték, hogy «Benne van a Vári Éva meg a Mendelényi? Mert akkor kérünk rá jegyet, mindegy mit játszanak!» ...Csak legyünk.”<sup>61</sup> A Dunántúli Napló kis színes hírei szerint nem volt Baranya megyében olyan társadalmi esemény – farsangot nyitó bál, színész-újságíró focimeccs, KISZ-tábor –, amelyen ne ők léptek volna fel a színház képviselőjében. Tízéves évfordulójukon megkérdezték őket, mi a véleményük a másiktól. Mendelényi Vilmos ezt mondta: „Évi remek színész, csuda jó partner, akivel ha együtt játszom, magam is élvezem a játékot. De hát nő. Most például Amolettet eszik, és azóta hízott másfél kilót. Pedig hízni a konyaktól is lehet!”<sup>62</sup>

Vári Éva népszerűségére jellemző, hogy újsághír harangozta be: „VÁRI ÉVA DEDIKÁL november 29-én, szerdán este a Munkatársak című darab előadásának első szünetében a Pécsi Nemzeti Színház emeleti dohányzójában!”<sup>63</sup> A nép-

<sup>57</sup> Klubrádió, „Az ötös”, Bóta Gábor interjúja, 2015.10.30.

<sup>58</sup> Dunántúli Napló 1966.10.02.

<sup>59</sup> Dunántúli Napló 1970.10.01. Mészáros Tamás kritikája

<sup>60</sup> Záróra, portré, MTV2 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

<sup>61</sup> Záróra, portré, MTV2 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

<sup>62</sup> Dunántúli Napló 1973.10.04.

<sup>63</sup> Dunántúli Napló 1972.11.25.

szerúségének áldozataként alighanem rá hárult, hogy a fényképének dedikálásával vonzóbbá tegye két szovjet szerző eme riasztó című, novemberben bemutatott darabját, amellyel a színház „az azonosságokat kívánta kutattatni és felmutatni a szovjet és a magyar valóság között.”<sup>64</sup>

1972 novemberében kis portré jelent meg róla a Dunántúli Naplóban:

”[...] Egyéniség. Most, négyszemközt, távol a színpadtól, erről a bohémségről vall Vári Éva: - *Lehet, hogy meglepő, de a magánéletben csendesebb vagyok, társaságban nem szeretem játszani a jópofát. Sőt, nem járok táncolni, feltűnően szórakozni, bárrokban tetszelegni. [...] Egyszerűen kiélem magamat a színpadon és utána kell a csend.*

Humora - a magánéletben is, a színpadon is - fanyar, férfias humor, inkább szellemes, mint vicces. Éppen az a gondja, hogy kevés olyan színpadi művet írnak Magyarországon, amelyben ez a fajta női humor érvényesülni tud. Talán több musical kellene, igazi musical. Egyébként imád autót vezetni és olvasni. Faulkner és Hemingwayt.”<sup>65</sup>

Tíz év alatt közel ötven premierje, azaz évadonként átlagosan öt bemutatója volt Vári Évának. Ez a próba- és munkatempó, és amit az operett egy szubrettől, kivált a Pécsi Balettel a háta mögött, megkövetelt -- a tánc- és énektudást, a jó ritmusérzékenységet, precíz poentírozást, az állóképességet 5-10 percnyi, lihegés nélküli táncolva énekléshez, s a közönségreakciókra érzékeny antennát -, kiváló alapnak bizonyul majd Vári Éva számára a musicalekben, a drámai és a komikus szerepekben is.



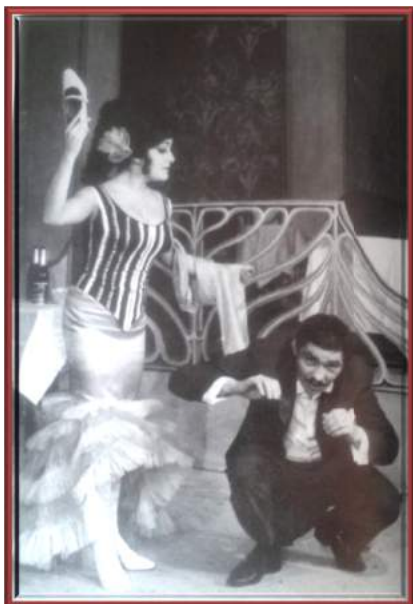
Julis, 1966.  
Mendelényi Vilmossal



Isten véled, édes Piroskám, 1968.  
Karikás Péterrel

<sup>64</sup> Dunántúli Napló 1972.11.06.

<sup>65</sup> 1972.11.12. Földessy Dénes: Négyszemközt Vári Évával



Cirkuszhercegnő, 1969.  
Mendelényi Vilmossal



Daisy + a Pécsi Balett, 1970.

Hiába lett azonban a közönség körülrajongott kedvence, Vári Éva nem kényelmesedett bele a szubrett szerepkörbe, ellenkezőleg: kinőtte, megunt. „Az operettben olyan nagy szituáció nincs. Megismerkedem a táncoskomikussal, kicsit összeveszünk, aztán kibékülünk. Ezek ilyen sablonok. Mendelényi Vilmos [...] mondta, hogy csak a ruhaváltásokról veszi észre, hogy ez egy másik színdarab, mert gyakorlatilag a helyzetek ugyanazok.”<sup>66</sup>

„Valamikor, amikor a krisztusi korba értem, ha lehet ezt egy nőre mondani, akkor úgy éreztem, engem többé nem elégít ki, hogy felveszem a szép ruhámat, ami először nagyon tetszett, meg lokni, meg rózsaszín csipke, meg hogy én vagyok a jópofa szubrett az operettekben. Akkor úgy éreztem, ha nekem ez a sorsom, akkor én ezt nem akarom csinálni. Még a szónak az akusztikája is, hogy vidéki szubrett! Ó istenem, hát az írni, olvasni nem tud. Más Budapesten az Operettszínház, ahol vannak nagy sztárjai a műfajnak, de egy négykategóriás színház, ahol volt opera, próza, balett, gyerekszínház... Örökös vágyam volt, hogy én ne csak szubrett legyek. Amikor már musicaleket is játszottam, az már nagyon jó volt, mert ott mégiscsak a prózai rész is értékesebb, s az igaziból is közelebb állt hozzám. Én nem voltam olyan igazán jó szubrett, mint a Lehoczky Zsuzsa, a Galambos. Énbennem nem volt meg az a fajta vitalitás, mint bennük. Temperamentumom volt, csak az én humorom mindig olyan kicsit fonák volt, mondták, a világlátásom is fonák. Ez a műfaj nem bírta el a kritikát, önkritikát, amikor én csináltam. Ma már inkább. Amikor én csináltam, akkor a szubrett bejött és felrobbantotta a színpadot, és csak jópofa volt és édes. És én szégyelltem, hogy olyan jópofa és édes legyek.”<sup>67</sup>

Így azután – dacára annak, hogy a szubrett-korszakban már sikeres musical- és prózai szerepei is voltak, vagy inkább ezek hatására is --, a krisztusi korba ért Vári Éva beállított az igazgatójához, hogy ő inkább kiugrik az ablakon, ha még egyszer ráosztják Stázi grófnőt. „Akkor azt mondta Nógrádi Róbert, aki biztos jó

<sup>66</sup> Klubrádió, Hallójárat, Sugár Ágnes interjúja, 2016.04.03.

<sup>67</sup> Nem bánok semmit sem, portréfilm, Duna TV 2009.08.23.

pedagógus volt, rendben van, Éva, de akkor ki lesz a szubrett, ha te prózát akarsz játszani? Mondtam, az nem az én dolgom, az a színház ügye, én prózát akarok, meg musicalt akarok játszani. És akkor azt mondta, jó, rendben van, de akkor neked a prózát el kell kezdened előlről. Mondtam, mi az, hogy előlről? Hát elkezded kis szerepekkel. Vállalod? És én azt mondtam neki, igen, vállalom. Tudom, hogy a III. Richárdban van egy szerep, az írnok, azt kaptam én meg, és az egész városban elterjedt, hogy a Vári Éva lepasszolt, mert olyan kis szerepeket kap meg.”<sup>68</sup> De kiállta az igazgató pedagógiai próbatételét: nem csak múltó szeszély volt, hogy kitörjön a hálás szubrettségből.

A közönséget meglepte a szerepkör-váltás, s ebből humoros helyzet is adódott. „Prózázott” például Vári Éva, amikor párnákat kellett átvinnie a színpadon a bal egyről a jobb egyre. Belépett a párnákkal, mire felcsattant a szubrettnak kijáró fogadótaps, és tartott, amíg átért a színpadon. Aztán a közönség csodálkozott: hiába várták vissza, vége volt a szerepének.

## VI/2. „ÚJRATERVEZÉS”: MUSICAL-FŐSZEREPEK ÉS A PRÓZA INDULÁSA

*„Engem lehet másban is használni, nem csak az operettben”*

Vári Éva az első prózai sikerét Carlo Goldoni 1966. június 3-án bemutatott komédiájában, a **Két úr szolgájában** aratta, **Beatrice**, az „álruhás nemes hölgy” szerepében. „Szerencsém volt Sík Ferivel, ő rendezte a Két úr szolgáját, s rám osztotta Beatricét, aki az egyik úr a darabban, nadrágszerep, és hát frenetikus sikerem volt benne. És akkor rájöttek, hogy engem lehet másban is használni, nem csak az operettben.”<sup>69</sup>

A frenetikus siker mellett remek kritika dicsérte az alakítását: „A darab másik kulcs-szerepét, Beatricét, a férfiruhába öltözött torinói lányt Vári Éva játssza. Nem akarja elhivetni a nézővel, amit úgysem tudna: csak ruhája férfi. Ez a tudatosan vállalt „kétneműség” a darabon végighúzódó komikum fontos összetevője. Nem tudom mennyit tanult Mejerholdtól, de Beatricéje ott a legtündéribb, a legmulatságosabb, ahol komoly tud maradni. A darab talán legnehezebb jelene – amikor a harmadik felvonásban elárulja magáról, hogy a férfiruha alatt valójában szerelmes nő szíve dobog – kitűnő játékának csúcsa. Hibátlanul szép, tiszta beszédét külön – ez ritka – öröm hallani.”<sup>70</sup>

<sup>68</sup> Klubrádió, „Az ötös”, Bóta Gábor interjúja, 2015.10.30.

<sup>69</sup> Klubrádió, „Az ötös”, Bóta Gábor interjúja, 2015.10.30.

<sup>70</sup> Dunántúli Napló 1966.06.05. Tüskés Tibor kritikája



Beatrice a *Két úr szolgájában*

### Musical-sikerek

Az első 1967. március 31-én **Eliza Doolittle** szerepe volt a **My Fair Ladyben**, amelyet Dobai Vilmos rendezett. A G. B. Shaw Pygmalion c. színdarabjából készült világsikerű musical női főszerepét énekelte-játszotta Vári Éva, amelyben két óra leforgása alatt el kellett jutnia a mosdatlan, és mosdatlan szájú utcai virágáruslánytól a királynő előtt pukedliző dámaig.



A premier előtti híradás szerint a színház és a közönség is izgalommal várta a másnap esti bemutatót. „Énekel a prózai gárda: Bánffy György (Higgins), Paál László (Doolittle).” A rendező, Dobai Vilmos szerint ezt az igényes művet a lehető legjobban kell eljátszani, komolyan kell venni, s a prózai színészek olyan lelkiismeretesen nyúltak is hozzá, mint egy Shakespeare-drámához. Nagy Ferenc karmester is komoly igényeket támasztott, nyolc zenekari próba volt. Eliza szerepét kettős szereposztásban játszották, de a cikket Vári Éva kosztümös képe illusztrálta.<sup>71</sup>

Dr. Nádor Tamás kritikus így számolt be a premierről: „A Pécsi Nemzeti Színház együttese nagy kedvvel készült a My Fair Lady előadására és e vonzó, igényes komédiát magas színvonalon, forró közönségsikert aratva mutatta be pénteken este. Az előadás tükrözte azt is, hogy a My Fair Lady színrevitele nem könnyű feladat. Próbaköve annak, vajon sikerül-e a régi, megcsontosodott operett-hagyományokon nevelődött együttesnek megtalálni az új, korszerű zenés színjátszás hangnemét. Hogy ez sikerült, az elsősorban Dobai Vilmos érdeme, akinek rendezői munkája a prózai előadásokra jellemző értékeket hozta felszínre. [...]



A bemutatón Eliza Doolittle szerepében Vári Évát láttuk. Eddig is sikerekben gazdag művészi pályafutásának jelentős állomása ez az alakítás. Első megjelenésekor szinte rá sem ismerünk: mozgása és beszédhangja annyira azonosul a koldusstandon ibolyát áruló lány nyers ösztönöktől fűtött alakjával. A «Csudijó» - szám jelenti e részben a csúcst, valamint a mindig óriási tettszést kiváltó nyelvlecke-jelenet. A második rész fokozottabb feladat elé állítja Vári Évát, de énekhangja és kibontakozó színészi készsége e nehézségeket is legyőzi.”<sup>72</sup>

Amikor '67 júliusában a Pécsi Szabadtéri Játékokon Bessenyei Ferenc vendégeskedett Higgins professzor szerepében, Vári Éva játszotta az oldalán Elizát.

És ez a szerep meghozta a színészi működési engedélyét. Megszűnt „segédszínész” lenni: mikorra nagyjából főiskolai diplomát szerezhetett volna, a gyakorlata alapján szakképzett színészként ismerték el.

<sup>71</sup> Dunántúli Napló 1967.03.30.

<sup>72</sup> Dunántúli Napló 1967.04.06.

A következő musical-siker a **West Side Story Anitája** volt. A darabot Mikolai László rendezésében 1970. január 23-án mutatták be, s Rajk András, a Népszava kritikusja szerint a pécsi előadás – mindenekelőtt az énekesi teljesítményt illetően -- túlszárnyalta a fővárosi színvonalát.<sup>73</sup>

„A játék hangulatába, fölszabadult stílusába, a sokoldalú művészt kívánó helyzetekbe leginkább Vári Éva, Csifó Ferenc és Koronczay László talált bele. Vári Éva ahányszor megjelenik a színpadon, bombaként robban a játéka. A musical műfaját neki találták föl. Pontosabban a musicalben van leginkább ott-hon.”<sup>74</sup>

Vári Éva maga is így érezte: „Az egy nagy fordulat volt az életemben. Nem csak azért, mert akkor én már prózákat is játszottam, hanem azért, mert akkor kezdték a musicaleket játszani. És akkor eljátszhattam a *My Fair Ladyt*, a *West Side Storyt*, a *La Manchát*, a *Chicagót*, szóval ami létezik. A *Piafot* is természetesen, meg a *Cigánykereket*. És ott az új szorongás az volt, hogy mögöttem táncolt a Pécsi Balett, én ott előtte botladoztam. De olyan helyesek voltak ezek a balett-táncosok, külön bejöttek velem, megtanították a lépéseket. Mikor a koreográfus azt mondta a táncosoknak, hogy «renversé», és ők nyomták a renversét, én ott álltam előttük, mint Anita, az egyik főszereplő, hogy «mit is kell nekem most itt pontosan csinálni?» És akkor megtanították ezek a táncoslányok, az Uhrík Dóri meg a Bretus Mari, akik nagyon sokat segítettek nekem, hogy ez menjen, ne szégyelljem, hogy én állok elől, és mögöttem van a világhírű Pécsi Balett.

Paor Lilla: És hát őhozzájuk igazodni...

Vári Éva: Hát persze, az azért nem akármilyen volt.”<sup>75</sup>

1977 februárjában mutatták be a *Don Quijote*, Cervantes XVII. századi regénye alapján írt világsikerű musicalt, a **La Mancha lovagját**.<sup>76</sup> Az előadást Szegvári Menyhért rendezte, Vári Éva **Aldonza** szerepét játszotta.

A Népszava kritikusja a Búsképű Lovag és Aldonza rendezői felfogásáról: „Az ő Don Quijotéja is elbukik, a keszeg hőst elbuktatják hóbortjai, de akad valami, egy pokróclelkű lány, Aldonza, aki átveszi és továbbélteti a lovag hitét.” Vári Éva játékaról: „Vári Éva színes, gazdag egyéniséget formál Aldonzából, megmutatva az alak változásait, a jellem elmozdulásait is. Panaszdala megrázó, visszafogott, szenvedélyes vallomás.”<sup>77</sup>

---

<sup>73</sup> Népszava, 1970.02.05.

<sup>74</sup> Dunántúli Napló 1970.02.01. Tüskés Tibor kritikája

<sup>75</sup> Lillás Reggeli, Hatoscsatorna, 2013.12.09.

<sup>76</sup> Zene: Mich Leigh, dalszöveg: Joe Darion, szövegkönyv: Dale Wassermann. Premier 1965-ben.

<sup>77</sup> Tüskés Tibor, 1977.03.20.



Aldonza a La Mancha lovagjából 1977

A **Chicago** – a Kabaré (Cabaret) szerzőpárosa, a zenét szerző John Kander és a dalszövegeket író Fred Ebb 1975-ben debütált musicalje – a kritikusok szerint Bob Fosse-nak, a koreográfusának és rendezőjének köszönhető átütő sikerét. A Pécsi Nemzeti Színházban 1981. február 15-én bemutatott előadást is Tóth Sándor, a Pécsi Balett koreográfusa rendezte is egyben, Vári Éva pedig **Velma Kelly**-t játszotta.

Abban a szezonban a pécsi színház harmadiknak vitte színre a Chicagót az Operettszínház 1980. decemberi, és a kaposvári színház 1981. januári premierjei után. A kritikusok tobzódhattak a három előadás koncepcionális és egyéb ismérveinek összehasonlító elemzésében. Ilyenkor kevés hely szokott maradni az újságban színészi alakítások érzékletes jellemzésére, s a fellelhető kritikák alapján vajmi nehéz felidézni Vári Éva Velma Kelly-jét. Ezért Kulka Jánost hívjuk segítségül, aki ebben a szerepben látta őt először, és két interjúban így elevenítette fel a felejthetetlennek bizonyult benyomásait: „Én lementem Pécsre, amikor megtudtam, hogy odaszerződünk, és megnéztük a Chicago című musicalt, amiben Éva Velma Kelly-t játszotta, zseniálisan. Ez 1981 tavaszán volt. Lenyűgöző volt Éva, nem azért, mert itt ül. Én ilyen élő, vibráló...(felesleges dicsérni persze, vagy nem?” Nevet, és ugratva Vári Évát: „«Persze, monddjad csak, és ha részleteznéd is!») Engem abban a pillanatban teljesen rabul ejtett a humora, a



táncstudása, ahogy énekelt, az egész vehemencia. Szóval, énrám nagyon nagy hatást tett.”<sup>78</sup> "Először 1981-ben láttam Pécsen, Vári Éva volt Velma, Füsti Molnár Éva volt Roxie. Zseniálisak voltak mind a ketten. Mester István volt Billy Flynn, Harmath Berci volt Mary Sunshine, Lang Györgyi és Péter Gizi főlváltva voltak Morton mama, és a Pécsi Balett, Uhrik Dórával az élen nyomta a Cellatángót. Fantasztikus előadás volt. Az volt az az év, amikor Kaposváron, Pécsen és Budapesten egyszerre mutatták be a Chicagót, és - szerintem - toronymagasan a pécsi volt a legjobb”.<sup>79</sup>

Rajk András a Népszavában szintén el volt ragadtatva a pécsi előadástól, mindenekelőtt Pécs nagy előnye, a Pécsi Balett miatt. Végül: „Vári Éva - nem újság - a magyar zenés színpad kimagasló egyénisége.”<sup>80</sup>

Zappe László a Népszabadságban: „A két primadonna az Operettszínházban<sup>81</sup> főképp kedves és kellemes, esetleg behízselgően jópofa akar lenni, Pécssett Vári Éva és Füsti Molnár Éva érdekesebben humoros, vaskosabban mulattató.”<sup>82</sup> „Vári Éva Velma Kelly életrekeltésében példamutató. Szerepével való azonosulása, művészi alázata a dalok hőfokán is átsugárzik.”<sup>83</sup>

## A szerepkör-váltás évtizede - inspiráló találkozásokkal

Tíz év után, 1973-tól túlsúlyba kerülnek Vári Éva repertoárján a prózai szerepek, illetve az operettek mellett újabb musical-főszerepek következnek. És a szerepkör-váltásának ideje, az 1970-es évtized a Pécsi Nemzeti Színház legendássá vált korszaka: a színház a kortárs magyar dráma, főként az Illyés-művek színpadra állításának műhelye lett. De ekkor vitték színre olyan modern szerzők darabjait is, mint Camus, Bulgakov, Jarry, Vian és Becket. Húszas nagyságrendben jelentek meg ekkoriban a bemutatóikról a kritikák. A korszakot **Sík Ferenc** rendező és **Czímer József** dramaturg fémjelzi, s olyan díszlettervező, mint Vata Emil, olyan díszlet- és jelmeztervező, mint Gombár Judit, és olyan jelmeztervezők, mint Schäffer Judit és Vágó Nelly. Sík Ferenc 1965-ben szerződött ide, 1974-81 között főrendező volt, Czímer 1968-ban jött Várkonyi Zoltán Vígszínházából, és 20 éven át a színház fődramaturgja. Tizenegy darabjával Illyés Gyula 1969-től (a *Tiszták* ősbemutatójától) 83-ig a színház házi-szerzője. Szoros kapcsolat volt az író és a társulat között, Illyés próbákon is részt vett, és Vári Évát a személyes ismeretség mélyen érintette: „*Katartikus élmény volt, hogy az ember Illyés Gyulával megismerkedik. [...] Egyszerűen hallgatni, ahogy ő megnyilvánult, emberről, tisztességről, hazáról... És van egy személyes élményem is. Akkor a Gyulai Várszínházban játszottunk egy Illyés-darabot, és a Sík Feri mondta nekem, hogy Flóra asszony és Illyés Gyula megérkezik Békéscsabára, és nincs szabad kocsis, a ko-*

---

<sup>78</sup> Rádió Q, „Ahol hely van - Játzó társak”, Stuber Andrea interjúja, 2011.01.09.

<sup>79</sup> „Life.hu”, 2013.12.28.

<sup>80</sup> 1981.02.15.

<sup>81</sup> Felföldi Anikó és Galambos Erzsi.

<sup>82</sup> „Chicago háromszor”, 1981. 03.13.

<sup>83</sup> Dunántúli Napló 1981.03.01.

*csimmal elhoznám-e őket? Hát aludni nem tudtam azon az éjszakán! Hogy Istenem, az én autómba beszáll két ilyen fantasztikus ember, egyáltalán, be merik ültetni oda melém, hogy Békéscsabától Gyuláig elfuvarozzam őket. És be mertek ülni az autómba, és én oda is szállítottam őket. És ez életem egyik csodálatos napja volt.”<sup>84</sup>*

Illyés mellett más kortárs szerzők – pl. Hernádi Gyula, Cseres Tibor, Páskándi Géza, Spiró György, Sükösd Mihály – bemutatására is vállalkoztak. Ezeket a – zömmel a pécsi színház számára írott – darabokat azonban a későbbiekben nemigen játszották a színházak. Az okot P. Müller Péter nem a kockázat-kerülésben, hanem a darabokban látta: „Még az Illyés-, Hernádi-, Sárospataky-darabok teatralizálásáért erőfeszítéseket tevő Sík Ferenc sem tudta kiemelni ezeket a Czímer József gyámkodása alatt született íróasztal-drámákat az irodalmi színház csapdjából.”<sup>85</sup>

Vári Éva már az operettek leporolásáért hálás volt Sík Ferencnek, de Sík fedezte fel őt prózai színésznőként 26 évesen, a Két úr szolgájában.<sup>86</sup>

Szegvári Menyhért így írt Sík Ferencről: „Ő volt az életemben az egyetlen rendező, aki magas színvonalon a színészeiből dolgozott. Ha valakiben észrevette, hogy mást csinálna az adott jelenetben, mint amit ő kért, azonnal leállt és kérte, követelte, hogy mutassa meg, mit szeretne. Ezért lettek az előadásai annyira sokszínűek és egyúttal a színészek sajátjai is. Vári Éva ötletei pedig «náná», hogy belekerültek, hiszen ontotta őket. Az ő színészei utána sem adták fel a «saját megoldások» utáni vágyukat. Vári a legkevésbé. Nyugodt szívvel mondhatom, hogy Váriból Sík Feri miatt lett, ami lett. A legnagyobb magyar színésznők egyike!”<sup>87</sup>

Sík Ferenc nem csak képzett bölcész és Nádasdy Kálmánnál végzett rendező, hanem Rábai Miklós tanítványaként az Állami Népi Együttes egyik alapítója és szólótáncosa volt, s „a beszélő magyar színjátszásba visszaömlesztette a mozgást, a táncot.”<sup>88</sup> Művészeti vezetője volt a közreműködésével 1973-ban létrejött Gyulai Várszínháznak, ahol nyaranta Vári Éva is többször fog játszani.

Vári Sík Ferenc rendezésében 1974-79. között négy Illyés-darabban játszott öt kisebb, és Tamási Áron „Ösvigasztalás”-ában egy nagyobb szerepet. Ezek inkább alázatot igényeltek a színészekről, mintsem brillírozásra íródtak volna. Páskándi Géza Szeretők a hullámhosszon c. vígjátékában, amelyet Karinth Márton rendezett, 1975-ben már főszerepet játszott Vári Éva, s meg is kapta Hámorilláért Rajk Andrásztól, a Népszava kritikustól, hogy alakítása „méltó a város és az ország egyik jelentős művészehez.”<sup>89</sup> Havas Ervin, a Népszabadság

<sup>84</sup> Nem bánok semmit sem, portréfilm, Duna TV 2009. 08.23.

<sup>85</sup> P. Müller Péter: Régió vagy provincia? szinhaz.hu 2005.12.02.

<sup>86</sup> Sík Ferenc (1931-95) Kossuth- és Jászai-díjas, Érdemes és Kiváló Művész, 82-től a Nemzeti Színház rendezője, 91-től főrendezője. Mellszobra ott áll a Nemzeti Színházban.

<sup>87</sup> Facebook: Vári Éva Tisztelői, 2016.07.15.

<sup>88</sup> Molnár Gál Péter nekrológiájából.

<sup>89</sup> 1976.02.22.

kritikusa pedig ezt írta: „Vári Éva sok színnel, bő humorral emeli ki a többszörösen rétegzett játékot a játékban.”<sup>90</sup>

Sík Ferenc rendezte 1973-ban Shakespeare **Tévedések vígjátékát**, amellyel a pécsi társulat frenetikus kritikai és közönségsikert aratott a Madách-színházi vendéjáték alkalmával is: „Már a buszban voltunk, amikor a nézők még mindig tapsoltak” – emlékszik Szegvári Menyhért.<sup>91</sup> Spiró György pedig hat oldalas kritikájában felső fokokban méltatta az előadást, amely különleges személyes sikert is hozott Vári Évának. „A tévedések vígjátékának pécsi előadása világszínvonalon van. Ez az állításom két szempontból nem igaz. A színházművészetben ma nincs világszínvonal. Időnként kitűnő előadások születnek Londonban vagy Moszkvában meg egyebütt, de a leghíresebb színházak és legkörülrajongottabb együttesek sem képesek huzamosabb ideig a saját színvonalukon maradni. Így hát szerényen és kissé bánatosan csak annyit mondom: a pécsi előadás jó előadás lenne Brook és Ljubimov színházában egyaránt. [...]

A drámában szereplő kurtizán (Vári Éva alakítja) igen kevés szöveget kapott Shakespeare-től, az ember a drámát olvasva azt hihetné, hogy kilógó epizódszereplő, akivel nem lehet mit kezdeni. Sík Ferenc olyan jelenetekben is behozza a színre, amelyekbe nincs is beleírva. Szöveget nem ad a szájába, mégis aktívva teszi két apró fogással. A kurtizán feltűnő, vörös jelmezt kapott (Schäffer Judittól), emiatt nem lehet nem észrevenni. Vári Éva többnyire a cikcakkos lépcsők tetején álldogál kihívóan, szemtelenül, csípőre tett kézzel, mint aki a legfőbb úr a maga szemétdombján. Valahányszor a szereplők valamelyike véletlenül rápillant az öntudatosan és gúnyosan ácsingózó kurtizánra, Vári Éva apró, diadalmas kacajt hallat. Kukorékol. Felejthetetlenül kukorékol. Ő az egyik legmellékesebb szereplő. Vörös ruhájában kukorékolva mégis ő lesz az egyik főszereplő.”<sup>92</sup> Koltai Tamás: „Vári Éva vihorászó kurtizánja mesteri epizód.”<sup>93</sup> (Mint később olvashatjuk, Koltai 17, Nógrádi Gábor író 22 év múlva is emlegeti majd ezt az ezek szerint tényleg felejthetetlenül kukorékoló kurtizánt).



Tévedések vígjátéka, 1973  
Szegvári Menyhérttel és György Emillel

<sup>90</sup> 1975.11.28.

<sup>91</sup> Szegvári Menyhért: Azok a boldog pécsi évek; gardonyiszinhazblog.gportal.hu, 2015.07.17.

<sup>92</sup> Színház, 1974/3. Spiró György: Panta rhei!

<sup>93</sup> Népszabadság, 1973.12.06.

Sík Ferenc 1975-ös rendezése, **Shakespeare A vihar** c. színművének előadása, amelyben Vári Éva **Arielt** játszotta, megosztotta a kritikusokat. „Jellemző - és fölöttébb furcsa -, hogy ebben az előadásban Calibannak - a rendezői elképzelések ellenére - nincs meg a kellő súlya. S ez végül is nem Szegvári Menyhért alakításán múlik. Ő mindent megtesz, hogy a valódi ösztönembert állítsa elénk. Mivel azonban a rendezői elképzelés mindenkire egy ösztönöktől megragadott magatartást helyez, [...] Caliban egy lesz a sok között.”<sup>94</sup>

„A legnehezebb feladatot Vári Éva kapta, hiszen Ariel sem A vihar emberi, sem kizárólag természeti-állati világba nem sorolható. Egyetlen emberi vonása van: a szabadságvágya. Ez azonban kevés ahhoz, hogy biztossággal besorolható legyen az emberek közé, így a darab szerkezetében egyedülálló alak. Vári a megoldási lehetőségek közül a világos értelmű, jó humorú Arielt választotta és játszotta el igen eredetien. Színészgyéniség, mert immár többször járt-kelt egyik színpadi műfajból a másikba, anélkül, hogy változatossága mellett elveszítette volna egyéniségét.”<sup>95</sup>



*A viharban Szegvári Menyhérttel*

<sup>94</sup> Színház, 1975/12. Bécsy Tamás: Milyen vihar dül Prospero szigetén?

<sup>95</sup> Dunántúli Napló 1975.06.11. Vihar új felfogásban

Sík Ferenc mellett Vári Évát **Eck Imre**, a Pécsi Balett alapítója és koreográfusa is inspirálta.<sup>96</sup> „Ott volt a színházban egy nagyon bölcs ember, akinek nagyon büszke vagyok a barátságára. Ez az Eck Imre, aki mindig mondta nekem, hogy «Igen, igen, de hát ez nem jó. Nehogy azt hidd, hogy ez jó, vagy ez elég. Tebenned sokkal több van. Te azért vagy, hogy gondolkozz a színpadon! Hallod, hogy tapsolnak, de nem az az érdekes, ha más kijönne, annak is ugyanígy tapsolnának. Valahogy te különböztesd meg magad, hogy **te** ki vagy, **te** hogyan gondolkozol egy szituációban, mi a fontos számodra egy szerepben. Ha ez kiderül, egy minőségileg más alakítást fogsz csinálni.»”<sup>97</sup>

„A Hoffmann meséi című Offenbach operát rendezte Eck Imre, és ott van egy Stella nevű szereplő, aki a végén bejön – persze prózai szerep –, hogy: - Hoffmann alszik? Ez az egy mondat. – Nem, részeg - válaszolják. Gombár Judit olyan sminket és olyan jelmezt talált ki, hogy bementem hét órákor, és éppen elkészültem a sminkkel, mire bementem arra az egy mondatra. De Eck Imre kért meg arra az egy mondatra, és akkor mondtam, hogy persze.”<sup>98</sup>

Ahhoz, hogy Vári Éva jó szubrettből az ember-ábrázolást illetően sokkal többet követelő nagy musical-színésznővé és nagy tragikomikává érjen, nem volt elég a benne mocorgó tehetség, sem jószemű rendezők bizalma vagy a szerencse, vagy a Nógrádi Róbert által kirótt kétéves penitencia a pármondatos ajtónálló szerepekben. Ehhez mindenekelőtt Vári Éva színház iránti szenvedélye, tudásszomja és tanulékonyysága kellett. Vári Éva a Két úr szolgájában Beatrice szerepében elért prózai áttöréséről szólva: „De ehhez az kellett, hogy ott üljek reggeltől estig a színházban, és mindenkit néztem.” És egy másik interjújában: „Én minden próbán ott ültem. Az operán, az operetten, a baletten is. A balett előtt volt egy kispad, ott ültem, és később már ott ült a Kulka meg a Lang Györgyi is, és néztük ezeket az embereket. És ezektől meg lehetett tanulni egyfajta színházi viselkedést, azt, hogy ez munka, ez nagyrészt munka is. Nem az, hogy kimegyek, és ész nélkül «szerepelek», hanem kemény fizikai munka és lemondás. Az a fajta alázat, ahogy egy balettos hozzátöri a testét ahhoz, hogy lehet, hogy csak egy hét múlva van előadása, de minden reggel gyakorol rá -, ez óhatatlanul hatással volt rám: hogy hogy kell dolgozni, hogy kell megdolgozni valamiért. A sikerért. És az, hogy Eck Imre odafigyelt rám, az számomra egy adomány volt.”<sup>99</sup>

## A Pécsi Nyári Színház

Eck Imréhez kötődik ez is, mert 1978-ban egyik alapítója és művészeti vezetője volt ennek a ma is működő nyári színháznak. És Vári Éva – aki ekkoriban alighanem non stop-színházat, éjjel-nappali színházat is szívesen csinált volna –, természetesen játszott itt is. A fő helyszín a Káptalan utcai szabadtéri színpad volt, nagylélegzetű balettekkel, nagyoperettekkel, nemzetközi néptánc-

<sup>96</sup> Eck Imre (1930-1999) Kossuth-díjas, Kiváló és Érdemes Művész. 1950-60 között az Operaház magántáncosa. A Pécsi Balett egyik alapítója, igazgatója majd művészeti vezetője. A jazztánc, akrobatika és pantomim elemeit ötvözte a klasszikus balettel.

<sup>97</sup> Civil Rádió, Merítés, Színház az egész világ, Csaba Beatrix interjúja, 2013.10.16.

<sup>98</sup> Klubrádió, Az ötös, Bóta Gábor interjúja, 2015.10.30.

<sup>99</sup> Záróra, portré, MTV2, 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

fesztiválokkal. A tettyei romok előtt és a Barbakánon (várarok és bástya) pedig prózai darabokat, kamara-balletteket és musicaleket játszottak. Az alapítók célja a „totális színház”, a különböző műfajok egyesítése volt.

Vári Éva számára az interjúi szerint két nyári színházi előadás is nosztalgikus élményt jelentett. 1980. július 2-án mutatták be a Rómeó és Júlia feldolgozását. Három Csajkovszkij-műre Tóth Sándor balett-igazgató új, klasszicizáló koreográfiát készített, de Sík Ferenc dramaturgi és rendezői munkája nyomán a shakespeare-i próza is átszötte az előadást. A címszerepeket balett-táncosok és prózai színészek kettőzve játszották. Vári Éva Júlia dajkája volt. A kritikus a rendezés hibájául róttá, hogy – többek közt – a dadus szerepe is „a humor felé tolódott el.”<sup>100</sup> De hiszen a dadus humoros! Elő se vegyük a Rómeó és Júliát, emlékezzünk csak Franco Zeffirelli 1968-as, nehezen felülmúlható filmjében a humoros, vérbő, szeretetteli parasztasszony-dajkára! Amikor például a „Rómeó-galeri” srácai ugratják és heccelik a templom lépcsőjén a Lőrinc barátnak üzenetet vivő és „naccságát” játszó dadust.

A másik ilyen különleges, nagyszabású bemutató 1990. július 27-én „Krlęza Szentistvánnapi búcsú című expresszionista látomása, melyben közel 150 művész (színész, zenész, táncos) dübörgi, szárnyalja, zokogja és kacagja végig a háború előtti Monarchia népeinek bacchanáliáját Bagossy rendezésében, Vidákovics koreográfiájával.”<sup>101</sup> Vári Éva egy nyilvánosház madámját játszotta. „Hozzá hasonló figurát már játszott, de nem szabadtéren és nem a Baranya Táncegyüttes kólót dobbantó lányai és ifjai társaságában!

- *Persze, Madám voltam más darabban is, de itt nagyon jó érzés volt ezekkel a temperamentumos fiatalokkal együtt lenni. Hatással voltak rám már a próbákon is. Az ügy-szeretetük, a fegyelmezettségük a tűző napon. Profi színészeknek adnak példát abból, hogyan kellene talán nekünk is amatőr szívvel, lélekkel a publikum elé állni.*”<sup>102</sup>

## Gát-robbantás

A főiskola után az 1972/73-as évadban szerződött Pécsre színésznek Szegvári Menyhért. 82-ben a rendezői szakot is elvégezte, és Sík Ferenc után, aki 81-től a Nemzeti Színházhoz ment, előbb vezető rendezője, majd főrendezője lett a színháznak, 1987-ben azonban lemondott posztjáról.

1973 és 1994 között Vári Éva és Szegvári Menyhért számos előadásban játszott együtt, és 1975-től, az Egyszer egy cigánylány c. zenés mesejátéktól fogva Szegvári rendezni is kezdi Vári Évát. Nagy hatású rendezője lesz, mert nála jobban hisz a tehetségében. Ez ösztönzi Vári Évát: „Az érdekes, amikor azt mondják az emberre, hogy tehetséges. Szerintem a tehetség egy állapot, azt nem lehet tartósítani, vagy csak úgy, hogy egy tehetséget helyzetbe hoznak. Ha megkapja a megfelelő szerepeit, megkapja az olyan partnereit, az olyan rendezőjét, aki valamit akar tőle. Engem borzalmasan fáraszt, és nem szeretem azokat az előadásokat, amikor már én unom magamat, mert tudom, hogy senki nem akar tőlem semmit. Elfogadják azt, amit én tu-

<sup>100</sup> Dunántúli Napló, 1980.07.13., Fónay Zsuzsa

<sup>101</sup> Juhász László: A Pécsi Nyári Színház története. A színház internetes honlapja.

<sup>102</sup> Népszava, 1990.08.14. Várhegyi Andrea: Egy perc Vári Évával – A kulcslyukon át

*dok, de én többet szeretnék, vagy kíváncsi vagyok arra, hogy mire vagyok képes. Nyilván a képességeim végesek, van, amit már nem tudok eljátszani, vagy nem is tudtam volna soha. De mégis szeretem, ha valaki kíván tőlem valamit, nem elégszik meg azzal, amit én ott mutatok első zavaromban.”<sup>103</sup>*

Olyan szerepeket oszt majd rá Szegvári (pl. Nell Dunn Gőzben c. darabjának kikapós, harsányan közönséges Josie-ját), amelyekről a színésznő először álmodni se meri, hogy jól el tudná játszani. De Szegvári meg van győződve erről. „Nem szeretem a langyos színházat” – mondta –, „Szerintem csak a feszült idegrendszer, a robbanékonyság az alkotó állapot színésznek és rendezőnek egyaránt.”<sup>104</sup> És Szegvári eléri, hogy Vári Éva lerombolja a maradék gátlásait, és lelki, (de akár testi értelemben is, mint a Gőzben előadásában), meztelenre vetközzön a színpadon. Ezt tényleg feszültség és robbanások közepette érte el. Vári Éva szavaival: *"Fontos találkozás volt, mi éveken át éltünk együtt. Sokan leegyszerűsítik a helyzetet, és azt mondják, ugyan már, mikor én megismerkedtem Menyhérttel, akkor már egy kész színésznő voltam. Ez részben igaz. Azonban gyakorta úgy érzem, hogy én mindent tőle tanultam. Borzalmasan erőszakos volt velem, mint egy bulldog. A próbákon iszonyú dolgokat vágott a fejemhez. A kollégák előtt. Pedig amúgy jó modorú fiú. De a próbán szélsőséges indulatokat hagy magán eluralkodni. Csaknem megvert néha engem. Mert jól ismert, és tudta, hogy én hajlamos vagyok megállni a félmegoldásnál. Ő kipróbálta belőlem a lehető legjobbat, nem engedte meg, hogy győzzön a szemérmességem, hanem arra kényszerített, hogy menjek el a szerepformálásban a végletekig.”<sup>105</sup>*

Olyan átütő sikerű, nagy szerepeiben rendezte Szegvári Menyhért Vári Évát, mint Mirena Lock a Cigánykerék pécsi, majd pesti előadásában, a Gőzben Josie-ja, Shirley Valentine, Serafina Delle Rose A tetovált rózsában, Mrs. Johnstone a Vértestvérek 1994-es, budapesti előadásában, vagy Edith Piaf az önálló esten, illetve Pam Gems musicaljében.

Útjaik még Pécsen szétváltak, de a baráti és szakmai kapcsolat évtizedekre megmaradt, Szegvári Menyhért a Budapesti Kamaraszínházban is többször rendezte Vári Évát.

## Az új szerepkör gazdagsága

A '70-es évek közepén, a pécsi színház és Vári Éva megújulásánál hagytuk el a pályarajz időrendjét. 1975 szeptemberében Vári Éva először találkozott **Szakcsi Lakatos Béla** zeneszerző és az író **Csemer Géza** szerző-párosával. Az „**Egy-szer egy cigánylány**” című zenés mesejátékukban, Szegvári Menyhért rendezésében a címszereplő cigánylányt, **Lulugyit** játszotta. „Vári Éva, aki már sokszor bizonyította sokoldalú művészetét, a női főszerepet formálja meg. Ő érzi legjobban a műfajt: az ének, szöveg, mozgás kifejezési eszközeivel egyszerre tud élni.”<sup>106</sup> A Népszava kritikusa, Rajk András 1976 februárjában egy napon látta

<sup>103</sup> Rádió Q, „Ahol hely van – Játzóársak”, Stuber Andrea műsora, 2011.01.09.

<sup>104</sup> Somogyi Hírlap, 1991.05.23. Tamási Rita interjúja

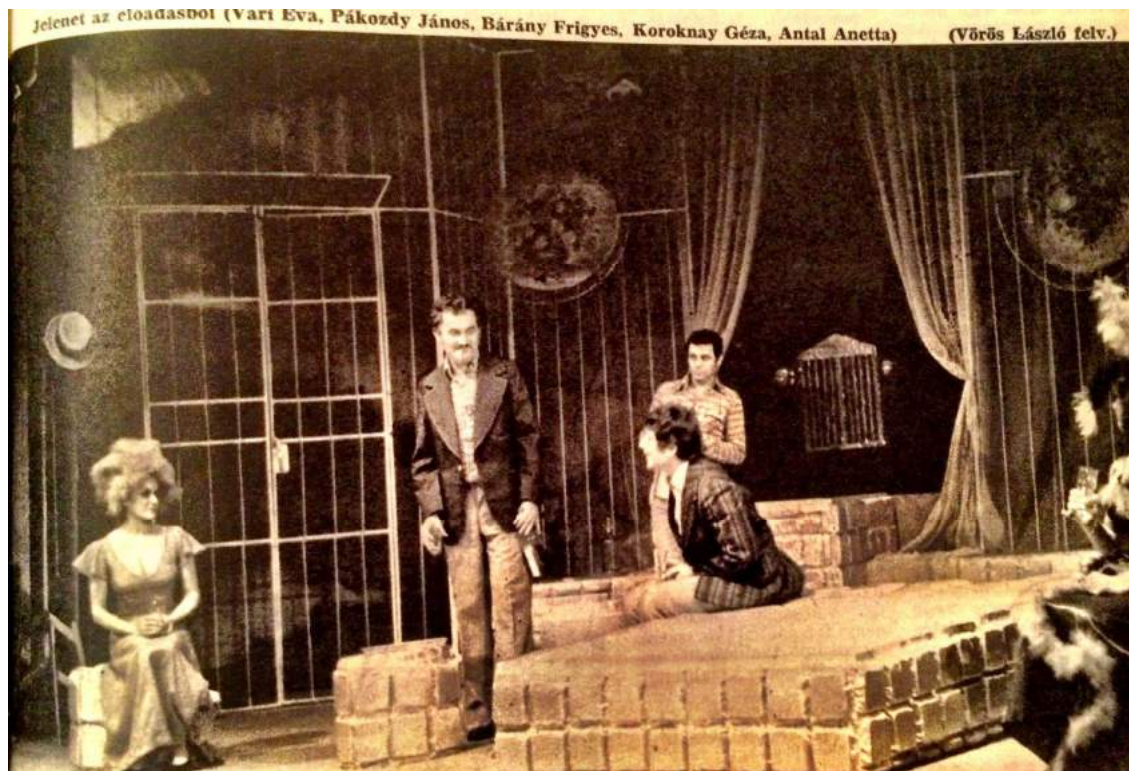
<sup>105</sup> Népszabadság 1993.03.06., Ungár Tamás: Játék a végletekig

<sup>106</sup> Dunántúli Napló 1975.09.21.

este Páskándi Géza „Szeretők a hullámhosszon” c. vígjátékát, Vári Évával Hámorilla főszerepében, délután pedig az „Egyszer egy cigánylány” gyerek-előadását, és ezt írta: „Vári Éva, aki ugyanezen az estén a Páskándi vígjáték főszerepét is játszotta, itt is olyan alakítást nyújtott, amilyen méltó a város és az ország jelentős művészehez.”<sup>107</sup>



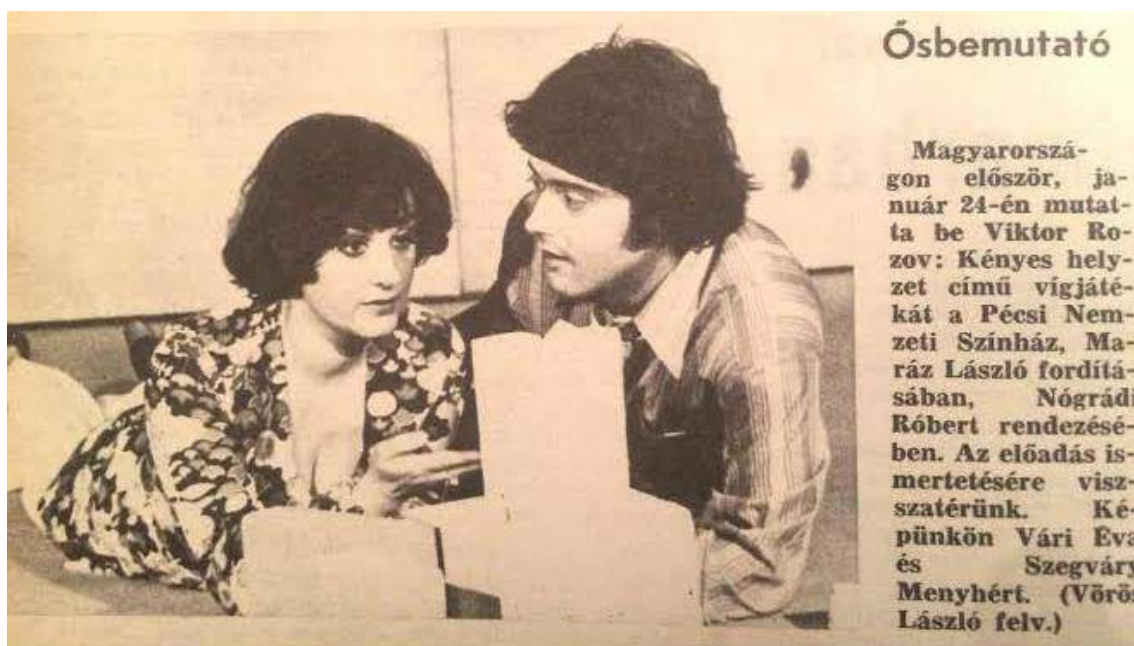
Egyszer egy cigánylány – Lulugyi, 1975.



Szeretők a hullámhosszon – Hámorilla, 1975.

<sup>107</sup> 1976.02.22.





Rozov: Kényes helyzet – Tamara, 1975.

A zenés mesejáték és a pikáns Páskándi-komédia is jelzi, hogy Vári Éva szerepkörét – amint csak kibújt a szubrettségből, a 30-as éveitől fogva – az jellemezte, ami a mai napig is: a hallatlanul széles skála. A '70-es években továbbra is játszott operetteket ('72 szeptemberében egy Sibyll, egy év múlva a Szabad szél, '74-ben a Pompadour következett Szolnokon, s még '79-ben is egy Csárdáskirálynő Stázival). Közben pedig játszott Illyés Gyula és Tamási Áron darabokat, Shakespeare vígjátékát és *A viharját*, több Feydeau-bohózatot, és Garcia Lorcát, és Molière-t, és Shaw-t és Spirót és Bernstein-musicalt. Szóval szinte mindent, ami csak létezik. Az adottságaiból következő sokoldalúságához a pécsi színház jó iskola volt, s csak örülni lehet annak, hogy Vári Éva egy vérbeli, azaz mindenevő színésznő.

### Egy fenséges és sas-szemű orosz asszony

A mai napig hálásan említi Vári Éva Galina Volcseket, a moszkvai Szovremennyik Színház művészeti vezetőjét, aki vendég-rendezőként három fontos prózai szerepre szemelte ki őt, sőt, Moszkvába is elvitte vendégszerepekre. 1979-ben Mihail Roscsin „Szerelvény a hátszágban” c. darabjában a nagyszájú, kikapós Lávrát osztotta rá, majd 1980-ban ugyancsak Roscsin Olga c. darabjában egy hasonlóan vérbő és jó szerepet, Szimát, két év múlva pedig Csehov Cseresznyés kertjének egyik főszerepét, Várját. Az interjúk szerint Vári Évára és Kulka Jánosra is (aki a Cseresznyés kertben játszott), nagy hatással volt a rendező egyénisége és munkamódszere. A színházon belül pedig nyilván komoly presztízs-növekedést jelentett Vári Évának, hogy egy ilyen tekintélyes,

elfogulatlan szakember hitelesítette, hogy ő prózai főszerepekre való színész. Senki se próféta saját hazájában, s a helyes kis szubrettként beskatulyázott Vári Évának a szerepkör-váltáshoz egy előítéletet is el kellett oszlatnia, amiben Galina Volcsek szereposztása fontos volt.

Egy interjúban a műsorvezető kérdésére, hogy mit adott neki Galina Volcsek, azt mondta Vári Éva: „Először is hitet. Hitet önmagamban. Három darabban játszottam nála. Az első a Szerelvény a hátországban volt, ami szerintem egy nagyon-nagyon jó darab, csak hát a közönség akkor... «Orosz darab» volt, többen voltunk a vagonban, mint a nézőtérén! [...] Ő például megkövetelte azt, hogy a próbaruhámnak a hossza akkora legyen, mint a jelmez hossza, nem volt ott semmi mellébeszélés, meg kellett csinálni. Az embernek sokszor nincs kedve próbálni, vagy rosszul próbál, úgy érzi, nem tudja megcsinálni. És akkor mindent kitalálunk: «Ma nincs hangom.» Azt mondta, nem baj, akkor hang nélkül játszsd el. Úgyhogy nem lehetett megúszni semmit, ő megtanított erre. Aztán az Olgát, aztán a Cseresznyés kertben játszottam a Várját. Nekem az életem ajándéka volt az a szerep. Egyáltalán, Csehovot majdnem minden színész nő szeretne játszani.”<sup>108</sup> „Jött ez a nagynevű rendező, megnézte a társulatot, mielőtt szerepet osztott, és a legnagyobb megrökönyödésemre Várja szerepét rám osztotta. Emlékszem az elfogódottságomra, amikor elkezdtünk próbálni, hogy vajon el tudom-e játszani, megfelelek-e ennek a csodálatos nőnek? Aki nagyon pontosan elemzett, nagyon sokat tudott az emberről, a szakmáról. Egyszerűen stúdium volt minden próba, amit vele megcsináltunk. Gyakorlatilag az ember ott kapott egyfajta mércét, hogy hogyan kellene színházat csinálni, hogyan veszi ő komolyan a színészeit, a szerzőt, akit játszunk. Számomra ez egy nagyon meghatározó találkozás volt.”<sup>109</sup> Kulka János is hasonlóan emlékszik: „Galina varázslatos személyiség volt, különlegesen fenséges orosz asszony. A Cseresznyés kertben játszhattam nála Trofimovot. Alapiskola volt számomra a vele folytatott közös munka. Megtaníttatta velem a csend fontosságát. Évekig abból éltem, amit Galinától tanultam. Azt, hogy a lényeg nem a kimondott szavakban, hanem a színpadi megjelenésben van, abban, ki milyen csendet tud teremteni maga körül a színpadon.”<sup>110</sup> Szegvári Menyhért emlékezése alapján Galina Volcsek – akivel eleve nem volt „haverkodás”, az igényei pedig a helyzeténél fogva megfellebbezhetetlenek voltak – nem csak szokatlanul koncentráltan, odaadással próbált, hanem kreatívan is. Nem a kész rendezői elképzeléseit akarta kényszerzubbonyként a színészeire húzni, hanem arra inspirálta őket, hogy valóban kipróbálják a próbákon az egyes jelenetek, mozzanatok lehetséges, akár ellentétes változatait.<sup>111</sup>

A Galina Volcsek által rendezett, 1979. februárban bemutatott **Szerelvény a hátországban** c. darabot ugyan kurucosan bojkottálta a közönség, de a helyi lapban illendően fél oldalas kritikát kapott, s e szerint: „Vári Éva hangszíne, mimikája, egy-egy gesztusa szinte külön életet él, sokszínű **Lavrája** is mélyen szívünkbe lopta magát.”<sup>112</sup>

<sup>108</sup> Feketén-fehéren, pécsi regionális magazin, MTV2, 2011.05.31. Szolnoki András interjúja

<sup>109</sup> Rádió Q, Stuber Andrea: Ahol hely van, 2011.01.09.

<sup>110</sup> Jelenkor 2006/6. Dobák Livia beszélgetése Kulka Jánossal

<sup>111</sup> Facebook: Vári Éva Tisztelői, 2016.07.20.

<sup>112</sup> Dunántúli Napló 1979.02.25.



Szerelvény a hátszágban, 1979

Nem tudni, hogy az **Olga című**, 1980. októberben bemutatott előadásnak mekkora közönségsikere volt, de nagyon jó kritikákat kapott, és érezhetően nem udvariasságból. Pályi András hosszú, alapos bírálatá szerint „... ez az előadás ténylegesen **itt és most** a színészekből született [...] érezzük a játék örömét. [...] **Vári Éva (Szima)** szerepéből következően harsányabb színeket használ, mégis finom humora, sőt öniróniája is van, s talán ez utóbbi a legértékesebb a játékában.”<sup>113</sup> „Vári Éva nagyvérű, temperamentumos munkásnő alakít, aki foggal-körömmel ragaszkodik a maga kicsiny, de nehezen elért egzisztenciájához, a vérbő életszeretet viaskodik benne a fel-feltörő magánnyal. Ebben az alakításban éreztem egyszersmind valami «oroszos» jelleget is, a kitarulkozásnak és a gyakorlatiasságnak azt az irodalomból jól ismert remek ötvözetét.”<sup>114</sup>

Az 1982. október 2-án bemutatott **Cseresznyéskert** többségi kritikai fogadtatása elmaradt Vári Éva és Kulka János előbb idézett, egybehangzó lelkesedésétől. Ebben alighanem közrejátszott, hogy a Budapesten, a Várszínházban is előadott pécsi produkciónak két októberi, pesti Csehov-premierrel is konkurálnia kellett. A Katona József Színház Zsámbéki Gábor rendezésében *A manót*, a Víg-színház Horvai István rendezésében a *Sirályt* kínálta, Ruttkai Évával, Darvas Ivánnal és Hernádi Judittal a főszerepekben. Vári Éva igen pozitív emlékeit azonban nem érintették a kritikák. Egyébként az ő véleményét nem befolyásolják a kritikák: akár jónak, akár rossznak találja a saját játékát, vagy egy-egy elő-

<sup>113</sup> Jelenkor, 1981/3.

<sup>114</sup> Dunántúli Napló 1980.11.07. Hallama Erzsébet

adásukat, ezt az ellenkező előjelű kritika sem változtatja meg. S ha végigolvaszuk, amiket Várja-alkításáról összeírtak, nem is csodálkozunk ezen:

„Jóindulatú színészi próbálkozásnál nem több ez az előadás. Vári Éva (Várja) igyekezett, bár önálló elképzelés nélkül, feladatának megfelelni: jobb lehetőségek kibontakoztatására érdemes színésznőt láttunk.”<sup>115</sup> „Vári Éva Várjája hiteles alakítás”.<sup>116</sup> „Vári Éva Várjája színtelen.”<sup>117</sup> „Vári Éva a gonoszkodásba hajló vénlányságot hangsúlyozza Várjában, megtagadva tőle a szerelemre hiába vágyó fiatal nő érzéseit.”<sup>118</sup> „A színészi játékszála egyik pólusán Vári Éva remek Várja-alkítását kell kiemelnünk: minden színpadi pillanatából olyan intenzív erő sugárzik, ami csak a hamisítatlan színészi átlényegülés gyümölcse lehet. Sorsot formál, igazi emberi történetet él meg: színpadi jelenléte úgy válik eleven szimbólummá, hogy egyetlen percre sem akar jelképevé lenni. Az előadás egyik színészi erőssége ő, miközben színészete igen közel áll a klasszikus értelemben vett Sztanyiszlavszkij-féle átlényegüléshez.”<sup>119</sup>



*Csehov: Cseresnyéskert, R.: Galina Volcsek – 1982  
Kulka János, Oláh Zsuzsa, Labancz Borbála, Paál László, Bánky Gábor, Vári Éva,  
Vajek /Gergely/ Róbert, Meszléry Judit)*

<sup>115</sup> Színház, 1983/1. Balassa Péter

<sup>116</sup> Film Színház Muzsika, 1982/42. sz. Róna Katalin

<sup>117</sup> Magyar Nemzet, 1982.10.27. Barta András

<sup>118</sup> Dunántúli Napló, 1982.10.17. Gárdonyi Tamás

<sup>119</sup> Jelenkor 1982/12. Pályi András

## Egy kitüntetés és egy magánéleti intermezzo

A Pécsi Nemzeti Színház 1972/73-as bérlettájékoztatója szerint Vári Éva Nívó-díjban részesült 1972-ben. Ez a kiemelkedő művészeti teljesítményért a művelődésügyi minisztérium, vagy kulturális szervek által odaítélt pénzjutalom volt.

Nagyjából a szerepkör-váltás idejére esett egy magánéleti váltás is, Vári Éva elvált Haumann Pétertől, akivel 1968-tól házasok voltak. Haumann 1966-70 között szintén a Pécsi Nemzeti Színház tagja volt, első sikereit is itt aratta, s ezek után lehetősége nyílt 1970-ben a fővárosba szerződni.

Vári Éva nem szeret a házasságáról beszélni. Akceptálta, hogy Haumann Péter újránősült, gyerekei születtek, s ő nem akart korábbi feleségként „*ott lobogni*.” Másrészt nem lelkesedik azért, hogy ő Haumann exfeleségeként legyen téma. Nem járt utána azonban a névváltoztatásnak, hivatalosan rajtaragadt az asszonyneve, és egyes újságírók, ha okosabb nem jut az eszükbe, a névviselésről és a házasságáról is kérdezzétek.

*„Ha visszagondolok, nem tudom, hogy miért mentem hozzá Haumann Péterhez. Nem tudom megmondani. A Haumann egy nagyon-nagyon jó színész volt és most is az, és leborulok a nagysága előtt. Viszont a főrendezőm mondta nekem -, mert voltak nagyon jó mondásai, például, amikor a *My Fair Ladyt* játszottam és lejöttem az első felvonásból, s a Haumann mondott nekem egy nagyon csúnyát, hogy hogyan jöveék én be a színpadra, amikor lesírtam az egész sminkemet, mindent -, akkor azt mondta nekem a főrendezőm, hogy nincsen olyan, hogy színész! Csak színésznő van, mindenki az, a férfiak is azok. Féltékeny a másik sikerére. Akkor ő éppen nem játszott nagyot, én meg nagyot játszottam, és az akkor nem igazán passzolt. De szórakoztató fiú volt, szó mi szó.”<sup>120</sup> „Amikor elváltunk, egyikünk sem gondolta, hogy nekem a nevemet le kéne mondani. Nagyon jó viszonyban voltunk a Haumannal, csak amikor jött neki valami, egy esete, elváltunk. Úgyhogy amikor bementünk a vólóperre, megkérdezte a bírónő: most esküvőre jöttek?- mert fogta a kezemet végig. Szóval nem gondoltuk mi ezt végig, hogy nekem a nevemet, azt le kellene tenni. Használni nem igazán használom, csak a hivatalos papírokon van. Ha utazunk egy színházzal és mondják, hogy Haumann Péterné, mindenki nézi, hogy ki az.”<sup>121</sup>*

A színésznő jó viszonyban maradt Haumannal. Az RTL Klub 2009-es portréfilmjében szerepel a jelenet, amint Haumann Péter meglepetés-vendégként betoppan a Budapesti Kamaraszínház ünnepségére, amelyet Vári Éva „Kiváló Művész” címe alkalmából rendeztek. A volt házastársak örömmel ölelték meg egymást.

<sup>120</sup> Fehéren-feketén, pécsi regionális magazin, MTV 2011.05.31., műsorvezető Szolnoki András

<sup>121</sup> TelePaks TV, Paletta, 2016.06.30.

### VI/3. A NAGY TRAGIKOMIKA BEÉRÉSE

A '70-es évtized végére befejezett tény volt Vári Éva szerepkörének megváltozása. Musical-főszerepeken és Edith Piaf szerepén kívül a zenés műfajban ezután elvétve lesz csak néhány, főleg nyári operett-bemutatója, pl. a Csókos asszony 1981-ben, a Gül Baba 1984-ben.

Közbevetőleg: az ekkor már kiruccanásnak számító Csókos asszony c. Zerkovitz-operett előadása sem volt rangon aluli. Az 1981. júliusi szabadtéri előadásáról ilyen kritika jelent meg a Színház c. folyóiratban: „A jól tájékozott modern értelmiségiek tudatában élő furcsa képzetek szerint: nemzeti nagy lé-tünk nagy temetője már régen nem Mohács, hanem egy-egy Zerkovitz-dal. Ha félretesszük az efféle ezoterikus számárságokat, igen jól szórakozhatunk a Csókos asszony pécsi bemutatóján, melyet Szegvári Menyhért rendezett igen ügyesen és találékonyan, s melyhez Tóth Sándor készített testhezálló koreográfiát. A kitűnő szereplőgárdából elsősorban Vári Évát, Faludy Lászlót, Bregyán Pétert, Péter Gizit és Mester Istvánt kell kiemelnünk. Dicséret illeti az egész kollektívát: az este szünet nélküli – ez majdnem szó szerint értendő – és lankadatlan élvezetben telt el. [...] E műfajban is nagyon kevés az, ha csak a lelkesedés élteti a produkciót. Gyakran el-elfelejtjük a közhelyet: egyszerre kell zenélni, táncolni és énekelni. Ha közben poénok csattannak, az sem hátrány. A pécsi színház tár-sulatának adottságai e tekintetben figyelemreméltók. [...] Érzésünk szerint ez a város lehetne az, ahol egészséges és hatékony musicalműhely alakulhatna ki.”<sup>122</sup>

A 80-as években Vári Éva pályáján fontos prózai szerepek, illetve abszolút főszerepek következnek. Prózában változatlanul játszik minden létezőt: olasz komédiaszerzők Kaviár és lencséjét, Feydeau- és Labiche-komédiákat, Büchnert, Gogolt, Csehovot, Szomoryt, Tennessee Williamset, Edward Albeet, Brechtet, Shakespeare-t és George Vitracot.



Feydeau: A barátom barátnője, Amélie Pochet, 1984.  
Németh Jánossal, Gergely Róberttel, Faludy Lászlóval

<sup>122</sup> Színház, 1981/10. Szekrényessy Júlia



Németh Jánossal, Újlaky Lászlóval



Németh Jánossal



Lenz: Katonák, De la Roche grófné, 1984.

Röviden érintjük a Pécsi Nemzeti Színház '80-as évekbeli helyzetét, hiszen ez volt Vári Éva élettere. A Színház c. folyóirat 1987. szeptemberi számában P.

Müller Péter „Pécsi évadok - Az 1981/82-es szezontól máig” címmel alaposan elemezte a színháznak ezt a korszakát. A stabilitás hiányát, az átmenetiséget tartotta jellemzőnek, több okból is. 1980-86 között átépítették a főépület melletti kamaraszínházat. Ez alatt a társulat az Uránbánya városszéli (uránvárosi, Ságvári Endréről elnevezett) művelődési házában kamarázott, ami rányomta bélyegét az ottani műsor-kínálatra és nézőszámra is. A nagy-színház épülete életveszélyessé vált, 1986 májusában bezárták, megkezdődött az öt évre tervezett felújítása, átköltöztek a korszerűen átépített kamaraszínházba. Ennek három színházterme volt, a nagyszínpadi produkciókat a nagyteremben játszották, de ennek befogadóképessége sem érte el a 300 főt. A stúdiószínházban és a szobaszínházban pedig a szűkebb közönségrétegeknek szánt előadásokat vitték színre.

1981 júniusában elment a Nemzeti Színházhoz Sík Ferenc, aki 1965-től meghatározó rendezője, 1974-től főrendezője volt az együttesnek. Szegvári Menyhért, aki színészként volt tagja a társulatnak és 1982-ben végezte el a rendezőszakot, 81/82-ben megbízott főrendező, 82-86. között vezető rendező, majd a 86/87-es szezontól főrendező volt, de az évad közepén lemondott tisztségéről. Összevitatókozott ugyanis a direktorral és az ügyvezető igazgatóval azon, hogy a 600 fős nagy-színház felújítása alatt a kamaraszínházban előadjanak-e nagy színpadot, nagy apparátust igénylő darabokat. Ezt Szegvári ellenezte.<sup>123</sup> A színház művészeti arculatáért a hazai gyakorlat szerint a főrendező felel, s a Pécsi Nemzeti Színházban Sík távozása után hiányzott a stabil, következetes művészeti irányítás. Emellett a színész-rendezők – Szegvári Menyhért, Vas-Zoltán Iván és Jeney István – színész-központú darabválasztásának és rendezéseinek túlsúlya jellemezte a repertoárt. Ezt P. Müller Péter nem tartotta jónak, mert a színész-centrikus színházhoz sok nagy formátumú színészegyéniség kell, de belőlük a 80-as évek elejére nem sok maradt Pécsen. A 70-es 80-as években, Paál István rendező és Sík Ferenc távozása után két hullámban, számos vezető színész elszerződött, akik meghatározóak voltak az előadások arculatát és színvonalát illetően. A cikk fel is sorolja őket. A vérvesztésüket pályakezdők szerződésével pótolták: abban az évadban, amikor Szegvári Menyhért rendezőként került az együtteshez, tizenkét színész (javarészt végzős főiskolás) szerződött Pécsre, a következő évben pedig kilenc. A főiskola után 1981-ben ide szerződött Kulka János jutott színészi fejlődésében a legmesszebbre a négy év alatt, amit itt töltött, de 1985-ben Kaposvárra szerződött. A színész-centrikus pécsi színház legsikerültebb, az országos átlag fölé emelkedő produkcióinak P. Müller Péter azokat tartotta, amelyekben a társulat legjobb néhány színésze játszott kamara-darabokat.

Kulka Jánossal az 1981-84. közötti pécsi éveiről Dobák Livia dramaturg beszélgetett. Dobák Livia: "Pécsett a négy év alatt szinte mindig te voltál a közép-pontban. Végigjátszhattad a színházi műfajok mindegyikét, a tragédiától az operettig." Kulka János: „Ez Szegvári Menyhért bizalma volt. Ő látott meg bennem valamit, amit ő nem tudott elmondani a színpadon színészként, vagy amit

---

<sup>123</sup>gardonyiszinhazblog.gportal.hu, Szegvári M.: Azok a boldog pécsi évek, 2015.07.17.



a magánéletében a nehéz, görcsös személyisége miatt nem tudott kifejezni, és ezt rajtam keresztül mondta el. [...] Azért is jöttem el Pécsről, mert arra gondoltam, hogy ez nem jó, túl gyorsan túl sokat értem: valamiféle kis sztárocska lettem. És nincs, aki továbblendítsen. Úgy éreztem, ha többet piszkálnának, ha többet akarnának tőlem, ha jobb rendezőkkel dolgozhatnék, ha nagyokat vagy bátrabbakat vállalna be a színház, hasznosabb lenne nekem is. [...] Hiányérzetem volt, miközben iszonyúan szerettem Pécssett lenni. Szerettem a színházat, a társulatot, jó kollegák voltak, barátságokat kötöttem. S akkor - talán a legjobbkor - jött Babarczy. A nők iskoláját rendezte, akkorát fordított rajtam a vele való közös munka, hogy azt mondtam: én ilyen rendezőkkel szeretnék dolgozni."<sup>124</sup>

Az évtized vége sem a stabilizálódás irányában hatott. Az 1988/89-es évadtól Nógrádi Róbertet Lengyel György, a Madách Színházból jött rendező váltotta az igazgatói székben. Az évadnyitó társulati ülésen Nógrádival együtt búcsúztatták Breitner Tamás zeneigazgatót és Czímer József fődramaturgot, Vári Évát pedig 25 éves tagsága alkalmából virággal köszöntötték.<sup>125</sup>

A '80-as évek első felének huszonnégy bemutatójából kiemelünk néhány fontosabb szerepet. Egyeseket amiatt, hogy az interjúi szerint – pozitív, vagy negatív értelemben – emlékezetes élményt jelentettek Vári Évának.

### **Kaviár és lencse közt egy igazgyöngy**

1981. október 23-án mutatták be Pécsen (a Ságvári Művelődési Ház szerény adottságú színpadán) Scarnicci és Tarabusi nápolyi tucat-komédiáját, a *Kaviár és lencsét*. A darabot a Madách Színház 1967-es itthoni, Kerényi Imre által rendezett nagysikerű ősbemutatója – Pécsi Sándorral, Tolnay Klárral és Kiss Mannyival – népszerűvé tette. Azért idézzük fel ezt a pécsi előadást, mert Vári Éva **Valéria** szerepében fantasztikus kritikát kapott. Méghozzá Pályi Andrástól, a Jelenkor c. tekintélyes folyóirat kritikusról, aki igényes esszéikben szokott elemezni szerzőket, darabokat és rendezői koncepciókat, de többnyire nem sok szót szokott vesztegetni a színészi játék érzékletes felidezésére. Úgy látszik azonban, hogy ha jó oka akadt rá, akkor megtette. Mert miután Konter László rendezését és az egész előadást keményen elmarasztalta Pályi András, ezt írta: „Ilyen körülmények közt valósággal szenzációsnak nevezhető Vári Éva alakítása Valeria, azaz Papagatto élettársa szerepében. Az «alakítás» kifejezés nem is a legtalálóbb Vári Éva játékára, mert míg körötte minden kötelességszerűen rutinos és sztereotip, addig Vári Éva az első perctől az utolsóig *éli* ennek a szerencsétlen és szerencsétlenségében mégis boldog nápolyi asszonynak az életét. Előbb csak arra figyelünk fel, hogy **ahányszor ő van a színen, valami különös vibrálással, elektromossággal lesz teli a levegő, ha felemeli a tekintetét, el-lenállhatatlanul követnünk kell nézését**, ha mélázva megáll, ha sebtiben kap-

---

<sup>124</sup> Jelenkor, 2006/6.

<sup>125</sup> Dunántúli Napló 1988.09.20.

kod, minden mozdulata igazi és hiteles. Később aztán megértjük, hogy Vári Éva egészen máshonnan, sokkal mélyebb, elemibben emberi és elemibben személyes pontról szólal meg, mint ami az előadást jellemzi. Valeriája azért is meglepetés, mert a színésznő egyéniségének mintegy új arcát mutatja meg benne. Nemcsak arról tesz tanúságot, amit már korábban is tudtunk róla, hogy szakmai biztonsággal, jól hasznosítható színészi eszköztárral rendelkezik, hanem hogy **magát a színészetet is eszközül tudja használni a maga személyes emberi tartalmainak feltárásához**. S ezzel alighanem a legtöbbet éri el, amit színész a Scarnicci-Tarabusi-féle bohózati színházban elérhet: **szívszorító közelségbe hoz egy emberi sorsot**. A csúcsteljesítmény kétségkívül az előadás utolsó jelenete, amikor a happy endes befejezés váratlanul – elsősorban Vári játékának köszönhetően – érzelmesbe fordul, ám **ez az érzelmesség távol marad minden kétes értékű szentimentalizmustól, mindennemű színpadi trivialitástól, s éppen mert emberileg maradéktalanul autentikus, inkább groteszk lesz, sőt már-már abszurd hatást kelt**. Vári Éva az előadás utolsó perceiben valósággal áthangszereli a darabot, s olyasféle értékeket csillant meg benne, amiről valószínűleg maguk a szerzők se álmodtak. A nézőnek meg nem kis kárpótlást nyújt az előadás túl olcsón, túl könnyen elherdált egyéb lehetőségeinek elfecsérléséért.”<sup>126</sup> (Kiemelés tőlünk).



Valéria a Kaviár és lencséből, 1981

---

<sup>126</sup> Jelenkor, 1982/4.

Amint Pályi András idézett, meggyőző kritikájából kitűnik, Vári Éva legalább 1981-től birtokában volt a kivételes, és a nagy alakításait máig jellemző képességeinek. Pályi András már azt a Vári Évát idézi meg, akinek színészetét Koltai Tamás tíz év múlva méltatja majd A tetovált rózsza kapcsán. A színésznő „beérése” stimmel Molnár Gál Péter megfigyelésével, aki szerint egy nagy tehetségű színész – abban a szerencsés esetben, ha megkapja a megfelelő lehetőségeit – jellemzően a 30-as éveinek végétől válhat igazán nagy formátumú művésszé: a szakmai fejlődés mellett ennyi élettapasztalat, emberi érettség is kell a dologhoz.

Az egyes szerepeket illetően azonban csak a kritikai visszhangra vagyunk utalva, mert az első videó-felvétel – a Gőzben c. előadása – 1985-ből való, s Vári Éva majd kétszáz szerepéhez képest egyébként is elenyésző az előadásokat megörökítő felvételek száma. S a kritikáknak is csak arra a szűk körére hagyatkozhatunk, amelyet archiváltak.

### Szabóky Zsigmond Rafael ébresztése

A kérdésre, hogy mit tart a maga részéről a legjobb alkotómunkának a pályáján, Vári Éva 2007-ben így válaszolt: „A legjobb egy pécsi előadás volt, Szomory Dezső: Szabóky Zsigmond Rafael című darabja, amelyet mi Hagyd a nagypapát! címmel játszottunk, de mondhatnám a Cseresznyés kert Várjáját is.”<sup>127</sup> A Cseresznyés kertet ’82. október 2-án, a Szomory-darabot november 6-án mutatták be, és mindkettőt előadták ’83 elején a budapesti Várszínházban is. Szomory darabjában Vári Éva Magdát, Szabóky Zsigmond Rafael feleségét játszotta.

Szomorynak ez a szecessziós stíliromantikájának nyelvezetében tobzódó, extravagáns, satírikus műve 1924-ben a Vígsházban három előadást ért meg és megbukott, hiába ostromozta kritikájában a közízlést Tersánszky Józsi Jenő.<sup>128</sup> Így bátorság kellett hozzá, hogy Szegvári Menyhért újból elővegye a darabot. Szegvári Menyhért: „Mi elővettük. Zajos siker lett. Szó szerint zajos. Az első felvonás alatt a hátsó széksorokból a nézők a székeket fölcsapva mentek haza. Viszont, akik maradtak, őrjöngve tapsoltak a végén.”<sup>129</sup>

A **Hagyd a nagypapát!** – részben a budapesti vendéjáték következtében – nagy érdeklődést keltett, tizenkét kritikája jelent meg, s megosztotta a kritikusokat is. S bár az előadás fogadtatása vegyes volt, Vári Éva kivétel nélkül elismerést aratott: „Felesége, Magda szerepében Vári Éva nőies bájjal szenveleg, kitűnő érzéssel rátalálva a finom, belső eszközökkel adagolt humor arányaira.”<sup>130</sup> „Jónak az együttes legsokoldalúbban használható színésznőjét, Vári Évát mondhatjuk Magda szerepében.”<sup>131</sup> „Az előadás másik jó alakítása Vári Éváé, Magda szerepében. Láthatóan nem «éli át» az asszony alakját, hanem pozitív

<sup>127</sup> Pesti Műsor 2007. okt.18-27., „Nem vagyok kiválasztott”, Liebermann Klára interjúja

<sup>128</sup> Nyugat, 1924/5.

<sup>129</sup> Facebook: Vári Éva Tisztelői, 2016.07.31.

<sup>130</sup> Dunántúli Napló 1982.11.20. Wallinger Endre

<sup>131</sup> Új Tükör 1982.12.12. Szántó Judit: Operaparódia gazdag magyarokról

értelemben mondva, igen jól megcsinálja az odaadó, szerelmes feleséget, a hiszteroid kitöréseket, de a bágyadt, fáradt lemondást is.”<sup>132</sup> „Energiaival és színnel leginkább Vári Éva győzi a feleség szerepében.”<sup>133</sup> „Szabóky két választotta, a két nővér közül Diane-t fanyarul, nagyon is visszafogottan játssza Andrezs Katalin, míg Magdát finoman, kellemesen fűszerezve adja Vári Éva. Éppen úgy, amint kell.”<sup>134</sup> „A szereplők közül kiemelkedik Vári Éva, aki Magdát, a feleséget játssza. Nála érzünk színeket, humort, iróniát. Hitelesen fest egy emberi sorsot.”<sup>135</sup>

Pályi András lelkesen üdvözölte a merész darabválasztást és a megvalósítást is: „Szegvári rendezésében szinte mindvégig töretlenül halljuk a patetikus szólámat is, az ironikus szólámat is, s ez teszi nemcsak izgalmas vállalkozássá, hanem kiemelkedően jó produkcióvá is a Hagyd a nagypapát! előadását. [...] Vári Éva játssza Magda, a feleség szerepét, nagyszerű példát adva, hogyan párosítható a szinte lélegzetvétel nélkül énekelt abszurd «operai szólám», kis-realista megfigyelésekkel. Vári a játék legképtelenebb fordulatainak lélektani igazságát is érzi, sőt módot talál, hogy meg is fogalmazza ezt, mimikával, gesztussal, testtartással, stb., anélkül, hogy ezek a belülről átvilágított észleletek a legkisebb mértékben megtörnék a stílust. Épp ellenkezőleg, erősítik. Az előadás egyik legragyogóbb jelenete, amikor Szabóky egyfolytában arról szónokol, hogy forma szerint le kíván rázni minden köteléket, s közben a felesége a nyakába csimpaszkodik, felhúzza a lábát, így forognak-keringenek egymáshoz tapadva, egymásról leválaszthatatlanul, miközben árad a „szomoryzmusok” megállíthatatlan folyama: íme az anyag és hang ellentétének tipikus esete.”<sup>136</sup>



Hagyd a nagypapát! – Újlaky Lászlóval

<sup>132</sup> Színház 1983/1. Bécsy Tamás

<sup>133</sup> Népszava 1983.03.02. Csáki Judit

<sup>134</sup> Magyar Nemzet 1983.03.11. Bogácsi Erzsébet

<sup>135</sup> Film Színház Muzsika 1983.03.12. Bogyay Katalin

<sup>136</sup> Jelenkor, 1983/4.

## Dorine abszolút megkettőződése

1983 februárjában volt Molière Tartuffe-jének bemutatója, s a kettős szereposztásban annyira különböző alkatú színésznők játszották Dorine-t, mint Vári Éva és Lang Györgyi. A darabot Nógrádi Róbert rendezte.

Pályi András lehúzta Czímer József dramaturg és a rendező koncepcióját, ellenben az előadás összképéről mégis így számolt be: „Jó színészek a színpadon, jó ritmusban pergetett játék, a jó ízlés keretei közt felszabadított komédiázó kedv, élvezetes színházi este -- így is méltathatnánk a mostani Tartuffe bemutatót, s ez nem kevés. A közönség láthatóan jól érzi magát, különösen az első rész alatt, s már-már hajlanánk arra, hogy a fentebb szóvá tett hiányosságok felett szemet hunyjunk, ha a fináléban nem zuhanna jelentősen a játék intenzitása. [...] De az egyes alakításokat -- minden jó színészi erőnlét ellenére -- többé-kevésbé megviselte az előadás alapvető fogyatékosága: ha nincs drámai erőter, elmarad a partnerkapcsolatok kellő tisztázása, belső feszültsége is. [...] Mellette még **Vári Éva** az, aki a «külső illúzió» mögött is képes figurát teremteni: Vári cserfes **Dorine**-ja olyan elementáris erővel hozza az életszeretetet a játékba, hogy Orgon egész házanépét leleplezi vele. Ő egy teljes értékű Tartuffe előadásban is megállná a helyét.”<sup>137</sup>

### *„Hát olyan ötös szériát megfutottunk vele”*

1983. áprilisban mutatták be Suba László vizsga-rendezését, Georg Büchner **Leonce és Léna** című vígjátékát, amelyben Vári Éva Léna nevelőnőjét játszotta. Jól mulathat egy színész időnként azon, miket látnak bele az alakításába. Mert Vári Éva így emlékezett a Leonce és Lénára: *„Hát olyan ötös szériát megfutottunk vele. Vizsgaelőadás volt, és azt hiszem, megbuktattuk vele Salamon Subát. Nem szerettük volna, de valahogy ő sem tudta, mit akar. Valószínű, hogy nem értettük meg, hogy mit akar. Mert semmiféle ellenállás nem volt vele szemben, nem azért, mert antipatikus volt, vagy valamiért nem fogadtuk volna el. Egyszerűen teljes tanácstalanság volt bennünk, így játszottuk a szerepet. Én egyet tudok, hogy majdnem végig háttal játszottam a szerepemet, mert annyira szégyelltem magam. De az egyik legjobb kritikát érdekes módon erre kaptam. Meglepődtem a jelzőkön, hogy én abban milyen jó vagyok.”*<sup>138</sup> A Színház c. folyóiratban megjelent kritikában ugyanis – Büchner, a darab és a rendezői koncepció hosszas értékelése és elemzése után -- ez szerepelt: *„Annál komikusabb viszont Vári Éva nevelőnője, aki a férfiakkal való találkozáskor láthatóan szívesen lépne Léna helyére. Hangjában a méltatlankodás és a csodálkozás dominál, s a kényszerű szökést oly beletörődéssel csinálja végig, hogy e kontraszttal egy ellenállhatatlanul komikus figurát teremt.”*<sup>139</sup>

<sup>137</sup> Jelenkor, 1983/4.

<sup>138</sup> Rádió Q „Ahol hely van – játszó társak”, Stuber Andrea műsora, 2011.01.09.

<sup>139</sup> 1983/7.

Pályi András szemét ellenben nem lehetett megcsalni, ő azt írta, hogy sajnos Vári Éva is rutinból játszik.<sup>140</sup>

## Találkozás Edith Piaffal

A Pécsi Nemzeti Színház a Nádor Szálló Mecsek Cukrászdájában este 10-kor kezdődő Éjszakai Színház keretében mutatta be 1983. november 28-án az Edith Piaf-ról szóló „Nem bánok semmit sem” című zenés színdarabot Vas-Zoltán Iván rendezésében. Az 1974-ben a győri színházban, Gyurkovics Zsuzsával bemutatott mű szerzője hol Legentov, hol Scserbakov, a Vári Éva által hallott legenda szerint azonban egy magyar rendező és a felesége írta.

A pécsi előadás a vendéglátóipari környezetben újdonság volt. Vári Éva partnerei – váltakozó szerepekben – Bieder Éva, Mester István és Balikó Tamás voltak, közreműködött a Bóbita Bábegyüttes, s a kísérő triót a zongora mellől Papp Zoltán karmester vezette.

Szegvári Menyhért így emlékezett az előadásra: „Sajátos előadást sikerült belőle készíteni Vas-Zoltán Iván rendezőnek és a többi közreműködőnek. Az előadást este 10-kor kezdtük a Mecsek Cukrászdában, a színészek is odaértek kezdésre, még ha aznap játszottak is este. Minden alkalommal zsúfolt ház volt, mert ilyen még nem volt Pécsen, sikk lett odajárni. Fantasztikus élmény volt! Ez volt a Pécsi Nemzeti Színház első közös finanszírozású éjszakai előadása egy vendéglátós céggel. Nem nagyon akarták ezt a kísérletet komolyan venni, ezért nincsenek kritikák róla, a telt házas előadások és a frenetikus siker ellenére.”<sup>141</sup>

Vári Éva a felkészülésről: „Nagyon örültem a szerepnek, de most, a próbák utolsó fázisában azt hiszem, félni kezdek a nagy feladattól. Ezt a szerepet nem lehet «eljátszani» a szó hagyományos értelmében; ezt át kell élni. Vagy sikerül az azonosulás, vagy nem. S ez annál is inkább nehéz, mert egy rendkívül egyszerű, elementáris tehetségű művészt, de bonyolult embert kell játszani. Piaf-ban nem volt semmi manipuláltság. Egy szál magában állt ki a hatalmas színpadra, és minden eszköz nélkül énekelt... Úgy érzem, ehhez a szerephez olyan maximális kitárulkozásra van szükség, melyet csak akkor oldhatok meg, ha közben átélem az eddigi örömeimet, csalódásaimat, sikereimet, kudarcaimat is.”<sup>142</sup>

„Vári Éva Edith Piaf-alkítása remekbe szabott. A szereppel lélekben és testben is azonosulni képes, de Piaf lángoló egyéniségén keresztül is önmaga marad. Sanzonhoz illő altos zöngéjű hangja kifejezően és tisztán cseng, szuggesztivitása, érzelemgazdagsága sugárzó, egyszerű, természetes eszközei a letisztultság biztonságával képesek megidézni egy rejtélyes lélek rezdüléseit.”<sup>143</sup>

---

<sup>140</sup> Jelenkor, 1983/7-8.

<sup>141</sup> Vári Éva Tisztelői Facebook-oldal, 2016.07.09.

<sup>142</sup> Dunántúli Napló 1983.11.28. Pálfi Diána: Nem bánok semmit sem

<sup>143</sup> Dunántúli Napló 1983.12.05. Bornemissza Géza: Edith Piaf

Négy éven át, száz alkalommal ment ez a Piaf-előadás a Mecsek Cukrászda parányi pódiumán.

Vári Éva pályáján ezt az előadást még két Piaf-feldolgozás követi majd. Pam Gems musicalje a Budapesti Kamaraszínházban, 1995-től, amit 2002-től felváltott egy önálló Piaf-est, s ezt a Budapesti Kamaraszínház megszűnése után, 2012 szeptemberétől a Belvárosi Színházban adja elő Vári Éva. A Piaf-darabokról a következő fejezetekben szólnunk részletesen, mert Budapesten lett igazán legenda Vári Éva Edith Piafja.

### Cigánykerék először

Szakcsi Lakatos Béla és Csemer Géza musicaljének 1984. februári ősbemutatóját Szegvári Menyhért rendezte, Vári Éva Mirena Lock színésznő szerepét játszotta.

Az előadásról a Népszabadság és a Dunántúli Napló közölt kritikát. Mindkettő kifogásolta a darab túlzásfoltosságát: követhetetlenül sok a téma, túltengenek a legkülönfélébb problémákat megtestesítő szereplők. Rajk András, a Népszabadság kritikus szerint „szerkezeti, dramaturgiai káosz jön létre.” Ugyanő megállapította, hogy „Vári Éva a darab leghetetlenebb szerepében is bebizonyítja, hogy a műfaj – és általában a színpad – egyik országos kiválósága.”

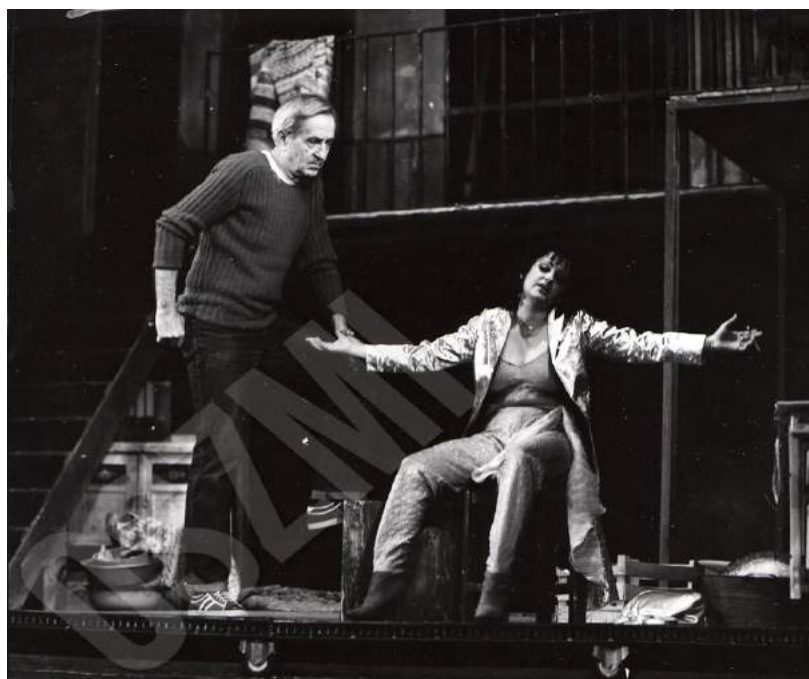
A kritikusokkal ellentétben a közönség vehemens tetszéssel reagált. Vári Éva 2013-ban így emlékezett: „*S amikor Pécsen játszottuk, akkor az első előadáson dühöngtek, kiabáltak, ami akkor még nem volt divat! Tehát nem az volt, mint most, hogy időnként az ember úgy érzi magát, mintha egy rock-koncerten lenne. Most már sípolnak, dobolnak és brávóznak, és minden... Ott pedig, hát nem hittük el, döbbenet álltunk ott a tapsnál, hogy mit csinálnak most, ez nem tetszik?! Mondom, fütyültek, kiabáltak, brávóztak... tehát, olyan reveláció volt az egész. És akkor, nagyon jó érzéssel a Szűcs Miklós, amikor megkapta a Józsefvárosi Színházat, azt gondolta, hogy ez pontosan odavaló.*”<sup>144</sup>

Az előadásnak nagy közönségsikere lett, ritkaság-számba megy egy vidéki színháznál, hogy több évadon át, 100-as nagyságrendű szériában játszották.

Mivel az 1992. évi budapesti bemutató hatalmas személyes kritikai és közönségsikert hoz majd Vári Évának, ami alighanem támogatta az elhatározásában, hogy a fővárosba szerződjön, és a Budapesti Kamaraszínház előadásának felvétele is fennmaradt, a Cigánykerékről bővebben szólnunk majd a későbbi előadás kapcsán.

---

<sup>144</sup> Lillás Reggeli, Hatoscsatorna, 2013.12.09., Paor Lilla interjúja



Cigánykerék, Mirena Lock, 1984. – Cserényi Bélával



## Jászai Mari-díj

Színművészeti díj, amelyet egy tízfős szakmai kuratórium javaslata alapján a kultuszminiszter adományoz. Az oklevélen kívül bronz-plakett és pénzjutalom jár vele.

1984. április 4-én vehette át Jászai Mari-díját Vári Éva. A Dunántúli Napló ünnepi számából idézünk: „[...] Azt mondják róla, kemény, szívós, céltudatos. Szerepet nem kért és nem adott vissza soha sem a pálya kezdetén, sem akkor, amikor már vezető színésznő volt. [...] Elégedett ember, azt mondja, nem is vágyik Pestre. A díjra büszke, és nem ok nélkül, manapság nem szórják a szakmában a kitüntetések, vidékre meg különösen nem. Egy valami miatt azért van hiányérzete. Mintha kissé belterjesen élnének a színészek, egymás közt vitatják meg azokat az értelmiségi gondokat, amiket jobb lenne másokkal - festőkkel, írókkal, muzsikusokkal - is megvitatni. Amúgy nem foglalkozik túl sokat a közérzetével. A színházi szakma panasztól hangos, neki, úgy véli, erre sem oka, sem ideje. *«Naponta eljátszunk egy-két szerepet és hiába tudjuk, hogy ez feladat, valami csodát várunk, amikor színpadra lépünk. Ez a csoda természetesen nem következik be. Másnap meg újra nekimegyünk, mert erre szerződöttünk, ez a munkánk és mert ez benne a gyönyörű.»*”<sup>145</sup>

## Kritikán aluli önkritika

1985. október 18-án mutatták be G. B. **Shaw Candida** című darabját Vas-Zoltán Iván rendezésében. Vári Éva a címszerepet játszotta. A helyi lap kritikusa szerint e nem túl felkapott Shaw-darab elővételének egyetlen indoka, hogy jó szerepeket kínál, de az alakításokról nem számol be, hanem, alighanem tapintatból, a szerepek pszichológiáját taglalja.<sup>146</sup> A Jelenkor kritikusanak sincs jó véleménye az előadásról: „A Candida ... egyes alakításokra hullik szét, az előadás képtelen feszültséget teremteni; ez a bemutató, sajnos, a fiaskók közé tartozik.” Mégis megállapítja: „Mindezek ellenére Vári Éva alakítását a címszerepben nem zavarja meg ez a torzulás, ő az, aki az előadásban a legkiegyensúlyozottabban, mindvégig azonos színvonalon játszik.”<sup>147</sup> Nos, Vári Évának erről a színvonalról lesújtó volt az önkritikája. „*Eljátszottam viszont Shaw Candida című darabjában Candidát, ami megint csak nem én voltam.*”<sup>148</sup> Csúfosan rossz voltam benne. Iglódi megnézte, aki éppen akkor Pécsen rendezett, és azt mondta, a szerep annyira Vári Évára való, hogy meg sem próbálja eljátszani. Most ő úgy látta, hogy nekem való, én meg úgy láttam, hogy ez nem nekem való, nem én vagyok az a finom kis anglikán papné, és olyan művi voltam az egészben. És nagyon-nagyon rosszul éreztem magam.”<sup>149</sup>

---

<sup>145</sup> 1984.04.04. G.T.

<sup>146</sup> Dunántúli Napló 1985.11.02. „G.T.”

<sup>147</sup> Jelenkor, 1986/1. P. Müller Péter

<sup>148</sup> Előzőleg Iréne császárné visszaadott szerepéről beszélt Herczeg Ferenc Bizánc c. drámájában

<sup>149</sup> Záróra, portré, MTV2, 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja

## A '80-as évek második fele: jönnek a nagy szerepek

Vári Éva mondása, hogy „A szerepek csináltak meg engem, de a szerepeket én csináltam meg: ez kölcsönhatásban van.” A nyolcvanas évek második felétől olyan Vári-főszerepek következnek, amelyekben szerep és színész szinergiája maximálisan érvényesült. Például:

- a Gőzben Josie-ja, 1985-ben,
- a Vértestvérek Mrs. Johnstone-ja 1986-ban,
- Hocinesze Leokádia Brecht „Egy fő, az egy fő” c. darabjában (1989),
- Martha, Albee Nem félünk a farkastól c. darabjában (1989),
- Shirley az egyszemélyes „Én, Shirley”-ben, 1990-ben,
- Serafina, T. Williams „A tetovált rózsza” c. darabjában, 1991-ben,
- Anna a „The Rink (Görkorcsolyapálya)” c. musicalben, 1992-ben.

S bár a vidéki színházakra nemigen záporoztak a kitüntetések, különösen nem Jászai Mari-díjon felül, Vári Éva teljesítményét ebben az időben, 1989-ben honorálták az „Érdemes Művész” címmel.

### Josie, a lóp virága

Mindjárt a Vári Éva szerint csúfosan rossz Candidájának 1985. októberi premierje után, november 11-én a Pesti Vigadó kamaratermében mutatta be a pécsi társulat – Magyarországon először – **Nell Dunn „Gőzben”** című darabját, Szegvári Menyhért rendezésében, Vári Évával **Josie** szerepében.

Nell Dunn brit író a kortársunk, manapság a 80-as éveiben jár. Ezt a darabját 1981-ben mutatták be a londoni Theatre Royalban, s elnyerte a legjobb új vígjáték Laurence Olivier-díját. A darab egy angol kisváros lepukkant gőzfürdőjének női öltözőjében, kétszer három jelenetben játszódik, s a szereplője öt fürdővendég és a fürdősnő. Hat nő, hat különböző karakter és társadalmi helyzet. Két dolog közös bennük: hogy a magánéleti válságukkal küzdenek, és szeretnek a gőzbe járni. A dramaturgiai fejlődés-vonal pedig az, hogy az önkormányzat be akarja zárni a fürdőt, s ez ellen a nők fellázadnak, ami egy közös célért harcoló közösséggé teszi őket. A történet valamivel mélyebb, zsidó változata a Pesti Színházban 2010-ben bemutatott Mikve, amely ma is műsoron van.

„Nincs hozzá megfelelő, intim terünk, ezért nem terveztük a pécsi bemutatót. Azt azonban el tudom képzelni, hogy az új kamaraszínház stúdiójában egyszer színre kerülhet a Gőzben”- nyilatkozta Nógrádi Róbert igazgató.<sup>150</sup> Pesten az előadás nagy sikert aratott, és 1986. október 12-től a pécsi stúdiószínházban is játszották. De továbbra is ingáztak a darabbal a Pesti Vigadóba: „Ma, Budapesten századszor kerül színre Nell Dunn Gőzben c. színműve, amelyet a Pécsi Nemzeti Színház és a Pesti Vigadó közös produkcióban hozott színre. A ritka

---

<sup>150</sup> Dunántúli Napló 1985.12.05. '86-ig tartott ugyanis a kamaraszínház felújítása.

jubileumot megért darabot ebben az évadban tovább játssza a pécsi színház.”<sup>151</sup> A harmadik évada volt ez az előadásnak. És itt elidőzünk, mert Vári Éva pályáján ez volt az első előadás, amelynek fennmaradt a videó-felvétele, megnézhető a You Tube-on, s így mindenki eldöntheti, igazat ad-e nekünk, ha azt mondjuk, hogy Vári Éva Josie-ja miatt meg kell nézni.

Vári Éva a szerepéről és az előadásról így nyilatkozott:

*„Szegevári Menyhért mindig olyan szerepeket adott nekem, amikről nem is hittem, hogy el tudom játszani. Nem hagyta, hogy a régi fogásaimból éljek, én pedig meg akartam felelni az elvárásainak. A «Gőzben» már régen foglalkoztatta, csak később határozta el, hogy velem játsszatja Josie szerepét. Kicsit meghökkentett velem, a magánéletben nem vetkőznék le úgy, mint a színpadon, mert nem tetszem magamnak. A színpadon nem érdekel, mert az nem én vagyok, ezért nem tart vissza semmi. Ha meglátom az előadás képeit, megrémülök: hogy merek kiállni ilyen csúnyán? Mindenem rossz! A színpad viszont megnyugtat. Ez van, ennek a figurának van szíve, vannak gondolatai, tessék így elfogadni. Egy ilyen szereppel nem lehet játszani, a hazugság rögtön lelepleződik.[...] Ha már a lelkét megmutatta valaki, megmutatta mi feszíti belülről, akkor a testi meztelenség, a vállról lecsúszó lepel másodlagos. [...] Nagyon féltem, hogy ez a nő ellenszenves lesz a nézőknek. Azt hittem, legfeljebb 5-6-szor tudjuk előadni. Három éve műsoron van. Azt sem hittem, hogy nekem személy szerint sikerem lesz.”<sup>152</sup>*

*„Érdekes, hogy a pályám folyamán nagyon sok könnyűvérű nőt játszottak el velem, holott én igazából nem vagyok az. [...] Az egészben az érdekes az, hogy egymás előtt testileg-lelkileg lemeztelenedve megtudom, hogy a Sólyom Kati igazából milyen ember, hogy milyen ember a Labancz Bori. Mert ezeket a szerepeket csak úgy lehetett eljátszani, és úgy lehetett próbálni is, hogy semmiféle «színészetet» nem bírt el ez a darab. Tehát ezek a színésznők mindent megmutathatnak magukról, amit csak meg mernek mutatni, és az alakítás annál érdekesebb és annál gazdagabb, minél inkább meri magát a szélsőségeiben megmutatni.”<sup>153</sup>*

Talán Josie lehetett az a szerep, amelynek próbái során a rendező – Vári Éva egy 1993-as, idézett interjúja szerint – „szélsőséges indulatokat hagy magán eluralkodni”, hogy őt rákényszerítse a gátlásainak levetkőzésére. Mert ezeket itt szó szerint le kellett vetkőznie: Josie a zárójelenetben a magára tekert fürdőlepedőt is leveti, és meztelenül robog ki a színpadról. Amit Vári Éva a színpad megnyugtató hatásáról mond – hogy ő ott megszűnik önmaga lenni –, az egy nagy színésznő tanúságaként igen érdekes, hiszen a színjátszást tényleg alkalmazták pszichoterápiaként.

A pesti bemutató a hét kritikán felül rádió-beszélgetést és televíziós interjút is inspirált. S bár a kritikusok többségét nem hatotta meg a Laurence Olivier-díj, s a darabtól nem voltak elragadtatva, de Vári Éva Josie-alkatása neki személyesen nagy kritikai sikert is hozott.

P. Müller Péter kritikusként történetesen nem, mert neki nagyon nem tetszett Pécsen a darab, amelyben szerinte egyetlen ziccer-szerep van, a Josie-t alakító

<sup>151</sup> Dunántúli Napló 1987.10.05.

<sup>152</sup> Pesti Műsor, 1988. május

<sup>153</sup> TV2 1987.03.05. Pannon Krónika

Vári Éváé.<sup>154</sup> A szerep azonban attól lett ziccer-szerep, ahogyan Vári Éva játszotta. Mert olyannyira nem a darab szerinti ziccer-szerep Josie, hogy az 1985-ös, Joseph Losey által rendezett film-változat sztárja, Vanessa Redgrave nem is Josie-t, hanem Nancyt, az ösztöneit elfojtó csodaanyát és -feleséget játszotta. (A *Steaming* c. film is megnézhető a You Tube-on.) Továbbá, Zappe László szerint, - aki igen jó emléket őriz a pécsiek harminc évvel azelőtti előadásáról -, a Karinthy Színház Gőzben-előadásában sem ziccer-szerep Josie-é, mert megszemélyesítőjéről ezt írja: „Balázs Andreának bizonyára némi korlátozás, kordában tartás tenne jót a férifaló tehén szerepében.”<sup>155</sup>

„Csak Vári Évának sikerült életet lehelnie Josie alakjába.”<sup>156</sup> „Elemében van Vári Éva, aki fantasztikus temperamentumával és humorával az előadás egyik erőssége.”<sup>157</sup> „Nincs idő itt a hat színésznő méltánylásába részletesen belemenni, mégis ki kell emelni a félig debil bakfislányt játszó Lang Györgyinek az elemi erejű, nyers őszinteségét és a Josie szerepében valóban egész parádés alakítást nyújtó Vári Évát.”<sup>158</sup> „A másik élmény a Pécsi Nemzeti Színház előadásában Vári Éva, aki a bővérű, kissé közönséges nő szerepében alakít eredetit. Pillanatok alatt össze tud omlani, tud lenni egyszerre ordenaré és mégis emberi.”<sup>159</sup> (Nell Dunn) „... talán mindenkinél jobban szereti Josie-t, a ringyót, akit mindenben mindenekelőtt a vére hajt. Vári Éva Josie-ja tökéletes humorú, magával ragadó és elbűvölő.”<sup>160</sup>

A felvétel igazolja Vári Éva idézett interjút: nem játssza ezt a Josie-t, hanem éli. Josie-ja egy magától értetődő természetességgel létező, hús-vér nő, egyszerűsmind ennek a nőnek a pszichoanalízise. Kíméletlen őszinteségű bemutatása, ám egyben a feloldozása és elfogadtatása is, annak megértésével, hogy miért ilyen, és hogy nemigen lehetne másmilyen. Fokról-fokra, a kukorica-, vagy hagymahántás módján ismerjük meg Josie-t. Haladunk a sprőd, harsány, majdnem utcasarki, közönségesen érzéki felszínétől befelé, a leplezni akart gátlások, kudarcok, fájdalmak, kiszolgáltatottság megismerése felé. Mindannak megértése felé, ami a háta mögött van, amitől abban keresi a boldogságot, amiben keresi; s az embersége felé, mivel ez a kis közösség elfogadta, befogadta és a követté tette. Kölcsön kell vennünk a Kaviár és lencsében két vállra fektetett kritikus, Pályi András szavait: Vári Éva a legtöbbet éri el, amit színész elérhet: szívszorító közelségbe hoz egy emberi sorsot, s olyasféle értékeket csillant meg egy darabban, amiről a szerző maga sem álmodott.

A már említett, „Feketén fehéren” című, közönség előtti pécsi stúdióbeszélgetésben a műsorvezető megkérdezte, mi volt ilyenkor – hat színésznő a buszon -, a sok hosszú utazás alatt a Gőzben vígadóbéli előadásaira? Füstí Mol-

---

<sup>154</sup> Jelenkor, 1987/2.

<sup>155</sup> Dívány kultúrblog, 2016.02.19. Gáz a gőzben

<sup>156</sup> Magyar Nemzet 1985.12.03. Bogácsi Erzsébet

<sup>157</sup> Film Színház Muzsika 1985.11.30. (ézsias)

<sup>158</sup> Petőfi Rádió 1985.11.18. Láttuk-hallottuk, Szántó Judit kritikus

<sup>159</sup> Vas Népe 1987.12.21. Fürdőlepedős demokrácia, (kt.) – szombathelyi vendéjáték után

<sup>160</sup> Esti Hírlap 1985.11.14. Barabás Tamás: Csupa nő a Gőzben

nár Éva: „«Elemeztük» a darabot: - Már megint nem adtál rendes végszót!!! És bizony előfordultak nagy veszekedések. (Vári Éva: *Ha nem volt, belekötöttünk valakibe.*) Mert hosszú az út Pesttől Pécsig. Odafelé szolidan olvastunk, keresztretjvény, bóbiskolás... -- de visszafelé aztán! Hatan egy buszban! Ez volt a szélsőséges, amikor «elemeztünk!» (Fölemeli Füst Molnár Éva az öklét: az «elemzés» balhé volt az előadás valamilyen bakija miatt.) „De az volt a legjobb, amikor főztünk. És egyszer csak eldöntöttük, hogy akkor viszont be is kell bizonyítani, hogy ki az, aki a legjobban főz! Úgyhogy mi kezdtük el a vacsoracsatát, csak nem vette fel a tévé. Azóta van is ilyen, hogy «Vári Évi bablevese», így föl van nekem írva.”

## A Vértestvérek először

Az 1985/86-os évad második bemutatója 1986 januárjában az angol Willy Russell Vértestvérek c. musicalje volt. A szerző maga komponálta a zenét is. A mű világpremierje három évvel korábban volt Londonban, így a magyarországi ősbemutatóra hamar sor került. Az előadást Vas-Zoltán Iván rendezte, Vári Éva egy sokgyerekes proli-asszonyt játszott benne. Vári Évával a pécsi szerepében ezt a darabot is nagy sikerrel mutattabe a Budapesti Kamaraszínház, és bővebben ott szönlünk róla.

A pécsi előadásról Csáki Judit kritikáját idézzük:

„Szerencsére a musicalnek több főszerepe van; s még nem is csak kettő, mint azt az ikerpárból sejteni lehetne, hanem három: a két fiú mellett az Anya.

Azért szerencséje ez a pécsi színháznak, mert az Anyát játszó Vári Éva az, akinek alakítása «elviszi» az előadást, szerepeltetése indokolja a mű színrevitelét, színpadi jelenléte döntően határozza meg az előadást. Az Anya szerepe - részben legalább - éppen ettől válik főszereppé; igaz, mintegy melleleg, felborítja a szimmetrikus szerkesztés következtében létrejött egyensúlyt a két anya között.

Vári Éva adottságain -- ének- és tánctudásán -- kívül, s a tőle megszokott energikus, lendületes színészi játék mellett jobbára visszafogott, szinte drámai eszköztárat alkalmaz. A sokat emlegetett understatement<sup>161</sup> kiegészítését egyedül ő oldja meg játékkal tökéletesen, az általa játszott figurát érezzük valóban élőnek, s egyedül ő meri a történet mögött a színjátékot, az Anya mögött a játszó színészt is végig mutatni. A musical zenéjének egyetlen «slágergyanús» dala is az övé: ragyogóan él is az előadóművészi lehetőséggel.”<sup>162</sup>

---

<sup>161</sup> (Le)tompított kifejezés/állítás

<sup>162</sup> Színház, 1986/6.

Más kritika is a színésznő alakítását tartotta az előadás legnagyobb érdemének: „Mindenekelőtt Vári Éva alakítását kell kiemelnem, aki az anya szerepét prózában és dalban egyaránt hitelesen, magabiztosan oldja meg.”<sup>163</sup>

1986 februárjában bemutatták a kortárs angol szerző, Edward **Bond Kinn vagyunk a vízből** c. darabját (eredeti címe: Saved, a.m. Megváltva) Szóke István, mint vendég rendezésében. Szántó Judit kritikája szerint a rendező végzetesen félreértette ezt a drámát, ezért hiába játszott két kitűnő, profi színész, Vári Éva és Győry Emil a szülőket, itt minden színész mintha egy vagy több másik darabban játszott volna.<sup>164</sup> Az évad utolsó bemutatója 1986 áprilisában egy újabb **Szomorý-darab**, a „**Bella**” volt Jeney István rendezésében. Vári Éva Győry Emillel ismét szülő-párt játszott. „Szomorýnál Bella körül mindenki csak mellékszereplő lehet. Bella családjában az apát Győry Emil játssza, finom iróniával, mesterien. Hasonló alakítást nyújt az anya szerepében Vári Éva, aki játékában elsősorban komikai tehetségét kamatoztatja.”<sup>165</sup>

## A Lear király Bolondja

A Lear király 1986. október 10-i premierjével avatták az átépített kamarszínházat. Az előadást Szegvári Menyhért rendezte, Vári Éva a Bolond szerepét játszotta. A nagy érdeklődést tíz kritika jelezte. Határozottan, mint a Jelenkor és a Színház kritikusa, vagy tapintatosabban, mint a Dunántúli Napló kritikusa, de elmarasztalták a koncepciótlannak talált rendezést.

A Vári Éva szerepére és alakítására vonatkozó részeket idézzük:

„A Shakespeare-korabeli gyakorlat ugyanazzal a színésszel játszatta Cordélia és a Bolond szerepét. Amikor Cordélia eltűnik, megjelenik a Bolond, és fordítva. A váltakozó jelenlét ugyanazt a drámai funkciót testesíti meg: mindkét alak a színlelés és a látszat helyett a valósággal szembesíti Leart. A szerepösszevonást már említett rendezésében Strehler<sup>166</sup> is alkalmazta, magyar színpadon pedig legutóbb Csiszár Imre miskolci rendezésében volt látható, 1981-ben.

Pécsett a Bolond szerepét, ha nem is Cordélia, de színésznő, Vári Éva játssza. A Bolond színésznőre osztása – az előbbiekből is láthatóan – nem új dolog. [...] Vári Éva alakításában, mely elismerést érdemel, a Bolondnak inkább a nem nélkülsége, semlegessége kerül előtérbe, és ő képviseli azt a bölcsességet és józanságot, ami a királyból hiányzik.”<sup>167</sup>

„E példákkal igyekszem bizonyítani, hogy ha hiányzik az előadás egészére érvényes következetes rendezői elképzelés, akkor az egyes ötletek, a szép képek a semmiből teremnek, és a színpadon folyamatosan értelmetlen közlés születik.

---

<sup>163</sup> Dunántúli Napló 1986.02.01., Bornemissza Géza

<sup>164</sup> Színház, 1986/6.

<sup>165</sup> Jelenkor 1986/7. P. Müller Péter

<sup>166</sup> Giorgio Strehler (1921-1997) az olasz színház háború utáni megújítója.

<sup>167</sup> Jelenkor 1987/2. P. Müller Péter

Ebben a helyzetben nincs érvényes színészi magatartás. [...] Itt inkább az okos visszafogottság [...] vagy a mindenkitől függetlenedő alakítás segít, amivel Vári Éva (Bolond) oldja meg helyzetét.”<sup>168</sup>

„Nincs szükség ellenpontosításra, mégis jó az a más, üde fuvallat, amit a Bolond csípős-szellemes kommentárjai jelentenek. Vári Éva játssza tragikus felhanggal éneklő, szomorú képű, picassói Pierrot-ként.”<sup>169</sup>

„Vári Éva a Bolond szerepében igazi brechti színekkel «színezi» Shakespeare-t.”<sup>170</sup>

## Shakespeare után avantgárdban

Az évad második felében, 1987. március 21-én a francia Roger **Vitrac: Viktor, avagy a gyermekuralom** című modern, szürrealista, polgárpukkasztó színdarabjának bemutatója következett a Stúdiószínpadon. Vári Éva Viktor anyját, **Emíliát** játszotta, az előadást vendégként Szőke István rendezte. Ennek az előadásnak a felvétele is megnézhető a You Tube-on.

Szemléjében P. Müller Péter elégedetten nyugtázta: „A pécsi színházi évad második fele ugyanarról a megélenkülésről, színesedésről tanúskodik, amiről már előző szemlénkben is beszámoltunk. A Nemzeti Színház és az amatőr együttesek műsoron tartott produkciói, valamint az új bemutatók egy **nagyvárosi** színházi élet sokrétű kulturális kínálatát teremtik meg. Öröndetes, hogy az évad egészében a kortárs művek [...] valamint a húszas évek avantgárd darabjai (Vitrac, Majakovszkij) állnak előtérben. [...] Vitrac darabja a gyermeklét és a szocializációs kényszer, a társadalmi infantilizmus és az egyéni autonómia kérdéseit feszegeti. [...] Szőke István rendező ezt a bohózatot, lélektani drámát és szürrealista játékot egyidejűleg képviselő művet úgy állította színpadra, hogy az előadásban ezek a stílusrétegek egységes, ám igen összetett minőségű, atmoszférává, szemléletté válnak. [...] A realitás és a szürrealitás-abszurdítás egyidejű jelenlétének színpadi megteremtése révén az egész játék kissé «megemeltté», stilizálttá válik: a szerepek egyszerre kifejezői és karikírozói is az adott jellemeknek, magatartásoknak.”<sup>171</sup>

P. Müller Péter hűen jellemezte a játékművet, s az előadás felvételén láthatjuk, hogy Vári Éva milyen magától értetődő természetességgel és élvezettel játszik ebben a stílusban. Emília-alakítása (bár a figura egészen más), előképe Spiró abszurd komédiájában, a Kvartert-ben játszott Feleségnek. P. Müller Péter Vári Éva játékáról: „A [Viktor] szüleit játszó Vári Éva és Újlaky László közül az előbbi ismét nagyszerűen kamatoztatja komikai tehetségét, anyai és háziasszonyi allűrjeinek megformálása finom ironikus érzékről tanúskodik.”

<sup>168</sup> Színház 1987/1. Bérczes László

<sup>169</sup> Új Tükör 1987.11.02. Stuber Andrea: Ízről-ízre gyerek

<sup>170</sup> Film Színház Muzsika 1986.11.08. Bulla Károly

<sup>171</sup> Jelenkor 1987/7-8.

## „Anyánk napja” először

Az 1987/88-as évad első bemutatója Vári Éva számára 1987 októberében **David Storey** „Anyánk napja” című darabja volt **Johnsonné** szerepével; az előadás a Pécsi Nemzeti Színház és a Pesti Vigadó közös produkciója volt, Szegvári Menyhért rendezte. Storey a 60-as évektől az új angol dráma egyik vezető személyisége lett, de a realizmus dogmatikus tisztelete miatt nálunk a 70-es évek végéig nem volt szalonképes.

A pécsi előadásból a kritikusok hiányolták az abszurd elemeit.<sup>172</sup> A Dunántúli Napló kritikusa szerint azonban: „Egy vérfagyasztóan nevetséges történetből a nevetségest látjuk. [...] Fanyalogtam én hasonló okokból a Gőzben előadásán is, bevallom –, aztán megért több mint száz előadást. Az Anyánk napjában is benne van az a száz. S nem is annyira az aktus gyakori emlegetése miatt. Hanem azért, mert – azon a szinten, amit vállalt – igazán jó előadás a bulvárdarabok fordulatosságával, könnyedségével, jókedvével és fegyelmével. Senki sem ripacs, legfeljebb egy kissé közönséges, de azt is mértékkel.

Vári Éva egyszerűen remek: ez a lompos, szószátyár asszony okosabb, mint az egész társaság együttvéve: ő ennek a valószínűtlen történetnek középpontja és irányítója. Az ujjá köré csavar mindenkit: szexőrült fiát (Sipos László alakítja rámenősen és sok humorral), a rebbenő tekintetű, gátlásos Ednát (Füsti Molnár Éva), a felnőtten is gyermeketeg Haroldot (Ujváry Zoltán). A jellemtelen lányszöketőt és az okoskodó magándetektívet pedig egyszerűen szólva átveri. (Előbbi Moravetz Levente alakítja, ezúttal előnyösen használja fel egyébként zavaró merevségét), a nőimitátor detektív hálás szerepében pedig Pállal Péter látható. S ahogy Vári az infantilis lánynak (Lang Györgyi) hússzor elmondja húszféle hangsúllyal, hogy „hazug disznó”, azt pályakezdőknek tanítani kellene.[...] Az Anyánk napja tehát siker. A lécet az együttes elegánsan ugrotta át.”<sup>173</sup>

Akár a kritika hatására, akár azért, mert tizenhárom év elteltével az életünk úgy alakult, hogy fogékonyabbak lettünk Storey vérfagyasztó, abszurd humorára, megrendezi majd 2000-ben a Budapesti Kamaraszínházban Szegvári Menyhért úgy ezt a darabot, hogy Koltai Tamás undokul tiszteletlen szatírának látja, amelyen keserűen röhögünk.

---

<sup>172</sup> Jelenkor 1988/4. P. Müller Péter és Dunántúli Napló 1987.11.14. „G.T.”

<sup>173</sup> Dunántúli Napló 1987.11.14. „G.T.”





Anyánk napja, Johnsonné, 1987 – Moravetz Leventével

1988 januárjában és februárjában **Marcel Aymé Clérambard** című vígjátéka következett Nógrádi Róbert rendezésében, **Clérambard grófné** szerepével, és **Gogol Háztűznéző** c. darabja Csiszár Imre vendég-rendezésében, a házasság-szerző-nő, **Fjokla Ivanovna** szerepével. A Marcel Aymé-darab rendezői koncepcióját a kritikus alapjaiban elhibázottnak, a szerző mondanivalójával éppen ellentétesnek látta.<sup>174</sup> Gogol Háztűznézőjében pedig „Csiszár Imre – úgy tűnik – a rendező eszközei közül az előadás stílusának megteremtésében kívánta a mű lényegét megformálni”, a kritikus azonban igen különbözőnek látja az egyes szereplők játéktílusát.<sup>175</sup> Egy másik kritika címe is az: Gogol – kevert stílusban.<sup>176</sup> A következő színeszvezetés, úgy látszik, nem sikerült a rendezőnek.

### „Hogy az élet a földön mily veszedelmes”

1989 januárjában volt **Brecht Egy fő az egy fő** (Mann ist Mann) című darabjának premierje, Csiszár Imre, mint vendég rendezésében. Vári Éva **Hocinesze Leokádia** kantinosnőt, Link Laját Sipos László játszotta. A bemutató nagy kritikai érdeklődést keltett, s egyszerűen mennybe ment, az előadás egyöntetű dicséretén felül pedig Vári Éva külön is söpörhette a bókákat.

<sup>174</sup> Jelenkor 1988/4. P. Müller Péter

<sup>175</sup> Kritika, 198/7. Bécsy Tamás

<sup>176</sup> Dunántúli Napló 1988.03.05. Wallinger Endre

„Ennél egyértelműbb s hatásosabb formába öltöztetett előadást elképzelni is nehezen tudok. [...] A színészeket kivétel nélkül dicséret illeti ugyan, hogy ebben a milliméterre és tizedmásodpercre kidolgozott s ráadásul pokoli tempóban pörgetett előadásban hibátlanul tették a dolgukat, de csak azt tették. Vári Éva (Hocinesze Leokádia) kivételével illusztrálták csupán a Csiszár Imre tervezte téboly fázisait. (...) Egyedül a Vári Éva és a Sipos László formálta alak látszott életre kelni, s lett ezáltal az est kimagaslóan legjobb alakítása.”<sup>177</sup>

„Csiszár Imre ezt a drasztikusan pontos, veséző, egyszerre intellektuális és csepűrágói módon «link» Brechtet állítja színpadra. Rendezése az évad csemegéje: kétségbeejtően igaz és pokolian szórakoztató. [...] Vári Éva mint Hocinesze Leokádia brechti tudományossággal és harsány életbölcsessel megmintázott kantinosnő.”<sup>178</sup>

Az Állítsátok meg Arturo Uit 1970-es előadásának felidézése után: „Akkor mondtuk először: az előadás sokkal jobb, mint a darab! S azt mondjuk most is [...] Az ember átszerelhetőségéről, söpredékké változtatásáról nemcsak színpadi élményeink vannak. [...] De szerencsére a rendező nem szemináriumra hívja a nézőt, hanem színházba. És ettől kitűnő az előadás. [...] Színészei azt játsszák, hogy színházat játszanak. [...] «Egy csak a biztos, a kétség!»- mondja Vári Éva Hocinesze Leokádia kantinosnő szerepében, s a világot tekintve szívünkben szól, de az kétségtelen, sokadszor ejtett ámulatba a közönségesség, az alpári érzékiség újabb figurájának megformálásával, mint ahogy Sipos László sem először bizonyította Link Laja szerepében, hogy legjobb komédiásaink közül való, a szó legnemesebb, legszentebb jelentése értelmében.”<sup>179</sup>

A pécsi évadot értékelő kritikus is megállapította: „Az előadást a szakma egyértelműen az évad kimagasló produkciójának minősítette, és valószínű, hogy ha megéri, nagy tetszést aratott volna mind az igényesebb, mind a könnyű műfajokat preferáló közönség körében is. [...] Csiszár Imre tehát valamiféle csodát hozott létre e stagnáló, helyét már több éve nem találó közegben, annak ellenére, hogy tavalyi találkozója a társulattal még igencsak felemás eredményt hozott. [...] Rájött, hogy a brechti songok diszharmonikus csengésük ellenére is ma már igazi vérbő melódiák (nem véletlenül került bele az előadásba Brecht összes ismert songja, leginkább természetesen a Koldusoperából), és óriási lehetőséget rejtenek magukban, ha táncra termett, kissé fanyar humorú, jól éneklő és komédiázni vágyó színészek veszik birtokukba őket. És az az igazság, hogy ez a fajta színjátszás a pécsi prózai társulat erőssége, ha úgy tetszik, igazi karaktere. Főként mivel olyan nagyszerű szubrett a vezető egyéniség közöttük, mint Vári Éva.”<sup>180</sup>

---

<sup>177</sup> Színház 1989/5., Erdei János: Leomlott határok

<sup>178</sup> Élet és Irodalom 1989.02.10., Koltai Tamás: Egy fő az hány fő?

<sup>179</sup> Dunántúli Napló 1989.02.04., Bükkösi László: Egy fő az egy fő bár „Egy csak biztos, a kétség!”

<sup>180</sup> Színház 1989/8., Vass Zsuzsa

A januári premier után azonban március 21-én tragédia történt. Idézzük Stuber Andrea nekrológját: „Sipos László halálára. Egy harminckét éves pécsi színész a budapesti vendégfellépés után beül a kocsijába, de többé nem ér haza sem ő, sem a vele utazó fiatal dramaturg, Güth János. Ha ez egy évvel később történik a színésszel, akkor bizonyára még többen ismernék, s még többen gyászolnánk. Hiszen éppen a napokban szerződtette őt az ország első színháza, a Nemzeti. Nem véletlenül. Az utóbbi években meredeken ívelt felfelé a pályája. Ha csak az idei évadát idézem fel: az Antonius és Kleopátra Enobarbusa, a Csirkefejben az Apa, és végül – amit akkor is nehezen felejtették, ha nem vált volna utolsóvá a sorban – Brecht Link Lajája az Egy fő az egy főben. Szerepről szerepre erősödött. Tehetséges, markáns, karakteres színészből most kezdett meghatározó színészegyéniéssé válni. Azt a McMurphyt, aki ő lett volna a Pécssett készülő Kakukkfészek-előadásban, már nem láthatom. Csak elképzelem, s úgy őrzöm majd emlékként róla. És szörnyülködöm. Mert halála épp oly dühítően ostoba és értelmetlen, mint hőséé volt a Brecht-előadásban. «És Link Laja sorsát látva mind fényesebb lesz, / Hogy az élet a földön mily veszedelmes.» ENNYIRE nem vagyunk biztonságban.”<sup>181</sup> A rendező, Csiszár Imre 1989. május 22-én a Nemzeti Színházban emlékesttel búcsúztatta Sipos Lászlót. Felléptek az elhunyt színész évfolyamtársai, barátai, kollégái, így Vári Éva is.

### Vári Éva Érdemes Művész

1989. április 4-e alkalmából kapta ezt az elismerést. Megszakítjuk a színházi bemutatók sorolását, és idézzük a kitüntetés utáni riportot.<sup>182</sup>

„Én Josie-ra emlékszem leginkább. Josie-ra Nell Dunn darabjából. Josie (Vári Éva) él, összeroppan és felkel, énekel, zokog, viccelődik, keserű... Él. Vári Éva (Josie?) egyedül lakik, néha sétálni viszi a kutyáját, a kávé szacharinnal issza, rágyújt, rágyújtok, beszélgetünk...

Most beszélgetünk, és Josie már sehol sincs, most az indok egy elismerés: Vári Éva érdemes művész. Ahogy mindig ilyenkor, először örül az ember. Ő is. Aztán kérdez, magába figyel, tudni akarja, megérdemelte-e. Mert az ilyen cím érték, olyan elismerés, ami oldani segíti az örökös kétségeket, erőt ad tovább. Még akkor is, ha tudjuk, nagyon sok színész van, aki soha nem kap díjat, pedig az érték árnyékban is érték, csak a fényben jobban látszik. Azt mondja, most sütött rá a nap.

Aztán az is érdekel, hogy van ő itt, Pécssett. Hogy van, és miért. Hiszen tavaly két ajánlatot is kapott, Budapestre... Nem megy mégsem, pedig kérdezik tőle, gyakran, miért marad. Nem érti a dolgot, szerinte megtartani, és nem küldeni kéne az embereket. Azt mondja, ő hűséges természet. Azt mondja: annyi jót kapott itt szerepekben és lehetőségekben, hogy valamit vissza kell adnia. Akkor is,

<sup>181</sup> Film Színház Muzsika, 1989.04.08.

<sup>182</sup> Dunántúli Napló 1989.04.02. Hodnik Ildikó: Vári Évával arról, miért is érdemes?

ha a hűséggel, a hittel, visszaélnék, akkor is, ha megkérdőjelezzük olykor, kell-e színház, és kellene-e színészek, akkor is, ha tudjuk mind a ketten, szégyellni való, mennyi hit megy veszendőbe, mennyi sors török derékba.

És már a munkáról van szó. Arról, hogy dolgozni kell, hogy a pillanatnyi legjobb állapotban játszani akkor is, ha nem is jön be minden. Mert minden darabot a nulláról kell kezdeni, a görcsök a sokadik előadáson is előjöhetnek, hogy nem lehet tudni pontosan, mi is lesz a vége: siker vagy bukás. De a sikertelenségért is keményen dolgozni kell. Ő tudja, hogy a játék több is, mint játék, tudja, hogy a legtöbb szerepet nem lehet lelki sérülés nélkül megformálni, tudja, hogy a színész az idegrendszeréből él, és érzi talán azt is, milyen, ha az embert szereti a közönség. Mert szereti.

Most Martha szerepére készül Albee darabjában. Kegyetlen komédia, ahol élesben megy minden, ahol nem tudni még, hogyan lehet egymás szemébe nézni, ha eljön a reggel. Beszél Martha-ról, csillogó szemmel, és benne él a játékban. Ahogy abban a monodrámában is, melyet Ördögh Szilveszter darabjából készíti a televízió, s amelyre már most tanul...

De egyre kevesebb az időnk. Már csak a fákról beszélünk, amelyek virágoznak minden évben, minden tragédia ellenére. A fákról van szó, erről a misztériumról, amit át kellene menteni színpadra mindenáron. Mert játszani - kell."

## Párbaj az utolsó vérig

'89.március 31-én temették Sipos Lászlót, és április 7-én következett **Edward Albee Nem félünk a farkastól** c. drámájának premierje, **Martha** szerepében Vári Évával. George-ot, a férjét Héjja Sándor, Honeyt Töreky Zsuzsa, Nicket Moravetz Levente játszotta, az előadást Lengyel György igazgató rendezte. 1966-tól a Madách Színház rendezője volt, s ott vitte színre nálunk először, 1967-ben, Tolnay Klárral és Gábor Miklóssal, ezt az Off-Broadwayn 1962-ben bemutatott drámát, amelynek Mike Nichols-féle 1966-os film-adaptációja - Elizabeth Taylорral és Richard Burtonnal - öt Oscar-díjat nyert.

Csáki Judit kritikájából idézünk: „Albee drámája immáron hagyományosan tartatik annyira jónak, [...] hogy szerepdarabként, színészek megérdemelt kényeztetése céljából időnként elővegyék. [...] George és Martha - a helyi egyetem történelem tanszékének beosztott tanára és a rektor lánya - a «se vele, se nélküle» banalítását az érzelmi, tudati és ösztönélet minden síkján monumentálissá növeszti. Két formátumos ember, rendkívüli érzelmi és racionális fogékonysággal lődözi egymásra a nyilatkat, s a sokéves párbaj kiemelt éjszakája Albee drámájának időbeli terepe. A fiatalok - Albee igazi dezillúziója: az ő házasságukban nem fog semmi semmivé válni, mert nincsen benne semmi, csak a pusztá ráció. S még az is rosszul.

[...] Vári Éva Marthája kitűnő. A testet öltött boldogtalanság csak pillanatokra bukkan elő a sokféle és sokszínű kompenzáció mögül: a Nickhez, mint alig jelen levő senkihez intézett nagymonológ közben, például. Egyébként a keserű és pengeéles humor, az önmarcangoló önironia, zajos és harsány gesztusok s a

szüntelenül visszavágni – vagy akár vágni – kész asszony megrendítő pokoljárása jelenik meg Vári Éva játékában. A temperamentum és a tempó aránya pontos és hatásos; a kitörések, csöndek, fordulatok nemcsak az ő alakítását, hanem az előadás egészének ritmusát meghatározzák.”<sup>183</sup>

„Vári Éva – Martha – és Héjja Sándor – George -, egészen nagyformátumú alakítást nyújtanak. Vári Éva Marthájában benne foglaltatik mindaz, ami egy középkorú nőt vonzóvá és félelmetessé tesz egy férfi számára: az ősi erő, a magabiztosság, a tapasztalat, a fölény, ravaszság, céltudatosság, gyengédség, esendőség, és a megalkuvásra való készség. A darabnak minden elborzasztó brutalitása mellett humora is van -, ezt legjobban Vári Éva hozta. [...] Martha és George kettősei az előadás legszebb pillanatai közé tartoznak, különösen a zárókép, amikor a tréfás gyermekdal – Nem félünk a farkastól / Goethe János farkastól – új és mély értelmet kap. Martha **félni kezd**: talán a jövőtől, talán a magánytól, a kiüresedett emberi kapcsolatoktól.”<sup>184</sup>



Nem félünk a farkastól, Martha – Héjja Sándorral, 1989.

---

<sup>183</sup> Új Tükör, 1989.05.07.

<sup>184</sup> Dunántúli Napló 1989.04.15. „G.T”



Vári Éva, Héjja Sándor, Moravetz Levente, Töreky Zsuzsa – Nem félünk a farkastól, 1989

### Békebeli bohózatban, turnűrös ruhában

A tragikusan rövid életű Hocinesze Leokádia kantinosnő és Martha hosszú éjszakája után 1989 októberében Olga hercegnő következett, Turgenyev Apák és fiúk c. regényének Szakonyi Károly által színpadra adaptált változatában. Az átdolgozás a kritika szerint nem sikerült, és „Olga hercegnő figurája a drámai viszonyrendszerben nem jelentős.”<sup>185</sup> De a változatosság gyönyörködtet, és Vári Éva szereplistáján a XIX. századi orosz hercegnőt két hónap múlva **Raymonde Chandebise** követte 1907-ből, Párizsból, Georges Feydeau **Bolha a fülbe** című komédiájában. Málnay Levente rendezte vendégként az előadást, s a tévéközvetítés videó-felvétele megnézhető a You Tube-on.

Nem szóljuk le hivatalból Feydeaut. Rá találóbb, mint Leninre, hogy „élt, él és élni fog.” Szóbanforgó bohózatát, és nem ez a legnépszerűbb, számtalanszor veszik elő színházaink, például a Vígyszínház 1971-ben Marton László és 1992-ben Kapás Dezső rendezésében, s az előbbi hét évadot és 171 előadást ért meg.<sup>186</sup> Mert avantgárd kísérletekkel bajosan lehet eltartani a nagyobb, s kivált a nagyobb vidéki színházakat. A lényeg pedig az, hogy egy Bolha a fülbe előadás jó-e, vagy egy Godot-ra várva előadás jó-e? Aminthogy jó a káposztás-cvekedli is, ha jó, és jó a Tournedos á la Rossini is, ha jó. A pécsi előadás felvételén pedig egy kifogástalanul jó és mulatságos Bolha a fülbe előadást láthatunk. Málnay Levente nem kívánt eredetieskedni, a Feydeau-komédiát korhű környezetben játsszák. Holott a Bolha a fülbe minden további nélkül játszható modern környezetben, semmi anakronizmus nem lenne benne. Nem úgy, mint Molnár Ferenc hasonló korú „A testőr”-ének mostani öszvér-előadásában a Pesti Színházban. De jó, hogy Málnay Levente megtartóztatta magát a modernizá-

<sup>185</sup> Dunántúli Napló 1989.10.21. Hanus Erzsébet

<sup>186</sup> Forrás: Országos Színházi Adattár és Stuber Andrea: A Várkonyi-korszak

lástól, mert ezek a mutatós békebeli jelmezek, turnűrös ruhák, zsakettek sokkal jobban állnak M. és Mme. Chandebise-nek, mint a sztreccsnadrág és a farmer.

Minden szereplő jól játszik, a Tüzes Kandúrhoz címzett fogadó dundi szobalányával (Péter Gizivel) bezárólag (a merev, művi Moravetz Leventét leszámítva.) Tökéletes az előadás tempója, ahogy kell, rohamtempóban dübörög a II. felvonás, de pontosan csak az érthetőség és káosz közötti határig. És tökéletes a darab kiállítása. Vári Éva pedig a darab adekvát, legjobb stílusában, élvezettel és élvezetesen játssza az alaptalannak bizonyuló féltékenységgel az egész három felvonásos galibát újtára indító feleséget, Raymonde-ot.



Feydeau: Bolha a fülbe, Raymonde Chandebise – 1989  
Sebők Klárával, Moravetz Leventével



Sebők Klárával, Újvári Zoltánnal, Moravetz Leventével

## Egy tűzijáték

1990. március 3-án mutatták be Magyarországon először Willy Russell, a Vértestvérek írója Shirley Valentine című, kétfelvonásos monológját „Én, Shirley” címen. Az előadást Szegvári Menyhért rendezte. A premierre Budapesten, a Mikroszkóp Színpadon került sor, március 9-én mutatták be Pécsen. Fennmaradt az előadás videó-felvétele és megnézhető a You Tube-on.

A pesti premier után Vári Éva pazar kritikát kapott az amúgy borotvaéles Molnár Gál Pétertől. Aki a díszletekért és jelmezekért már vérét vette ugyan Húros Annamáriának, de Várirra terve is csak lassan múlik az ezek miatti ingerültsége: „Sanyarú körülmények között kell felragyognia Vári Évának. Hiába



minden gátló ellenerő: ragyog is folyamatosan. A színház furcsa hely. Hiába vacak a darab. Hiába ronda a keret és savanyú olcsóságúak a ruhák: az erős tehetség áttallépi a nehézségeket, és aranyat csinál a vicik-vacakból.

Vári rendkívül kedves színésznő. [...] Vári még panaszkodni is kedvesen tud. Előadása első órája nem áll másból: panaszkodik. De annyi öngúnyoló bájjal, önmaga fontosságát és fogakat összeharapó elkámpicsorodottságát a mosogató és a hájasodó has tragikomédiájának szintjére leszállító ironikus biztossággal teszi, hogy elmosolyodunk rajta, és szeretettel időzünk vele, mert nagyon szeretjük – magunkat. [...] Vári olyan ember a színpadon, aki a sors csapásait humorral próbálja kivédeni. Nevet magán, ami még mindig jobb, mintha gyufaoldatot inna. Vári tudja, hogy a vicc komoly dolog. Ezért valahányszor viccet mond a színpadon: nagyon egyszerűen és nagyon szerényen mondja azt. És Vári Éva sok viccet mond, mert akkor is tud viccet mondani, amikor a szerző nem írt viccet a darabba. Tudniillik: Vári viccet tud csinálni a magányból, az egyedüllétből, a hervadásból és a valóraválthatatlan vágyakból. Vári a vicceket nem a drámafusertől veszi, életismeretéből meríti, ami mégis jobb hely. Félre ne értsenek: Vári nem eltökélten viccel a színpadon. Magától értetődő könnyedséggel mondja a viccet, mintha véletlenül csúszott volna ki a száján. Ott született minden tréfája, minden mondata. Nem tanult szöveget mond, sajátjának hisszük a mondatokat. [...] Minden, amit Vári Éva a színpadon csinál, jóízű, könnyed, természetes és magával ragadóan kedves.

Az Én, Shirley második részében a túrara ment háziasszony megtelik bizakodással, életszeretettel és derűlátással. Itt Vári nem jó. Ő panaszkodni tud hitelesen, bizakodni nem.

Amit meg tudok érteni.”<sup>187</sup>



---

<sup>187</sup> Népszabadság 1990.03.07. A megdicsőített háziasszony

Koltai Tamás párhuzamban írt Vári Éva Shirley-jéről, és a március 19-én Margitai Ági által a Dominó Színpadon bemutatott Shirley Valentine-ről:

„Mindkét színházban egész estét betöltő, márkás színésznő játssza a darabot. [...] A pécsi Shirley, Vári Éva társalgási monológoknak fogja föl a darabot - Szegvári Menyhért rendezői segédletével -, könnyedén cseveg a közönséggel, mint ha csak a falnak beszélne (annak is beszél a szerző ötlete szerint). Fölfogása lírián önironikus, szinte maliciózus, kicsit el is tartja magától a szöveget, jelezve, hogy nem a legjobb a véleménye a dologról. Shirley-je egyszerű lélek, inkább ösztönlény, mint lázadó, nem éli át mélyen a számára előírt személyiségválságot, az erogén zónák szigetére történt kiruccanása után föltehetően visszamegy londoni háziasszonynak, legföljebb valamivel pikártebb lesz a férjhez, mint régen.<sup>188</sup> Vári Éváról túlságosan kevesen tudják, hogy legjobb színésznőink egyike, s pozícióját a miniatúra-remeklés után is változatlanul meg fogja őrizni.”<sup>189</sup>

Barabás Tamás szintén összevetette a két Shirley-t: „Vári Éva olvasatában Russell vígjátéka inkább tragikomédia, mélyen szomorú színei vannak, atmoszférája melankolikus, lemondó, bánatos. Olyannyira, hogy az íróilag is gyöngébb befejező rész, amikor Shirley ottmarad a görög szigeten, ahová csak nyaralni ment - ez a változás nem eléggé meggyőző. [...] Igaz, mire idáig érünk, addigra Vári Éva olyan igazi, mély, katartikus élményt ad nekünk csodálatos alakításával, hogy a lábai előtt heverünk.”<sup>190</sup>

A premier után a rádióban Mélykúti Ilona beszélgetett Koltai Tamással az Én, Shirley-ről és Vári Éváról. Részleteket idézünk ebből:

- Csak úgy hirtelenjében jut eszembe egy olyan Tévedések vígjátéka előadás, ami valamikor a 70-es évek elején volt, ami önmagában, mint előadás is remek volt, de hát Vári Éva felejthetetlen, jó alakítást nyújtott benne. És hát nem ez volt az egyetlen. Róla nagyon régóta, valóban inkább a szakma tudja azt, hogy milyen jó színésznő. De hát a vidéki színésznőségnek az egyik velejárója, vagy átka, hogy igazában olyan neve, olyan népszerűsége nem tud lenni, mint amit megérdemelne adott esetben. (K.T.)

- És hogy lehet ezen változtatni? Nyilván nem ő az egyetlen, aki több évtizede játszik vidéken, és nincs benne a köztudatban. Holott sokkal jobban megérdemelné, mint nagyon sok olyan színésznő, aki televízió- és szinkronközelben van. (M.I.)

- Hát valószínűleg ez az egyik oka: hogy nincs televízió- és szinkronközelben. Nehéz egyeztetni egy vidéki színésznőt egy filmszerepre. Azt gondolom, hogy ez egy sorskérdés egy színésznő számára, hogy hol játszik. Vári Éva, mióta én őt színpadon látom, mindig Pécsen játszik. És ugye a pécsi színháznak különböző korszakai voltak. Voltak olyan korszakai, amikor az ország egyik legjobb színháza volt. Ez volt a 70-es évek közepe. És hát lehet, hogy utána egy hanyatló korszaka jött a színháznak. És akkor ő is belemosódott va-

---

<sup>188</sup> Talált: „Az én Shirley-m visszamegy a férjéhez. Ha igazán összetartozik két ember, meg lehet bocsátani, újra lehet kezdeni.” Dunántúli Napló 1990.12.12. Beszélő csöndek, Hodnik I. interjúja

<sup>189</sup> Élet és Irodalom 1990.03.30. Mi, Shirley

<sup>190</sup> Esti Hírlap 1990.04.09. Két magyar Shirley-bemutató

lamilyen módon ebbe az elszürkülő színházba. Tehát ez mindig szerencse kérdése is, hogy valaki egyszer csak hajlandó-e azt mondani, hogy muszáj egy bizonyos idő után újrakezdeni máshol. (K.T.)

- Az országos elismertséget pótolhatja a minden előadás végén felhangzó, egyértelmű elismerés, ami itt is érezhető volt. Hiszen több mint két órán keresztül egyedül uralt egy színpadot. Nem egy különösebben nagyszerű irodalmi művet láttunk az ő előadásában, de mégis, az első perctől az utolsóig rabul tudta ejteni a közönséget. (M.I.)

- Ez a monodráma előnye is és veszélye is. Ez egy abszolút közepes, közhelyszerű darab. Részben talán ezért is van sikere, merthogy egy olyan nőt játszik Vári Éva, aki akár mindenki lehetne, aki a nézőtéren ül, nem is kell hozzá nőnek lenni. Mert a darab arról szól, hogy valaki, aki elindult, mint egy egyéniség, aztán belesüpped, belefásul a mindennapi életbe, s egyszer csak megpróbál belőle kitörni. Ezt a nagy vágyat egy kétheti nyaralás megvalósítja. Ennek a váagnak a megvalósulása lehetővé teszi, hogy ő egyszer és mindenkorra kitörjön ebből az életből, és önmaga legyen, Shirley Valentine. És azt hiszem, hogy mindenki, aki ott ül a nézőtéren, ezt végiggondolja magában. És a színésznő sikere attól függ, hogy ezt a gondolatot mennyire tudja természetesen a magáévá, és ezen keresztül a magunkévá tenni. Azt kell mondanom, hogy Vári Éva maximálisan. És ez azért is jó az ő pályáján, mert az utóbbi időben mindig egy kicsit karcos, spród figurákat csinált, amiket nagyon jól tud, de ez egy kicsit lágyabb, irónikusabb, közvetlenebb, intimebb. És ezt is remekül csinálja. Nem is nagyon tudok én erről többet mondani. Egyszerűen egy olyan ember van a színpadon, aki bármikor megszólíthat bennünket az utcán. És Vári Éva megszólít bennünket a színpadról.” (K.T.)<sup>191</sup>

Erre rímek, amit Vári Éva egy interjújában mesélt: *„Játszottam Shirley Valentine-t is, ő is egy egyszemélyes előadás volt, egy angol háziasszony, aki otthagyja a családját és elmegy Görögországba, mert otthon elhanyagolták és a gyerekei már elmentek. Olyan érdekes, hogy az embert mennyire azonosítják a szerepével... Utána rengeteg nő felhívott és elkezdte mesélni az életét. Mindig el kellett mondanom, hogy ez nem én vagyok, ez a szereplő, Shirley, nekem nincs gyerekem, nem ez az én sorsom. Az emberek annyira belekapaszkodnak ebbe, hogy igen, velem is történt ilyen, és maga meg tudta oldani, én meg nem. Tulajdonképpen ez a színház varázsa.”*<sup>192</sup>

Az Én, Shirley előadásának felvétele alapján most megpróbáljuk egy saját termésű „kritikában” jellemezni Vári Éva játékát. Nemigen látni ugyanis olyan görögtüzet, amilyet rendezett. Minden alakítására jellemző, amennyire az író lehetővé teszi, hogy kergetik egymást a különböző hangnemű szövegek a játékában, és hogy a humor legkisebb lehetőségét sem hagyja kihasználatlanul. De az Én, Shirleyben színre lép egy született, zseniális parodista. Vári Évát a paródiára egyenesen predesztinálják az alkatának és játékstílusának jellegzetes ele-

---

<sup>191</sup> Kossuth-rádió, 1990.03.07. Láttuk, hallottuk, olvastuk

<sup>192</sup> Funzine internetes portál, 2013. november

mei: a humor, a „fonák-látás”, és a bravúrosan kifejező, tömör színészi gesztusok.

A Shirley-ben tobzódik a ragyogó paródiákban. Eljátsszik nekünk mindent és mindenkit, amiről és akiről csak mesél, még a Marjorie bombasztikus kijelentésének hatására (hogy belőle luxuskurva lett) összeöntött teát és süteményt is. Eljátssza a „micsoda szuper buli”-kra járó kamaszlányát és a barátnőjét; a fiát a versei révén (a „gyűlölöm a kibaszott jázminokat” tónusa és a kísérő gesztus révén egyből itt terem a lakásfoglaló „utcai költő”.) Eljátssza a fiát, és egy másik kisrácot 8-9 éves korukban a betlehemes játékban, a mamájuknak integető kislányokkal és a négykerekű hintaló alakította bibliai számmal együtt. Eljátssza a férjét, amint dühöng, és szaval a tűzhelynek, és odavágja a sültkrumplit tükörtojással. Eljátssza a térdén csordogáló tükörtojást. Eljátssza saját magát a zuhóban, még a folydogáló szemfestékét és a fröcskölő fehér luxusautót is, sőt a darált hússal végre megettetett vegetáriánus vérebet is eljátssza.

Micsoda (ellágyulásba forduló) paródiája magának Shirleynek a szállodai jelenet Marjorie-val! Milyen pazar karikatúrákat kapunk az undok iskolai igazgatónról, aki egy életre megsebezte, vagy Gillianról, a szomszédasszonyról a bugyivásárláskor, az éttermi asztaltársakról Görögországban, vagy a „feminista” Jane-ről, aki ráugrik az első palira, de Shirley erkölcsseit, azokat félti! De eljátssza nekünk Kosztaszt, alias Kolumbusz Kristófot, Klitorisz szigetének felfedezőjét, és így tovább, és így tovább.

Shirley színpadán minden életre kel, a bonbon-reklámtól a beszélgetőpartner Falon át a görög pincérig, aki a szintén életre keltett undok angol útitársnak magyaráz.

Hogy hogyan fér el mindez a darabban, és miért nem bizonyul túlságosan soknak? Azért, mert Vári Éva minden gesztusa a modell lényegét sűríti össze. Rendkívül kifejező, exkluzív, bravúros, és mulatságos gesztusok ezek. Telitalatok. Például, mikor a Shirley által eljátszott Brian a betlehemes színdarabban gépiesen vakargatja a combját, mialatt skandálja a szövegét; vagy amikor begurul, és a szövegkönyvet felejtve beleköt a fogadóst játszó fiúba, Vári Éva másodpercek alatt zseniálisan karikírozza a támadó, a verekedni készülő kisrácok kihívó, tipikus mozdulatait. A fogadós fiú begazol: Shirley összecsippenti és megremegteti a száját. Két szó („Figyelj, haver”) és két mozdulat: a fogadós kisrác megadta magát. Az elmesélt alakok, Miranda és Joe, az iskolai igazgató, Gillian a szomszédasszony, a korlátolt és önelégült útitársak, vagy Kosztasz életre keltéséhez elég csupán az artikulációjuk és néhány mozdulatuk karikírozása. Úgy peregnek ezek a frappáns, szellemes, humoros, tömény kis paródiák, akár a filmkockák egy filmben.

Érdemes lenne kötelezővé tenni színinövendékek számára Shirley-je lassított felvételének tanulmányozását. Figyeljék csak, hogyan fogalmaz önmagából frappánsan és tömören egy nagy színész. Talán kikopna az a locsi-fecsi, vizenyős játéktípus, amit még egyes agyonkoszorúzott színészeink is előszeretettel művelnek: gesztus-dömping, de jelentés és súly nélkül, anélkül, hogy elárulnának valamit a szerepről, s az egész túl sok, mert túl híg.

A nevetető, sziporkázó, túltengő tűzijáték közepette, merész váltásokkal, minduntalan feltárul Shirley szeretetre, gyöngédségre vágyó, elhanyagolt, kisebbségi érzéssel küzdő, magányos, ellágyult lelke, amint a leépülésének, betokosodásának, elgyávulásának, a szerelem, a házasság, a családi összetartozás, az önbizalom tönkremenetelének okát, majd a ki nem használt életének orvoslását keresi.

Ugyan mi indokolja, hogy Shirley könnyek között mesélje el a konyha kifestését, egymás befestését, a közös fürdést, és elcsukló hangon fejezze be a sztorit azzal, hogy megcsókolta Joe vizes fejét? A szövegben semmi nem indokolja, és a színésznők 99,9 %-a alighanem vidoran adná elő ezt a vidám, kedves emléket, hisz így kézenfekvő. Csak Vári Éva emberismerete indokolja a fordítottját. Mert ő felhossa a szöveg alól azt a tudományát, hogy az elkésztő jelenhez képest éppen hogy sírnivaló tud lenni egy szép emlék: hiszen a múlté, odaveszett, és szembesít a jelennel. És egyébként is, szereti az édesben a savanyút. És vice versa.

Így aztán Vári Éva briliáns Shirley-je sokkal inkább az ő teremtménye, mint az íróé.

Egy közönség előtti beszélgetésben, amelyen Lang Györgyi és Falusi Mariann vendége volt, Vári Éva elmesélte, hogyan kezdődött a Mikroszkóp Színpadon a premier: *„Meghívtam a barátaim, hogy jöjjenek el megnézni. A darab azzal kezdődik, hogy én krumplit hámozok, mert a férjemnek minden alkalommal sült krumplit és tükörtojást kell vacsorára készíteni. Úgy hiszem már meghámoztam egy zsák krumplit, és sehol a Györgyiék. Én ott hámoztam, hámoztam. A nézők csak néztek, hogy most ezt fogjuk nézni egész este, hogy ő krumplit hámoz? És akkor megjöttek. Kritikusok voltak ott, bemutató volt, de ők - szokás szerint késve - bejöttek, és akkor elkezdődhetett az előadás. Itt Lang Györgyi nevetve közbevág: „Nem volt ez ilyen egyszerű! Azt mondtad: «Itt vagytok? Jó, akkor kezdjük!»”<sup>193</sup>*

### Vári Éva első híres Rózsája

1991. március 16-án mutatták be Tennessee Williams A tetovált rózsza című darabját, Serafina Delle Rose szerepében Vári Évával. Az előadást Szegvári Menyhért rendezte, s a premier előtt így nyilatkozott a darabról: „Ez az egyetlen Tennessee Williams-darab, amelyben a főszereplők nincsenek halálra ítélve. Érdeemes élni, akkor is, ha bizonyos illúziókkal le kell számolni. Az amerikai környezetben élő olaszok története az asszimiláció története is, a hagyományokat, ősi törvényeket, babonás szokásokat őrző szicíliaiakat – mint idegeneket – lenézi még a kukázó amerikai öregasszony is. Az előadásban keveredik az álomszerűség a nyers valósággal, a naturalizmus a szürrealizmus elemeivel. A zajokat is többféleképpen lehet értelmezni, ki-ki, ahogy érzi. Nem tudni, löttek-e, vagy az dugó hangja volt. Serafina Delle Rose jelet vár. Lehetőséget, hogy

---

<sup>193</sup> Klubrádió, Bálint-Ház, 2017.01.10.

újra élhessen, hogy kiheverhesse férje halálát, azt, hogy meg kellett tudnia, férjének szeretője volt. Nem meri még magának se bevallani, de még egy esélyt akar kapni az élettől. Csak mert ő is tudja, amit lassan nővé érő lánya mond ki: «Mindenki senki, amíg valaki meg nem szereti.»<sup>194</sup>

A Vasárnapi Hírek kritikusa szerint e ritkán játszott Williams-darab „rendezőinek, a figurákat meglevenítő színészeknek sok gondot okozott: a sejtelmes, túlfilozofált drámai költészetet, a tragikus, teátrális világot vállalják-e fel inkább, vagy a történetben megbúvó vaskos, groteszk komédia lehetőségét. Szegvári Menyhért az utóbbi mellett döntött. Annál is inkább, mert ehhez sok segítséget kapott a Serafinát játszó Vári Évától. E sokoldalú, mindent eljátszó nagyszerű pécsi színésznő olyan a babonás, nevetséges halottkultuszt űző, kielégületlen nő figurájában, mintha egy olasz neorealista, kissé groteszkre vett vígjátékból lépett volna ki. Eljátssza ugyan a mánia születését és kibontakozását, de egyre jobban láttatja, hogy ez a lényegében kisebbségi, elmaradott létéből következő taburendszer egyszerűen nevetséges.”<sup>195</sup>

„A tetovált rózsza csak az, ami a történet, és nem több. Szegvári Menyhért rendező szerencsére nem is erőlteti ezt a többértelműséget: megelégszik a helyzetek és a szerepek pontos értelmezésével, és az olykor szelíd érzelmesség, máskor a groteszk humor kidolgozásával –, ami nem kevés. A szerző remek szerepekkel ajándékozta meg a színészeket. Serafina mindvégig jelen van: tőle indul minden esemény, és benne találkozik minden indulat. «Nekem a dupla ágy szép volt, mint egy vallás» – ez Serafina világnézete a testi szerelem szertartásain át tekintve. Vári Éva erre az alapra rakja fel a rajongó, majd irracionálisan gyászoló feleség, a bigott anya és a boldog asszony tragikus és ironikus színeit; alakítása emlékezetes lesz az utóbbi évek hasonló színpadi hősnőinek sorában is.”<sup>196</sup>



<sup>194</sup> Dunántúli Napló 1991.03.14. Hodnik Ildikó előzetes tudósítása

<sup>195</sup> Vasárnapi Hírek 1991.03.17. Groteszk Tetovált rózsza, (B.J.)

<sup>196</sup> Dunántúli Napló 1991.03.18. Gárdonyi Tamás

Koltai Tamás: „Serafina Delle Rose, a begyes kis varrónő, ez a bálványimádó falusi Antigoné négyezerháromszázvalahány átszeretkezett – és végigszámolt! – éjszaka után urnába temeti, és a stelázsira helyezi szeszcsempész-maffiózó barátai által lelőtt férjének hamvait. Miután Vári Éva a Pécsi Nemzeti Színház előadásában úgy-ahogy túljut ezen a mesterkélt fölpumpált jeleneten, egy másik előadás kezdődik. Mondhatni, Eduardo de Filippóba oltott Williams. Világos színekkel, latin temperamentummal, valódi könnyekkel és nevetésekkel kísért életszínháték. Vári Éva még azt is el tudja játszani, hogy képzeletünkben megjelenjék egy Raf Vallone típusú leburnult, atlétatrikóját átizzadt férfi, aki minden éjjel virtuális fekete rózsákat szeretkezik felesége testére.”<sup>197</sup>

A tetovált rózsza előadását beválogatták az 1991-ben felújított Országos Színházi Találkozóra, amelyet ekkor Kaposváron rendeztek meg. A Somogyi Hírlap - idézve Koltai Tamásnak az Élet és Irodalomban megjelent kritikáját - hírt adott az OSZT programjában 1991. május 21-én színre kerülő előadásról:

„Színészszínház született Pécsen, s ez jótékonyan minősíti Szegvári Menyhért rendezését. A rendező különleges érdeme, hogy az asszonyok cserfes csapatát, amelynek ráadásul a williamsizált görög kórus misztifikációit is közvetítenie kell, valódi életszerűséggel jeleníti meg. Még a dzsungelmotívumok is megszólalnak az előadásban.”<sup>198</sup>

A kaposvári OSZT-on bemutatott előadásról szól Troszt Tibor kritikája:

„Itt volt tehát Tennessee Williams. Mindenekelőtt a főszereplő, Vári Éva alakításában, aki az immár közhelyszerű szicíliai karakter obligát ellenpontjait egy valóságos asszony hűségének, életfelfogásának, kapcsolatteremtésének, tartózkodásának és vágyakozásának igazi végleteiben vergődni, vajúdjá végig. Láttuk lomposan, hangosan szitkozódva, láttuk csinosan kiöltözve, láttuk előítéletei kisszerűségében s egy nagyszerű (ám mégsem makulátlan) szerelem igézetében.

Meghatódva és megmosolyogva néztük.

Szereptanulmányra való kiváló színészmesterséggel építette magából és maga köré azt a sugárzó sávot, melyben Szegvári Menyhért, a rendező rokonszenves színészközpontúsággal hagyta élni, megélni a hús-vér figurát.”<sup>199</sup>

Koltai Tamás Serafina szerepéért (is) „rózsákat szórt” a lába elé, amikor Vári Éva Kossuth-díjas lett. „Már 1991-ben Kossuth-díjas volt, amikor Serafina Delle Rosét játszotta A tetovált rózsában. Abban az évben újították föl az országos színházi fesztiválok gyakorlatát. Az első találkozót Kaposváron tartották. Engem kértek föl válogatónak. Tennessee Williams darabjának pécsi előadását miatta válogattam be a programba – nagyszerű volt benne. Akkoriban (is) a színész színházáról harsogott a szakma. Hogy az milyen fontos. Le a rendezőuralommal! A szakmai zsűri le is fricskázta a Jeles András rendezte avantgárdot

---

<sup>197</sup> Élet és Irodalom 1991.04.05. Csupa teátrum

<sup>198</sup> Somogyi Hírlap 1991.05.21.

<sup>199</sup> Somogyi Hírlap 1991.05.23.

(Valahol Oroszországban), amelyet szintén beválogattam. Annál jobban csak a színészsínházat utálták, A tetovált rózsát. Merthogy kommersz. (Akkortájt Williams volt a kommersz. Micsoda idők!) Azt nem díjazták, hogy Vári Éva milyen tökéletes empátiával és finom humorral, érzéken, életerősen és ironikusan alakítja a férjével eltöltött érzéki éjszakák emlékét őrző özvegyet. [...] Ami a Williams-karakter és Vári Éva rejtelmes viszonyát illeti, «a rózsák Serafinája» erotikusan túlfűtött begyes özvegy – aktuálisan férfi nélkül. A patológiaérzékeny szerző egészséges hősnőjét férje halála dönti nekrolátriába. A nekrolátia (halottimádás) négyezerháromszáz átszeretkezett éjszaka utóhatása. A szám pontos, a szexuális bódulattól révült fiatalasszony listát vezetett szerettekről. A színésznő arra is képes volt, hogy fantáziánkban megteremtse a maffiózók által likvidált szeszcsempész figuráját, aki nem jelenik meg (hacsak úgy nem, hogy hamvai urnába helyezve kegytárgyként foglalják el a főhelyet a szerelmi emlékek oltárán). Délolasz macsó – a darab Új-Mexikóban, a szicíliai kolónián játszódik –, borostával és átizzadt atlétatrikóban: ez a virtuális kép tükröződött Vári Éva tekintetében. Középről talán még a fekete rózsákat is láthattuk volna, amelyeket a bálványozott férj stigmatizált képzeletben felesége testére. Az irodalmias fülledtséget, amely nem volt idegen a szerzőtől, a színésznő latinos színekkel oldotta. Csiklandóssá tette az epekedést, frivollá az elfojtást, amely gátat szabott az új hím közeledésére természetes jogait követelő ösztönnek. Vári Éva teljes pompájában virágoztatta ki – nemcsak a fekete rózsát, hanem színészetének lényegét: hogy az ellenpontozás művésze, kiegészítő színekkel játszik.<sup>200</sup> (A kritika további részét a Vári Éva játékstílusáról szóló fejezetben már idéztük.)

## Titánia és a Görkorcsolyapálya

Az évad első, 1991. október 11-én bemutatott előadásában, a **Szentivánéji álom Titánia**, tündérkirálynő-szerepében Lengyel György rendezte Vári Évát. Az előadás tévéközvetítésének vidófelvétele megnézhető a You Tube-on.



Az igazgató-rendezőt olyannyira elkápráztathatta, hogy öt év után visszakapták végre a felújított nagy-színházat, forgószínpaddal, új hang- és fénytechnikával, hogy alighanem emiatt rendezett a színpadi technikában tobzódó, a látványra koncentráló előadást. Ezt kiválóan szolgálták Gombár Judit nagyszabású, fantáziadús díszlet- és jelmeztervei. P. Müller Péter színházi naplója szerint „A színpadi helyzetekből és kapcsolatokból azonban éppen az hiányzik, amiről a műsorfüzet Jan Kottot idézi: az erotika. Az érzékiség hiánycikk a magyar színpadokon [...] A Theseus-Hippolyta és az Oberon-Titánia jele-

<sup>200</sup> 168 óra 2009.03.24. Koltai Tamás: Vári Éva rózsái



netek például rendkívül statikusak. [...] Lengyel György rendezése a hangsúlyt a külsőségekre - színpadtechnikára, retorikára - helyezi, nem pedig a shakespeare-i alakok bensőjében kavargó érzelmi folyamatok érzéki megjelenítésére.”<sup>201</sup>

Benyomásunk alapján azonban Titániának feltétlenül meggyűlt volna a baja azzal, hogy Oberonnal ne statikus, hanem mozgalmasan érzéki jelenetei legyenek. Oberon ugyanis Moravetz Levente volt, aki nem csak majdnem 20 évvel fiatalabb Vári Évánál, hanem fád, merev a játéka, s nem csak ebben az előadásban. És bármennyire meghazudtolja is a korát Vári Éva, a Szentivánéji álom a szerelem örületei közül arról történetesen nem szól, hogy egy anyányi tündérkirálynő huzakodna-marakodna szexisen egy olyan tündérkirállyal, aki a fia lehetne. Ha megnézzük Titánia és Zuboly (Besenczi Árpád) kettőseit, nem fogjuk hiányolni az erotikus töltést.

„A főrangú szereplőket éles kontúrokra szorítja a rendezés. Vári Éva játékát dacos őszintesége teszi értékessé, hitelesen érzékelteti a szenvedélyes nő kiszolgáltatottságát is.”<sup>202</sup>

Shakespeare tündérkirálynője után 1992. január 24-én McNally-Kander-Ebb: **The Rink**/Görkorcsolyapálya című musicaljének hazai ősbemutatója következett Szegvári Menyhért rendezésében, az olasz-amerikai **Anna** anya-szerepével.

A darab szinopszisa P. Müller Péter színházi naplójában: „A nyitányban a harminc éves Angelt (Füsti Molnár Évát) látjuk, aki mintegy tízévi csavargás után hazatérni készül a rinkre, ahol született, és ahol gyerekkorát töltötte. A pályát azonban anyja, Anna (Vári Éva) a pangás miatt eladta, és amikor a kurtina felmegy, megérkeznek az építmény szétbontására szerződött munkások. Angel ragaszkodik a pályához, anyja pedig a bontáshoz. A darab a továbbiakban időszembesítő technikával, filmszerű váltásokkal idézi fel a múlt különböző szakaszait, a családi és társasági kapcsolatokat, illetve Angel és Anna külön töltött évtizedének meghatározó epizódjait. Anya és lánya konfliktusa happy enddel zárul, a két ember egymásra talál, Angel kislánya is betoppan, és Angel az elnyert anyai szeretet nyomán már nem ellenzi a rink lebontását.”

Vári Éva játékáról: „Vári Éva a dekoratív, lányát mindig elnyomó anyát játsza, aki férje elhidegítése és távozása után az éjszakai életben keresett menedéket és vigasztalást. Szeretetvágy és keménység, vonzerő és kiszolgáltatottság elemeiből építi föl a szerepet, erős érzelmi váltásokkal, teljes énekesi eszköztárral. [...] A bemutató az évad közönségsikere lesz, joggal.”<sup>203</sup>

"Vagy én vagyok túlságosan szentimentális, vagy jó színház a The Rink, azaz a Görkorcsolyapálya magyarországi bemutatója a Pécsi Nemzeti Színházban. [...] Van a pécsi társulatnak két olyan kitűnő művésze, mint Vári Éva és Füsti Molnár Éva, akik az életük elrontóját egymásban kereső anya- és lányaként megrendítővé tudják tenni a banális, ám épp ezért nagyon ismerős történetet.

---

<sup>201</sup> Jelenkor, 1992/3.

<sup>202</sup> Új Dunántúli Napló 1991.10.19. Nagy Imre

<sup>203</sup> Jelenkor, 1992/3.



Ez a Szegvári Menyhért rendezte előadás úgy zenés színház, hogy bár többnyire remekül énekelnek és mozognak a színészek, a musicaltechnikai követelmények nem szorítják háttérbe az emberábrázolást.”<sup>204</sup> „Vári Éva számára igazi sokszínű játékra ad módot ez a musical: Anna figurája abszolút főszerep, s mintha neki íródott volna. A múltidézés során hol fiatal lányként, hol az évek megpróbáltatásaiba belefáradt asszonyként látjuk. Kiválóan énekel, remekül táncol.”<sup>205</sup> „Vári Éva ismét szenzációs, mint Anna. Nem él külsőséges eszközökkel, nem veszi «digóra» a figurát. Mindvégig nagyon emberi.”<sup>206</sup> A cikkből kiderül, hogy az énekszámok rendkívüli koncentrációt követeltek a szereplőktől. A Pécsi Szimfonikus Zenekarral készült felvétel pótolta ugyanis az élő zenét, konzerv-zenére kellett énekelni, azzal teljes összhangban, és a színészeknek a rejtett monitorokon kellett lesniük a karmestert, úgy, hogy a közönség ezt ne vegye észre.

### Gin-tonic helyett limonádé

A 92/93-as évadban egyetlen bemutatója volt Vári Évának Pécsen, a Somerset Maugham „Színház” című regénye nyomán Verebes István által írt **Csodálatos vagy Júlia!** című zenés darabé. A cím a regényből 1962-ben készült film címe, amelyben a főszerepeket Lilli Palmer, Charles Boyer és Jean Sorel játszották. A dalbetétek szerzője Brian Swynple az amerikai Have Mercy rockegyüttesből. Az előadást vendégként Seregi Zoltán rendezte, és 1993. február 26-án volt a premier. Fennmaradt a Csodálatos vagy, Júlia! videó-felvétele, és megnézhető a You Tube-on. Bár az az érzésünk, hogy ezt az előadást Júlia, a nagy színésznő sztár-szerepével Vári Éva Pécstől búcsúzó jutalomjátékának szánták, benyomásunk szerint Maugham regényének nem tett jót Verebes István eme zenés átdolgozása, és Vári Évának sem volt kifejezett szerencséje, hogy ebben találkozhatott Julia Lambert szerepével. A regényt Szerb Antal fordította, és *A világirodalom történetében* ezt írta: „A kontinensen is megérdemelten népszerű W. Somerset Maugham novelláival, regényeivel és színdarabjaival. [...] Későbbi nagyvárosi regényei közül legkitűnőbb a Színház, egy öregedő színésznő töké-

<sup>204</sup> Vasárnapi Hírek 1992.01.26. Szűcs Katalin

<sup>205</sup> Fejér Megyei Hírlap 1992.04.17. Székesfehérváron vendégszerepeltek.

<sup>206</sup> Dunántúli Napló 1992.02.01. Bükkösi László

letes arcképe.” Sajnos Verebes a regényt a prudéria jegyében kozmetikázta, és operettként tálalta. A 46 éves Júlia a 20 évvel fiatalabb, érte rajongó kis könyvelőjük iránt fellobbanó (alighanem az utolsó) szenvedélyes szerelemmel temeti az ifjúságát. A házasságtörésére Verebes azt a mentséget csempészi a történetbe, hogy Michael, a férje nyolc éve elhanyagolja a hitvesi ágyat. Dolly, a Júlia és Michael színházát szponzoráló pénzeszsák Maughamnál Júliába van belehabarodva, ezért féltékeny a viszony miatt, s kavargatja az ügyet Michaelnél, Verebesnél viszont Dolly Michaelbe szerelmes.



Vári Éva minden lehetőséget elkövetett Júlia tökéletes arcképéért, ehhez azonban komoly ballasztokat kellett ledolgoznia. Mint amilyen mindjárt az, hogy a sajtó által „a világ legnagyobb színésznőjének” titulált Júlia antréja úgy festett, mint egy orfeumi dizőzé. Miután az első jelenetben végig róla beszélt a férje és az öltöztetőnője, előkészítve a nagy belépőjét, a nyolcadik percben csipke-keppben és masnis csipkefőkötőben kellett megjelennie a függöny előtt, elénekelvén egy „Nevenincs lány” refrénű rock-számot. (Merthogy – a prózai színésznő! – Júlia a

regény szerint is éhes kóristalányként kezdte valaha.) De dalra fakad minden szereplő, Júlia fia, Roger is. Ő például a darabban teljesen érdektelen első szerelmének mámorát épp azután, a dramaturgiailag legalkalmatlanabb pillanatban dalolja el nekünk, hogy Júliának kikotyogta, az ifjú szeretője kóristalányokkal csalogatja, és Júlia alig tudja levonszolni a színpadról összetört szívét.



A bemutató után a helyi lapban kellemetlen, személyeskedő kritikát kapott Vári Éva.<sup>207</sup> S bár az ő mondása, hogy „*A céltábla nem lő vissza*”, és a kritika pirkírtsége is rég elévült, kénytelenek vagyunk megjegyezni, hogy a cikkből világos: a kritikus nem olvasta a regényt, s így fogalma sem volt, hogy milyen inadekvát és gyenge ez a zenés színpadi átírata; a nemtetszését szerző és rendező helyett a címszereplő nyakába varrta. Az előadást azonban meghatott búcsúhangulat lengte körül, mivel ismertté vált, hogy Vári Éva a következő szezontól elszerződik Pécsről. A közönség lelkesedésére pedig a finálé, „*A színésznő imája*” eléneklése teljes joggal rászolgált.

### „*És akkor gyorsan el is mentem*”

A 93/94-es évadra egy bemutatóra szerződött Vári Éva Pécsen, s ez J.-D. Magnin: *Húsdarab*, avagy a tékozló fiú visszatérése című színdarabja lett. Ennek anya-szerepe jó ideig az utolsó szerep, amelyben a Pécsi Nemzeti Színházban színpadra lép, 1993 decemberében, Xantus János rendezésében. Nánay István kritikus így írt a darabról: „Jean-Daniel Magnin francia drámaíró 1988-ban írott *Húsdarab* című színjátékában nem ad közvetlen és egyértelmű válaszokat. Mindazonáltal darabjának alcímével - *A tékozló fiú visszatérése* - jelzi: legalábbis szkeptikus. A Nagyfiú láz- és rémálmaiban végigjárja az elszakadási kísérlet néhány stációját, majd visszatér övéihez, akik változatlanul kötnek, újságot olvasnak, pipáznak, modelleznek és lábat áztatnak. De már nem lakásukban, hanem annak a hegynek a tetején, ahol vasárnaponként a mérges gombát szedik a szertartásszerűen elfogyasztandó raguhoz.”<sup>208</sup> A „*Húsdarab*, avagy...” a Kamaraszínházba tervezett modern, avantgárd darabok sorozatának első bemutatója volt. Vári Éva így emlékezett rá: „*Ebben a kísérleti vonulatban volt az én utolsó bukásom Pécsen. És akkor gyorsan el is mentem innen. Egy filmrendező rendezte, Xantus János, Húsdarab címmel, nem tudom, hogy a világban hol játszották még rajtunk kívül. A mellemen egy fél kiló nyers hús volt, ferde volt a színpad és a lavór lecsúszott a színpadról, ott kellett kapaszkodnunk. S akkor, hogy «Ne éhez fiam!», kiteptem azt a fél kiló marhahúst, és csúszunk le a színpadról. Xantus János nagy türelemmel, lassan – az egész színpad be volt borítva valami borzalmas szőrös valamivel, nem tudom milyen hegyre másztunk mi ott föl, piros volt, mintha nyers hús lenne, szánkba ment ez a valami - azt mondta nekem, pontosabban megfogta a kezemet és azt mondta, a borító alatt kússzak át a másik oldalra és ott álljak fel egy emelvényre. Mondtam neki: mutasd meg, kússzál át. Ha te átkúszol, én is átkúszom. Nem kúszott át, így aztán én sem kúsztam át. Ez olyan szériát futott meg, hogy a plakátra ki lehetett volna írni, hogy egytől ötig, mert körülbelül annyit játszottunk el. A közönség tüntetőleg távol maradt ettől a csodálatos színdarabtól, úgyhogy aztán el is mentem én is.*”<sup>209</sup>

<sup>207</sup> Új Dunántúli Napló 93.03.06. A cím egy kicsit csalóka! W.S.Maugham „Csodálatos vagy Júliá!”-ja a Pécsi Nemzeti Színházban, „M. K.”

<sup>208</sup> Színház, 1994/3.

<sup>209</sup> Fehéren-feketén, pécsi regionális magazin, MTV2, 2011.05.31.

## „Vastaps Vári Évának Budapesten”

A fenti címmel a Cigánykerék pesti bemutatóján elért hatalmas sikere után jelent meg az alábbi pécsi interjúja.

„Bevallom, elfogult vagyok Vári Évával. Mindig szerettem, szívesen néztem a szerepeiben, és mindig tudott valami olyasmit is elébem varázsolni, ami túl volt a figurán, amit alakított, mélyről jött, titkokról beszélt. Most, hogy a Budapesti Kamaraszínházban bemutatkozott a Cigánykerék Mirena Lock-jának szerepében, egycsapásra fölfedezte a szakma, a kritikusok, a közönség.”

Az újságíró kérdésére, nem érzi-e túlságosan későinek, hogy 52 éves korában fedezik fel, amikor a fővárosi kollégáknak 20 évvel korábban jön a siker, a színésznő így válaszolt: *„Nem igazán foglalkozom ezzel. Különbözik meg az is kérdés, mi a siker egyáltalán. Engem kielégített az, hogy itt Pécsen nagyon sokat játszhattam, sok műfajban szerepeltem, a közönség boldog volt. Én mindig jól éreztem magam itt Pécsen. Az biztos, hogy vidékről kevesebben vannak azok, akiket igazán felfedeznek. Ez hátrány, amit mindig is tud az ember, bár szembesülni vele egészen más. Már két éve tárgyalgattunk arról, hogy a Budapesti Kamaraszínházhoz szerződjek-e, a színház művészeti vezetője, Csizmadia Tibor hívott, többször is. Most félállásban vagyok ott. Hát, hogy hogyan fogadtak? Megfigyeltek, megvizsgáltak. Óriási dolog érezni, ahogyan az ember felé fordul a szeretet. De egy társulat, a színészek, a műszak, a hangulat mindenhol egyforma. Persze szorongás mindig van az emberben. A mi pályánkon nincsenek állandó érdemek, itt minden új előadás új feladat is, minden darabnál mindent előlről kell kezdeni. H. I.: Még egy kérdés. Akárkivel beszélgetek, ha szóba kerülsz, az derül ki, téged mindenki kedvel, mindenki szeret. Mondd, hogy érted ezt el? Nem bántok senkit, talán ezért engem se bántanak. Különbözik is alkalmatlan vagyok mindenféle klikkezésre.”<sup>210</sup>*

## VII. BUDAPESTI KAMARASZÍNHÁZ (1992 – 2012)

### Vendégjáték Budapesten: Cigánykerék

Vári Éva a Pécsi Nemzeti Színház előadásaival (pl. Tévedések vígjátéka, Hagyd a nagyapát!, Gőzben, Én, Shirley) szerepelt már Budapesten, de itteni színházzal 1992-ben kötött első ízben szerződést, amely vendégjátékra, egy szerepre szólt. A Pécsi Nemzeti Színházban volt a Cigánykerék c. musical ősbemutatója, s ebben az egyik főszerepet, Mirena Lock-ot játszotta. Amikor 1992-ben a Budapesti Kamaraszínház be akarta mutatni a musicalt, a szerző-páros őt ajánlotta a szerepre. Akárcsak Pécsen, a darabot Budapesten is Szegvári Menyhért rendezte. Csemer Géza, a darab írója a mű keletkezéséről és a '92-es bemutató aktualitásáról így nyilatkozott: „A darabot annak idején a Fővárosi Operettszínháznak írtuk. A «Piros karaván» testvér-darabja lett volna, de az akkori

---

<sup>210</sup> Új Vasárnapi Dunántúli Napló, 1992.11.15., Hodnik Ildikó interjúja

vezetés leparancsolta a színpadról.<sup>211</sup> Nem merték vállalni az előadás szociális és politikai mondanivalóját. Napjainkban újra fellángolt a fajgyűlölet. Az előítéletek visszaszorítására szánjuk ezt a bemutatót. A musical egy szórakoztató műfaj, de nem gondolati tartalom nélkül való.” A bemutató előtt Vári Éva is nyilatkozott a darab időszerűségéről:

- A Cigánykerék pécsi előadását Szegvári Menyhért rendező nevével jegyezték. Most is ő rendezi a darabot. Mi a különbség a színésznő számára a két koncepció között?
- *Az a tíz év, ami azóta eltelt. Megváltoztatták kissé a szöveget. Mások vagyunk. Bizonyos mondatok ma már egészen másról szólnak. Az élet megkeményítette a történetet. A VIII. kerületben játszunk, a Mátyás tér és a kocsissor szomszédságában. Máság, deviancia, tolerancia mindennapos kifejezések a sajtóból. Tíz éve is léteztek, csak tabu témák voltak. Nem beszéltünk róla, most meg beszélni kell.”*
- Nem gondolja, hogy politikai felhangokat hallanak majd ki egyesek az előadásból? Cigánypártisággal gyanúsítják majd?
- *Nem érdekelnek a politikai felhangok. Ha zsidóüldözést látok, vagy cigányellenességet tapasztalok, akkor én cigány vagyok, akkor én zsidó vagyok. Ha verik őket, ha bántják őket és ha nem azzal foglalkozik a világ, hogy megoldást keressen, akkor én ezen a nézeten vagyok. Itt a színpadon a cigányok is kiutat keresnek, meg akarják állítani a cigánykereket, hogy végre megállapodjon ez az embercsoport, és környezetéhez igazodva, tisztességesen éljen. A darab nem ad felmentést a devianciának, de az előítéleteknek sem. Meggyőződésem, hogy az agresszió nem hozhat megoldást.<sup>212</sup>*

A Budapesti Kamaraszínház Józsefvárosi Színházában 1992. szeptember 26-án bemutatott előadás felvételét meg lehet nézni a YouTube-on.



Rátóti Zoltánnal

<sup>211</sup> A Piros karavánt 1974-ben mutatták be.

<sup>212</sup> Népszava, 1992.09.23. Várhegyi Andrea: Tovább forog a Cigánykerék

A darab nehéz témához, a magyar cigányság integrálódásának problémáihoz nyúlt. Tárgyilagosan tette ezt, nem csak a cigánysággal szembeni előítéleteket kárhóztatta, s ez annál nagyobb érdeme, mivel mindkét szerzője cigány. (Elnézést, hogy nem alkalmazkodunk a politikai korrektséghez, de a musical címe sem „Roma-származású kerék”.) A darab sötét tónusú, melodramatikus cigányballada, sorsszerű, halálos véggel. A színpadkép is ezt fejezte ki: egy lepusztult, gangos józsefvárosi bérház udvarán játszódott, s a Józsefvárosi Színház környékén valóban jelentősen megnövekedett a cigány-lakosság aránya. A Vári Éva által játszott Mirena Lock Lakatos Mariként innen disszidált 1956-ban Amerikába, ott filmszínésznő lett, s most visszatért egy stábbal forgatni. A „földjei”-nek azonban nem imponál. Mindaddig ellenségesek, amíg le nem dob parókat és minden egyéb körítést, hogy meggyőzze őket, közéjük tartozik. A darabban van néhány olyan dalbetét, amely talán világra-szóló lenne, ha – ugyanebben a kivitelben – történetesen nem a Józsefvárosban, hanem a Broadwayn került volna színre. Ilyen Mirena Lock „Álom, gyötört egy álom” kezdetű dala és Karrier-dala, vagy a „Napkeletről napnyugat felé” kezdetű szám.



### **A Karrier-dal önálló élete**

A Karrier-dal, amelyet Vári Éva szólószámként is többször – így a Vígszínház 100 éves jubileumi gálaestjén is – elénekelt, és több felvétele is elérhető a You Tube-on, annyira összeforrott vele, mint néhány nagy Piaf-sanzonja, sőt annál inkább sajátja, hiszen ő mutatta be először.

A Karrier-dal Mirena Lock, e mélyről fölemelkedett filmszínésznő vallomása. Aki nem öreg, csak éppen nem is fiatal már. „Hazudott a tükör –, sírt egy kicsit. Szebbnek mutatott még tegnap délután” – ez a kezdő sor. S ez elég is ahhoz, hogy a karrierje végétől rettegve felidézze egy színésznő kiszolgáltatottságát, s a pályája árát. Mirena dala túllép rajta, és általános érvényű lesz.

„Azt hittem, hogy prolongálnak máma még, / s lám üres a mozi, a pénztár is bezárt./ Mert holnap már új műsor, holnap már más lesz a sztár./ Amitől úgy rettegtél, az bekövetkezett, / kimentél a divatból, cicám./ Beült a hintába, és elrepült a nyár,/ mégis egy színésznő új csodákra vár./ Mondd mi az, hogy karrier? / Egy vigyorgó plakát./ Mikor sikerekben a barát mind melletted áll, / de ha alul vagy, nem megy a játék, / egy unalmas szerető vigasz, ajándék./ Mondd mi az, hogy karrier? / Ha rossz vagy a képen, virággal senki se vár, / és már nincsen, aki rád fogadjon, / a ruhaszalokban hiteled nincs már. / S a szomszédod, ha nem olvassa a neved,/ hogy nem vár rád ismét egy új szerep,/ már nem köszön olyan szívesen./ A szeretőd is titokban más szeret, /és a kutyája se törődik veled./ Mondd, mi az, hogy karrier? /Örömök, rigolyák, /eladott szerelmek, levetett új ruhák,/elavult szerepek, meg nem született gyerekek...”

A Karrier-dal legszebb felvétele a „Váltottam én egy jegyet a másra – Találkozás Vári Évával” című tévéfilmben látható-hallható, mert ennek a számnak ez az intim, „kávéházi” miliő az ideális közege.

„A Hello Dollyt bárki énekli, mindig Barbra Streisand hangján halljuk, ahogy a Ha én gazdag lennék-et Bessenyei Ferencén; de a Cigánykerék Karrier-dala mindig is Vári Éva hangján szól belül, ez az ő dala.”<sup>213</sup>

## A Cigánykerék kritikai sikere

Ennek élére egy kolléganő vehemens reakciója kívánczik. Máthé Erzszi a Cigánykerék-előadás után berohant Vári Éva öltözőjébe, királynői hangján ezzel a kiáltással: „Te hol voltál idáig?!“<sup>214</sup>

A Budapesti Kamaraszínház Józsefvárosi Színházában bemutatott előadás nagy port vert fel, óriási kritikai visszhangja volt, az összes országos napilapon és több megyei lapon túl a televízió Stúdió '92 műsora és a szakfolyóiratok mindegyike (Critikai Lapok, Kritika, Színház) foglalkozott vele, a Színházi Adattárban tizenöt kritikája szerepel. Jóllehet csak az előző évben alakult a színház. Az 1984-es pécsi ősbemutatóról mindössze két írás jelent meg. Hát ennyit Budapest helyzeti előnyéről...

Ha a nagy érdeklődés az előadás egészének nem is, de Vári Évának hatalmas kritikai elismerést hozott. És a Cigánykerék a Kamaraszínház egyik legendásan sikeres előadása lett.

A rangos színházi folyóirat, a Critikai Lapok ítésze, Magyar Judit Katalin a két félhasábos, rövid írásában sommásan elmarasztalta a darabot, a zenéjét, a rendezést és az egész előadást. Egyedül Vári Éva kivétel, róla ezt írta: „[...] és színpadra lép egy nagy színésznő, Vári Éva, aki leckét ad mesterségbeli tudásból, életbölcsestől, a szakma iránti elkötelezettségből: ő bele tud halni abba,

<sup>213</sup> Facebook: Vári Éva Tisztelői, Izabella Andrea írása, 2016.06.17.

<sup>214</sup> Kuti Istvántól, Vári Éva régi tisztelőjétől és barátjától eredő értesülés.



amit csinál.”<sup>215</sup> Bár ebből nem tudjuk meg, mit csinált a Cigánykerékben Vári Éva, amibe bele tud halni, mivel ragadta el a kritikust, mindenesetre felsőfokú dicséretre készítette.

A Színház című folyóirat 1993. januári számában Stuber Andrea a „Rossz környék” című cikkében sokkal konkrétabban és mélyebben elemzi az előadást. Ő indokolni sem rest, nem csak ítélik. „Szakcsi Lakatos Béla és Csemer Géza musicaljének első megjelenésekor – az 1984-es, pécsi ősbemutató után – már felvetődött az a jogos kifogás, hogy túlméretezett a szereplő- és problémahalmaz. A darab szerkezetileg és dramaturgiailag kész káosz. Mintha nem lehetne még egy cigánymusicalt írni – pedig a Piros karaván után is lehetett –, a szerzők ebbe az egybe zsúfoltak bele minden lehetséges cigánysorsot. A feltörekvő díszcigányét, a kisstílű bűnözőét, a külföldre szakadtét, a Rákóczi térre szakadtét, a börtönből szabadultét, a szipuzó csövesét. A kapkodó, kidolgozatlan miniportrék és sorstörédek elnagyolt tablóvá állnak össze. A részletek gyengék, de az összkép erőteljesebb: színes, gazdag, érdekes. [...] Ez a kusza, túl-avagy szétírt musical a maga adekvát – vagyis ellentmondásos, sokféle, mégis invenciózus – zenéjével igen élvezetesen elevenedik meg a Kamaraszínházban, Szegvári Menyhért (megismételt) rendezésében. Az előadás legfőbb erényét abban látom, hogy sok benne a jóféle néznivaló. Ott van Vári Éva a maga finom közönségességével, szenvedéstörténetet sejtető hervadó nőiességével, énekes színészi szaktudásával.”

Egyszóval, Vári Éva nagy sikerrel mutatkozott be a Cigánykerékben Budapestnek, amit azonnal egy újabb felkérés követett, a Koldusopera Peacockné szerepére. (Eredetileg Peachumné, hol így, hol úgy használják.)

Brecht és Weill darabját a kiscelli romtemplomban 1993. május 8-án mutatták be. És ha hiszünk Tarján Tamásnak, ez egy felejthető előadás volt. Hosszú és alapos kritikája megsemmisítő. Lehúzta Csizmadia Tibor rendezését, de nem tetszett az újkeletű, trágár fordítás, a díszlet, a koreográfia, a közönség „nyomorító kényelmetlenségét” okozó, alkalmatlan és pocsek akusztikájú helyszín, s a zenekar teljesítménye sem, és „Helyey László Peachumje az énekórán legföljebb kettést kaphatott.” Alig néhányan úszták meg, de közöttük volt Vári Éva. Róla Tarján Tamás azt írta: „Vári Éva Peachum Cecíliája a Brecht-panoptikum meg elevenedő viaszfigurája, férje helyett is bosszút szorgalmazó madám; jellem. Mulatságos, ahogy az alkoholtól kontinuuusan józan.”<sup>216</sup>

A két vendég-szerep elvállalása után tarthatatlan lett a Pécs és Budapest közötti ingázás, s az 1993/94-es évadtól Vári Éva felmondta pécsi szerződését, annak harmincadik évétől, s a Budapesti Kamaraszínházhoz szerződött.

---

<sup>215</sup> Criticai Lapok 1992/10. „Pricc, pracc, prucc”

<sup>216</sup> Színház 1993/7. Tarján Tamás: „A templom egere”

## „Rendszerváltás” és színházi élet

1993-ban szerződött Budapestre Vári Éva, a színházi intézményrendszert is gyökeresen érintő „rendszerváltás” harmadik évében. Egy emberöltőn, 34 éven át egy olyan színházi struktúrában létezett, amely a 90-es évektől fokozatosan megszűnt, s a változások végül súlyosan hatottak a színházára és pályájára. Ezért érintenünk kell, hogy a „rendszerváltás” mit jelentett a színházi életben.

A Kádár-érában egy burokbán, az 1956-tól megszeppent kommunista állam burkában élt Magyarország. A burok pedig nem csak bezár és korlátoz, hanem véd is, s a „rendszerváltás” – amely sok vonatkozásban hasonlóan megrázó élmény, mint világra jönni a magzataburokból –, messzemenően kedvezőtlen volt a színházi életre nézve. Az ország életének földindulásszerű átalakítása során a színház melléktantárggyá vált, s az utóbbi negyedszázadban a kormányok sokkal kevésbé törődtek a színházakkal és sokkal kevesebbet áldoztak rájuk és a kultúra más területeire is, mint a Kádár-érában. Abban a rendszerben az állam, ha nem is bőkezűen, de garantáltan finanszírozta a színházait, könyvkiadóit, újságjait, rádióját, televízióját, filmgyártását, még eladósodás árán is, de 1990 után ez megszűnik. Az 1949-től kizárólagosan állami színházi rendszer helyett az állam, a kulturális tárca – közvetlenül – csak az állam presztízsét jelképező színházak, mára csak az Operaház és a Nemzeti Színház garantált fenntartója. Végso soron szintén költségvetési forrásból, de az önkormányzatok tartják fenn a többi színházat. (Ám ez nem törvény-szabta kötelezettségük). És visszatértek a színházi térképre a II. világháború előtt létezett magánszínházak, jellemzően kis színházak, mozik privatizálásával. A magánszínházak a köz-, vagy magánszférából onnan szereznek támogatókat, ahonnan tudnak. De olyan nagy presztízsű színháznak is, mint a Főváros által fenntartott budapesti Vígszínház, szintén szponzorok után kellett néznie. A közsférában a fenntartók pályázat útján, határozott időre nevezik ki a színházak vezetőit. Ezt is áthatja a politikai harc, így a privatizációs és az igazgatói pályázatok és kinevezések körül rendszeresek a botrányok.

A múzsák között Thália sosem volt olcsó hölgy, s bár a neve görögül virulást jelent, az alulfinanszírozás az utóbbi negyed században kizárta nálunk Thália virulását. A sok pénz ugyan önmagában kevés a jó színházhoz, de igazán nívós színház – támogatás nélkül, csak a jegy-bevételből – soha sehol nem tudta és nem fogja tudni tartósan eltartani magát. A társulatokra épülő, repertoárt kialakító színház fölbomlóban van, könnyebb egyes produkciókat s az arra összeálló trüppöt finanszírozni. Vári Éva közvetlen közegét illetően ez azzal jár, hogy a színész immár nem hosszú távú munka- vagy közalkalmazotti viszonyban áll a színházával, hanem „szabadúszó” lesz, különböző színházakhoz szerződik egyes szerepekre, és önmagát kell menedzselnie. Ennek a modellnek viszont csak a fél lába nőtt ki Magyarországon. A másik lába, a színészt képviselő és kiközvetítő színházi ügynökségek szférája, amely a háború előtt létezett, az a mai napig hiányzik. Meggyőződésünk szerint viszont egy nagy színész immans tulajdonságai többnyire – de Vári Éva tulajdonságai holtbiztosan – kizárják, hogy „jól el tudja adni magát.” Erre egy ellen-bizonyíték, hogy akik az ön-

menedzselésben feltűnően tehetségesek – tisztelet a kivételnek –, azok fönt, a deszkákon, sokkal kevésbé azok.

Az említett tendenciák az alkotó-közösségre épülő, magas kvalitású színház ellen hatnak, és pályája későbbi szakaszában nagy jelentősége lesz, hogy Vári Évának miféle új, a tehetségétől és az alkatától idegen körülményekkel kell megbirkóznia.

Ráadásul ő e politikailag kettészakadt ország hideg polgárháborújában semleges – vallonok és flamandok között elvből belga – akar lenni. *„Markáns véleményem van”* – mondja –, *„de nem hangoztatom. Egy színész nem oszthatja meg a közönséget. Jobb- és baloldal csak a nézőtéren van.”*<sup>217</sup> S egy másik interjúbán: *„Egy művészembernek egyik politikai oldalhoz sem szabad elköteleznie magát.”* Sokszor hívták például pártrendezvényekre szavalni, de sose vállalta el.<sup>218</sup> Ez az imponáló, szuverén elvi álláspont viszont praktikusan azzal jár, hogy a politikailag szintén megosztott pályáján egyik oldaltól sem számíthat hathatós támogatásra. Hiszen közepén senki sincs.

## A „Nagy Ugrás” hátttere és tanulságai

Vári Éva kamaraszínházi korszaka előtt nézzük meg közelebbről, hogy számára mit is jelentett ez a nagy horderejűnek bizonyult lépés, és mit árul el róla, aki előszeretettel mondja magát gyávának, kishitűnek, az életét meg földszintesnek.

Vári Éva 1993-ban „felszerződött” Budapestre. Magyarországon ugyan „fel” szokás menni vidékről, bármely irányból is, a fővárosba, és Pécsről tényleg északnak, felfelé kell menni, de a Pécsi Nemzeti Színházból a Budapesti Kamaraszínházba szerződni, az „leszállást” jelentett. Két okból is. Mert bár Vári Éva az ő akkori pécsi státuszát igen visszafogottan úgy jellemezte: *„mit tagadjam, kedveltek engem abban a városban”,*<sup>219</sup> de ő Pécsen egy körülrajongott sztárszínésznő volt, aki szinte mindent játszhatott, Budapesten viszont a közönség számára jóformán ismeretlen. Másrészt a Budapesti Kamaraszínház több nagyságrenddel volt szerényebb adottságú színház a Pécsi Nemzeti Színháznál. Ráadásul egy újonnan alakult, még perifériális színház volt: az 1992/93-as évad, amelyben Vári Éva vendégként játszott ott, a Kamaraszínháznak mindössze a második évada volt. Ellenben Budapesten voltak és vannak az országos tévé-, rádió- és filmstúdiók, az országos lapok szerkesztőségei, s végül itt a „fényes porta”, ahonnan a kitüntetések osztlják. *„Magyarország egyvárosú ország. Aki Pesten nem hitelesítetteti magát, az nem létezik”* – mondja Vári Éva, és sokan mások. (Vajon mi lett volna Shakespeare-rel, ha annak idején nem „megy fel” Stratford-upon-Avonból Londonba?) Az is igaz, hogy egy színésznek *„arcot csak a televízió és a film ad. Hiába írtak rólam jókat, nekem nem volt arcom, nem tudták, ki az a Vári Éva.”* Igazat kell adnunk Vári Évának, ha azt mondja *„Nincs vidéki és pesti szí-*

<sup>217</sup> Vaskakas.hu Jászay Tamás interjúja, 2016 szept.

<sup>218</sup> Népszava, 2013.11.13. „Egymáson átgázoló korban élünk.” Balogh Gyula interjúja.

<sup>219</sup> Lillás Reggeli, Hatoscsatorna, 2013.12.09. Paor Lilla interjúja

nész, s egy jó sebésznek, vagy fodrásznak se mondják, hogy miért nem megy Pestre.” Berzenkedett, ha Pécsen azt firtatták, bár elismerésként és jóindulatúan, hogy-hogy ő még mindig Pécsen van? Annyi dolga, premierje, olyan jó szerepei, jó előadásai és olyan nagy sikerei voltak Pécsen, hogy nem lehetett könnyű ott-hagyni.

Vári Éva több interjúban máig „vidéki”-ként definiálja magát, s ebben ott van az a zöngé, hogy Magyarországon a „vidékiek” alaptalannak érzik (és joggal) a főváros minden viszonylatot átható primátusát. Vári Éva nem csupán a pécsi színház hívójának, s az ő ottani pozíciójának ismeretében berzenkedett a közfel-fogás ellen. Hanem annak ismeretében, amilyen Pécs maga. A Mecsekkel, a Tettyével, mediterrán jellegű klímájával, a Barbakánnal, belvárosának gyönyörű építészetével, főterén a dzsámival, a pesti Váci utcával vetekedő főutcáján az impozáns színházzal. Pécs nem csak megyeszékhely és megyei jogú helyhatóság, de püspöki székhely is, a jelképe a XI. századi alapokon álló hatalmas bazilika, amelyet az egyházi építészet szép városnegyede vesz körül. Pécs egyetemi város, híres klinikákkal, Pécs kulturált, pezsgő szellemi életű város, és egyéb nevezetességei mellett ott a Zsolnay-porcelán, vagy a Csontváry-múzeum. Mindezt Vári Éva így érzékeltette: „A legelső kritikát rólam ott Bertha Bulcsu írta!”<sup>220</sup>

A teljesen indokolt lokálpatriotizmus és a maximális „helyi érdekű” elismertség ellenére azonban alighanem Vári Évában is ott volt egy kis túske. Hogy azok a színészek, rendezők, színházi emberek, akik „viszik valamire”, a fővárosba kerülnek; Sík Ferenc is Budapestre ment, 1982-től a Nemzeti Színház rendezője, 1991-től a főrendezője lett. És sok más kollégájának is ugródeszka volt Pécs, és Pestre kerülve szerzett országos hírnevet. Így tudomásul kellett venni a tényt, bármennyire igazságtalan, szakmaitlan és ellenszenves is: hogy bizonyos szempontokból egy vidéki színház egy süllyesztő. És Vári Éva először csak félállásban, aztán véglegesen a Budapesti Kamaraszínház tagjának szerződött. 52 éves volt, amikor egy új karrier építésébe fogott. Van olyan interjúja, amely szerint „Ha a mai eszemmel gondolkodom, ezt már korábban meg kellett volna tennem.”<sup>221</sup> Hiszen a fővárosban elérte, amit pécsi színésznőként valószínűleg soha: 2003-ban Kiváló Művész lett, 2007-ben a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja, 2009-ben pedig Kossuth-díjas.

De akkor, amikor meghozta, nehéz és merész döntés volt, hogy Pestre szerződött. S pláne nehéz lehetett ez az ő „növényi” természetét tekintve, hiszen ragaszkodik a megszokotthoz, nagyon nehezen változtat, nehezen mozdul, bármiről legyen szó. 45 év alatt mindössze két színházban volt tag, ami jól jelzi, hogy Vári Éva mélyre ereszti a gyökereit. Mindig is úgy nyilatkozott később, hogy ez annak idején egy „abnormális” lépés volt tőle. A döntése motívumainak s a bizonytalanságának (meg a jóstehetsége hiányának is) korabeli dokumentuma az utolsó pécsi szezon vége felé, 1993 márciusában adott interjúja.

---

<sup>220</sup> (1935-1997) Nagykanizsán született, háromszoros József Attila-díjas író, költő, publicista. A 60-as években pécsi lapok kulturális rovatát vezette.

<sup>221</sup> Theater Online, 2004.12.10. Garancsi Ágnes: „Kivételesen boldog” – Beszélgetés Vári Évával

„– Belézúgtam! Annyira jó volt vele dolgozni, hogy egyszerűen belézúgtam. Mindent tud, amit erről a szakmáról érdemes tudni. – Seregi Zoltán rendező beszélt ilyen elragadtatott hangon a Csodálatos vagy Júlia bemutatója előtt a Pécsi Nemzeti Színház Jászai-díjas, érdemes művészeről, Vári Éváról. Somersét Maugham bölcs, ironikus művét a februári pécsi premieren búcsúhangulat lengte körül. Vári Éva harminc év után távozni készül Pécsről. Amikor kérdezem, miért szánta el magát, hogy őstől a Budapesti Kamaraszínházhoz szerződjön, sokáig keresi a választ. – *Nincs erre igazán magyarázat. Talán, mert hívtak. Persze hívtak korábban is, de én mindig féltem a változástól. Hűséges, zárkózott típus vagyok. Harminc éve ugyanazok a barátaim. De ragaszkodom a tárgyaimhoz is. Ha meghalok, megőrül majd, aki a kacatjaim között rendet akar teremteni. Ragaszkodom az otthonomhoz, olyannyira, hogy másutt még aludni sem tudok rendesen. (Hogy mi lesz ebből a pesti szerződésből?) Szóval, tényleg nincs válasz. Ötvenkét éves vagyok, a hiúság már nem hajt. Sejttem, hogy pesti karriert már nem futhatok be. Szerepet is mit kaphatok még? Hisz minden szépet eljátszhattam. A pénzem se lesz több. Talán azért megyek el, hogy végre bemérjem magam egy más közegben. Valahogy úgy éreztem, meg kell próbáljam. Legfeljebb, ha nem bírom, majd visszamenekülök.*”<sup>222</sup>

De addig sok víz lefolyik még a Dunán. A Kamaraszínház társulatát a Cigánykerékbeli alakításával két vállra fektette Vári Éva, s ezután könnyen beilleszkedett. A színház mindenütt színház, még a szaguk is egyforma, s a színházról, mint előbb olvashattuk, ő mindent tudott, amit érdemes. Vári Éva egyébként is nagyon kevés konfliktussal műveli ezt a természeténél fogva sok konfliktussal járó pályát. Alkata miatt is, meg elvből is kerüli a konfliktusokat. Rendkívül ritkán vitatkozik a rendezővel, mint aki azt tartja a dolgának, hogy egy jó muzsikus módjára megvalósítsa, amit a karmester akar. Nem „büfézik”, nem kíváncsi az ottani intimitásokra és pletykákra, „ész-osztásra”. Kerüli a parttalaná váló politikai és világmegváltó vitákat. Ezáltal az „élboly”, a hangadók körén kívül marad, ami a szellemi-erkölcsi integritás szempontjából tiszteletre méltó, de az önmenedzselésnek nem használ.

Egy további oka is felfedezhető annak, hogy Vári Éva a „körön kívül” áll. Ha valakinek a munkája a szenvedélye is, azt az aktuális feladata olyan intenzíven foglalkoztatja, annyira megszállja, izgatja és leköti, hogy a látóterének szélére kerül, érdektelenné válik az a nyüzsgés, ami a pályája egyengetéséhez szükséges. Vári Éva pedig így viszonyul a színházhoz, ilyen intenzíven próbál és játszik. Ilan Eldad, aki a Kamaraszínházban, majd az Orlai Produkciós Irodánál később is rendezni fogja, azért választotta őt 2002-ben Rose majd kétórás monológjához – bár túl fiatal volt a szerephez –, mert nem látott még színésznőt, aki ennyire át tudta volna adni magát a szerepének. Lang Györgyi – aki a főiskola után 1981-ben került a Pécsi Nemzeti Színházhoz, s attól fogva ismeri Vári Évát – így látja őt: „Én azt hiszem, hogy a színészet lényege az, hogy valakiről megtudjuk, hogy ő milyen belülről. És ő annyira kiadja magát egy-egy színdarabban, lelkiileg is, volt ahol testileg is annyira kiadta magát, hogy utána már nem ér rá jópofizni, meg hupikázni meg hepikézni, meg minden... Ő ott él, ő ott érzi

---

<sup>222</sup> Népszabadság, 1993.03.06. Ungár Tamás: Játék a végletekig

jól magát, őneki ott vannak társai, ott vannak barátai, a színpadon.”<sup>223</sup> Vári Éva nagy alakításainak a sine qua non-ja, hogy – ha érzelmesen fejezzük ki – szívvel-lélekkel, ha szokványosan fejezzük ki, az erejét nem kímélve, ha frappánsan fejezzük ki, apait-anyait beleadva játszik. Odaadja nekünk, amije csak van aznap este, az utolsó garasáig. A közönség ezt érzi, és meghálálja. Ez az intenzitás minden erejét leköti, s ezért – mint mondja – a színházból a próba érdekli 10-től 2-ig, s az előadás 7-től 10-ig. Ő nem nappali színésznő. Ami belőle érdekes, az este 7 és 10 óra közt bonyolódik le.

Volt még egy újdonság, amit Pesten meg kellett szoknia. A vidéki színházakra a sok bemutató, s az előadások kisebb szériája jellemző, Pesten viszont több százas szériákban, évekig játsszák a sikeres darabokat. De mint a II. fejezetben már érintettük, ez Vári Évára úgy hatott, hogy modulálja a játékát. Az ötvenedik, vagy a százötvenedik előadáson is felfedez valamit, amit másképp lehet csinálni. Hiszen valójában egy szerep, mint egy könyv, soha nincs készen, újra és újra, elvileg a végtelenségig át lehet írni.

A Budapestre szerződés a színésznő életvitelét illetően nagy változásokkal járt. Pécsen a Mecsek oldalában kertes, szép villája van, amelyet nagyon szeret, ott van otthon. (A leginkább kitárulkozó, 2009-es „Nem bánok semmit sem” c. portréfilmjében beengedte a kamerát az otthonába – egészen egy kerti terasz fonott karosszékéig, amelyben ült.) Pesten jó ideje a belvárosban, az ú. n. vigalmi negyedben lakik, célszerűen a színházak közelében, ahol egymást érik az éttermek, bárók, zajlik az éjszakai élet, hemzsegnek a fiatalok és a turisták, a nyüzsgés egy keleti bazáré. Pécs a béke és a nyugalom szigete, a pesti lakóhelyét sosem fogja megszokni. Eleinte minden Pécshez kötötte, jó ideig játszott is még ott, pl. a Pécsi Harmadik Színházban. De miután a fővárosi karrierje idetova 25 éve tart, a pécsi szálak lassan elenyésztek, a fővárosiak pedig megerősödtek. Mégis ingázik a pécsi otthona és a pesti szálláshelye között. Van olyan interjúja, amely szerint néha megfordult a fejében e költséges és fárasztó kétlakóság felszámolása. Ellenben a döntéseit mindig is inkább az érzései s a mélyre eresztett gyökerei befolyásolták, mintsem prózai célszerűségi szempontok.

Az 1993-as színházcseréje legalább olyan váratlan és merész lépés volt Vári Évától, mint mikor elhatározta, hogy színésznő lesz, vagy a felvételi vizsga első fordulóját után beállt szubrettnek Kaposvárra. A pályája tekintetében aligha találók hát az általa szívesen használt jelzők, hogy földszintes az élete, és hogy ő gyáva. Az övéhez képest inkább az angol királynő élete földszintes. Vári Éva, az önmagát „egy-ügyű”-nek tartó színésznő, akinek ez az egy ügye a színház, ebben a minőségében igazából egy bátor, nagy pókerjátékos. Ebben a minőségében az életének minden fordulópontján a legmagasabbra emelt tétre is azt mondta: „– Megadom.” És betolta minden zsetonját az asztal közepére.

## **A Budapesti Kamaraszínház indulása**

---

<sup>223</sup> Desszert, 1998, Kepes András TV-műsora

És most bemutatjuk az új színházát, amelybe húsz évét fektette Vári Éva.

A 93/94-es évad előtt, amikor odaszerződött, a Kamaraszínház jövőjéről vajmi keveset lehetett tudni, hiszen csak 1991-ben, több, igen különböző színház heterogén társulatainak, szétszórt játszó- és kiszolgáló helyeinek maradékaiból alapították meg. „1991. január 1-jétől szerepel a főváros színházi térképén a Budapesti Kamaraszínház nevű intézmény, melynek szerteágazó előzményeit a Faluszínház, a Déryné Színház, a Népszínház és a Józsefvárosi Színház nevű formációk jelentették. A fenntartó kulturális minisztérium által meghirdetett pályázaton hárman nyerték el a vezetés jogát: Szűcs Miklós igazgató, Csizmadia Tibor rendező és Böhm György dramaturg.”<sup>224</sup>

„Struktúra-váltást” várt el az állam az új színház vezetőitől, s a helyrepopozott intézményt a Fővárosi Önkormányzat kezelésébe szánták.

Vári Éva csatlakozásakor a Kamaraszínház a Józsefvárosi Színházban, az Asbóth utcai stúdiószínpadon (az egykori kaposvári főrendezője, Miszlay István által a 80-as években alapított egykori Kisszínpadon, amelyből az Ericsson Stúdió lesz), és néhány előadás erejéig a kiscelli (óbudai) romtemplomban játszott. Tudni lehetett még, hogy rengeteg, majd’ 30 bemutatót tartottak az előző két szezonban, s volt köztük minden, Molière Fösvényétől Shakespeare Athéni Timonján, Jókai-darabon, Brechten és Noël Cowardon át Örkényig. Neves rendezők, mint Csizsár Imre, Kapás Dezső, Ruszt József rendezték ezeket, és itt rendezett először Eszenyi Enikő, s ez az előadás, a Leonce és Léna zajos siker lett, s elvitte az 1991-es Színházi Találkozó rendezői díját. Ez nagyon jó kezdet, jó reklám volt a Kamaraszínháznak.

Az új színház nem folytatta egyik előzményének hagyományát sem. Leépítették a kamara-operai és a tánc-tagozatot, s a társulat-szervezés és a műsorpolitika iránya eltért mind az országjáró, tájoló színház, mind a modernebb eszközökkel közönséget toborzó, politizáló népszínház jellemzőitől.

Az 1991/92-es első évad műsortervét jórészt még a jogelődnél állították össze. A következő évadok műsorpolitikáját az jellemezte, hogy a kamaraszínház nagyságú Józsefvárosi Színházban egyrészt a környék szociális helyzete miatti affinitást megcélzó, fajsúlyosabb, és nagyobb apparátust igénylő darabokat mutattak be (Cigánykerék, Vértestvérek, Piaf-musical). Másrészt a szórakozás, ill. gyerek-színház iránti közönség-igényt vették figyelembe: Csukás István – Darvas Ferenc: Ágacska, Pán Péter, Nem élhetek muzsikaszó nélkül, Eisemann: Handa-banda, Szerelem, óh!, Osztrigás Mici. S a klasszikus darabok is vígjátékok voltak: Tartuffe, Makrancos hölgy.

A Józsefvárosi Színházban olyan sajátságos problémákkal is szembe kellett nézni, mint hogy alig volt mélysége a színpadnak, a környék pedig olyannyira nem volt biztonságos, hogy a színháznak sokszor rendőri biztosítást kellett rendelnie. A Kálvária téri, 320 férőhelyes Józsefvárosi Színházhoz és az Asbóth utcai (később „Ericsson”-nak nevezett) Stúdióhoz 1994 februárjában hozzá jött az újonnan kialakított, szomszédos Shure Stúdió. (A háború óta ez volt Budapes-

---

<sup>224</sup> Színház, 2002/8. Stuber Andrea: Gyári szezon – egy évad a Kamaraszínházban

ten az első, önerőből kialakított színház, ha picike is.) Az átalakításukat, felújításukat szponzoráló cégekről nevezték el őket. Majd 1998 elején a Kamaraszínház leadta a rossz helyen lévőnek ítélt Józsefvárosi Színházat, amelyről a Népszabadság már 1996-ban azt írta, hogy hihetetlenül rossz állapotban van. De 1998. április 4-én – a Velencei kalmárral, Alföldi Róbert rendezésében – megnyithatta a Nagymező utcában a 145 férőhelyes Tivolit. Ezt a Tinódi moziból alakították át színházzá. 1998-tól ezen a három színpadon, a Tivoliban, az Ericsson és a Shure Stúdiókban működött a Budapesti Kamaraszínház, egészen bezárásáig.<sup>225</sup>

A Józsefvárosi Színház felváltása a Tivolival jól tükröződött a műsorpolitikában. A Tivoli a „pesti Broadwaynek” becézett Nagymező utcában van, egymást érik itt a színházak, a Thália, a Mikroszkóp, az Operettszínház, Radnóti Színház. Egy ugrásnyira van az Operaház, mellette a Révai utcában az akkori Vidám Színpad (ma Centrál Színház), a „pesti Broadway” pedig az Andrásy-útra, Pest legszebb sugárútjára nyílik, amelyet éttermek, kávéházak, elegáns üzletek szegélyeznek. A Kamaraszínház által vonzott közönségréteg ettől fogva a viszonylag kispénzű, nyitott szellemű, a kísérletező színházra is kíváncsi, vagyis zömében fiatalabb értelmiség. Körükben „trendi” dolog lett a Kamaraszínházba járni. Nekik a Tivoliban – esetenként provokatívan újszerű előadásban – ismertebb, népszerűbb és nagyobb apparátust igénylő darabokat kínáltak (Velencei kalmár, Rómeó és Júlia, Anna Karenina, Lola Blau, Az öreg hölgy látogatása, Az ügynök halála, Figaro házassága, Amerikai Elektra, A vágy villamosa), de a Tivoliban ment Nádas Pétertől a Találkozás, vagy Spirótól a Honderú is. A Stúdiókban pedig a világszínház és a magyar színház olyan újabb drámatermését kínálták, ami, viszonylag kevés szereplővel, befért ezekbe: Albee: Három magas nő, Marsha Norman: Jóéjszakát mama, Spiró: Kvartett, Szappanopera, Az imposztor, Sherman: Rose, Gogol-Sopsits: Egy örült naplója, Antonioni – Kiss Csaba: A szakítás. De volt olyan elképesztő vállalkozás is, mint egy nagy Broadway-musical beszorítása a Tivoliba: A pókasszony csókja.

Stuber Andrea a tizenegyedik évadban már nem tudta felfedezni a bemutatók koncepcióját. „Egyáltalán, a Kamaraszínház idei bemutatódömpingje zavarbaejtőnek mondható. Tizenkét premiert tartott a társulat, mindegyik helyszínen négyet [...] Az idei tizenkét bemutató létrehozásában a koncepciót, a rendszert, az elképzelést nem könnyű felfedezni. [...] az egészen rosszmájú kívülállónak netán az juthat eszébe, hogy aki arra jár és bekopog egy színdarabban a Kamaraszínházba, az mindjárt meg is rendezheti. (Pláne ha némi anyagi támogatást tud szerezni valahonnan a megvalósításhoz.)”<sup>138</sup> Stuber Andrea az utóbbi megjegyzésével rátapintott az akkor még homályban rejlő igazságra. A Kamaraszínház történetét nyomozva ugyanis kiderül, hogy a színház a megalapításától fogva keserves harcot folytatott az olyan szintű finanszírozásért, ami lehetővé teszi a fennmaradását, s kész csoda, hogy az igazgatója ezt húsz évig bírta. (A vele együtt pályázó triumvirátus másik két tagja, Csizmadia Tibor

---

<sup>225</sup> Források: Stuber Andrea: Gyári szezon, Színház, 2002/8. és Szabó-Massányi Kinga: A tájólástól a sikerszínházig, 2004.



főrendező és Böhm György dramaturg a 90-es évek közepétől kivált a színházból.)

### Portrévázlat Szűcs Miklós igazgatóról

„Igazgatóként első dolga volt, hogy Vári Évát idehívja. Mindenki azt mondta, Vári úgysem jön föl Pécsről Pestre. Már 19 éve a Kamaraszínház tagja. Itt lett Kossuth-díjas színésznő!”<sup>226</sup> Vári Éva egy csak két éve alapított, még perifériális, rendkívül szerény infrastruktúrájú és radikális átszervezés alatt álló színházhoz igazolt át a Pécsi Nemzeti Színházból. Kockázatos elhatározását így alighanem döntően motiválhatta az a bizalom, amit az igazgató személye, programja és ígéretei iránt éreznie kellett. Ezért röviden bemutatjuk új direktorát és a Kamaraszínház fölemelkedését.

Szűcs Miklós magyar-történelem szakos bölcsészként elvégezte a MÚOSZ hároméves újságíró-iskoláját, és 1979-ig rendszeresen publikált színikritikákat, főleg a Színház c. folyóiratban. 1979-1990 között – Sulyok Mária és Kazimir Károly, majd Kállai Ferenc és Vámos László elnöksége alatt – a Magyar Színházművészeti Szövetség ügyvezető titkára volt. 45 éves volt, amikor a Kamaraszínház igazgatója lett, s mindvégig ő maradt a színház élén. (Soha nem rendezett). Színházi „ars poeticája”: „A színház a morál, a hit, az esztétikum üzenete. Én úgy gondolom, mindig többről van szó, mint egy szórakoztató estéről. Korunkban van értelme a katarzisznak.”<sup>227</sup> És – nem vitatva a befogadó-színházak, vagy az ensuite-játszás létjogosultságát – ugyanaz volt a meggyőződése, mint Vári Évának: hogy valódi művész-színház csak a társulatra épülő repertoárszínház lehet. És ő ilyet akart csinálni a Kamaraszínházból.

Szűcs Miklóst „állandó, impulzív izgatottság, vehemencia, szenvedélyesség” jellemezte. „Ezt közvetlen munkatársai talán jobban megsínylik, néha nem tud lakatot tenni a szájára. És – meglehet, ebből következik (hibáinkból, hogy parafrazeáljam Goethét, gyakran erényeink táplálkoznak, erényeink viszont rettenetes hibák forrásai) – ugyanakkor megvan benne a közvetlenség, a nyitottság minden ötletre.”<sup>228</sup>

Stuber Andrea kritikus tapasztalata alapján (aki elfogultság nélkül, de sokkal inkább a rokonszenv jegyében figyelt a Kamaraszínházra, mint mások) Szűcs, kritikus-múltjához képest a kritikával szemben meglepően érzékeny, kevésbé diplomatikus színigazgató volt: „Nem vagyok közkedvelt néző a Budapesti Kamaraszínházban, és a tetszési indexemen nyilván ez a 2002-es évadösszefoglaló sem javított. [...] Szűcs Miklós igazgató, meglátván a színházában, köszönés gyanánt/helyett legfeljebb megvető pillantást vet rám. Már amikor egyedül van. Ha társasága is akad (velem pedig nincs a férjem), akkor esetleg haragos megjegyzést tesz rám. Például: Kit érdekel, hogy Stuber Andrea mit

<sup>226</sup> Szabó András: Szín-darabok, 20 éves a Budapesti Kamaraszínház, 14. old.

<sup>227</sup> Pesti Hírlap 1991.09.06., Róna Katalin interjúja: A színháznak van feladata

<sup>228</sup> Szabó – Forgách: Bevilágítás. Budapesti Kamaraszínház 2005.

ír?”<sup>229</sup> Alföldi Róbert a Kamaraszínházban töltött hét évére emlékezve így írt: „Ott tanultam meg, milyen szabadnak lenni. Hogy milyen szabadon gondolkodni, szabadon «vizionálni», szabadon színházat csinálni. Igen, ott tanultam meg, mert hagyták. Miklós hagyta, hogy megtanuljam és tudjam. Ezt akarta tőlem, még akkor is, amikor üvöltve zavart el a színházból. [...] Miklós! Köszönöm, hogy az lehettem, aki most vagyok.”<sup>230</sup>

Bertók Lajos (1966 – 2006) pedig, ez az önpusztító színész-zseni (aki Vári Éva első partnere volt a Harold és Maude-ban,) saját szavai szerint az utolsó utáni lehetőséget is megkapta Szűcs Miklóstól. Aki így emlékezett rá: „Sokan nem értették, miért tartok ki mellette. Négy-öt olyan periódusa volt, melyek végén pszichológust szerződtettem melléje. Bevittük a kórházba, kivittük a kórházból. A második apjának tekintett már engem egy idő után. Ötven- vagy százévente születik ekkora tehetség, s mind túlérzékeny. Egy ilyen színészért érdemes vállalni a kockázatot is, és valóban, volt is részünk benne. Előadások és próbák maradtak el, eltolódott a bemutató. A Hamlet nem is volt annyira jó előadás, de hogy Arany János szövegének mi a tartalma és értelme – magyar szakos létemre –, az ő monológjából értettem meg. Ahogy ő Arany szavait közvetítette, úgy én azt még életemben nem hallottam. Állandó edzésben lévő sportember volt, naponta hosszú távot futott. Aztán egy dunakanyarbéli vendégség alkalmával, a nyári szünet idején, úszás közben elnyelte a folyó.”<sup>231</sup>

Szűcs Miklós a 2005/2006-os, 15. jubileumi évad kapcsán felsorolta hat legendás sikerű előadásukat, s közülük háromnak – Cigánykerék, Vértestvérek, Piaf – Vári Éva volt a főszereplője.<sup>232</sup>

Külföldön is szerepeltek Vári Éva előadásai: az Alföldi Róbert által rendezett Sirály-előadás, amelyben Arkagyinát játszotta (Piatra Neamtz Fesztivál, Románia, 1998), Spiró György Kvartettje, amelyben a Feleség szerepét játszotta (Kortárs Magyar Drámafesztivál, Helsinki, 2002. január 26-31. három előadás, majd Magyar Kulturális Napok, USA, New York, Cambridge, Washington DC, és Kanada, Toronto, 2002. szept. 22-30., hét előadás), a Rose c. monodráma (New York, Magyar Művész Színház 2003. jan. 23-30.) s az egyszemélyes Piaf-est (Magyar Művész Színház, New York, 2003. május 23-26.)

Mindenekfelett pedig az bizonyítja Szűcs Miklós helyes értékítéletét és Vári Éva jogos bizalmát, hogy – az ehhez szükséges szerepek ráosztása után – ő terjesztette fel a színésznőt szívósan, tizenhárom év alatt nyolcszor a Kossuth-díjra, hogy 2009-ben végre megkapja. Idézzük Koltai Tamás kritikust (aki szerint Vári Éva már 1991-ben Kossuth-díjat érdemelt) a színésznő kamaraszínházi foglalkoztatásáról: „[...] Vári Pécs után a Budapesti Kamarában lett vidéki színésznő, a jelző nem a színházat és nem a színésznőt pejorálja, ellenkezőleg, a színházé az érdem, hogy jó szerepekkel traktálja a színésznőt, és a színésznőé, hogy jó játékkal honorálja [...]”<sup>233</sup>

<sup>229</sup> Stuber Andrea internetes naplója, 2004.11.16.

<sup>230</sup> Szebeni András: Szín-darabok. 20 éves a Budapesti Kamaraszínház

<sup>231</sup> Szebeni András: Szín-darabok. 20 éves a Kamaraszínház

<sup>232</sup> Terasz.hu, Deák Attila, 2005. okt.

<sup>233</sup> Koltai Tamás: Valódi és mű. 307. old.: Az eltűnt színésznő nyomában

A Kamaraszínház 15. születésnapjára írt cikk szerint: „Tizenöt esztendővel ezelőtt a színházalapítást bejelentő sajtótájékoztatón nem sok újságíró szorongott. A rendszerváltás eufórikus állapotában kit érdekelt, hogy a Népszínház megszűntével egy teljesen új színházi forma jött létre?” A 15 éves évforduló idején viszont „Psota Irén, a Nemzet Színésze és Schneider Márta helyettes államtitkár október 9-én 18 órakor az Ernst Múzeumban nyitja meg a Budapesti Kamaraszínház 15. évadkezdésére rendezett kiállítást, bemutatják Szebeni András és Forgách András erre az alkalomra készített, Bevilágítás című albumát is.”<sup>234</sup> A Kamaraszínház sikerét, felemelkedését nem csak az idézett jubileumi reprezentáció jelzi, hanem Stuber Andrea is megállapította a színház tizenegyedik, 2001/2002-es évadát összefoglaló cikkében: „A korábbi, perifériális színházból jól jegyzett fővárosi teátrum lett, mely valamennyi – az egymást követő főrendezőkkel fémjelezhető – korszakában létrehozott szakmailag is elismert, itthon és külföldön egyaránt sikert arató produkciókat.”<sup>235</sup>

### **A második musical-siker: a Vértestvérek**

A Cigánykerék neki személyesen nagy sikert hozó kritikai fogadtatásánál hagytuk el Vári Éva pályarajzát. Harmadik bemutatója 1994. február 25-én a Józsefvárosi Színházban Willy Russell Vértestvérek című musicalje volt. Az előadást Szegvári Menyhért rendezte.

Vári Éva kétszer találkozott már az angol szerzővel Pécsen, s csak jó emléke lehetett róla. Falrengető sikerrel mutatta be 1990-ben Én, Shirley címen Russell egyszemélyes darabját, 1986-ban pedig a Pécsi Nemzeti Színház, Magyarországon először, Vas-Zoltán Iván rendezésében, színpadra vitte már a Vértestvéreket. Mint a Cigánykerékben, ebben a musicalben is a korábbi pécsi szerepe várt a színésznőre. A televízió közvetítette a Kamaraszínház előadását, a videófelvétel elérhető a You Tube-on.

Vannak nagy musicalek – a West Side Story, a Chicago, a Cabaret vagy a Hair például – amelyek nem felhőtlen szórakoztatásra íródtak, hanem komoly mondanivalójuk van. Komoly, sőt komor a meséje a Vértestvéreknek is. Míg azonban az említett híres amerikai musicalek evilágiak, reálisak, addig a Vértestvérek stílusa egy népballadáéval rokon, (olyan „befalazóssal”, mint a Kőműves Kelemen), meg a görög sorstragédiára is emlékeztet, csak itt az ókori kórus helyett az elejétől végéig egy narrátor huhog. „Flashback”-et látunk, a darab elején látjuk a végét, s az előadás azon visz végig, hogy az eleve ismert vég miként következett be. Ebből is adódik, hogy folyamatosan kísért az elkerülhetetlenül beteljesedő végzet. Ezen túl, az említett világhírű musicaleket a nagyszerű zene és tánc uralja, világlágerré lett számokkal, ami a Vértestvérekről nem mondható el.

---

<sup>234</sup> Terasz.hu, Deák Attila

<sup>235</sup> Színház, 2002/8.

A Vértestvérek színrevitelekor borotvaélen kell táncolni, mert a darabból nagyon könnyű giccset csinálni. Vári Éva tökéletes empátiával játszotta a proletáranyát, anélkül, hogy egy kiskanállal is rátett volna játékával a darabban úgysis bennerejlő, szívfacsaró sorsára. Úgy tudott kérges lumpen-proli lenni, hogy nem lett közönséges. Egyetlen túlzó gesztus, pátosz, vagy külsődleges eszköz nélkül, a fájdalmat szárazon magába fojtva játszotta ezt a Mater Dolorosa-szerepet. És kiválóan énekelt.

A Színház c. folyóiratban Magyar Judit Katalin így értékelte az előadást: „[...] A mű – akárhogy is csűrjük-csavarjuk – szemérmetlen giccs. A szívfacsaró melodráma azonban profi munka: a sajtukukacként izgőmozgó kamaszokat is lekötő sztori, a humoros és megható pillanatok, az érzelmek pontos adagolása, a determinált, kiszámítható mozzanatok és a véletlenek vegyítése, a végkifejlet krimiszerű izgalma – cseppet sem meglepő módon – a pécsi közönség után a józsefvárosi publikumra is hat. [...] Szegvári Menyhért pedig – végre – összefogott, tisztos előadást rendezett, s ettől a Budapesti Kamaraszínház társulata is hisz a darabban, és abban, amit csinál.

Akinek a legtöbb hite és hitele van: Vári Éva. Már a Cigánykerék kapcsán is leírtam róla, de most sem tudom másképp megfogalmazni: ő az a színész, aki belehal a szerepeibe, csak így bír létezni. Aki, ha bejön a színpadra, akkor **bent** van. Másodszor játssza az Anya szerepét; nem akar Monroe-ra hasonlítani, mint New York-i kolléganője, a proletárasszony nem primadonnáskodik. Fekete ruha, blézerzsebbe süllyesztett kéz, vagány kis kendő a nyakban. Takarékoskodik a mozdulataival, ettől temperamentumos és elpusztíthatatlan, iróniájával kelt érzelmet. Nem szent és nem mártír: a hangjával, a szemével szereti fészekaljnyi lakli kölkét, azt is, akit nem szerethet, az odaadott, úrfinak nevelt «idegent».”<sup>236</sup>

Mind a Cigánykerék, mind a Vértestvérek, mint színpadi művek kritikája negatív volt. Ezzel szemben ezeket az előadásokat Szűcs Miklós igazgató több, mint egy évtized távlatából is legendásnak, színháztörténetinek nevezte. Ha az igazgató véleményéből le is vonunk egy kicsit, mert ezek az előadások olyan értelemben nem színháztörténeti jelentőségűek, hogy fordulópontot jelentettek volna a színjátszásban, az nyilvánvaló, hogy nagy közönségsikerük volt. Vajon azért tetszenek a közönségnek gyakran a kritikusok által leszólt darabok, mert a nézők többsége műveletlenebb, igénytelenebb náluk? Ezt sem zárhatjuk ki. Ám van egy másik, kézenfekvő indok: hogy a közönség erősen más beállítottsággal jár színházba, mint a kritikusok. Az átlagos néző nem tud mindent a szerzőről és a darabról, – mindazt, amit bölcsészek és kritikusok korábban összeírtak róluk -, nem látta a darab számos korábbi feldolgozását, és a rendező esetleg nagyon eredeti kifejezésmódját sem ismeri. A néző egy ma született bárány, és azért megy színházba, hogy szabadságolják néhány órára a mindennapi életétől, sőt, ha sikerül, a katarzis révén átmenetileg önmagától is. Ebből a perspektívából egy színházi előadás témája, és a színdarab irodalmi, esztétikai nívója és dramaturgiája – amitől egy kritikus fanyalog – jóformán érdektelen. A színház-

---

<sup>236</sup> Színház 1994/6. Marilyn Monroe fiai

ban - akárcsak az irodalomban, vagy a képzőművészetekben - hasonlíthatatlanul fontosabb a „hogyan”, mint a „mit.” Stuber Andrea kritikusi nézőpontja, rokonszenvesen, sokkal közelebb van a nézői nézőponthoz, mint az a színikritikusoknál szokásos. A Cigánykerekreket illetően pl. ő is elmondta a dramaturgiára vonatkozó véleményét, majd így folytatja: „A részletek gyengék, de az összkép erőteljesebb: színes, gazdag, érdekes. Ez a kusza, túl- avagy szétírt musical (...) igen élvezetesen elevenedik meg (...) Az előadás legfőbb erényét abban látom, hogy sok benne a jóféle néznivaló. Ott van Vári Éva ...”

Igen, a színház e legkiszolgáltatottabb (nem hogy a rendezőnek, de a jelmezvarrónőnek, a fodrásznak és a kellékesnek is kiszolgáltatott) szereplője, a színész – cserébe azért, hogy egyedül viszi vásárra a bőrét – mindenkiéhez hasonlíthatatlan, nagyobb hatalommal bír a színpadon. Revansot vehet. Sokkal inkább róla szól a színház, mint a színdarabok esztétikai minőségéről. „A színház rejtelmes alkímiájának, avagy a színész primátusának” nevezte ezt Szántó Judit kritikus. A matéria, a színdarab minősége nem mellékes, nem akarjuk elbagatelizálni. De kétségtelen, ha van egy gyenge darabban akár csak egyetlen olyan jó szerep, amely áldásosan találkozik egy nagy színésszel, ez már bőven elegendő lehet egy előadás sikeréhez. És fordítva is igaz, nincs az a csodálatos drámai mű, rendezői koncepció vagy pazar szerep, amit ne lehetne nézhetetlenné tenni a színészi előadásával.

Vári Éva pályáján a Cigánykerék és a Vértestvérek nem az első, és nem is az utolsó alkalmak, amikor – alapanyag, rendezés, vagy partnerek ide, vagy oda – a hátán visz sikerre egy többszereplős előadást. Ami főleg, vagy kizárólag miatta élvezhető, amiből kiragyg az alakítása.

Az 1994 februárjában bemutatott Vértestvérekkel búcsúzott négy év után Józsefvárostól a Kamaraszínház. A Vértestvérek YouTube-on elérhető felvételét egy hajdani néző 2016-ban így kommentálta: „12 éves voltam, amikor láttam, általános iskolai osztálytársakkal. Hatalmas köszönet, óriási emlék.” Hát ilyen, két évtizedre szóló emléket lehet hagyni a „pillanatok művészetével”.

### **Gyémántcsiszolás szegényházban I.**

Füst Milán: Boldogtalanok (Pécsi Harmadik Színház)

A következő, 1994/95-ös évad első bemutatójára nem Budapesten került sor, Vári Éva hazaruccant özvegy Húberné szerepére, Füst Milán: Boldogtalanok című drámájába. A darabot a Pécsi Harmadik Színház mutatta be '94. november 5-én, Vincze János rendezésében.

A Vincze János rendező által igazgatott Pécsi Harmadik Színház „struktúráján kívüli” intézmény. Az uránvárosi kultúrházban alapított, amatőr és alternatív hagyományokra építő, társulat nélküli színház a saját produkciók és a meghívott előadások kombinációjára építi működését. Rendkívül sikeres, szakmailag

igen nagyra értékelt Vári Éva-alakítások és előadások nyitánya lesz ez az első közös munka Vincze Jánossal.

Vári Évát idézzük a színházzal való kapcsolatáról:

„- A 80-as években hallottam először a Pécsi Harmadik Színházról, s az volt számomra feltűnő, hogy javarészt magyar drámákat játszik. Ez azért volt szimpatikus, mert a profi színházak, amelyek «üzembiztonságra» rendezkedtek be, nehezen vállalnak kockázatot, és ritkán játszanak magyar, főleg kortárs drámát. A Boldogtalanok című Füst Milán-dramában dolgoztam először Vincze János rendezővel, 1994-ben. Nagy örömmel fogadtam a felkérését, és rettentő kíváncsi voltam, hogyan tudunk együtt dolgozni: azt várja el tőlem, amit tudok, vagy megbolygatja a színészi szokványaimat. Megbolygatta. Nem utasított, hogy «itt most emeld fel a karod, ide menj és oda állj». Maximális színpadi szabadságot adott, ettől úgy éreztem, én szülöm meg a figurát, az ő tapintatos segítségével. A megírt szerep csak fikció, nincs húsa-vére-haja-szeme, csak nekem van. **A saját idegrendszeremet kell hozzátörnöm a figurához, s megtalálom benne azt, aki én vagyok. Nem az a feladat, hogy belebújjak a bőrébe, hanem hogy megmutassam: ha én vagyok özvegy Húberné, Tótné vagy bárki más, akkor én milyen vagyok.** Így biztosan nem lesz illusztratív a játék, inkább személyes. Mondják, az alakításaimban komikum és tragikum egyszerre van jelen. Ennek nagyon örülök, mert szerintem épp ez a színjátszás lényege. Hiszen a néző nem ismeretterjesztő előadásra kíváncsi, ha színházba megy, hanem szórakozni akar. S ahogy az életben sincs csak fehér és csak fekete, szerintem tragikusabb a szituáció vagy a szereplő, ha egy parányi humor is felcsillan benne.

- Több öregasszonyt keltett életre a Pécsi Harmadik Színházban, mindet egészen különbözőképpen, még legapróbb gesztusukban sem hasonlítottak egymásra.

- A színész akkor lesz modoros, ha a rendező nem tudja pontosan, mit akar. Ilyenkor a magára hagyott színész előveszi a fiókból a korábban már jól bevált eszközöket – hiszen a színészet is szakma, s az ember egy idő után megtanulja a legfontosabb fogásokat. Ezekről tudja, hogy hatnak – csak épp ugyanolyan lesz minden figura. A jó rendező arra készíti az embert, hogy a darabbal igényesen foglalkozzon. S akkor előbb-utóbb pontosan érzem a figura gondolkodásmódját, és nagyon sok pillanat beugrik a saját életemből, amit fölhasználhatok a játékban. Vincze Jánosnál soha nem görcsöl be a színész. Nála az ember azt is el tudja játszani, amit addig nem tudott.”<sup>237</sup> (Kiemelés tőlünk).

Sándor L. István kritikus igen pozitívnak látja a struktúrán kívüli állapotot: „Vincze és a Harmadik Színház immár sokadik éve bizonyítja a struktúrán kívüli színházcsinálás előnyeit. Az üzemszerű működés kényszerei nem terelik a színházat a rutin felé: csak akkor születik előadás, ha a színháznak valóban mondanivalója van vele, csak olyan darabokból születik, amelyekről valóban izgalmas elképzelése van a rendezőnek, s csak olyan színészekkel, akik teljességgel beleillenek a koncepcióba, akik egész tehetségükkel vesznek részt a munkában.”<sup>238</sup> Ám ennek az esztétikai szempontból fényes helyzetnek árnyoldala is van: a kiváló minőség mellől hiányzik a kívánatos mennyiség. A Pécsi

<sup>237</sup> Pécsi Harmadik Színház honlapja, 2017. március, „Vári Éva kulturális nagydíjat kapott”

<sup>238</sup> Sándor L. István: Belső valósággá vált külvilág – Örkény István: Tóték; Színház, 1995/12.

Harmadik Színház nagyszerű előadásait többnyire nem játszhatták elegendő számban, nem vihették elegendő helyszínre és néző elé, pl. a legnépesebb Budapestre, az osztatlan kritikai elismeréshez felérő ismertséget, közönségsikert is aratva. Lombikban készültek és maradtak remek előadások.

Az általunk tárgyalt előadások közül kivétel Spiró Kvartettje, mert ezt a Pécsen 1997-ben bemutatott előadást 1999-től a Budapesti Kamaraszínházban is játszották, Finnországba, az Egyesült Államokba és Kanadába is kivitték, és túl a kétszázadik előadásán 2012-ig, a Kamaraszínház megszűntetéséig telt házzal ment. De a Macskajátékról például (amelyben, túlzás nélkül, az Örkény által megálmodhatott ideális Orbánné volt Vári Éva), azt mondta egy 2004 decemberi interjúban: „*És a Pécsi Harmadik Színházat még nem is említettem, ahol szintén van egy kedves feladat: Orbánnét alakítom a Macskajátékban. Sajnos elég ritkán: annyi felől érkezett a szereplőgárda, hogy csak elvétve tudnak bennünket egyeztetni, így még mindig csupán a nyolcadik előadásnál járunk.*”<sup>239</sup> A Macskajátéknak 2003 decemberében volt a premierje, vagyis egy év alatt, a második szezonjának a közepéig volt össze-vissza nyolc előadása. S a Pécsi Harmadik Színház kiváló Macskajáték és Kvartett előadásait legalább közvetítette, ill. filmre vette a televízió és hozzáférhető a felvételeik, de a Boldogtalanok, vagy a Tóték ugyancsak remeknek mondott előadásairól, ha egyáltalán készült, nincs hozzáférhető felvétel, s Vári Éva játékát illetően is csak a kritikákra hagyatkozhatunk.

De szerencsénk van a Pécsi Harmadik Színház 1994-es „Boldogtalanok”- előadásával, mert olyan remek kritika született róla, hogy szinte látjuk Vári Éva játékát: „A rendező felerősítette Füst Milán jelzéseit, ahogyan a mű a tragikus pátoszt enyhe iróniával ellenpontozza; ennek köszönhetően az előadásnak humora van. Vígjátéki típust vonultat fel Füst Molnár Éva (Rózsi) és Vári Éva (Húberné), ám játékuk a komor történetbe ágyazva enyhén groteszk színezetet kap. «Komédiás, komédiás!» – förmed rá többször anyjára Húber, és Vári Évánál keresve sem találni vérbelibb komédiást. Persze egy melodrámában csak egészen visszafogott karikírozásra nyílik lehetőség, s ennek belső arányait a színésznő jó ízléssel és ösztönrel találja meg. Apró kalapjában, retiküljét szorongatva ül az asztalnál, és epekedő pillantásokat vet a fajansztálban heverő hurkára. Tekintetében egy konkra váró öleb alamuszi optimizmusa és egy Mária-freskó átszellemült rezignációja vegyül. S miközben kézzel tömködi magába a káposztát, nem felejt el a kisujját gondosan eltartani, majd a lakoma végén bejelenteni, hogy mindez «oly ízléses». Esetlen csibésziségevel hamar a szívünkbe lopja magát, hiába tudjuk, hogy itt minden rossz forrása csakis ő, hiszen édességekre költötte azt a tíz pengőt, amelyből fia folytathatta volna a gimnáziumot: Húber tehát miatta lett «kisiklott ember». De hát miféle tragédia az, ahol a legfőbb intrikus egy gyámoltalan anyóka?”<sup>240</sup>

A Boldogtalanok előadása az 1995-ös, budapesti Országos Színházi Találkón öt díjat nyert, a legjobb női epizódalakításért Vári Éva, a legjobb rendezésért pedig Vincze János vehette át az elismerést.

<sup>239</sup> Stuber Andrea: Páratlan színésznő. Népszabadság, 2004.12.03.

<sup>240</sup> Tasnádi István: Az önsorsrontás fortélyai, Színház 1992/2.

## Piaf, második felvonás: Pam Gems Piaf-musicalje

Egyébként is fényes év volt az 1995-ös Vári Éva számára. Harmadik kamaraszínházi évadában, 1995. március 11-én került sor a Józsefvárosi Színházban a harmadik nagy „musicaljének” premierjére, Pam Gems Piaf című kétfelvonásos művének magyarországi ősbemutatójára. Az előadást Szegvári Menyhért rendezte. 1995. október 8-án következett a Pécsi Harmadik Színházban Örkény István Tóték című színdarabjának premierje Tótné Mariska szerepével, 1995. december 1-én pedig a Kamaraszínház Shure-stúdiójában Marsha Norman Jóéjszákát, mama! című darabjának bemutatója Thelma, a mama szerepével. És mi is szívesen időzünk ezeknél, mivel a Piaf-előadást és a Jóéjszákát, mamát közvetítette a televízió, fennmaradt a videó-felvételük, és megnézhető a You Tube-on.



Pam Gems darabjában Vári Éva másodszor találkozott a Piaf-szereppel. A tévé-film láttán azt mondta az előadásról egy Bóta Gábornak adott interjúban, hogy *„Nagyon rossz volt.”* A *„Miért?”*-re azt felelte, hogy *„Én voltam rossz. Kővér voltam.”* Bóta megjegyzésére, hogy de hiszen sosem akarta Edith Piaf megjelenését utánozni, azt mondta: *„Hát elvileg lehet az egy tüzök is, nem fontos annak verébnék lenni.”*<sup>241</sup> Ez egy jó poén. De leszólta ezt a Piaf-alkatítását másutt is: *„A múltkor megnéztem... Hát ilyen rosszat, mint akkoriban én abban voltam! Azt elmondani nem tudom. Nem néztem ki jól, nem énekeltem jól.”*<sup>242</sup> Vári Éva hűséges a szokásaihoz, előszeretettel szólja le magát. Nem először és nem is utoljára, szembe kell szállnunk a negatívan elfogult önkritikájával. Ő ugyanis a megjelenését, az alakításait tipikusan azzal a szubjektív hiúsággal nézi vissza, amellyel nézni szoktuk a fényképeinket, vagy nem ismerünk a hangunkra, ha visszahall-

<sup>241</sup> Fix-TV, Bóta-Café, 2013.01.09.

<sup>242</sup> Klubrádió, Bálint-Ház, 2017.01.10.



juk. Ez azonban magánügy. Szemben azzal, hogy a Piaf-musicalt hét év és százhusz előadás után azért vették le műsorról, mert lejárt a játszási joga. S ha a közönségsiker nem elég meggyőző: Koltai Tamás kritikus, akkor a Magyar Televízió színházi szerkesztőségének vezetője volt a tévéadás szerkesztője, mint-hogy az itt idézendő kritikája szerint neki is tetszett a címszereplő. Mert Vári Éva Piaf-alakítása – nem az ő szemével, objektívebben, nézve – mind a prózai, mind az énekes színésznő teljesítményét tekintve lenyűgöző volt.



Toine szerepében Szilágyi Zsuzsával

Hosszú, nettó két óra negyvenöt perces az előadás, és a címszereplő szinte egyfolytában színpadon van. Eljátssza Edith Piaf viharos életét 20 éves korától a haláláig, sőt, Pam Gems jóvoltából kétszer is meghal, kétszer is leesik a lépcsőn, és kétszer énekl el, hogy „Nem bánok semmit sem”. Továbbá – szintén gyönyörűen – elénekl a leghíresebb és legnehezebb tizenkét Piaf-sanzont, és kettesben az „A szerelem mire jó?”-t. A harmadik óra végén pedig a második „Nem bánok semmit sem” úgy szól, mint a darab elején.

Találón mondta valahol Vári Éva, hogy ebben a Gems-féle Piafban érezhető az angolok és franciák közötti hagyományos rosszmájúság: naná, hogy az angol szerző lerángatja Piafot a piedesztálról. Ezen kívül, mintha a pletykalapok olvasótáborának ízlését célozta volna meg. Elsikkasztja a nagy művészt, a páratlan hangú és szuggesztivitású énekesnőt, aki maximalista volt a dalainak kiválasztását és előadását illetően. Aki a „züllései” mellett azért szakított időt a vagy száz szanzoneból álló repertoárjára, világlágerré tett legalább egy tucatot, fölénekelte ugyanennyi lemezalbumot, játszott majd fél tucat filmben, sikerszériát csinált egy színdarabból, megírta a memoárját, és maga írta több híres szanzoneja, pl. „A rózsaszínű élet” és a „Himnusz a szerelemhez” szövegét. Gems Piafja a ponyvaregények és bulvárlapok stílusában tálalt, festőien züllött múltú és botrányosan élő híresség. Gems Piaf-ábrázolása azonban nem „kíméletlenül leleplező”, hanem hazug, dacára annak, hogy Piaf tényleg alkoholista és drogfüggő

lett, tényleg sok szerelme volt, és tényleg végletek közt élt. Gems meghamisított életű, primitivizált, vastag-kérgű, vaskos humorú, markáns Piafja azonban egy nagyon is életképes színpadi figura, egy nagyon jó szerep; ad épp elég munkát, s a címszereplő könnyen beérhetné a szövegkönyv Piafjával.

Vári Éva bravúrja volt, hogy a szerző nemtelen indítékai ellenére Piaf mégis megmaradt annak a nagy és szeretnivaló énekesnőnek, akinek a koporsóját negyvenezer francia kísértte, megbénítva Párizs közlekedését. Az ő érdeme volt, hogy nem hagyta „*ezt a kis nőt sárba rángatni a talapzatról.*” Mert a szövegkönyv Piafját, mint egy kifestő-könyv üres, fekete kontúrjait, olyan színekkel és árnyalatokkal töltötte meg, hogy az ezáltal életre keltett rajz elvesztette eredeti durvaságát, harsány képregény-szerűségét. Vári Éva intelligenciája, ízlése, tökéletes empátiája és rendkívül összetett, sokszínű játéka kellett ahhoz, hogy megmutassa Piaf gyepőlőt és féket nem ismerő, veszettül robogó életét, önpusztító szenvedélyeit, durvaságait és kíméletlenségeit – ám a legalpáribb állapotában bemutatott Piafját se idegenítse el, hanem együttérzést keltsen iránta. Gems Piafja helyett, akin leginkább csámcsogni lehet, egy megrendítő sorsú embert állított elénk. Aki minden téren, főleg pedig szeretet-éhségében kielégíthetetlen lett – de hiszen élete első felében mindent nélkülözött. Aki iszik és drogozik – ám ez menekülés az élete tragédiáitól, az érzelmeinek való végletes kiszolgáltatottságától. És ha színpadra áll és énekel, mindez csak téves álcának tűnik: mert ott megmutatja, kicsoda is ő igazi valójában.



Felejthetetlen filmkockák peregnek. Mert itt aztán mehet a Vári Éva-féle óriás-műlesiklás! Szlalomozhat szabad szájú humor és könnyfakasztó emlékek, trágár gorombaságok és térdre-hulló bocsánatkérés, eufórikus szerelem és elvonási tünetek, verekedés és teljes elesettség, fent és lent, menny és pokol között.

Kórboncnoki láttelepek pontosságával, a telibe trafáló, válogatott, revelatív gesztusaival mutatja be Gems Piafjának ponyva-életét. De közben belecsempészi a hősnőjébe azt, amitől egy másik botrányos és rövid életű zseni szavai kísértik meg az embert: „De, jaj, nem tudok így maradni, / Szeretném magam megmutatni / Hogy látva lássanak, / Hogy látva lássanak. / Ezért minden: önkínzás, ének: / Szeretném, hogyha szeretnének, / S lennék valakié / Lennék valakié.”

Szemelvények a Piaf-musical kritikáiból:

„A dramaturgia természetesen alkalmat talál arra, hogy a legnépszerűbb dalok a megfelelő helyeken szólalhassanak meg, amiből logikusan következik, hogy a szerep nem csak alkatilag alkalmas, hanem kellő hangadottsággal is rendelkező színésznőre vár. Vári Éva személyében ilyenrel találkozott.

A hosszú ideig Pécshez kötődő színésznőt időnként fölfedezzük, jöllehet már Budapesten is folyamatosan bizonyítja képességeit. Piafként mindenekelőtt a

belső empátiát érzékeljük alakításában. Azt, hogy bizonyos fokig meg kell küzdenie a «figuráért», hiszen külsőleg nem egészen felel meg az aprócska, törékeny verébnek, akit természetéhez képest aránytalanul hatalmas énekhang és pusztán a hangból áradó, szinte valószínűtlen érzelmi kifejezőerő jellemzett.

Vári Éva a belső akarattal azonosul, a testét áruló, ijedt kis utcalánnyal, a saját képességeire rácsodálkozó őstehetiséggel, a vulgaritásra hajlamos élethabzsolóval, a karrierjének kiszolgáltatott magányossal, a férfiakban menedéket kereső, elveszett lényvel. Játékában riadtság, keserűség és irónia bujkál, ahogy a fölívelő és szenvedélybetegségben alázuhanó pálya állomásait végigjárja. A dalok, amelyeket elénekel, nem betétszámokként hatnak – a lélekállapot kivetülései. Annyi affektált, erőszakolt «sztárparádé» után igazán üdítő, hogy Vári Évának természetes dolog eljátszani a legendát.”<sup>243</sup>



"Vajh mitől lesz valaki sztár, bár talán a művészi képességeit is szűken mérte az égi szatócs? És mitől nem lesz valaki sztár, bár minden megnyilvánulásából felszikkázik a tehetség?"

Vári Éva március idusa óta másodszor játssza Edith Piaf szerepét egy – amúgy nem túl nagyigényű – zenés játékban. Első alkalommal Pécssett alakította a franciák nemzeti verebét, most pedig a Budapesti Kamaraszínház Kálvária téri színpadán énekel, kacag és zokog a pótszékekre is kiszoruló közönség legnagyobb örömeire. *Nem bánok semmit sem...!*– énekli Piafként halálra kábítószerezve, csalódva, lepusztítva, és a nézők neki elhiszik még ezt a marhaságot is.

De vajon tudják-e, ki ez a zseniális színésznő? Ki az a Vári Éva? Ezeket a kérdéseket mindig felteszi valaki a sajtóban, ha Vári eljátszik valamit Pesten. Ráadásul azok a kritikuscézárok teszik fel, akiknek egyetlen kedvező mondatáért a férfiszínészek nagyobb része, a saját koponyájával a kezében is elmondaná a Hamlet-monológot, a nők pedig hajlandóak lennének egy-egy alkalommal nya-

<sup>243</sup> Koltai Tamás: A szürke kis veréb, Elite, 1995/5.

kig felöltözni valamelyik alternatív színpadi produkcióban. Írnak róla és dicsérik, pedig Vári még Pesten is csak a külvárosban játszik. Ráadásul zenés játékokban. Cigánykerék, Vértestvérek, Edith Piaf ... Na, persze, ha országos sztár volna!... Rögtön lecsapna rá a Víg meg a Madách. De hát nincs «megcsinálva».

Vári Éva pécsi színésznő volt harminc évig.

De hol az a Pécs?...

Hányan tudják, hogy a baranyai fővárosban töltött három évtized alatt Albee-től Williamsig eljátszotta a drámairodalom ABC-jét? De még Lear bolondja is volt! ... A zenés szerepekről nem is beszélve, hiszen szubrettként kezdte a pályát. Időnként hívták: jöjjön Pestre egy-egy szerepre. Nem jött. Ez volt a hiba?

Mitől lesz valaki sztár?

Pécsett persze az volt. Nemzedékek utánozzák a gesztusait, a mozgását, a mimikáját. A sztár ugyanis attól sztár, hogy modell. Úgyhogy az a jellegzetes, hányaveti, ribancos kacaj (copyright Vári), amit a Tévedések vígjátékában halottam először húsz éve, még száz év múlva is fel fog sikítani valahol. Vajon ezt Vári Éva tudja? És boldog tőle?

Jönni fog évre év, évtizedre évtized, és senki színes pesti léggömböcskék már régen el fognak pukanni, amikor Vári Évára még mindig emlékezik egy város.

Lehet, hogy tényleg nincs oka megbánni semmit sem?"<sup>244</sup>

A Pécsett játszott első, s a Kamaraszínházban előadott második Piaf-darabot követni fogja majd Vári Éva példátlan sikerű önálló estje, s így Edith Piaf megidézése a pályájának harminckét évén ível át. Vári Éva találkozása Piaffal talán azért volt ilyen nagy találkozás, mert rokonok abban, hogy mindkettőjüknek ugyanazt jelentette, ill. jelenti a színpad: az igazi létezés helyét. Ahol vége a kisbetűs élet mindenfajta dadogásának. Mert az égiektől kapott igazi nyelvükön szólhatnak.

## **Gyémántcsiszolás szegényházban II.**

Örkény István: Tóték (Pécsi Harmadik Színház)

A Pécsi Harmadik Színház 1995 októberében bemutatott „Tóték” előadásának remek kritikai visszhangja volt, mindhárom rangos szakfolyóirat is írt róla, egybehangzóan elragadtatottan. Vincze János igazgató-rendezővel az élén Pécsi Harmadik Színház valóságos Örkény- és Spiró-specialistává vált. Vincze János bátran nyúlt Örkény István darabjához, s az 1996-os debreceni Országos Színházi Találkozón elnyerte ezért a legjobb dramaturgnak járó díjat. Az általa megkurtított, öt-szereplős változat jobbnak bizonyult az eredeti tizenhárom szereplősnél (úgy, hogy a törölt mellékszereplők szövegeinek egy részét a főszereplők szájába adta), s ezt a történetben közvetlenül érintett szereplőkre koncentráló változatot azóta is előnyben részesítik a színházak.

---

<sup>244</sup> Nógrádi Gábor: Vári Piaf, Élet és Irodalom 1995.04.28.

Sándor L. István így írt Vári Éva játékaról: „Tótné (Vári Éva) a gyámoltalankokat oltalmába fogadó anyáskodó figyelemmel követi mozdulatait,...” (már-mint az Őrnagy mozdulatait.) „Vári Éva Tótnéja aggódó, védelmet, oltalmat kínáló családanya. Nem vitázik a világgal, csak a szeretet feltétlen törvényét szegezi szembe vele, és ebben nem tehet különbséget az emberek között. Felsegíti a földről, nyugtatja, védelmezi a férjét, de többször az az érzésünk, hogy az őrnagyra is aggódó figyelemmel tekint, ugyanazzal a riadt, gyöngéd odaadásal, ahogy bajba sodródott fiára nézne.”<sup>245</sup>

De Vári Éva Tótnéját egy másik szemszögből is láthatjuk a Pécsi Harmadik Színház és Vincze János által másodszer, 2007-ben színre vitt „Tóték” kritikája alapján: „A mostani előadás színészi összhatása homogénebb, de egyben szürkébb is, mint a tizenkét évvel ezelőtti itteni produkcióé. Abban az előadásban igen sok volt a burleszk, bohózati elem, főként az akkor Tótnét játszó Vári Éva és a Tótot alakító Helyey László játékában. Ezúttal sem Nagy Adrienne (Tótné szerepében), sem Németh János (mint tűzoltóparancsnok) nem ad túl sok okot a nevetésre...”<sup>246</sup> Vári Éva Tótnéjának hú képét alighanem a két jellemzést összeadva kaphatjuk meg. Hogyan is játszotta volna ő ezt az abszurdításba hajló tragikomédiát úgy, hogy meg ne nevetesse a nézőket?

### **Egy knock out – Marsha Norman: Jóéjszakát mama!**

A soron következő, 1995. december 1-i, Shure stúdióbeli bemutatóról, Marsha Norman Jóéjszakát mama! című darabjáról, pontosabban a Vári Éva által abban eljátszott mamáról legszívesebben nem írnánk semmit. Csak felszólítanánk mindenkit, hogy nézze meg az előadást a YouTube-on, felvételtől, már ha nem látta élőben. Mert Vári Éva Thelma-alakítása „Szó bennszakad, hang fennakad,/Lehellet megszegik” hatást kelt.

---

<sup>245</sup> A belső valósággá vált külvilág, Színház, 1995/12.

<sup>246</sup> P. Müller Péter: Dobozolók a globalizálódó (kis)világban, Jelenkor 2007/6.



Lang Györgyivel



Magyar Judit Katalin kritikus így látta az előadást: „Marsha Norman Pulitzer-díjas darabját, a Jó éjszakát mamát még 1984-ben mutatta be a Pesti Színház, aztán el is feledkeztünk róla. Egy bátor fiatal színész most újra színpadra állította a Budapesti Kamaraszínházban. Alföldi Róbert, aki a Trisztán után másodszor rugaszkodik neki a rendezésnek, a «kommersz két személyre, egy részben» műfaji megjelöléssel jelzi, hogy annak tekinti a művet, ami – remek játék-lehetőséget nyújtó szerepdarabnak. Számítása be is vált. Nehezen lehetne ugyanis komolyan venni az öngyilkosjelölt bajainak mérhetetlen halmazát, ha Lang Györgyi – szó szerint – halálos nyugalmú játéka nem hitelesítené a szerző pszichológiailag túlburjánzó ötleteit. A szöveg szerint Jessie «mindössze» szülei egykori rossz házassága, gyermekkorra óta meglévő epilepsziája, kényszeres evése, felbomlott házassága és fiával való rossz kapcsolata miatt akar magával

végezni. A mostanság leginkább a Pa-Dö-Dő-ből ismerős színész nő alakítása viszont ennél jóval egyszerűbb magyarázattal szolgál: magányosan, cél és értelem nélkül az élet szar. Ennyi.

Az igazi áldozat a túlélő: a felnőtt képtelen, önálló életvitelhez ügyetlen anya. Vele élő lánya legalább már döntött a saját sorsáról. Vári Éva kivételesen nagy színész nő: tragikomikus színekkel, nagyszerűen megrajzolt figurája megrendítően mulatságos. Már hatásos, revübe illő bejövetele megérteti, hogy fogalma sincs arról, mi zajlik le a lányában. Hogy valójában semmit sem tud a másik emberről. A kései megvilágosodás és az öngyilkos lövés következményeképp tehetetlenül vinnyogó magány tanúként az előadás végén a nézők diszkrétén zsebkendőiket keresgélik. A melodramatikus darabvég után Alföldi ironikus ötlettel leperget egy vásznat, rajta a szokásos, irdatlan hosszú stáblis tával. A filmnek vége.”<sup>247</sup>

### Meglepetések évada – Pipifarm, Sirály és Amit a lakáj látott

1996. szeptember 28-án mutatták be Magyarországon először, Korcsmáros György vendég-rendezésében Vári Éva és a Kamaraszínház negyedik musical-jét, a Volt egyszer egy kupleráj Texasban-t. Vári Éva a Pipifarm madámját, Mona Stangly-t alakította. A szerzőhármas, Carol Hall (zene), Larry L. King és Peter Masterson (szöveg) 1978-as country-musical-jét négy évvel később megfilmesítették, méghozzá Burt Reynolds-szal a férfi főszerepben. Ez a musical azonban a Józsefváros közönségének nem tetszhetett eléggé, mert a Kamaraszínház jubileumi évkönyve szerint a bemutató évadának májusában ment utoljára, nem tudjuk hányadszor. Fennmaradt belőle a You Tube-on a „Vettem én egy jegyet a másra” kezdetű dal, amelyet Vári Éva – életrajzi utalásként – első számként énekelt a hasonló című, 1996-os tévé-estjén.

És ebben a szezonban következett még két, merőben különböző premier és szerep. 1997. február 15-én Csehov Sirályában **Arkagyina**, Alföldi Róbert rendezésében az Asbóth Stúdióban, aztán április 2-án Joe Orton „Amit a lakáj látott – a kulcslyukon át” című bulvár-bohózatában **Mrs. Prentice** szerepe, amelyet Pécsen – szintén Szegvári Menyhért rendezésében – hét éve már játszott Vári Éva. Ez az előadás az újabbik, a Shure Stúdióban ment.

**Alföldi Róbert Sirály-rendezése** nagy érdeklődést keltett, tíz kritika jelent meg róla. A Sirályt a rendező „Madárkák” alcímmel látta el, talán azért, mert a szöveg is bajosan egyeztethető Csehovéval. Molnár Gál Péter kritikus véleménye erről: „Anton Csehovból anti-Csehov. Rikító különbségek sorvezetőjével dolgozik a rendező. Alföldi átírta a szövegeket. Néhány összeollózott magyar változatot lefordított Csehovból nyeglére.”

Két és fél kolumnás cikkében a kevésbé tapintatos, de annál szarkasztikusabb M.G.P. (így jegyezte a cikkeit), végig ilyen hangnemben kifogásolja a rendezést.

---

<sup>247</sup> Népszava, 1995.12.14. „Ki az igazi áldozat?”

Hogy Alföldi rendezői kezei között (vagy inkább lábai alatt) **mi történt Vári Éva Arkagyinájával?** „Arkagyináról eredetileg azt mondják, hogy világos blúzokat visel. Bartha Andrea tervező kék, piros, sárga similabdának öltözteti, rendezői utasításra, Vári Évát, aki ilyenformán nem diadalmakat megért drámai hősnőnek, inkább harmadosztályú vidéki kabarék nyugdíjas komikájának látszik.” Ennek ellenére, „Vári Éva az öntetszelgő díva paródiájából nagy erővel visszahozza a szerelemhez – fiatalsághoz kapaszkodó asszonyt.”

Stuber Andrea kíméletesebben, de szintén levágja az előadást. „A Sirály című Csehov-mű konkrét címszereplője – a madár – a második felvonásban kerül színre. Amikor Trepljov, a csalódott szerelmes az önkezével lőtt sirályt Nyina lába elé teszi. Mármost az Asbóth utcai Stúdiószínház bemutatóján Trepljov (Kamarás Iván) nem egy sirályt vág oda Nyina (Szalay Mariann) elé, hanem egy egész köteget. Tíz véres madarat, csokorba fűzve. S ez a túlzás – hogy ne mondjam nagyozolás – jellemző vonása Alföldi Róbert rendezésének. [...] Kicsit olyan a produkció, mint a darabbéli Trepljov-performance. A fiatalember talán tehetséges is, de okvetlenül fantáziadús. Művének bemutatója nem szellemtelen és nem hatástalan. (Alföldi még tanulhatott is Trepljovhoz képest hatást az amerikai filmekből. Hollywoodiasan katartikusak némely felvonásvégei.) Szóval van valami a fiúban. Vagy tehetség, vagy feltűnési viselkedés.”

Vári Éva Arkagyinájáról: „A harmadik felvonás külön egység – itt a rendező megadja a nagyjeleneteknek azt, ami jár. Vári Éva Arkagyinája nem is marad adósunk: szép, fáradt pillanatokkal ajándékoz meg, amikor visszahódítja Trigorint. A jelenet egyébként nemcsak erős, de enyhén szólva sajátos is. Arkagyina orális aktus révén szerzi vissza magának a szeretett férfit. Ami nem feltétlenül sért ízlésében, csak nehéz elhinnem, hogy Trigorint – Brechtrel szólva – a szexuális szolgálat tartja rabul Arkagyina mellett.”<sup>248</sup>

Erről az előadásról Vári Éva kivételesen úgy nyilatkozott, hogy vitája volt a rendezővel. Hát, nem kimondottan nagy szerencse, ha egy nagy színésznőnek tizenöt évvel a Cseresznyéskert Várja-szerepe után ennyire szuverén rendezésben sikerül találkoznia Arkagyina szerepével. Ezt Alföldi Róbert is megerősítheti, hiszen úgy nyilatkozott, hogy színészként nem szeretne olyan előadásokban játszani, mint amilyeneket rendez.

---

<sup>248</sup> Hajóvonták találkozása tilos, Népszava, 1997.02.17.





Arkagyina, 1997

Sűrűn idézett kritikusunk, Stuber Andrea az „**Amit a lakáj látott**” premierjét illetően nem lelkesedett sem Orton bohózatáért, sem az előadásért: „Orton hatvanas években született bohózata a klasszikus francia vaudeville-ek nyomvonalán halad: pikáns helyzetből indul ki, melybe gyanútlanul belegyalogol valaki, mire a főhős rögtönöz egy hazugságot, s innentől kezdve mind szövevényesebb hazugságokkal kell igazodni az alaphazugsághoz. Orton annyival modernebb a néhai francia kollégáknál, hogy nála „freudi” analízis, pszichiátriai tohuvabohu köríti a malackodást. [...] Majd a még nagyobb vidámság érdekében férfiak női ruhába bújnak, nők férfiruhába, hogy a végén shakespeare-i megoldással rendeződjön a bonyodalom. Kiderül, hogy itt voltaképp mindenki egymás anyja, apja, gyermeke vagy testvére. [...] Tény és való, Szegvári Menyhértnek nemigen van hozzáfűznivalója a darabhoz, így a mulattatás súlyos terhe teljes egészében a szereplőkre hárul. Egyenlőtlen erők küzdelme folyik a pályán. [...] Vári Évának van néhány szívderítőbb pillanata, mely megér egy-egy fél mosolyt. [...]”<sup>249</sup> Ugyanő öt évvel később, a Kamaraszínház 2001/2002-es évadát értékelő cikkében azt írja erről az előadásról: „Ez a hatalmas, évadokon át görgetett repertoár – melyben öt-hatéves produkciók is szerepelnek, például a színészek által fáradtan szétnevetgélt Amit a lakáj látott... – nincs valami acélos állapotban.” Ennek a produkciónak azonban óriási közönségsikere volt, a tizedik évét is megérte: 2007. februártól vették le a műsorról. Elnyűtte Vári Éva azt a fekete kombinét, ami az ilyen szereleméhes hősnők szerepében gyakran volt a jelmeze.

---

<sup>249</sup> Stuber Andrea: Látja, nem látja, Népszava, 1997.04.07.

### Gyémántcsiszolás szegényházban III.

Spiró György: Kvartett – avagy egy diadalmenet (Pécsi Harmadik Színház)

1997. szeptember 22-én egy tizenöt évi fényes siker-széria elé néző előadás, Spiró György Kvartett c. abszurd komédiájának ősbemutatója következett a Pécsi Harmadik Színház Stúdiójában, Vincze János rendezésében. A darabban a Feleség, az „Öreg” feleségének szerepét játszotta Vári Éva.

1996-ban, az 1956-os forradalom negyvenedik évfordulójára kiírt drámapályázatra írta Spiró a Kvartettet, s minthogy a darabot Vincze János nyomban színpadra állította, elnyerte érte az 1997/98-as évad legjobb új magyar drámájának járó kritikusi díjat. A Pécsi Harmadik Színház előadása pedig elnyerte az 1997-es Stúdió és Alternatív Színházi Fesztivál fődíját, majd 1998-ban a vespéremi Országos Színházi Találkozón a „Legjobb előadás” díját.

A darabot 1999 októberétől a Budapesti Kamaraszínházzal koprodukcióban a Shure Stúdióban is játszani kezdték, de vendégszerepelt az előadás Finnországban, New Yorkban, Cambridge-ben, Washingtonban, New Brunswikban és Torontóban is. 2007-ben tévéfilmre vették, megnézhető a Nemzeti Audiovizuális Archívumban, vagy a YouTube-on.

A Kvartett egy úgynevezett „Zeitstück”, („idődarab”), a megírásának időpontjához, korához szorosan kötődő darab: lényeges benne, hogy az 1996-os, csak hat évvel a „rendszerátalakítás” utáni Magyarországon játszódik. A négy szereplőn – az Öregen, a Feleségen, a lányukon, a Nőn, és a Vendégen – kívül játszik benne ugyanis egy ötödik, néma szereplő, az utóbbi ötven év, illetve a „rendszerátalakítás” utáni fél évtized magyar történelme.

Az Öreg és a Feleség – kétféle – naivitásának, az Öreg bolsevik paranoiájának, a Feleség korlátoltságának ábrázolása komikus, s különösen groteszk az abszurdhoz illő játékmódjának, ismétlései, vontatottsága mellett. Ez adja a darab humorát: kinevetjük ezeket az embereket, pénzéhes lányukkal együtt, mert nevetségesek. Érezni lehet, milyen élvezettel írta meg a hőseit Spiró: „Például én soha olyat nem tudnék mondani, mint amit a Kvartett című darabomban mond a Nő: «Mély van hűtve?» A szereplőből tudtam csak ilyet mondani, és ennek annyira megörültem, hogy percekig ugráltam a szobában, magányosan és gyermeketegesen vihogtam. Úgy éreztem, költő vagyok. Nagyon hálás vagyok Vincze Jánosnak meg azoknak a remek színészeknek, mert nagyon jó dolgok vannak abban az előadásban, a közönség élvezi...”<sup>250</sup> De ha jól játsszák a darabot, nem csak nevetünk a hősein, hanem együtt is érzünk velük, mert a komédiában kísértő ötödik szereplő, a történelem áldozatai is. Spiró nem egy gyilkos szatírát, hanem a megértést is szolgáló komédiát írt. És a Pécsi Harmadik Színház előadása tökéletes volt, nem csak a felszínt kapirgálta, nem csak nevettegetett.

A korhoz-kötöttség felveti a kérdést, vajon mennyire marad érthető és élvezhető ez a darab az idő múlásával, ahogy a korszakot átélte, azt ismerő nézői ki-

---

<sup>250</sup> Spiró-interjú, idézi a Kamaraszínház 20 éves jubileumára kiadott Szín-darabok c. album.

fognak. Vári Évában is felmerült ez az aggodalom. „Szívesen játszom például a *Kvartettben*, amit Spiró írt, egy szövőnőt, amire előben azt mondják, nem az én szerepem. [...] Nemrég játszottuk ezt az előadást, és 14-15 éves gyerekek ültek az első két sorban. Gondoltuk, hogy ez nagyon nehéz meccs lesz. Mert hiszen a rendszerváltásról szól a darab, (tehát a kárpótlásról, meg sok minden hasonló történelmi pillanatban játszódik), és ezek a gyerekek nem is tudnak róla semmit. Erről a korról egyáltalán nem tudnak. Én nem tudom, hogy a történelemben mit tanítanak, valószínűleg semmit. Tehát amikor a darabban van ilyen mondatom, hogy egyszer majdnem elmentünk az NDK-ba, mert akkor még volt NDK, nem mentünk el, most meg már nincs is NDK, és elmondtam, és néma csendben ültek ott a gyerekek... (fogalmuk nincs, hogy mi az, hogy NDK, meg volt nekünk Wartburgautó is...), hát ültek ott a gyerekek, és féltünk. Ez ugye majdnem két óra egyben, hogy nincs közte szünet. És akkora sikerünk volt az előadáson! És akkor így nevettek bizonyos helyzeteken (mutatja: eltakarja a száját), hogy látszott, hogy valamit megéreztek. De úgy figyeltek, olyan odaadóan figyeltek ezek a gyerekek, hogy olyan megható volt a történet. S akkor azt mondom, hogy ezért kell színházat csinálni!”<sup>251</sup> A tanulság az, hogy akár történelem-tanítással felér a jó színház.

Vári Éva „méretre szabott” szerepkörétől igen távol van ez a Feleség. De belekucorodott ebbe az alakba, még hozzá úgy, hogy markánsan abszurd, s ennek ellenére élő ez a nő, és tragikomikus is, amilyennek lennie kell. Csattan a nevetés a rovasára minden lehetséges alkalommal – és mégis részvétet kelt. Vári Éva véletlenül se játszik egy húron, még ha bravúrt igényel is több húron megszólaltatni ezt a feleséget.



Krum Ádámmal

---

<sup>251</sup> Záróra, portré, MTV2 2011.04.13. Veiszer Alinda interjúja



Töreky Zsuzsa, Márton András, Vári Éva, Krum Ádám

Idézzünk fel két kritikát: „Vári Éva tökéletes portrét fest az egy élet berrabszolgaságába főként szellemileg belerokkant proletár asszonyról, akiben azért mintha maradt volna valami ép valóságérzék. A mákos tészta megmelegítésére, a paprikás csirke gondos becsomagolására, a szvetterek kötögetésére korlátozott világa védekezés a nagyvilág totális és férje mindennapi örülete ellen. [...] A Kvartettet az évad eleje óta játsszák Pécsen, most a gödöllői stúdiósínházi fesztiválon láthattuk. A közönség tombolt a gyönyörűségtől.”<sup>252</sup>

„Vári Éva háta – pars pro toto – az első percekben a szereplők lélektani mélyrétegeiről mesél. Ahogyan ajtót nyit a váratlanul becsöngető vadidegennek, majd egyik karját az ajtófélfára támasztva elállja a bejutás útját, és testtartásának enyhe változtatásaival elbeszéli egy ország közelmúltjának ma már nem kínzó, csak fájdalmas történetét, az nemcsak a színjátszás magasiskolája, hanem maga a darabértelmezés, a textus és a helyzet interpretációja, ha tetszik. A hát szeretné megérteni, mit keres az ajtóban ez az ember, elmondja, hogy manapság nem az a világ van, amikor csak úgy be lehet engedni valakit, bármekkora virágcsokrot tart is a kezében, illetve akkor aztán pláne nem...

Még arról is beszél, hogy jót aztán nem várhat egy afféle rendes, élettől, történelemtől elgyötört kisember egy idegentől, aki még csak nem is szolgál semmiféle épkezláb magyarázattal arra nézvést, ki ő, és mit akar. Szintén a hát árulja el, hogy van és virul egy újabb csengő-frász, ezúttal nem a fekete autótól, hanem mindenféle számlásoktól, biztosítósoktól. Ismerős ez a hát. Elutasítás és kíváncsiság, mentetegetőzés, magyarázkodás, gyanakvás és afféle korlátolt jóindulat süt a tartásából, míg végül egyértelműen jobb meggyőződése ellenére,

<sup>252</sup> Zappe László: Kvartett, Népszabadság 1997.12.17.

puszta engedelmességből, reflexből – az asszony beengedi a hivatlan látogatót. [...]

Vári Éva zseniálisan keveri ki számtalan, olykor egymással élesen ellentétes elemből azt a bizonyos lemondó és mégis odaadó kommentátort, aki a Feleség, és aki egyszerre óvja-féli, meg tartja reménytelen, nehézkes fráternek is az urát. Viszonya hozzá egyenlő az élethez való viszonyal. Létezzhetetlen nélküle: nem külön entitás, miközben valahol mégiscsak ő mozgatja ezt az alig mozgó, de mégiscsak telő életet.”<sup>253</sup>

Lássuk, milyenek találta Stuber Andrea kilenc évvel a bemutató után az előadást: „Pécsen voltam, [...] mert a Harmadik Színház tegnap este ingyencséget kínált: egymás után eljátszotta két Spiróját, a Kvartettet és a Szappanoperát. Mindkettőt láttam már, régi produkciók, régi vágyam volt megújítani. [...] A Kvartett bestiálisan jó most is, mind a négy szereplője tökéletes (Vári Éva, Krum Ádám, Márton András és Töreky Zsuzsa), és azon belül Vári Éva még ki tud emelkedni: fokozhatatlanul zseniális. (A lábai meg, úgy gondolom alapos okból vannak befáslizva. Ezt a lestrapált proliasszonyt mégsem lehet olyan szép lábakkal játszani, mint amilyenek neki vannak...) A pécsi Kvartett 1997-ben szerepelt azon az országos színházi találkozón, ahol zsűritag voltam. Úgy emlékszem, adtunk is díjat neki, de máig fájó, személyes kudarcomnak tekintem, hogy Tóth Ildikó kapta a legjobb női alakítás díját az Új Színház-beli Üveg cipőért, (hiába voltam ellene), nem pedig Vári Éva.”<sup>254</sup>



A Kvartett telt házak mellett (a pécsieket beleszámítva) a 254. előadásánál tartott a Budapesti Kamaraszínházban annak bezárásakor. Mivel 1999 októberétől 2001 októberéig, majd 2007 januárjától, és egy parányi, 70 fős stúdiószínház-

---

<sup>253</sup> Csáki Judit: A hát monológja, Kritika 1998/3.

<sup>254</sup> Stuber Andrea internetes naplója, 2006.10.11.

ban játszották, 2012-re a közönségigény bizonyára nem volt kimerítve. Mégsem akadt olyan pesti színház, amelyik a Kamaraszínház megszűntetésekor átmentette volna ezt az előadást.

### Operett-kirándulás és nagy forgási sebességű darabok

1998-ban a Kamaraszínházban nem volt bemutatója, hanem januártól Vári Éva ismét Pécssett vendégszerepelt, most a Nemzeti Színházban. A Csárdáskirálynőben, annyi Stázi grófnő után, most az anyahercegnét játszotta el, a Honthy Hanna számára feltupírozott Cecília-szerepet. Minden bizonnyal nagy sikerrel. És talán egy kis Honthy-paródiával is.

A Tivoli Színházba 1999. február 13-án Mario **Vargas Llosa** „**Rossz nő**” című színdarabjának magyarországi ősbemutatójával tért vissza, Gárdos Péter rendezésében. Vári Éva **Zsugorit**, a darab helyszínéül szolgáló, Piura melletti külterületi csapszék megkérgesedett, kiábrándult, kemény, szófukar, – ám a „helyi menő csávó” által kitartott, kizsákmányolt lányt mégis megmenteni próbáló – tulajdonosnőjét játszotta. A fennmaradt és a You Tube-on látható videofelvétel tanúsága szerint ez egy jó előadás volt, és Vári Éva remekelt ebben az újszerű szerepében. Mint egy fekete szfinx, úgy trónolt és hintázott lassan, nagyokat hallgatva, a söntése hintaszékében, és a lecsúszott, kockázó, handabandázó, piás törzsvendégei mögül mégis folyton magához vonzotta a néző figyelmét. De a bemutató tavaszán, május 27-én ment utoljára a darab, 17 előadás után. Írója, a Nobel-díjas perui Vargas Llosa azonban látta, és tetszett neki: „Egyik legkellembesebb élményem a legutóbbi, három évvel ezelőtti látogatásomhoz kötődik, amikor a Budapesti Kamaraszínház meghívott egy előadásra, amely a Rossz nő című színdarabomból készült.”<sup>255</sup>



Kerekes József, Németh Kristóf, Újvári Zoltán, Bozsó Péter, Horváth Lili, Vári Éva

<sup>255</sup> Index, Litera, 2003.03.24.

A következő, 1999/2000-es szezonban David Storey angol szerző **Anyánk napja** című darabjában **Johnsonné** szerepét kínálta a Kamaraszínház az Ericsson Stúdióban, amit 1987-ben, szintén Szegvári Menyhért rendezésében, játszott már Vári Éva.

Újvári Zoltánnal



Koltai Tamás így írt Vári Éva alakításáról: „Johnsonét, az anyát játssza David Storey Anyánk napja című darabjában. Ebben az undokul tiszteletlen szatírában ő maga a főundok, szenttelen, megvető faarc-cal közlekedik, holmikát dugdos a családja előtt, «hazug disznó», mondja a lányának, akit cselédként tart és a szekrényben lakatja, csak a szexmániás fiát ajnározza, miközben asszisztál a lakásban gátlástalanul zajló különféle rendű-rangú erkölcstelenségekhez, pénzlenyúláshoz, kerítéshez, perverzióhoz, miegymáshoz. Játéka merő paródia és omolyság, van benne valami tárgyilagos, fád demonstráció, ahogy körülményeskedés nélkül, mint ami a legtermészetesebb, kéjjel, szinte vidáman bemutatja a romlottság tár-

házát. Keserűen röhögünk, és fölfedezzük, hogy a darab mennyire aktuális, akárcsak ikerpárja, a Szajré Joe Ortontól; mindkettő arról a cinikus leplezetlenségről szól, amellyel egymás gazemberségeit fedezik egy totálisan értékvesztett társadalom polgárai, sőt, arcátlanul rá is licitálnak az orruk előtt elkövetett bűnökre, hiszen mindent meg lehet úszni, erre van körülöttünk berendezve a világ.”<sup>256</sup>

E remek kritika ellenére a 2000. március 18-án bemutatott Anyánk napját az utolsó alkalomig, 2001. február 28-ig mindössze tizenhét alkalommal játszották, és levették a műsorról.

---

<sup>256</sup> Valódi és mű c. kötet, Az eltűnt színésznő nyomában.



Anyánk napja, Pindroch Csabával

A 90-es évek végétől nem csak a Vári Éva által játszott, említett darabokra jellemző, hogy kevés előadás után lekerülnek a műsorról, illetve gyéren kerülnek színpadra. Negatív tendencia lett ez, aminek oka a Kamaraszínház nagy premier-sűrűsége, s az ennek következtében hatalmasra duzzadt repertoárja. 2002 májusában pl. 29 színmű 83 előadását kínálták. Ennek az egyes előadások állapotára és a társulatra gyakorolt káros hatásáról Stuber Andrea így írt a 2001/2002-es évadot értékelő cikkében: „Egyébként a Budapesti Kamaraszínházra a nagy premiersűrűség mindig is jellemző volt. [...] Ez a hatalmas, évadokon át görgetett repertoár – melyben öt-hatéves produkciók is szerepelnek, például a színészek által fáradtan szétnevetgélt Amit a lakáj látott... – nincs valami acélos állapotban. [...] A produkciók rossz kondíciója nyilván nem véletlen, semmi nem megy elégszer ahhoz, hogy formába jöjjön, illetve formában maradjon. A Tivoli nyitása előtt Szűcs Miklós még úgy tervezte, hogy szezonként három premiert tartanak majd a Nagymező utcában, s mindent 4-5 alkalommal játszanak havonta. Aztán nem így lett. Ma egy új darab résztvevői örülhetnek, ha a premier havában van négy-öt előadásuk, azután be kell érniük avval, hogy havonta kétszer jutnak színpadra.” (Ki szereti ezt?) „A Kamaraszínház legnagyobb gondját valószínűleg a társulata jelenti. Volt idő, amikor kifejezetten erős színészgárda állt itt rendelkezésre. Abból a korszakból Vári Éva, Tímár Éva és Kerekes József maradt hírmondónak (Újvári Zoltán épp most szerződött el.)... Valójában [...] a műsor nem a színházhoz tartozó színészekre



épít. Ők harmincan vannak – illetve Tyll Attila halála óta huszonkilencen –, az évadban fellépő vendégművészek száma pedig hetvenegy.”<sup>257</sup>

A 2000/2001-es évadban a Kamaraszínházban nem volt bemutatója, ellenben a Pécsi Nemzeti Színházban 2000. október 13-án bemutatott „**Yonkersi árvák**”-ban, Neil Simon darabjában a **Nagymama** szerepét játszotta Vári Éva. Az előadást Márton András rendezte. N. Simonnak ez a kései, önéletrajzi ihletésű darabja, amelyért Pulitzer-díjat is kapott, fajsúlyosabb, mint korábbi, rendkívül sikeres vígjátékai (Mezítláb a parkban, Furcsa pár, Napsugár fiúk). „Mindenki árva, mondhatnánk a pécsi olvasatot szemlélve, legfőképpen a nagymama, akit Vári Éva formál meg különös érzékenységgel. [...] Olyan asszonyt alakít, aki valójában tudja, mit tesz a gyermekeivel, s aki ridegségével azért űzi el maga mellől mindegyiket, hogy ezzel tanítsa meg védekezni őket. Az egész figurán átsugárzik tudatos szerepformálása, minden gesztusának, mondatának súlya van.”<sup>258</sup>

### **Broadway-musical dióhéjban: A pókasszony csókja**

A 2001/2002-es évadban Vári Évának kamaraszínházi premierjei voltak. 2001. szeptember 15-én a Tivoliban Éric-Emmanuel Schmitt Frederick című műve került színre, majd december 20-án - szintén a Tivoliban - McNally-Kander-Ebb musicaljének, A pókasszony csókjának első magyarországi bemutatója.

Éric-Emmanuel Schmitt – Stuber Andrea szavaival – „kortárs francia fércművész, aki filozófiáról nyergelt át giccsgyártásra.” A szerző színpadi és egyéb műveinek tekintélyes listája, és olyan (színpadi) főszereplői alapján, mint Alain Delon, vagy a Fredericket játszó Jean Paul Belmondo, nem kellett ezt a pályamódosítást megbánnia. A Frederick a XIX. századi Párizs színházi világában játszódik, a címszereplője egy ünnepezt és sikeres színész, akit politikai okból figyel a rendőrség, de pont a belügyminiszter lányába talál beleszeretni. Ám nem őt, hanem régi színházi szeretőjét veszi feleségül. A darabot a neves és tapasztalt Szikora János rendezte, a címszerepet Cserhalmi György, a régi színházi szeretőt, George kisasszonyt pedig Vári Éva játszotta. Az előadás ennek ellenére megbukott, a bemutató évadában, 2002. május 22-én volt az utolsó, mindössze a 25. előadása. Stuber Andrea szerint: „Azt, hogy a Frederick című darab rossz és az előadása sem jó (csak Vári Éva remek), még legalább nyolc színibírálat taglalta.” „A Fredericket és a Macbethet követő további premierekről már csak elvétve jelent meg egy-egy értékelő írás.” „... a sajtó egyszerűen kidőlt – nem bírta követni a Kamaraszínház egymás sarkát taposó bemutatóit.” Ami a Fredericket illeti: „Jómagam azt tartom a kudarc egyik fő okának, hogy Cser-

<sup>257</sup> Gyári szezon – Egy évad a Kamaraszínházban, Színház 2002/8.

<sup>258</sup> Új Dunántúli Napló 2000.10.21. Hodnik Ildikó Gy.: Mindenki árva

halmi György a maga fanyar, fád, értelmiségies színészetével sehogy sem paszszolt a nagy játékkedvet, már-már ripacsériát igénylő címszerephez.”<sup>259</sup>

A 2001 karácsonya előtt bemutatott A pókasszony csókja című musical szövegkönyvét az argentin Manuel Puig regénye alapján Terrence McNally írta, a zenéjét John Kander, a dalszövegeket Fred Ebb szerezte, az a szerzőpáros, amelyik világhírű lett a Kabaré (1966) és a Chicago (1976) című musicalek révén, s az ő művük volt a Pécssett játszott The Rink/Görkorcsolyapálya is. A pókasszony csókját 1992-ben Kanadában és Londonban mutatták be, 1993 májusában állították színpadra a Broadwayn, s az azévi Tony-díjak közül hetet mindjárt be is söpört. A történet helyszíne egy latin-amerikai diktatúra börtöne, ahol főleg politikai foglyokat őriznek és kínoznak. Egyik főhősünk, Molina, a széplelkű kirakatrendező azonban nem politikai fogoly, sőt kifejezetten apolitikus. Ő homoszexuális, és kiskorú molesztálásáért ül, bár a kiskorú csalta csapdába. Most pedig be kéne sügnia új cellatársát, Valentint, az elkötelezett forradalmárt. De nem spiclikedik, annál kevésbé teszi, mert beleszeret Valentinba, aki a kezdeti averzió után lassacskán megtanulja becsülni és szeretni Molinát. Aki végül az életét áldozza miatta, mert megölik, amikor – szabadulván – Valentin megbízásából kézbesít egy mozgalmi üzenetet. Molina az életét, s most a börtönéveket Auróra, e fantáziájával életre keltett „álmok asszonya” segítségével próbálja átvészelné, aki mintha a 40-es évek film-bálványa lenne. Éberén és álmában is gyakran kísérti Molinát, énekel hozzá, s ilyenkor nekünk, nézőknek is megjelenik. És ő a Pókasszony is, Auróra egyik szerepe, a végzetes vamp, akinek halálos a csókja. Molina látomása, Auróra segíti őt élni, s Pókasszonyként átsegíti a halálba is: „Két karodban a halálon, / mint egy álmon / átesem.” (Radnóti.)

A Szegvári Menyhért által rendezett előadás kettős szereposztással ment, az első szereposztásban Vári Éva játszotta Aurórárt, a Pókasszonyt, Bardóczy Attila Molinát, Miller Zoltán Valentint. Az előadás nagy felfedezése Bereczky Zoltán volt, aki „Második Molinaként mindenkit lejátszik a színpadról.”<sup>260</sup>



A lehetetlent kísértette meg a színház, amikor egy nagy Broadway-musicalt bepasszírozott a Tivoliba. S bár a kritika szerint a lehetetlent nem sikerült megvalósítani, de a 2001 decemberében bemutatott előadás 2006 áprilisáig műsoron volt.

Az előadásnak fennmaradt egy privát video-felvétele, amely megnézhető a You Tube-on. A Budapesti Kamaraszínház az énekes-zenés számokról kiadott egy stúdióban fel-

<sup>259</sup> Stuber Andrea: Gyári szezón – Egy évad a Kamaraszínházban, Színház, 2002/8.

<sup>260</sup> Magyar Narancs, 2002/4., „sziren”: Szobamusical

vett CD-t, és ez is fent van a YouTube-on. E felvételek igazolják, hogy a közönségsiker – a kényszeredett körülmények ellenére – nem volt véletlen. Mert az önként vállalt kényszert, hogy gúzsbakötve táncoljon, nagy fantáziával, tehetségesen oldotta meg a kicsi színház.



Bardóczy Attilával



„Vári Éva a hálátlan szerepet kitűnő hangjával és a dalokon is átsütő humorával oldja meg... [...] Az előadás kétségkívül legnagyobb érdeme, hogy a szereplők ének- és tánc tudása megüti a Broadway színvonalát, ami a hazai musical-előadásokban korántsem mindennapos. A Pókasszony dallamai ráadásul kedvesebbek is a fülnek, mint a szintén Kander-Ebb által jegyzett

Chicago melódiái.”<sup>261</sup> De két színikritikus sem látja ugyanúgy ugyanazt: „Csak azt a bizarr férfitáncost tudnám feledni! Azokat a saját lábukat néző, pelyhedző legénytollas, melírozott, lófarkos fiúkat, akik mind fél fejvel kisebbek a vendég Dorogi Barbaránál és komoly aggodalomra adnak okot, hogy nem-e ejtik-e le-e Vári Évát-e! (Ezek a komoly aggodalom jelei.)”<sup>262</sup>

<sup>261</sup> Magyar Narancs, 2002/4. „sziren”: Szobamusical

<sup>262</sup> Stuber Andrea: Gyári szezón – Egy évad a Kamaraszínházban, Színház 2002/8.

## Adáshiba az Adáshibában

2002 nyarán a Pécsi Nemzeti Színház, koprodukcióban, a Pécsi Horvát Színház szabadtéri színpadán mutatta be Szakonyi Károly Adáshiba című darabját, melyben Vári Éva játszotta Bódognét. Az előadás ősztől beköltözött a pécsi kamaraszínházba.

A darab témája, a tévé-függőség máig aktuális, bár az utóbbi években felzárkózott hozzá az internet-függőség. A darab azonban „Zeitstück” annyiban, hogy a szereplők a magyar televízió 1969-es kínálatát kommentálták, s az akkori életviszonyokat. Ami 1969-ben életszerű volt – pl. hogy átjönnek a szomszédok, hozva a sámlijukat, tévézni, mert nekik még nincs – az 2002-ben már nem volt időszerű; az életkörülmények az eltelt 32 év alatt alaposan megváltoztak. Ahhoz, hogy az Adáshiba úgy szóljon 2002-ben, mint 1970-ben szólt, aktualizálni kellett a szövegét.

A pécsi előadásról szólva a változtatások következetességét hiányolja a kritikus: „A korunkhoz közelítés Az imposztor-nak nem sok nyereséget hozott, az Adáshiba viszont kifejezetten rajtavesztett. A mű a maga idejével együtt a biztonságát is elvesztette, mivel a színrevivő Bezerédi Zoltán se békében hagyni, se átértelmezni nem bírta. Megpróbálta a Bódog családot a mában helyezni el, de ez csak a tévéműsorokra vonatkozó beszólások szintjén valósult meg. Az aktualizálás logikus következményeit vagy nem gondolta végig a rendező, vagy azt hitte, hogy majd mi nem gondolunk velük. [...] A színészek rosszul hangzó mondatokba kapaszkodnak. A Pécsre Bódogné szerepében visszalátogató Vári Éva jön ki a legjobban az egészből. Ő valóban hoz egy érző, áldozatos, mindent elsőprően anyai anyát. [...]”<sup>263</sup>

### „Ő Rose, egyszerűen Rose, csodálatos Rose...”



A Budapesti Kamaraszínház 2002. október 19-én mutatta be a Shure Stúdióban Martin Sherman „Rose – másrészt viszont...” című monodrámáját Ilan Eldad rendezésében, Vári Évával a címszerepben.

<sup>263</sup> Stuber Andrea: Pécsi menetnapló, Színház, 2003/9.

Ilan Eldad a Royal National Theatre 1999-es bemutatója alapján ajánlotta a darabot a Budapesti Kamaraszínháznak. Szűcs Miklós először Psota Irén, Psota ellenben Vári Éva szerepének tartotta Rose-t. A rendező pedig sok színészt megnézett Budapesten, és Vári Évát kérte Rose szerepére, a már említett maximális odaadása miatt. Hosszú, baráti együttműködés kezdete lesz ez, Eldad rendezni fogja Vári Évát az Amy világában, a Hat hét, hat táncban és a 2013-ban felújított Rose-ban is.

Vári Éva sokféle viszonylatban ereszti mélyre a gyökereit. Jónéhány nagy szerepébe is. Ilyen lesz a Rose is, amit a 2002-től 2008 májusáig tartó sikerszéria után 2013-tól újra játszani fog, ilyen a Piaf-szerep, amelynek harmadik, egy-személyes változatát szintén 2002-ben mutatja be a Tivoliban, és ott tíz évig, aztán a Belvárosi Színházban még négy éven át fogja játszani. Ilyen Spiró Kvar-tettjének tizenöt éven át játszott Feleség-szerepe, a Hat hét hat táncban Lily, nyolc éven és ezer-ötszázharminc táncon át, vagy egy habkönnyű bohózatban a briliáns Alice Postic két különböző előadásban, idáig nyolc éven át. Érezni lehet, hogy amikor igazán a szíve alatt hord egy szerepet, az a 255. előadáson is ragyog, mintha új lenne, mindent megtesz, hogy műsoron tartsa, – s az ilyet aztán nehezen, fájón engedi el. Meggyászolja. Hiszen egészen közeli hozzátartozója.



Martin Sherman darabja egy másfél órás monodráma. Egy nyolcvan körüli, Ukrajnában született zsidó asszony meséli el az életét. Vári Éva 2002-ben túl fiatal volt ehhez a szerephez, ráadásul a koránál jócskán fiatalabbnak látszik. (Ezzel majd a Harold és Maude idején is meggyűlik a baja: hogy nem eléggé öregebb Haroldnál.) Hiába húzták ki a szövegből a konkrétan Rose korára vonatkozó mondatokat, az általa átélt, elmesélt dolgokból ez az anakronizmus óhatatlanul kiderül. 1920 körül kellett születnie, hiszen az elbeszélés szerint akkor a fehérek és vörösök polgárháborúja dúlt Oroszországban, aztán éhínség következett, a varsói gettó lerohanásakor, 1943-ban pedig a kislánya három éves volt, azaz ő húsz körül lehetett, hisz Varsóban, a háború

előtt lett először szerelmes, Jusszelbe, a férjébe.

Aggódott is a hitelesség miatt Vári Éva. Ám ha megnézi az ember ennek az első Rose-előadásnak a felvételét, meg nem fordul a fejében ilyesféle aggály. Annyival fontosabb a színpadon a **hogyan**, mint a **mit**, hogy ha egy színésznő képes elhitetni velünk, hogy ő az, akit játszik, akkor teljes érdektelenségbe süllyed a szerep életkora, az ő életkora, – és egyáltalán, Vári Éva alatt a színpad is

megszűnik színpadnak lenni. Hanem Jultiska lesz, rózsaszínű, virágba borult fákkal, a varsói Krohmalna utca lesz, ahol Jusszelt megismeri, az Exodus hajó fedélzete, a haifai kikötő, a hamburgi pályaudvar, a Miami Beach-i Rose and Rose szálló, vagy az Atlantic City-i strand lesz, ahová Vári Éva egy szempillantás alatt odahozza – egy röpké test- és karmozdulattal – Miss Massachusetts-et, a gurulós dobogón vonuló szépségkirálynőt is.

Vári Évát idézzük Rose jellemzéséről: *„Rose, az egy idős ukrajnai zsidó nő, aki elkeveredik Varsóba, férjhez megy, aztán a gettó, ott egy amerikai katona kioviszi Amerikába, aztán elmegy Izraelbe... A hányattatása az életben, rendkívül sok humorral. Ezért vagyok nagyon-nagyon hálás ennek az írónak, hogy nem egy mellszobrot csinál belőle, hanem egy élő embert, aki még a gettón is – akármilyen rosszul hangzik –, tud nevetni bizonyos dolgokon. Ha az ember már átélt dolgokat, és visszagondolok egy huszonöt-harminc év előtti történetre, akkor azt mondom, Istenem, ezen én mért tudtam annyit szorongani? Hiszen ez már semmi.[...] Ő a nagy túlélő. Amikor az embernek kellő humora és öniróniája van az élethez, akkor pontosan tudja, hogy Istenem, hát azok nem is voltak olyan nagy dolgok. És jó, hogy túl vagyok rajtuk. Ehhez kell egyfajta életbölcse-ség.”*<sup>264</sup>

*„Mikor megnézünk egy filmet, vagy olvasunk valamit, és látjuk, hogy embereket terelnek tömegekben és megalázzák őket, akkor kellőképpen szörnyülködünk. De ha a tömegből csak egy embert hallunk, akkor sokkal átélhetőbb a borzalom. Akkor tudjuk, hogy ez az ember honnan jött, mik a vágyai, mit szeretett volna az életében, és hogyan fordul, hogyan változik az élete. [...] A világban vannak borzalmas dolgok, a népirtástól kezdve a világháborúig. Ha az ember ezekről csak olvas, akkor nem tudja átélni, ehhez már kellenek valódi sorsok és érzelmek is. Rose-t a gyerekkorától kezdjük megismerni, tudjuk, hogyan élt otthon, Ukrajnában, hogyan került Varsóba, onnan a gettóba, onnan az Exodus hajóra, aztán hogyan házasodott meg Amerikában, és így tovább. Az ő nézőpontjából, egy különleges személyiségű, de hozzánk hasonló egyszerű ember szemszögéből látjuk a múlt századunkat.”*<sup>265</sup>

Szűcs Katalin Ágnes együtt elemzi a Rose, és az előző napon bemutatott másik monodráma, Dalton Trumbo „Johnny háborúja” című művének előadását, amelyet szintén Ilan Eldad rendezett, mert hasonlóságokat látott a két darab között. E kritikából idézzük a Rose-ra, ill. rá is vonatkozó részeket:

*„Rose a túlélő érzéketlen bénultságával sodródik a gettóból a menedéket adó csatornán keresztül az Exodus hajóig, majd távolodik el újra az «ígéret földjétől». Életéhez – úgy érzi – többé nincs köze, hiszen minden, ami azt élhetővé tette, elpusztult.*

Mindketten önmagukhoz beszélnek. Ősi, mágikus szertartás ez: elmesélik a múltat, mert ami elmesélhető, az megtörténhetett, ami megtörtént, elmesélhető. Megpróbálják megragadni



<sup>264</sup> Hír-TV, Borbás Mária interjúja, 2003. szeptember

<sup>265</sup> Színház.hu portál, Megyeri Zoltán interjúja, 2006.02.03.

a «nincset», mert ez az utolsó szál, amely az élőkhöz, az élethez, a valósághoz kötheti őket. Az elbeszélés aktusa végérvényessé teszi az átélt borzalmakat, egyben felidéz, hogy korábban nekik is volt háború előtti, valóságos életük: Rose-nak szülei, szerelme, gyermeke, Johnnynak családja, menyasszonya.

Mindketten hozzánk is beszélnek. Az előadások fontos üzenete: el kell mondanunk az emberi gonoszsgot, tilos elfeledkezni róla, mert egyetlen esélyünk ez arra, hogy ne ismételjük meg. Ilan Eldad, az izraeli rendező a választott darabokon, a színházon keresztül túlélőként ezt a kimondási kényszert fogalmazza meg.

Rose süvét ül: egy arab kisgyerekért tartja meg a régi zsidó gyászszokást, tükrét fekete lepellel takarja, cipőjét leveszi, leül, és elmeséli az életét. A halál körbeír: ahogy az ő kislányát lelőtték a katonák, úgy lövi le unokája Izraelben az arab gyermeket. Az élet, lám felülkerekedett, és újból pusztítani kezd.



Vári Éva játssza Rose-t, aki keserű humorral, megejtő, éles szókimondással tépi fel életmarta sebeit, de nem azért, hogy szánozzunk rajta, hanem hogy szembenézzünk a halállal. Nem sajnálkozó külső szemlélőket akar meghatni. A sajnálkozás szükségképpen hamis és hazug nézőpont, nem enged el minket egykönnyen. Rose meginvitál szobájába, hogy együtt gyászoljunk, és mi is résztvevők legyünk. Ezért helyénvaló, hogy időnként megszólít minket, vagy megkínál enni-innivalóval. Felszólítás: most ne (csak) nézők, de jelenlévők is legyünk. Soha még nem éreztem ilyen indokoltnak az előadásba való be-

vonásomat. Vári Éva sokszínűvé és élővé tette ezt az élettől meggyötört aszszonyt, önmagára állandóan humorral reflektáló, póztalan játékaival bensőséges légkört teremtett. Töprengő, gyötrődő, szenvedélyes nőalakká formálja Rose-t, aki mindenben túl az életet választja, és végső diadalként képes ezt a tragikus sorsot is összegezni és emberi érzéseit mindvégig megőrizni.”<sup>266</sup>

Koltai Tamás így látta a 2002-ben bemutatott Rose-t: „Pár éve volt még egy rózsája,<sup>267</sup> az orosz falucskában született, a varsói gettót túlélő, az Exoduson Amerikába hajózó s ott végképp magára maradó Rose, Martin Sherman monodramájának hősnője, aki úgy meséli el az életét, hogy az nemcsak az ő története, hanem a 20. századé is. Ez beszélgetőszínház volt, noha csak a színésznő beszélt, de úgy, hogy a nézők némán is, szemtől szembe válaszolhattak, a tekintetükkel, a karnyújtásnyi közelségükkel, a lelkükkel mintegy. Állj, mielőtt szentimentálisak leszünk! Vári Éva sem volt az, ellenkezőleg, érvényesítette sajátos

<sup>266</sup> Criticai Lapok, 2003/2.

<sup>267</sup> A tetovált rózsza Serafina Delle Rose-a után

szaunaeffektusát. Tűzforróból jéghidegbe, izzasztásból didergetésbe, sírásból nevetésbe.”<sup>268</sup>

Visszatérünk még a Rose-ra a 2013-as repríz kapcsán, hogy megnézzük, vajon mennyiben változott tizenegy év alatt.

### **Piaf, harmadik felvonás: az önálló Piaf-est (2002)**

S a 2002-es év végére hagytuk a szóló Piaf-est ez évi kamaraszínházi bemutatóját, mert nem tudtuk kideríteni a pontosabb dátumát. Szabó-Massányi Kinga könyve szerint, amely a Kamaraszínház 1990-2004 közötti történetével foglalkozik, az 1999/2000-es évadban a Tivoliban műsoron maradt a Piaf, vagyis a Józsefvárosi Színházból 1998 elején történt kiköltözés után bevitték az 1995-ben bemutatott Gems-féle Piaf-előadást a Tivoliba. Ami csak akkor meglepő, ha nem tudjuk, hogy A pókasszony csókját is be tudták zsúfolni oda. És valószínűleg ment ez az előadás 2002-ig, amíg az önálló est fel nem váltotta.

Vári Évát idézzük: *„Az elmúlt három évtizedben háromféle feldolgozásban, több mint ötszázszor játszottam őt. Először Pécsen, az 1983 novemberében bemutatott Nem bánok semmit sem című darabban, aztán '95 tavaszától Pam Gems Piaf című musicaljében a Budapesti Kamaraszínházban, mintegy százhuszszor. A mostani önálló estemet 2002-ben mutattuk be, azóta van műsoron. Hálás vagyok a sorsnak, hogy a Kamaraszínház megszűnésével nem ért véget a «közös történetünk», és 2012 szeptembere óta a Belvárosi színházban, az Orlai Produkciós Iroda jóvoltából tovább játszhatam a darabot.”*<sup>269</sup>

Az önálló Piaf-est azonban nem 2002-ben és a Kamaraszínházban keletkezett, hanem 1990-ben, és – színházon kívül – elő is adta Vári Éva: *„Piaf 1990-ben lett volna 75 éves. A pécsi Művészetek Háza akkori igazgatónője állt elő az ötlettel, emlékezzünk rá. Így kezdődött az önálló est.”*<sup>270</sup> *„Még Pécsen felhívott a Művészetek Háza, valamilyen Piaf-évforduló alkalmából, hogy csináljak egy önálló estet Piafról. De olyan soványnak éreztem, hogy csak énekeljem egymás után a számokat, hogy ekkor írtunk egy színdarabot Szegvári Menyhérttel Piaf életéről, Piaf «Nem bánok semmit sem» című önéletrajzi könyve alapján, amelyben gyerekkorától kezdve meséli el az életének történetét. És szerepelt a darabban tizenkét közismert sanzón. És ennek az előadásnak nagyon nagy sikere volt. Sírtak, és volt, aki többször is megnézte. Sokat játszottam, mindenfelé hívtak, sokáig játszottam a Budapesti Kamaraszínházban, s miután az bezárt, a Belvárosi Színházban adtam elő.”*<sup>271</sup>

Ezt a szóló-estet ajánlotta hát fel Vári Éva 2002-ben Szűcs Miklósnak, a Piafja iránti, szünni nem akaró közönség-igény kielégítésére. Lejárt ugyanis Gems

<sup>268</sup> 168 óra, 2009.03.24. Vári Éva rózsái

<sup>269</sup> Kulturprojekt Online Magazin, 2015.05.21., Szűcs Anikó interjúja

<sup>270</sup> Baranyanet.hu, 2003/5, Bognár Szilvi interjúja

<sup>271</sup> Fix-TV, Bóta-Café, 2013.01.09.



darabjának játszási joga, amit a nagy apparátust igénylő musical százhusz előadása után nem volt célszerű megújítani. Nota bene: azzal, hogy a sokszereplős darabot felváltotta az önálló est, semmit nem veszett sem a színház, sem a közönség. Sőt. És Vári Éva is igazabbnak érezte és jobban szerette az önálló estjén megszemélyesített Piafot.

Ez az előadás tíz éven át, egészen a Kamaraszínház bezárásáig műsoron volt, páratlan sikerrel. Rendszeresen visszajáró törzsközönsége, fanatikusai lettek. „Nyolc évvel ezelőtt láttam először Edith Piaf című önálló estjét a Budapesti Kamaraszínházban. Azóta jó néhányszor repetáztam a világhírű francia szonénekesnő életéről szóló előadásból” – írta Szűcs Anikó újságíró is az előbb idézett interjú bevezetőjeként. És ugyanebben az interjúban, Vári Éva: *„Ezt az előadást gyakorlatilag a közönség érdeklődése tartotta életben. A mai napig kapok leveleket nézőktől, akik leírják, hogy rendszeresen megnézik az estemet, mert szükségük van a Piafra, ugyanis hihetetlenül sok erőt merítenek az életéből, a küzdelmeiből. Abból, ahogy a fájdalmasan nehéz sorsa, az őt ért borzalmak ellenére is talpon maradt, és elérte mindazt, amit elért.”*



Vári Éva a témának, Piaf drámai, végletek között feszülő életének és pályájának tulajdonítja Piaf-estjének rendkívüli sikerét. Nem álszerénységből. Hanem az interjúiból úgy tűnik, ő nem tudja reálisan értékelni azt a közvetlen hatást, amit a színpadról kelt.

A visszhangot, a tetszést, a sikert, vastapsot, rivalgást, hogy három ráadás után sem akarják leengedni, az álló ovációkat természetesen érzékeli, s nyilván jólesőn. De ezek sosem győzik meg igazán a saját erejéről, teljesítményéről, hatásáról, mert ha felvételről visszanezi magát, az sosem tetszik, csalódott. Szebbnek, jobbnak képzelte magát, s csak a hibákat látja. A szerénysége, a szerepenként, sőt fellépésenként kiújuló bizonytalansága paradox módon a maximalizmu-

sából, ha úgy tetszik, a hiúságából következik.

Az Edith Piafról szóló darabok, így a szóloest sikerében természetesen közrehat, hogy Piaf személyisége, élete és pályája nagyon jó, romantikusan drámai alapanyag. De Vári Éva Piaf-estjének páratlan sikere is a „hogyan”-on, s nem a témán múlt. Ám a téma is szerencsés volt, mert Vári Éva tehetségét a nagy kontrasztokat kínáló, összetett szerepek hozzák ideális helyzetbe, s Piaf ilyen szempontból egy kincsesbánya.

Vári Éva Piaf-estje nem egy esztrád-műsor, tizenkét világlágerré lett sanzón eléneklése volt, közöttük némi összekötő-szöveggel. Hanem egy zenés, jól felépített, valódi dráma, Piaf egész életének megidézése, életre keltése. Azokkal a férfiakkal a drámai csomópontokban, akik a legnagyobb szerepet játszották az életében. Kezdve Gassion-papával, az utcai vándor-artistával, akinek száma után a kis Edith Giovanna Gassion kalapozott. Folytatva a kabaré-tulajdonos Louis Leplée-vel, felfedezőjével és névadójával, és Raymond Asso-val, a költővel, aki kikupálta őt, és egyengette a karrierjét, s akinek annyi szép számát köszönhette. Aztán a legnagyobb szerelemmel, Marcel Cerdannal, a profi bokszbajnokkal, akivel a szerelem meg sem kophatott, hiszen Cerdan nős volt, és másfél év múlva meghalt egy légi-katasztrófában, ami a megsemmisülés szélére juttatta Piafot. S lezárva az utolsó nagy szerelemmel, Théó Sarapóval, aki bőven a fia lehetett volna. S a hangsúly az életre keltésen van. Mert nem hivatkozásokat és illusztrációkat kapunk, hanem mind a prózai, mind az énekes részekben vérbeli színészetet, és pedig Vári Éva-módra: mindent és mindenkit eljátszik, odateremt nekünk, amiről és akiről csak mesél. Gassion-papát, a vásári kikáltót, az „Egy csodéélatos gyermek!”-konferansszal s a hozzátartozó gesztussal, a dacos, szemtelen kis utcagyerek első fellépését a hiányzó ujjú pulóverben, amiről lecsúszik a sál, Leplée halálának, s az azt követő lejárató sajtó-kampánynak az átélését, és így tovább...



Közben jönnek a sanzónok. Egyesek miniatűr szerep-drámák, mint A harmonikás, a Várok rád, a Milord (a franciák nem írják ypszilonnal), vagy Az idegen. Ezeket a szerepeket is eljátssza, életre kelti, odahozza nekünk, nem egyszerűen eléneklí Vári Éva. S hogy mennyire másként, mint Piaf, az jól látható a Milord utcalányán. Vári Éva Milordot vigasztaló utcalánya egy beleváló, markáns markotányosnő – Piafé egy kis könnyes-szemű, riadt madárka volt. Más számok hangulat-festő, szép kis keringők, mint A rózsaszínű élet, vagy a Párizs ege alatt.

S aztán ott vannak Piaf elsöprő erejű, legnagyobb sanzónjai – a Himnusz a szerelemhez, a Nem bánok semmit sem, a Padam... Padam..., az Exodus, vagy a

Mon Dieu – amelyek kiszakadó vallomások életről, halálról, szerelemről, halálmegvetésről, bennük a repülés boldogságával és a létünk tragikumával. S Piaf e nagy számai azt követelik, hogy szárnyai legyenek a hangnak, mint az övének voltak, s a tenger zúgásával, a dagály sodrásával szóljanak ezek a dalok. És Vári Éva robusztus, gazdag, szép hangján, amelytől libabőrös lesz az ember, így is szóltak ezek a számok.

(Hozzáteesszük azt a mellékesnek tűnő, ám nem mellékes dolgot, hogy ének ide vagy oda, minden szóvégi mássalhangzó hallatszott. És nála nincs „a / zidő”, hanem „az idő” van.)

Az est hatásához hozzájárult a világítás. Vári Éva Piafja – a bevezetesként egyenként érkező zenészek által játszani kezdett Piaf-egyveleg után – a sötétből, egy oldalajtón, szinte észrevétlenül lép be és vág át a színpadon a zongora mellé. Egy rá koncentráló, sárgás fényű fejlámpa világítja csak meg, ezen kívül alig van fény a színpadon. Ezáltal elszigetelt, magányos, de egyben kiemelt – azaz kiemelten elszigetelt – lesz a piciny, fekete ruhás, dísztelen figura. Ebben a látványban összefonódott Vári Éva személyes, színészi érzelmi szükséglete, és Piaf-ról kialakított felfogása. *„Azt kértem a rendezőtől, hogy olyan sötét legyen a nézőtéren, hogy ne lássam, ülnek, vagy nem ülnek. Piafnak volt egy bizonyos kozmikus magányossága, annak ellenére, hogy igen mondén életet élt. Én viszont akkor is úgy éreztem, hogy ez a nő maga a tömény magány. Nagyon vágyott arra, hogy elfogadják és szeressék. Nem akartam arcokat látni a nézőtéren, nem akartam azt látni, hogy esetleg valaki megnézi az óráját, vagy fészkelődik, és másfelé figyel. Azt szerettem volna, hogy egy olyan léggör teremjen, ahol a magányosságot érezni is lehet, és ebben a magányban csendülnek fel azok a szépséges sanzonok.”<sup>272</sup>*

Kiváló alkotótársaként meg kell említenünk Silló István karmestert, aki 1993-96 között a Budapesti Kamaraszínház zenei vezetője volt, a Piaf-musical és a szóló-est zenekarát is ő vezette, és az ideális zongorakísérője volt Vári Évának. (Mostanság a magyar és számos külföldi operaház és színház produkcióinak zenei vezetője és karmestere.)

Vári Éva Tivoli-beli Piaf-estjének egyetlen, hozzáférhető privát video-felvétele megörökíti az énekszámokat, de a szöveges rész, Piaf életének eljátszása hiányzik róla, a mintegy száz perces estnek kb. a felét teszi ki. A dalokat, és az est hangulatát, a frenetikus sikert őrző felvétel azonban elérhető a You Tube-on.

### **Három a magyar igazság: 2003 a kitüntetések éve**

Kiváló Művész cím – 2003. március 15./ Sűgő Csiga Fődíj – 2003. március 27. / Pro Communitate díj – 2003. szeptember 1.

---

<sup>272</sup> Megyeri Zoltán: Beszélgetés Vári Évával, Színház.hu, 2006.02.03.

Vári Éva három „simogatásnak”, három kitüntetésnek – egy állami díjnak, egy közönség-díjnak, és Pécs városa elismerésének – is örülhetett 2003-ban.

A Magyar Köztársaság (ma: „Magyarország”) Kiváló Művésze díj állami kitüntetés. A díjazott jogosult a „kiváló művész” cím viselésére. A miniszterelnök adja át (általában legfeljebb öt) képző-, ipar-, fotó-, film- és előadóművésznek minden év március 15-én. Csak az kaphatja meg, aki már – legalább öt éve – érdemes művész. (Vári Éva 1989-től az volt.)

A Sűgó Csiga Díj vándordíj, melyet a „Sűgó” színházi programmagazin (később Pesti Est) alapított 2001-ben. Minden évben március 27-én, a Színházi Világnapon, elsősorban a színházba járó, a színházművészet iránt fokozottan érdeklődő közönség internetes szavazatai alapján adják át – gálaest keretében – a díjat az előző év legjobbnak tartott tizenkét színészének, s közülük a fődíjat annak, aki a legtöbb szavazatot kapta.

A „Pro Communitate” díjat, egy emlékérmét Pécs megyei jogú város közgyűlése adományozza a Város Napján, szeptember 1-én annak a városi polgárnak, aki a város rangját emelő, hírnevét öregbítő aktuális, vagy folyamatos teljesítményt nyújtott.

A „Kiváló Művész” címről az m1 tévécsatorna 2003. március 27-én kis riport-filmmel tudósított. A Sűgó Csiga fődíjról egy internetes újság így adott hírt: „Megklikkelték (Színház): Vári Éváé a Sűgó Csiga Díj. Közel tizenhétezer szavazat (klikkelés) érkezett Magyarország legnépszerűbb színészére február elseje és március 21. között a színházszerető közönségtől a [www.csiga.sugo.hu](http://www.csiga.sugo.hu) címre. A netezők gombnyomogatásai alapján Vári Éva kapta a legtöbb szavazatot, a «legjobb tizenkettőbe» került még (abc sorrendben) Alföldi Róbert, Bozsó Péter, Debreczeny Csaba, Gyuriska János, Kamarás Iván, Kolovratnik Krisztián, László Zsolt, Mácsai Pál, Nagy Ervin, Oroszlán Szonja, Pápai Erika. [...] Vári Éva elődjétől, a tavalyi évi nyertestől, Szervét Tibortól vehette át a harmadik Sűgó Csiga Díjat, amelyet a Színházi Világnapon, március 27-én, az Ybl Palotában rendezett gálán adtak át.”<sup>273</sup> A 2003-as fődíj után Sűgó Csiga díjat kap majd Vári Éva 2005-ben és 2006-ban is.

A 2006-os díj apropóján a 2003-as Főcsigára -- arra a kérdésre, ismerte-e ezt a díjat, mielőtt megkapta – így emlékezett: „Természetesen hallottam erről a közönségdíjról. A színházi lapokban is olvastam, és a televízió is felhívta a figyelmet rá. Több kolléga és barát is mondta nekem, hogy fent vagyok az interneten és felkerültem erre a bizonyos listára. Nekem nincsen internet hozzáférésem, tehát nem nagyon tudtam nyomon követni a fejleményeket. Elképedve kérdeztem, hogy ki tett engem oda? Miért tett oda? És így tovább. Pécsen voltam, amikor felhívottak, hogy ekkor és ekkor van a díjátadás. Nagyon elfoglalt voltam ebben az időben, és mondtam, hogy ha megoldható, inkább nem utaznék fel a fővárosba. Viszont ekkor közölték velem, hogy én kapom a főcsigát! Mámorító volt és nem reméltem. Gondoltam, hogy az első tizenkettőben benne leszek, már annak is nagyon örültem.”<sup>274</sup>

---

<sup>273</sup> Papius.hu, 2003.04.01.

<sup>274</sup> Megyeri Zoltán interjúja, Színház.hu portál, 2006.02.03.

2003 szeptemberében, (mindhárom kitüntetés után), a Hír-tévében Borbás Mária készített Vári Évával egy oldott hangulatú interjút, ebből idézünk: „Most például majd Örkény Macskajáték című darabjában Orbánnét fogom játszani a Pécsi Harmadik Színházban. És hát a legnagyobb öröömre most szeptember elsején a várostól kaptam egy kitüntetést, a Pro Communitate díjat, az ott eltöltött évek munkájáért. Ez borzalmasan jól esik. Az idei évem, az varázslatos volt, valóban. Mert évekig az ember semmi... Mindig azt mondjuk, hogy nem a kitüntetésért dolgozunk, és valóban így van. De azért nagyon jó, ha az embernek így megsimogatják a fejét. Hogy észrevezzük, hogy vagy, hogy létezel, hogy amit csinálsz, az jó színvonalú. Tehát: március 15-én lettem Kiváló Művész, mert Erdemes Művész voltam már Pécsen is. És ami számomra is iszonyatos meglepetés volt, hogy a Sűgő Csiga díjat én nyertem. Ez egy internetes szavazó műsor, tehát a közönség szavaz egy listára. Én azt hittem, hogy engem Budapesten senki sem ismer igaziból, és kiderült, hogy rám szavaztak a legtöbben. Nagyon-nagyon örültem neki.”

### **Színpadra desztillált film: Antonioni - Kiss Csaba: A szakítás**

A 2003/2004-es színházi évad első felében két bemutató következett. 2003. október 4-én a Budapesti Kamaraszínház az Ericsson Stúdióban „A szakítás” premierjével nyitotta meg a szezont, amelyet Kiss Csaba (Jászai-díjas rendező, drámaíró) írt és rendezett, Michelangelo Antonioni meg nem filmesített filmnovelláit adaptálva színpadra. Az előadás négy szereplője a férj (Roberto, Kulka János), a feleség (Patrizia, Györgyi Anna), a barátnő (Lídia, Vári Éva), és a szerető (Olga, Horváth Lili). Egy szerelmi háromszög, plusz a férj régi barátnője. „Aki egyébként az utalások alapján akár a férfi korábbi (néhány pillanatig úgy tűnik, a leendő) kedvese is lehetne.”<sup>275</sup>

Aki ismeri Antonioni sajtóságot, kihűlt kis univerzumát, (A kaland, Az éjszaka, Napfogyatkozás, Vörös sivatag, Nagyítás, Zabriskie Point), az meghökkenhet, hogy színpadra viszik a filmnovelláit, vagyis tervezett filmjeinek a csontvázát. Mert a filmjeinek sztoriját, nagy fejtörés után, hogy mi is a sztori, általában két perc alatt el lehet mesélni. Ő a filmkockákkal, az autonóm filmnyelvén mesél. Meg is állapította Csáki Judit színikritikus: „A szakításnak ráadásul az alapanyaga is fikció, egy másik művészet, a film számára írott – alighanem – vázlat-sorozat. Amiből, teszem hozzá gyorsan, maga Antonioni feltűnően hiányzik – nyilván a megcsinálás módjában lett volna jelen, és ezt Kiss Csaba messzemenően tiszteletben tartja; ezért peregnék a nagy mester képsorai a háttérben, végestelen-végig.” („Az éjszaka” képsorai peregték, Jeanne Moreau-val.) „Kiss Csaba csupaszon hagyott mindent és mindenkit – nyilván szándékosan. A figuráknak nincsen más dimenziójuk, mint amit a főtebb summázott élethelyzet ad nekik. Nincsen környezetük, munkájuk, társadalmi beágyazottságuk, egzisztenciális viszonyaikról is legföljebb annyit tudunk, am-

---

<sup>275</sup> Ezt Jászay Tamás kritikus sejdíti a „Másik ember erőterében” c. írásában, a Criticai Lapok 2003/10-11. számában.

ennyi abból derül ki, hogy a feleség ripsz-ropsz szállodába költözik.” Ezt sejt-  
hettük: Antonioni hősei többnyire nem csórók. Bajaik jó része is ebből adódik:  
hogy túl jó dolguk van. „Múltjuk is csak annyi van, amennyit ez az egymáshoz  
tapadó kapcsolatrendszer visszafelé biztosít: azazhogy két és fél éve tart már a  
viszony, tizenkét éve a házasság, és még régebben a barátság. Jellemükről pedig  
annyi derül ki, amennyit a konkrét élethelyzet láthatóvá tesz: hogy a férfi dön-  
téseképtelen (de lehet, hogy azért, mert valójában nincs is döntési helyzet), konf-  
liktuskerülő, boldogtalan. A feleség eltökélt, megalázott, kétségbeesett. A szere-  
tő – dettó. A barátnő bölcs, ironikus, távolságtartó, szeretetteli. Ja, és ő is eléggé  
boldogtalan. [...] Ez a helyzet kettős fénytörésben kerül színre [...] Részint játsz-  
szak, részint mesélik, illetve kommentálják a színészek, akik ilyenformán egy-  
szerre szereplői és nézői ennek a bonyolult színpadi és egyszerű élethelyzetnek.  
[...] A színészek a formából következő korlátozottság ellenére – afféle paradox  
hatásként – saját színészi személyiségükkel valójában intenzívebben vannak  
jelen. Nemcsak azért, mert szobaszínházi az atmoszféra (ami önmagában is föl-  
erősíti a színészi karaktert), hanem mert innen, a saját színészi személyiségük-  
ből pótolják mindazt, ami az írott figurákból – mondom: szándékosan – hiány-  
zik. [...]

Olykor-olykor – különösen Vári Éva alakításában – felvillan az a két elem,  
melynek intenzívebb jelenléte megmenthetné az estét, és megszüntethetné a mű  
sterilitását: az irónia és a reflektáltság. A rendező által működtetett patikamér-  
leg juttat ugyan egy saját történetet a Vári Éva játszott Lidiának is – közepes  
esettanulmány az emberi kapcsolatok színes tárházából –, de ennél a monológ-  
nál, melyet persze Vári hihetetlen belső erővel tolmácsol, sokkal fontosabb az az  
ironikus reflexióhalmaz, amellyel mintegy bevonja ezt a sablonos kis három-  
szögtörténetet. Hangsúlyok, kézmozdulatok, odavetett félmondatok, más into-  
nációban megismételt egész mondatok közvetítik ezt az – ezen az estén egyedül  
üdvözítőnek látszó – mentalitást, és amikor éppen egyikre sincs mód, akkor  
csak a tekintet, mert Vári Éva persze egyfolytában Lídia.”<sup>276</sup>

Ez a különös darab meglepő közönségsikert aratott, a 2003. októberi bemuta-  
tóhoz képest 2006 júniusáig műsoron volt, jöllehet a 2003/2004-es évad tizenegy  
bemutatója közül addigra nyolc előadást levettek a repertoárról. Ebből kettő  
hat-hat előadással tartja a csúcst, de a többségét is csak tízegynéhány előadás  
után.

#### **Gyémántcsiszolás szegényházban IV.**

Örkény István Macskajátéka, Vári Éva Abszolút Orbánnéjával  
Pécsi Harmadik Színház

Lídia után, a 2003. december 17-én a Pécsi Harmadik Színházban bemutatott  
Macskajátékban egy olyan szerep – özvegy Orbán Béláné, született Szkalla Er-

---

<sup>276</sup> Csáki Judit: Szeretlek is, meg nem is, Színház, 2003/12.

zsébet – várta Vári Évát, amelyet Örkény István egyenesen neki álmodhatott. Az előadás tévéközvetítésének felvétele megnézhető a You Tube-on.

Találkozott ezzel a nagy szereppel egy olyan nagy színésznő is, mint Sulyok Mária, a szolnokit pár hónap múlva követő, 1971-es Pesti - színházi bemutatón. (Ennek az előadásnak a felvétele is fent van a You Tube-on.) De ez nem volt az igazi, a nagy találkozás, ha az előadásnak óriási sikere volt is, s ha Örkény ettől a bemutatótól lett is olyan, nemzetközileg is elismert színdarab-író, mint Molnár Ferenc. Mert Orbánnéra és Vári Évára igaz, ami Sulyok Máriára viszont nem volt igaz: „Meghajlik bár a fűznek ága, / De bármi vész jön, él tovább.”<sup>277</sup>

Nem mellesleg, Sulyok Mária Orbánnéja úgy jelent meg a színpadon, hogy Székely Gábor (a rendező) egy fülíg behúzott svájcisapkát adott rá. Ez egy nonszensz. Egyetértünk Koltai Tamással: a Macskajáték a privát szerelmi háromszög-történet, a lélektani dráma mellett egy társadalmi dráma is. Amennyiben kórboncnoki pontosságú látlelet a hatvanas évek Magyarországaról, közelebb-ről arról a lecsúszott úri középosztályról, amelyből Orbánné való. Ennek a rétegnek a dísz tárgyaival, szőnyegeivel, étkészleteivel, bútoraival voltak tele a Bizományi Áruház Vállalat üzletei az 1960-as években, amiket kénytelenek voltak eladogatni. Hozzájuk költöztettek be társbérelőket a Csatárka utcai – rózsadombi – lakásaikba. A közülük való éltesebb hölgyek hordtak esetleg használt ruhákat-cipőket IKKA-csomagokból, és hordtak magas szárú fűzős cipőt is, ha bedagadt a lábuk. És veszekedtek a hentessel a cugli miatt, és filléres gondjaik voltak, de „tartották magukat”. Úgyhogy a fülükig lehúzott fekete svájcisapkát az Orbánné, született Szkalla Erzsébet-féle, az utolsó boldog békeévekben felcseperedett hölgyek – Szolnok megye egykori szépei, akik ifjúságukban az első túllruhájukban mentek bálozni –, soha az életben nem hordtak. Zölddé fakult, valaha fekete kalapot, azt hordtak; esetleg foszladozni kezdő cérnacsipkekesztyűt, nyáron, – de svájcisapkát, azt nem. Ezt pontosan tudja, aki az életéről ráosztott apró történelmi korszakot – mint Örkény, vagy Spiró – tényleg ismeri. Aki „elprolizálja” Orbánnét, az történelmi tévedésben van. Vári Évának eszébe sem jutott elprolizálni, és Vincze Jánosnak, a rendezőnek sem.

Örkény az 1963-as kisregénye előszavában ezt írta: „Mindnyájan akarunk egymástól valamit. Csak az öregektől nem akar már senki semmit. De ha az öregek akarnak egymástól valamit, azon mi nevetünk.” A színpadi adaptáció elé pedig, 1969-ben, ezt írta:

„A Macskajáték meséjét énelöttem már több ezren elmesélték. A darab arról szól, hogy két ember szereti egymást, de akadályok lépnek föl, s a csábító harmadik (akit ez esetben Paulának hívnak) minden női varázsát latba vetve magához láncolja a férfit, s a boldog pár oltár elé lép... Ez a szerelmi háromszög csak abban különbözik elődeitől, hogy szereplői nem tizen-, nem is huszon-, hanem hatvan-egynéhány évesek.

S bár úgy látszik, hogy a szenvedély kísérő tünetei, átvirrasztott éjszakái, forró vallomásai, boldog föllángolásai és féltékeny leselkedései pontosan ugyan-

---

<sup>277</sup> Tarasz Sevcsenko: Poéma

úgy játszódnak le az elmúlás küszöbén, mint az élet hajnalán vagy deledőjén, bennünk, akik csak nézzük ezt a groteszk játékot, hullámszó és ellentmondó érzelmek ébrednek. A nagy szenvedélyekben – kívülről nézve –, még «normális» kitöréseikben is van valami hősies és ugyanakkor nevetséges vonás; hát még, ha műfogsort, gyógycipőt s az öregség többi kellékét viselik azok a hősök, akik a szenvedély máglyáira fellépnek. Amikor kinevetjük, szánjuk is őket, de szánalmunk mögött ott bujkál a mosoly. Mi, emberek, csak egyféleképpen tudunk szenvedni és örülni, akár az élet elején, akár a végén tartunk; joggal mondhatjuk hát, hogy ha sírva, ha nevetve: a színpadon mi magunk is ott vagyunk.

E groteszk történet főhőse özvegy Orbán Béláné, s a darab valójában az ő véget nem érő vitája, szájkodó, alakoskodó, még a hazugságtól sem visszariadó pörlekedése mindenkivel, aki körülveszi: a lányával, a szomszédnőjével, Paulával s legfőképpen az ő München közelében élő nénjével, Gizával. Körömszakadtáig harcol, hogy zűrzavaros, értelmetlen és reménytelen szerelmét ráerőszakolja a világra. Hogy célját elérje, nem riad vissza semmitől: hazudik, pletykázik, leselkedik és veszekszik, és amikor már semmi sem használ, végső kétségbeesésében megmérgezi magát. **Megvan benne minden, amire az ember képes: egy piaci kofa nagyszájúsága és egy görög tragika fensége.** Mit is tehetne mást? Orbánné a természet törvényei ellen harcol, mert semmibe veszi az öregséget, és hadat üzen a halálnak. Bukásra ítélt küzdelem ez, mégis ő lesz a győztese – igaz, drágán fizet érte. A győzelem órája már az összeomlás, a kifulladás órája is, öröme inkább csak jelkép, ahogy egy zászló lobog egy rommá lőtt, kiégett város füstölgő falai fölött.” (Kiemelés: tőlünk.)



Nánay István kritikus így jellemezte Vári Éva Orbánnéját: „Vári Évára tökéletesen igaz az, amit Örkény megálmodott: «a darab hősnője úgy sétáljon át egyik képből a másikba, hogy még a beszédét se legyen kénytelen megszakítani.» Ő maga Orbánné. Indulatos és elbizonytalanodó, nagypofájú és elhaló szavú, kétségbeesett és legyűrhetetlen, naiv és rafinált, olyan, amilyené az ilyen asszonyokat az elmúlt évszázad tette. Megértjük, miért nem akar Garmisch-Partenkirchenbe menni, azt is, miért fogadja értetlenül Giza Létára költözésének nosztalgikus ötletét, hogyan tudott évtizedekig hármában élni férjével és szeretőjével, s miért nem képes feldolgozni

magában az újabb szerelmi háromszög kialakulását. Elfogadjuk tőle, hogy nincs más kiút, csak a halál, s felszabadultan vesszük tudomásul: mégis ő győz a halál, a kétségbeesés felett, s az élet megy tovább. [...] Ahogy felkészül a gyógyszerbevételre, ahogy elrendezi maga körül a tárgyakat, lába alá helyezi – de közben még beleolvas – az újságot, ahogy reagál a halálra készülődés közben megszólaló telefoncsengőre, s még utoljára kitölti dühét az ismeretlen kalap-



rendelőn, az nemcsak színészi remeklés, hanem mély emberismeretről valló tanulmány.”<sup>278</sup>

Remek kritikájában Szűcs Katalin Ágnes így írt: „Vári Éva nem az öregedésbe beletörődött, önmagára már nem sokat adó asszony hirtelen megváltozásának komikumából építi Orbánné alakját, hanem abból a kettősségből, amely feltehetően mindig is együtt élt benne: a felnőtté válni igazán sohasem tudó, ám intelligenciája, élettapasztalatai folytán kortalanul, természetesen bölcs ember szertelen, végletes játékoságából. A belső és a külső életkor közötti diszkrepanciából. Vári Éva Orbánnéjának öregsége nem belülről fakadó, nem biológiai vagy lelki eredetű, hanem a környezet, a társadalmi konvenciók által rákényszerített állapot, amelyből szívesen bújik ki az első adandó alkalommal. Legfeljebb az időnként rátörő fáradtság, fásultság jelzi az eltelt éveket, de a végesség tudatában is lelkesedésre, rajongásra kész, örök kíváncsi, örök bakfis, örök újrakezdő ez az Orbánné. Rendíthetetlen, elpusztíthatatlan életszeretete magával ragadó: a legkétségbeesettebb pillanatban is ott kandikál benne az életkedv. Zsörtölődése a szépen, teátrálisan elrendezett öngyilkossági jelenetébe belecsörgő telefonnal, majd keresetlen szóváltása Egérke háklis kuncaftjával («Lehet, hogy ő képes lenne még egyszer átigazítani azt a kalapot, de megnyugtathatom önt asszonyom, hogy én is ott leszek») a rendíthetetlen életigenlés megdönthetetlen bizonyítéka. Vári Éva az Orbánnéban dúló ambivalenciát a nézőben is folyamatosan fenntartja: könnybe lábadó szemmel neveti végig az ember ennek a füllentésre hajlamos, szívfájdítóan esendő és lehengetlően rámenős, a senkiség és a valakiség között lavírozó, a nagy és a kis dolgok hierarchiáját vitalitásával lenyűgözően átrendező idősebb sorstársának a vergődését ebben az oly jól ismert világban, amely immár egyre távolabb kerül tőlünk. Mondhatnánk, hogy Orbánné megformálása e nagyszerű tragikomika, Vári Éva jutalomjátéka, de hát az a Rose is a Budapesti Kamaraszínházban, meg az volt a Kvar-tett is, és még sorolhatnánk – úgy tűnik, minden szerep az, amibe beleképzeleti magát, amihez hozzáadja a maga tehetségét, emberségét, életismeretét, empátiáját. És kitűnő partnernek tűnik. A színház társasjáték, és ő jó társnak tetszik. Teljességet sugároz, amire teljesség a válasz színpadon és nézőtérén egyaránt.”<sup>279</sup>

Balogh Róbert kritikájának címe: „Vári Éva Vári Éva Vári Éva”. „A Pécsi Harmadik Színház előadásáról inkább lehet méltatást írni, mint kritikát. Vári Éva miatt, Tordai Teri miatt, Vincze János rendezése miatt, de mégis inkább Vári Éva miatt. Vári Éva Orbánnéja megrendítő, komikus, nem véletlen, hogy rá építette Vincze János Örkény tragikomédiáját. Ez az előadás egy színész emberi képessége felszabadításán alapul, az „orbánnéság” a színésznő mozgásán éppúgy megmutatkozik, mint állandó perlekedésén, apró helyzetgyakorlatszerű játékokban, s mindez koordináltan, egy irányba halad. Vári mozgásában hordozza Orbánné érzelmeit, amelyet megerősítenek Örkény dialógusai. [...] Az előadás sikerét jelzi a hozsannázó kritikai fogadtatás mellett az is, hogy a Pécsi

---

<sup>278</sup> Nánay István: Értelmezési változatok, Színház, 2004/4.

<sup>279</sup> Szűcs Katalin Ágnes: Két világ határán, Jelenkor, 2004/6.

Országos Színházi Találkozó versenyprogramjába is bekerült. Ha jó napot fognak ki a színészek, s fennen szárnyal az előadás, s ha a Göncöl szekér rúdja is úgy áll, akkor [...] megszületik valami, amit főképp csak az esztétika tankönyvekből ismerünk, s ott is csak vitáznak róla, s szinte megfoghatatlan, mi az. Én sem tudom, mi az, csak megtapasztaltam, mi is az a katarzis.”<sup>280</sup>

Az előadást Vári Éva Orbánnéja miatt Csengery Adrienn beválogatta a 2004. évi Pécsi Országos Színházi Találkozóra. De ahogy 1991-ben A tetovált rózsa Serafinájáért nem kapta meg (s emiatt Koltai Tamás dühöngött), 1998-ban a Kvartett feleségéért nem kapta meg (s emiatt Stuber Andrea dühöngött), úgy most Orbánnéért sem kapta meg a legjobb női főszereplőnek járó díjat. Írásbeli kritikusi dühöngés már nem látott napvilágot. A díjat, nyilván megérdemelten, Básti Juli kapta Brecht Kaukázusi krétakörének Gruse-jáért, s a legjobb rendezés díját is a Vígszínháznak ezt az előadását rendező Zsótér Sándor nyerte el.

A Pécsi Harmadik Színházról Szűcs Katalin Ágnes (sok kritikustársával egybehangzóan) megállapítja, hogy „a kortárs magyar drámák színre állításának egyik legjelentősebb műhelye [...] A Vincze János rendezte előadások persze rendre bekerülnek a szakmai köztudatba, értéktudatba... Nincs állandó társulata, de vannak szinte állandónak mondható színészei, a legnagyobbak egyike, Vári Éva például...” Csakhogy szegény ez a színház. Vincze János rendező kellő műszaki személyzet híján például a Macskajáték esetében sem mentesül (pedig itt Örkény minimális díszletet írt elő) a „szcenika működtetése” alól, magyaráz előadás előtt és a szünetben, a többiekkel együtt, rakodik, cipekedik és tologat, mint egy önképzőkörben. Gyenge a Pécsi Harmadik Színház „érdekérvényesítő képessége”. Nagyszerűket alkotni, szinte gerillalétben, azt tudnak, de hírt verni, befolyásra szert tenni és jól eladni magukat, azt nem. (Tökéletes az összhang Vári Évával). S a színházi élet fesztiváljain, a média által felkapott, ünnepi kirakodó-vásárain osztott díjakba, de az állami kitüntetésekbe is belejátszik egy-egy színház, színházi vezető érdekérvényesítő képessége, presztízse.

A Macskajátékot illetően Nánay István is azon szomorkodik: „E sok értéket látva nem tudok szabadulni a gondolattól, milyen lehetne ez az előadás, ha egyeztetési és egyéb problémák miatt havonta nem csupán egyszer-kétszer tudnák játszani!” S már az előzőekben megtudhattuk egy Vári Éva-interjúból, hogy két félszezon alatt mindössze nyolcszor ment a Macskajáték. Nem is lehetett kinyomozni, hogy összesen hányszor és meddig ment. Ezt nem hozták „fel” Pestre. Ez is egy kis tragikomédia: hogy a szegénység, meg a pénzosztók ostobasága miatt, mint egy Krózus, úgy pazarolunk.

---

<sup>280</sup> Terasz.hu portál, 2004.04.19.

## A rejtélyes Colombe-eset

A 2003. decemberi Macskajáték után az évad második felében is premier következett: 2004. április 30-án a Tivoliban Jean Anouilh Colombe-ja Alexandra, a színésznő szerepével. A színház 2005-ös jubileumi albuma szerint 2004. november 26-án volt a darab tizenegyedik, s egyben az utolsó előadása. Az elképedéstől állunk meg egy percre. Jean Anouilh „... világsikerű színművek tucatjainak szerzője, a modern francia dráma egyik vezető személyisége. [...] Szakmájának elsőrangú mestere, a hagyományos, jól megcsinált dráma nagy leleményű, újíto kedvű művelője. Szikrázóan szellemes dialógusokat ír és hálás, színes, érdekes szerepeket, amelyeket mindig valamilyen emberi igazság hitelesít.”<sup>281</sup> Mindezek, s a Katona József Színházban, akkor még a Nemzeti kamaraszínházában a hatvanas évek közepén játszott előadás bombasikere alapján azt hinné az ember, hogy színpadra vinni a Colombe-ot, Vári Évával a bravúros főszerepben – ez minimum hat évadot és százassal kezdődő szériát garantál. Tizenegy előadás után levenni a műsorról, ez elképesztő. Vári Éva mondása, hogy „*a bukásért éppen úgy megdolgozunk, mint a sikerért.*” Ám Anouilh-nak ezt a receptjét elrontani művészet. Vajon mi történt? Lássuk, hogyan látta az előadást Anouilh avatott ismerője és fordítója, Szántó Judit: „A Colombe ennyiben is az egyik legtipikusabb Anouilh-dráma: mint ahogy már a szerző Orfeuszának és címszereplő Eurüdikéjének is azért kell meghalniuk, mert féltik csodaszép szerelmüket a nagybetűs Élet szennyétől, úgy rontja meg ez az Élet Colombe-nak (a Galambnak) és Juliennek az önzetlen és határtalan, kibontakozásakor abszolútnak sejlő szenvedélyét. [...] az előadás – ahogy erről még majd szó esik – ezt a szerelmi történetet állítja a központba. Kézenfekvő és önmagában jogos is a színház döntése, amikor ... alaposan meghúzatta a textust. Alaposan – sőt túlságosan is. [...] A rövidítések nem egy briliáns motívumtól, finom és érvényes árnyalattól fosztják meg a darabot, pezsgését-nyüzsgését szűk korlátok közé szorítva csorbítják a Színház, e nagybetűs vagy idézőjeles Szörnyeteg dramaturgiai súlyát [...] és – nem utolsósorban – két karakteres, atmoszféra-dúsító epizodista, a fodrász és az öltöztető mellett tulajdonképpen egy komplett főszereplőt is kiirtanak a játékból: a Bank Tamás által fakón, egyszersmind mégis kellemetlenül tolmácsoló, díjbirkózószerű fiatal szerző ugyanis, bár jó néhány replikáját megörökölte, fikarcnyit sem hasonlít Alexandra kortársára, az önmaga szobrát álló, rozoga Költőkirályra [...] Mivel a jól megcsinált darabok általában nem sok teret engednek a rendezői koncepcióknak, a rendezői munka minősége elsősorban az általa inspirált és támogatott színészi alakításokon mérhető le. Az eredményből következően Szervét Tibor instrukciói – mondjuk: a játékmesteri szint – helyénvalóak lehettek, mindenki tudja, mikor erősítsen, mikor suttojon, mikor mutasson örömet és mikor csalódást vagy haragot, csak éppen az egyéni színek, a személyes jelentőség és meggyőződés hiányoznak. Kivétel ez alól természetesen Vári Éva (Alexandra), aki álmából felébresztve is perfektül hozná a szeszélyes,

---

<sup>281</sup> Szántó Judit utószava Anouilh drámáinak magyar kiadásához, amelybe a Colombe-ot is beválogatta; Európa Kiadó, 1977.

rideg, de azért jószívű, ám mindenekelőtt önmagába szerelmes dívát, jóllehet ez az alkalom nem ihlette jól ismert önmaga felülmúlására.

A címszerepre kiválasztott egyetemi hallgató, Kovalik Ágnes bizonyára tehetséges, de kezdőként még nem tud egy tőle távol álló szereppel megbirkózni. Colombe-jának legnagyobb baja, hogy nincs karizmája, azaz mindenestől hiányzik belőle az a rafináltan gyermeki báj és kisugárzás, amely a kis virágárus-lány színpadi és szerelmi karrierjének rugója. Kovalik Ágnes hol erőszakos és rámenős, hol negédesen szenvedő Colombe, aki képtelen elhíttetni, miért vonzza maga után a hősnő hamelni patkányfogóként a férfinépet.”<sup>282</sup>

Karsai György kritikájából: „Szervét mélyről jövő ihletettsége mindent elnyom, ami nem lenne baj, ha érdekes lenne, amit a nő-férfi kapcsolatról gondol a történet ürügyén.”<sup>283</sup>

Bóta Gábor kritikus véleménye az előadásról: „Szervét Tibor rendezőként nem bűvészkedik, nem trükközik, nincsenek különösebb ötletek, víziók. Meglehetősen hagyományos előadást látunk a Budapesti Kamaraszínház Tivoli Színházában. [...] Szervét rendezőként nem szólókat vár el színész kollégáitól, megteremt egy sakkjátszmaszerű, bonyolult viszonyrendszert. Ebben semmi nem egyértelmű. [...] Vári Éva adja Alexandrát, az anyát. Kisujja köré teker mindenkit, a színpadon és a nézőtérben egyaránt. Mesteriek a pillanat tört része alatt megvalósított, színészkedős hangulatváltásai, fitymálkodós nézései, gunyoros gesztusai.”<sup>284</sup>



A kritikákból felsejlik egy olyan előadás, amelyben Colombe és a két fivér szerelmi háromszögét, Colombe elbukását, azaz a moralizálást állították a középpontba, s ennek alárendelték a darab Alexandra körül forgó, „színház a színházban” vonalát, törölve innen szereplőket és tetemes szövegrészt. Holott ennek a darabnak, ha jól játszszák, Alexandra a főszereplője, nem a címszereplő, ezt a darabot egy „Alexandra-képes” nagy tragikomika brillírozása céljából érdemes elővenni; a darab humorát, savát-borsát az Alexandra és színházi udvartartása jó szerepeiben rejlő ragyogó játéklehetőség adja. A Colombe-vonalat ráadásul egy alkalmatlan címszereplő vitte, a rendező által a darabba erőszakolt érdektelen mondanivalóval. Nem csodáljuk, ha az így rendezett előadás („ez az alkalom”) Vári Évát „nem ihlette jól ismert önmaga felülmúlására.”

<sup>282</sup> Szántó Judit: A szárnyaszegett galamb; Színház, 2004/6.

<sup>283</sup> Volt egy szezon IV., Színház 2005/8.

<sup>284</sup> Magyar Hírlap 2004.05.08.

## Egy tényleg nagy rendezői ötlet tanulsága: „Az ügynök halála” halála

A következő, 2004/2005-ös évad elején, szeptember 30-án egy Kamaraszínházon kívüli premier következett: a Nemzeti Színház és a Thália Színház közös produkciójában a Thália nagyszínpadán Arthur Millertől Az ügynök halála, Alföldi Róbert rendezésében.

Alföldi rendezése szokás szerint nagy érdeklődést és feltűnést keltett, amire rá is szolgált. Perényi Balázs: „Kentaur díszlete első látásra meghökkentő, lenyűgöző. A színpad közepét egy fehérre mázolt étkezőasztal uralja, megvan vagy két méter magas. Két oldalán méretben passzoló székek. Jobbra elöl bársonyhuzatú, bíborszín karszék. Hüvelykvastag karfája jó másfél méter. A vele összeépített dohányzóasztal és vászonburás állólámpa akkora, mint egy utcai kandeláber. Balra hátul a fogyasztói társadalom jelképe, egy irdatlan hűtőszekrény áll. A bútorzat egyes darabjaira lépcsősor fut fel.”<sup>285</sup>

Ezt a gigantikus díszletet különbözőképpen fogadják a kritikusok. Csáki Judit szerint, aki eleve nem rejtette véka alá, hogy nem rajong ezért a darabért, sem a koronként változó, obligát módon kihüvelykezendő mondanivalóiért: „Ami engem illet, már ezen is túl vagyok: elég meglátnom a görbedt hátat és a két bőröndöt, s ha nem vigyázok, mély álomba zuhanok. Alföldi Róbert rendezése e legutóbbi lehetőséget először azzal kerülte el, hogy jól el lehetett bámészkodni az elrajzolt arányú díszleten. [...] Lehet mondani, hogy Kentaur és Alföldi ezzel a díszlettel szépen lekörözte a darab didaxisát. Egy jó részét, na.”<sup>286</sup> Nevezetesen, rendező és díszlettervezője néző szájába rágták, hogy a részletre vásárolt mindenség az emberek fölé nő, mindjárt agyonnyomja őket.

Karsai Györgynek nagyon tetszett a díszlet: „A színpadkép-díszlet pedig már veszélyesen jó: a hatalmasra növesztett, siralmasan hatvanas évekbeli tucatbútorok – micsoda fantasztikus frizsider tárja ki időnként száj-ajtáját! – nagy ötlet, akkorát szól, amikor megpillantjuk, hogy már ezért megérte színpadra állítani Alföldinek.”<sup>287</sup>

Ám ez a szó szerint nagy ötlet csapdának bizonyul, ugyanúgy, mint a szöveg erélyes, tendenciózus meghúzása. Perényi Balázs: „Vörös Róbert dramaturg és Alföldi Róbert mindent kigyomlált Miller drámájából, ami korhoz, illetve helyhez kötné. Az alaposan meghúzott szövegből eltűnt minden, az amerikai álomra vonatkozó utalás. [...] Méltányolható, hogy az alkotók jelen idejű magyarországi történésként olvasták Az ügynök halálát.” Csakhogy „Mi marad az «amerikai álom» távlata nélkül? Egy családi történet – nem túlzottan mélyen – pszichologizáló rajza. Az előadás tanulsága: a dráma nem elég egyetemes ahhoz, hogy társadalmi miliójétől elvonatkoztatva, örök érvényű tragédiaként hasson.”

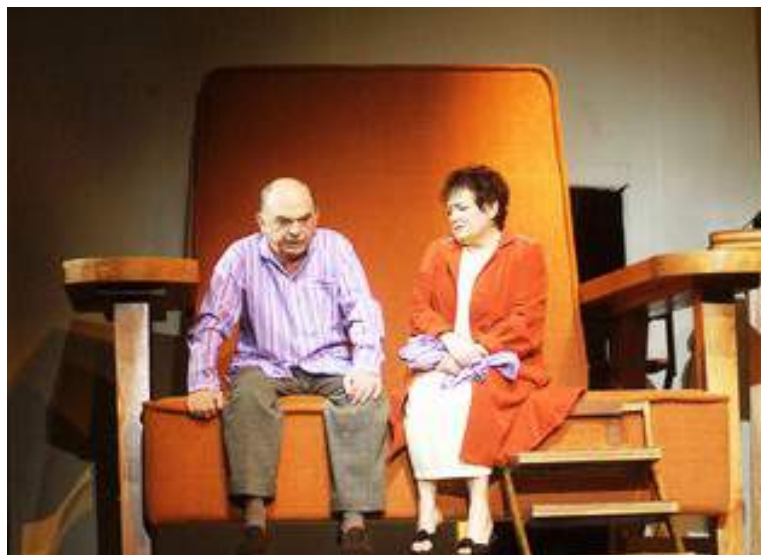
---

<sup>285</sup> Perényi Balázs: Gigantikus babaszoba; Színház 2004/12.

<sup>286</sup> Csáki Judit: Apa és fiúk, Magyar Narancs 2004.10.07.

<sup>287</sup> Színház 2005/11. Folytatásos évadnapló VII. rész

S mit tesz ez a színpadkép a színészekkel? „A Loman család tagjait alakító négy színész akár igazolhatná is a «kamaradráma» elgondolás életképességét, ha aprólékosan kidolgozott, mégis szenvedélyes játékukat nem nyomná agyon a gigantomán színpadkép. A szerencsétlen díszlet felelős azért, hogy a rezdülésses pszichologizáló játék hátraszorul a zenekari árok mögé, jókora gödör szigeteli el a nézőtértől.” (Ugyanis a zenekari árokból emelkedtek ki, kínos lassúsággal, az óriásbútorokkal berendezett Loman-házon kívüli jelenetek díszletei.)



Bodrogi Gyulával

A díszletért először lelkesedő Karsai Györgynek is igaza volt a „már veszélyesen jó”-val: „És mégis ott bujkál bennem az első felvonás végétől az érzés, hogy valami nem működik itt. Már a gépbe írva megjegyzéseimet villan be, mi volt a baj: e rendkívül erős látvány, a telitalálat díszlet egy idő után monotonná vált, «egyenszósszal» öntötte le az egész előadást. Ha minden jelenetben azon van a (képi) hangsúly, hogy Lomanéknak az életben maradáshoz folyamatosan meg kell küzdeniük a leghétköznapibb mozdulatok kivitelezéséért is (kinyitni egy ajtót, felülni egy székre, stb.), akkor egyrészt elvész a különböző jelenetek közötti hangulati és érzelmi különbség, másrészt a szöveg is óhatatlanul háttérbe szorul, ami pedig már nagy baj ennél a darabnál.”

Perényi Balázs így summáz: „nem született fontos előadás. Rabul ejtette a gigantikus babaház.”

Perényi Balázs a Vári Éva alakította Lindáról, Willy Loman feleségéről: „Vári Éva nemesen egyszerűen, szép alázattal formálja meg Linda csendes odaadását, magától értetődő mártíriumát.” Csáki Judit: „Vári Éva hihetetlen erővel kaparja össze ezt a szintén nagyon «lyukacsosra» írt, képtelen szerepet, és a férje és fiai közt őrlődő anyaként kétségbeesett, de egyértelmű döntést hoz: nem és nem szakítja ki férjét a hazugsághálóból, hiszen tudja, a halálba taszítaná. És számára nincs az az ár – még fiai szeretete sem.”

A premiert követő második évadban, 2006. december elején Az ügynök halála a negyvenhetedik előadással csendben búcsút vett a Thália Színház színpadától.

## Amy világa

A következő bemutató Sir David Hare angol szerző Amy világa című darabja volt, Magyarországon először, Grace Allen, a színésznő, Amy anyja főszerepével, 2004. december 4-én az Ericsson Stúdióban, majd december 17-én a Pécsi Nemzeti Színház Stúdiószínházában, mivel a két színház közös produkciója volt az Ilan Eldad által ajánlott és rendezett előadás. A szereposztás azonban különbözött, csak Vári Éva és Balikó Tamás játszott mindkét helyen a hat szereplőből. A darabot Londonban 1998-ban mutatták be, Vári Éva szerepét nem kisebb színésznő, mint Judi Dench játszotta.

Az Amy világa próba-fotói között Forgách András így örökítette meg a benyomásait: „Vári Éva műfaj-független dráma-szülő. Tömör, egy tömbből faragott, érces, határozott. Afféle mindentudó. Igazándiból egy nagy bohóc. Várhoz oly tökéletesen passzol a szerep – nyilván a számára választotta Eldad és a színház –, hogy már inkább arra kell vigyáznia, miként tartson távolságot vele.”<sup>288</sup>

Ilan Eldad a premier után így nyilatkozott: „Az egyik ok, hogy az Amy világát ajánlottam a színháznak, az volt, mert szerettem volna újra vele dolgozni a Rose után, fantasztikus színésznőnek tartom. Olyan darabot kerestem, amiben még inkább kibontakoztathatja a tehetségét. A végeredménnyel mindketten nagyon elégedettek vagyunk.”<sup>289</sup>

Vári Éva az Amy világáról: „A közönségnek kifejezetten tetszik, nagyon jó a visszhangja az előadásnak. Pécsen is bemutattuk, mivel a két színház koprodukciójaként készült a darab, ott is szeretettel fogadták. Ez egy jól átélhető történet. Az 1975 és 1994 közötti időszakot mutatja be egy kiöregedett színésznő és családja életében. Az asszonynak már nincsenek igazán lehetőségei a színpadon, és ott vannak körülötte a fiatalok, akik szerint ráadásul a színház ideje lejárt, mert sokkal izgalmasabbak az új műfajok, a videó, a film. A darab tulajdonképpen egy hitvallás a színház mellett, hiszen a végére kiderül, hogy a varázsa halhatatlan és örök. Ilan Eldadtól az első szerepet a Rose-ban kaptam. Ez egy harminchat oldalas monológ, amit először meg kellett tanulni: erre egyből elmegy az embernek há-



<sup>288</sup> Szebeni – Forgách: Bevilágítás. 15 éves a Budapesti Kamaraszínház, 2005.

<sup>289</sup> Garancsi Ágnes, Theater On line, 2004.12.10.

rom-négy hónapja. És ekkor még általában nem kezeli helyesen a szöveget. Ilan Eldad azonban olyan tapintattal és szeretettel közeledett hozzám, hogy minden görcsömet, gátlásomat, kishitűségemet feloldotta. Az eredmény őt igazolta: három éve megy ez a darab, és a közönség nagyon kedveli.”<sup>290</sup>



Verebes Lindával, Bozsó Péterrel

Az Amy világa 2004 decemberétől 2006 decemberéig volt műsoron, ami a Kamaraszínház premiersűrűségéhez és a darabok nagy forgási sebességéhez képest szép teljesítmény volt, ha nem is egetverő siker.

### Sikerszériák indulása

És némi hullámvölgyek után hullámhegyek jönnek: a 2005-2007 közötti három év fényes jóvátételt hoz e néhány, nem túlságosan sikeres előadásba fektetett munkáért és reményért. Jóvátételre más szempontból nincs szükség, mert közben folyamatosan megy a Rose, a Piaf-est, az Amit a lakáj látott, A szakítás, és A pókasszony csókja is. De azért nagyon jó, hogy mindhárom évben sor kerül olyan újabb bemutatókra, melyek 100, 150, 250 előadást meghaladó szériákat, évekig, egészen a Kamaraszínház fennállásáig tartó, hatalmas sikert érnek majd el.

Colin Higgins **Harold és Maude** című darabja megint egy koprodukció volt, a Budapesti Kamaraszínház és a dunaújvárosi Bartók Kamaraszínház között. Dunaújvárosban 2005. október 8-án, a Shure Stúdióban október 16-án volt a premier. Az előadás Rácz Erzsébet első rendezése volt, de ismerték egymást Vári Évával: Rácz Erzsébet dramaturg volt Alföldi Róbert mellett a Jóéjszakát mama! színpadra állításakor.

---

<sup>290</sup> Garancsi Ágnes: Kivételesen boldog – Beszélgetés Vári Évával, Theater On Line 2004.12.28.



Rácznak ki kellett találnia, hogy az első rendezéséhez milyen darabot ajánljon Szűcs Miklósnak. „...de semmi ötletem nem volt. Minden, ami eszembe jutott, elavultnak tűnt vagy túlságosan intellektuálisnak. [...] Biztos voltam abban is, hogy Vári Évával és Bertók Lajossal szeretnék dolgozni. Nem azért mert sztárok, hanem mert jó színészek, különleges személyiségek. És mert nagyszerű emberek. És az nagyon nem mindegy, hogy kik is azok, akikkel az ember hatnyolc héten át össze van zárva. [...] A másik, amit tudtam, hogy olyan darabot szeretnék rendezni, ami a szívemből jön, és a szívekbe talál. [...] Aztán egyszer csak megálmodtam, mi legyen. A Harold és Maude kamaszkorom nagy kedvence volt. [...] Hirtelen tudtam, ezt a filmet kell színpadra alkalmaznom. Azt akartam, hogy szép színes, szélesvásznú legyen! Tudtam, sokan giccsesnek fogják tartani. Vagy nem elég bonyolultnak. Vagy nem elég filozofikusnak. De nem érdekelt. Éreztem, hogy ez az előadás, amire az embereknek szüksége lehet a XX. század végi Magyarországon. És a színészeimnek is. Mert szeretni fogják a melegségét. Mint ahogy nekik is van szívük, csak nem mindig mutathatják meg. Mint ahogy a nézőtérben ülőknek is, csak világunk nem engedi meg, hogy vállaljuk, megmutassuk: vannak érzelmeink. De egy estére el lehet felejtetni az összes ránk kövesedett mechanizmust, és lehet nevetni, örülni, sírni Harold-dal és Maude-dal. Mert vágyunk a Harold-ságra mindannyian. Ki ne érezte volna, hogy a szeretet független kortól, társadalmi pozíciótól. Csak van. Létezik. De ritkán merjük kezeinket kinyújtani érte.”<sup>291</sup>

Nos, az érzelmeiket a korszellem ellenében bátran vállaló rendező minden jóslata bevált: a Harold és Maude hat év múlva, a Kamaraszínház húsz éves jubileumakor a 150. előadásánál tartott, és műsoron volt egészen a színház megszűntetéséig. Pedig mindjárt a bemutató évada után egy tragédia is sújtotta: a Haroldot játszó Bertók Lajos 2006. július 10-én meghalt.

Vári Éva egy 2006. február 3-i interjúban ezt mondta róla: „Szenzációs képességekkel bíró fiú. Tömören így is mondhatnám. Nagyon szeretem vele játszani ezt a darabot, és úgy veszem észre, hogy ő is szívesen dolgozik velem, igaz, ezt nem is egyszer mondta is nekem. Két nagyon különböző személyiség vagyunk, és két nagyon különböző színészet a miénk. Ebben az előadásban azonban remekül egymásra tudunk hangolódni. Amire nagy szükség is van.”<sup>292</sup> Bertók Lajos emlékére álljon itt egy megkapó mondása: „A színészetet azonban nem a tapsért, hanem a csendért csinálom. Amikor előadás alatt «érezem, hogy a néző ott van», szinte hallom a lélegzését, az a legjobb pillanat.”<sup>293</sup>

Rácz Erzsébet rendező: „Megvethetnek érte, de kértem Miklóst, Lajos halála miatt ne vegye le a műsorról a darabot. Egyetértett. Mert éreztük, az előadásban még van kiaknázatlan potencia. Kolovratnik Krisztián új életet lehelt Haroldba. E friss, életerős fiatalemberre úgy illett a szerep, mintha rá írták volna. Vári Éva és az összes többi játszótárs, új erővel vágta neki a kalandnak.”<sup>294</sup> 2006. nov-

---

<sup>291</sup> Szín-darabok, 20 éves a Budapesti Kamaraszínház album.

<sup>292</sup> Megyeri Zoltán interjúja, Színház.hu portál, 2006.02.03.

<sup>293</sup> Népszava műsorújság, 2003. 15. hét, Szabó-M. Kinga interjúja: Kaptam még egy lehetőséget

<sup>294</sup> Szín-darabok, 20 éves a Budapesti Kamaraszínház album.

ember 26-tól Harold szerepében Kolovratnik Krisztiánnal játszották tovább a darabot.

A következő kritikát azonban Szántó Judit még 2005-ben, a premier évében, Bertók Lajos Haroldjáról írta a Criticai Lapokba. Ironizál kicsit az édes-bús bulvárdarabon, amit jelen esetben a két főszereplő közötti, túlságosan csekélynek látszó korkülönbség megfoszt az egyetlen jogcímétől. De láss csodát! Szántó Judit a szakmai ártalmak ellenére megőrizte egy jó néző gyerek-szemét, és száznyolcvan fokos fordulatot vesz a két színész miatt: „De akármit játszanak: öröm nézni őket.”



Bertók Lajossal

„Egy nyolcvanéves élet- és halálvidám matróna meg egy húszéves morbid, de szeretetre vágyó fiú kesernyés mellékízû szerelmi idillje... Elég csak ennyit mondanunk, a modern színházi szórakoztatóipar ismerői Európa-szerte rávágják: a lényegileg egyműves szerzőnek tetsző Colin Higgins édes-búsát, a Harold és Maude-ot adtuk fel fejtörőnek. Mire ismerjen rá azonban a túlstrapált színházbarát, ha a színpadon egy remek karban lévő ötvenes dáma (mert Vári Éva külseje és temperamentuma okán nem látszik többnek) egy kora negyvenes érett férfival kerül össze (mert Bertók Lajos markáns, sok belső viharról tanúsodó arca meg valamivel többet mutat koránál)? A kettőjük közti korkülönbség még éppen rajta van a normális nemi kapcsolat Gauss-féle görbéjének kifutó ágán. Isten éltesse őket - válják egészségükre! [...]

És amikor a kettesben töltött erdei nap és a giccsesen szép naplemente végén Harold átölelve vezeti ki a színpadról Maude-ot, Rácz Erzsébet finoman oldja

meg a darab legkényesebb pontját: az egyszerre egy- és többértelmű szerelmi beteljesülést. [...]

És íme a színház rejtelmes alkímiája avagy a színész primátusa: a nézőtérén jól érezzük magunkat. Nem a szerző és nem a rendező miatt: a tüneményes Bertók és Vári jóvoltából. [...]

Vári Éva nem kínlódik, sőt, elemében van, mert pályája során hozzászokott, hogy a színésznek hányszor kell besegítenie; még az ironikusan szirupos operettbetétet is elsöprő játékedvvel hozza, azzal sem törődve, hogy elemi életerejé végképp hiteltelenné teszi a befejezést. De akármit játszanak: öröm nézni őket.”<sup>295</sup>

Kolovratnik Krisztiánnal



A szerelmi beteljesülés „egyszerre egy- és többértelmű, finom megoldása” Vári Éva óhajának megfelelően történt: „És, hogy most csak felsoroljak még egy párat, Piaf, Rose, – és most nagyon szeretem játszani a Harold és Maude című Higgins-darabot. Én arra törekedtem ennél a darabnál, hogy a néző a tiszta szerelmet lássa meg. Nem tudom, hogy ez mennyire sikerülhetett. A rendezőnőnek is mondtam,

hogy ha egy mód van rá, ne legyen az előadásban szexus. Ne ez legyen a lényege és a mozgató rugója az előadásnak. Sokkal jobb így, hogy van egy fiatal fiú, akinek ez a koro-sodó asszony kinyitja a szemét és megpróbálja meggyőzni arról, hogy az élet igenis szép, tele van csodákkal. Akár egy illatra, egy sétára is gondolhatunk.”<sup>296</sup>

Maude-alkításáért Vári Éva 2006-ban elnyerte a dunaújvárosi Bartók Kamaraszínház Teátrista Gyűrű díját. A 2001-ben alapított díj egy fehérarany gyűrű, a színház lógójával és brill-kövekkel kirakva. A díjat évad végén az a művész kapja, akinek teljesítményét a kuratórium jelöltjei közül a zsöllyetulajdonosok, titkos szavazással, a legkimagaslóbbnak ítélték. Nemcsak Maude-ért, de az előző évi díj után Vári Éva 2006. március 28-án ismét átvehette a Művészetek Palotájában az újabb Sűgő Csiga díját.

## 6 hét, 6 táncból 8 év, 1530 tánc

A második bombasikert, Richard Alfieri „Hat hét, hat tánc” című kétszemélyes darabját, amelyben Vári Éva Lilyt, Mrs. Harrisont, Kulka János pedig Michael Minettit játszotta, Orlai Tibor producer vitte színre 2006 júliusában szabad-téren, Szentendrén, majd szeptember 30-án a Thália Színházban. Hosszú és

<sup>295</sup> Szántó Judit: Jancsi és Panni. Criticai Lapok on-line, 2005.

<sup>296</sup> Megyeri Zoltán interjúja, Színház.hu, 2006.02.03.

eredményes együttműködés kezdete lesz ez az előadás Vári Éva és a producer, illetőleg az Orlai Produkciós Iroda között. Az új magánszínházat ennek az előadásnak a kritikai és közönségsikere tette föl a színházi térképre. 2007-ben a színikritikusok a 2006/2007-es évad legjobb zenés szórakoztató produkciójának választották az előadást, a közönségsikere pedig akkora volt, hogy a bemutató után nyolc évvel, 2014 tavaszán, túl a kétszázötvenedik előadásán, csak egy égi malőr miatt kellett levenni a műsorról: a szerző eladta a megfilmesítés jogát, s a „konkurenciát kizárandó”, emiatt nem hosszabbította meg a színdarab játsszai jogát. A 2001-es Los Angeles-i bemutató után a Broadwayn, majd számos országban és színházban bemutatott, nagy nemzetközi sikert arató darabot is Ilan Eldad ajánlotta Orlai Tibornak.



Vári Éva így emlékszik a kezdetekre: „A Rose után Eldad színészeket nézett Budapesten. Konkrétan rám és Kulkára talált Alfieri darabját. Nem volt tudomása arról, hogy Jánossal jól ismertük egymást még Pécsről, és baráti viszonyban is vagyunk.”<sup>297</sup> „Ilan a kora ellenére iszonyú mozgékony, nagyon benne van a színházi életben, utazik Londonba, New Yorkba. A Hat hét, hat táncot Londonban látta, és mondta, hogy szeretné megcsinálni velem és Kulka Jánossal. Nagyon örültünk, amikor megkaptuk a felkérést, de Parti Nagy Lajos fordítása is kellett ahhoz, hogy a bulvárdrabból igazi színházi este kerekedhessen. Így tud az előadás igazán arról szólni, hogy ne legyen előítéletünk egy másik emberrel

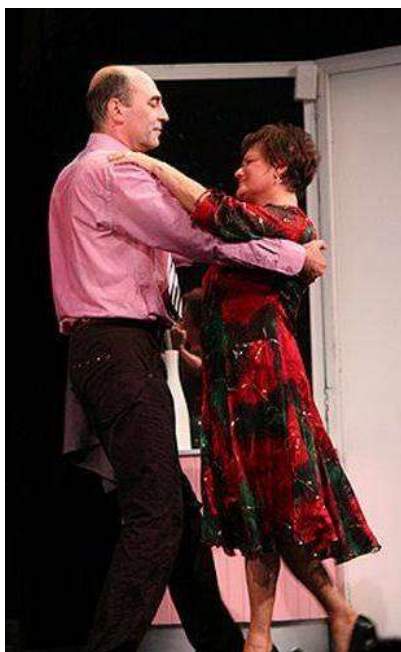
szemben anélkül, hogy megismernénk. Egy kis időt áldozunk arra, hogy megismerjük egymást. Amikor először felmentünk a Thália színpadára, megkérdeztem Jánost, hogy látod, amit én látok? Hatalmas nézőtér és erkélyek voltak előttünk üresen. Itt fogunk ketten egymással szemben állni, és csak mondani, mondani. Egyáltalán, érdekel ez majd valakit? Ennek már több mint hét éve, azóta erre sikerült választ kapni. Csak le kell csiszolni a felszínt, és kiderül, mély emberi érzelmek és gondolatok vannak a szerepek mögött. Úgy hiszem, az előadásunk képes ezt megmutatni.”<sup>298</sup>

A darab sikerének kulcsa - azon kívül, hogy egy kétszereplős darab olcsóbb, mint egy sokszereplős -, hogy két nagyon jó szerepet kínál egy középkorú színésznőnek és fiatalabb partnerének. A darab tipikusan az a jó amerikai kommersz, ami briliáns színészi játékot igényel. A sok poén mellett a két szerep, a két ember - kölcsönhatásban egymással - tart is valahonnan valahová. Ha sejt-

<sup>297</sup> Fidelio, 2013.10.30. Szentgyörgyi Rita interjúja: „Vári Éva: «Az élet él és élni akar»”

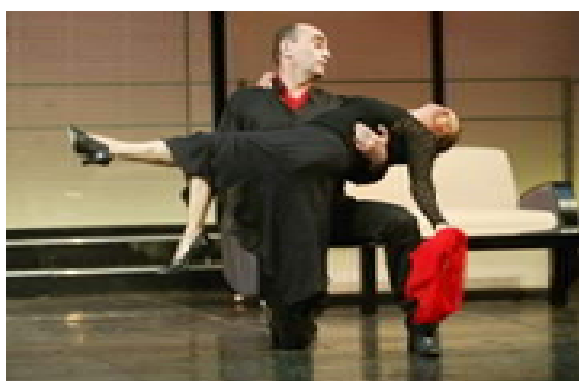
<sup>298</sup> Zsedényi Balázs: „Soha nem érzem, hogy fáradt vagyok”, „Olvass bele” kultúrkirakat, 2013.10.19.

jük is, hogy az elején kutya-macska viszonyban lévő pár feltétlenül eljut legalább a barátságig, jó nézőként szívből szurkolunk nekik.



Mrs. Lily Harrison, az egykori tanárnő, egy - mint később kiderül, sötéten és zsarnokian bigott - baptista lelkész hatvanhét éves özvegye jó módú; egy tengerre néző, erkélyes apartmanban él egyedül, egy idősök számára épült apartman-házban. Semmi kedve az idősök számára szervezett kollektív programokhoz. Egy tánciskolától kibérel egy tánctanárt, aki házhoz jön, hogy hat hét alatt, hetenként egy-egy alkalommal, új táncot tanítson neki, a swingtől a tangón, a bécsi keringőn és a foxtrotton át a cha-cha-cháig. Lily jól táncol, nincs szüksége tánctanárra. A férje mellett azonban azt is el kellett felejtene, hogy tánc van a világon. Egyszerűen partnerre és táncolásra vágyik. (És csak táncolásra, nem másra.) Michael

Minetti, a tánctanár (Kulka János) egy kiöregedett és lecsúszott egykori New York-i revütáncos. Szabad-szájú, sőt trágár, eredeti az öltözködése, modortalan és provokatív. Utálja a megalázónak érzett munkát, azt még inkább, hogy nagy szüksége van rá, s a jó módú bérbevevőit a tengeri kilátásukkal szintén. Délszaki temperamentumával mindezt nemigen tudja palástolni, nem véletlenül hívják Minettinek. Lily felbőszül, hogy a pénzéért sértegetik, telefont ragad, hogy kirúgassa a tánciskolából a férfit. De Michael egy kétségbeesett hazugsággal leveszi a lábáról. Lebukik ezzel a hazugsággal, de Lily is az ő önvédelmi hazugságával, hogy él a férje.



Michaelnek sok baja van az élettel, nem utolsó sorban amiatt, hogy homoszexuális. Hát ez nem az a vallomás, ami kapásból közelebb hozná hozzá Lilyt a jól nevelt konzervatív polgári középosztályából. Ám nem csalódik a néző, a hőseink fölengednek és összebarátkoznak. Mindketten engedik, hogy a másik be-

lásson a kulisszáik mögé. Mit láthatnak ott? Egy másik ember keresztjét, nyomorúságát. Lily Michael vallomásáért cserébe elmeséli, hogyan vesztették el az egyetlen lányukat a férje embertelen bigottsága és prudériája miatt. Ő meg hagyta.

Vári és Kulka sokat táncolt is, méghozzá profi módon, holott a nyugati előadások színészeit a szerző szerint erre nem lehetett rávenni: belekezdtek a táncba, aztán elsötétedett a szín. A mi párosunk ellenben hajnali nyolcra (egy színésznek, aki este kezd élni, ez K.O.) táncórákra járt, betanulni a koreográfiát. Eltáncolták mind az öt táncot, a hatodikat is elcsápolják, a kanapén ülve, amikor Lily éppen képtelen táncolni. A táncukat nézni nem csak élmény, a dramaturgiai funkciója, a látvány hatása is világos: közelebb kerül egymáshoz a két ember, automatikusan közömbösíti a verbális veszekedést a testi közelség, s hogy közös örömük a tánc. Ezen felül Vári Éva tánca nem egyszerűen illusztráció, szöveg-közti ábra („írva van Lily-ről, hogy táncórát vesz, hát tessék, Lily táncol”), hanem a sokatmondó színészi kifejező-eszköze.



Kulka János a szerepformálásáról az előadást beharangozó werk-filmben így nyilatkozott: „Olyan az egész, mintha játszánál. De nem úgy játszánál, mint színész játszánál, hanem mint mikor egy ötéves gyermeket beengednek a játékboltba, és akkor azt érzed, hogy azt csinálsz, amit akarsz. Egy ilyen nagy tombolás. Mindenki azt

kérdézi, milyen nehéz lehet, egyáltalán nem nehéz, sokkal több öröm van benne. Meg van abban valami perverz öröm, hogy egyszerűen nem hisznek a szemüknek. Érted, hogy Magenheim doktor a Szomszédokból... És csodálatos dolog, hogy tombolhatsz, rosszalkodhatsz, káromkodhatsz, táncolhatsz...”

Idézzünk fel egy színházi blogot, amely a Hat hét, hat tánc kétszázötvenedik előadása után íródott: „A Hat hét, hat táncot igen eltérő stílusban játssza a két színész. Vári Éva számára a színen lévő nappali szobának a nézőtér felől is van fala. Ő a szobában van, elszántan arra, hogy négykezeset játsszon a partnerével. Kulka János számára viszont a szoba nézőtér felőli fala nem létezik, ő főleg a nézőtérnek játszik. Azt is Vári Éva hiteti el, hogy ez a túljátszott Michael megszeretésre érdemes. Lily, a lelkész-özvegy egy finom árnyalással, de precíz pontírozással készült, igazi emberi portré, egy hibátlan kis műalkotás: ezt adja Vári Éva. Lily táncával, egy szó kommentár nélkül képes fölidézni azt, amiért az asszony táncolni akart: az ifjúság emlékét, az egykori, eltemetett Lilyt. A szeretett táncsal, pl. a tangóval együttjáró leheletnyi erotika, kacérság, eufória emlékét, a később elfojtott egykori örömet afölött, hogy nő vagyok, tetszem, szép a lábam és jól táncolok. Ám ez csak édes nosztalgia marad, idézőjelben marad:

nem csúszik át abba, hogy Lily kikezdené Michael-lal, vagy megszedülne tőle. Az előadás ünnepi siker volt, a «250.» tábla leeresztése után a telt ház felállva adott vastapsot. Jogosan. Vári Éva tökéletes, a táncok jók, a díszlet és Vári jelmezei jók, Michaelról kiderült, hogy a slicce fölött szív is dobog, Lily pedig, bár rákos, barátira lelt.”<sup>299</sup>

Stuber Andrea színikritikus így írt az előadásról: „Hat hét, hat tánc – ügyes dolog, bombasiker. Egy amerikai lelkészözvegy és a házhoz jövő olasz származású tánctanár barátsága, plusz táncok. (Majdnem Maude és Harold. A férfinak itt az a specifikuma, hogy meleg.) Nincs még egy hatvanhat éves színésznőnk, aki ezt Vári Éva színvonalán el tudná játszani. De negyvennégy évest meg ötvenöt évest sem tudok, aki így utána csinálná. Törekenység, érzékenység, elegancia. El voltam ragadtatva tőle. Hanem Kulka János nem tetszett. Virtuóz szakmai bemutatót tart, de emberi esendőség nincs benne egy csöpp sem. Már a harmadik héten tudtam, hogy legszívesebben Nagy Ervinre cserélném le. Neki jobban állna a figura faragatlansága is. Kulkában van valami alkati finomság, úriemberség, amitől nekem túlságosan durván és idegenül hatnak tőle a trágárságok. Még ha privátim esetleg éjjel-nappal lóf...ozik is. Nem ismerem őt.”<sup>300</sup>



Az utolsó keringőre indulva – 2014. március 14.

---

<sup>299</sup> A hosszútávfutó magányosságai – tűnődések Vári Éváról. szineszem.blogspot.hu

<sup>300</sup> Stuber Andrea internetes színházi naplója, 2006.11.06.



### Vári Éva a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja



2007 novemberében Vári Éva művészként halhatatlan lett.

A Halhatatlanok Társulatát 1996-ban a Magyar Televízió kulturális műsorszerkesztősége alapította. Örökös tagjait a közönség választja azon előadóművészek közül, akik tehetségükkel, a nemes célok melletti kiállásukkal sokat tettek a kultúráért, a művészetért. Egy neves művészekből és közéleti személyiségekből álló kuratórium négy kategóriában (színész, színésznő, operaénekes, táncművész) választ ki négy-négy művészt, s közülük a közönség szavazza meg azt a két-két művészt, akikkel bővül a Társulat. A Halhatatlanok örökös tagjainak bronzba öntött lábnyomát az Operettszínház előtt, a „Halhatatlanok Sétányán” helyezik el, és portré-film készül a díjazottakról. Az „örökös tag” címmel kitüntetett művészek tiszteletére



rendezett gálaműsor 2007. június 3-án volt a Nemzeti Színházban, Vári Éva portré-filmjét (riporter: Sugár Ágnes) a televízió 2008. április 6-án sugározta.

### Egy virtuóz „papagáj”

A harmadik, hosszú sikerszériához vezető bemutató a Budapesti Kamaraszínház Tivoli Színházában Jack Popplewell – Robert Thomas „A szegény hekus esete a papagájjal” című krimi-komédiájának 2007. október 20-i premierje volt, Vári Évával, mint virtuóz papagájjal a fecsegő Alice Postic kisasszony szerepében. Az előadást Iglódi István rendezte, a szegény hekust, Grandin felügyelőt Szilágyi Tibor játszotta.

A színház a 2010/2011-es évadban ünnepelte huszadik évadát, s a jubileumi – a legnagyobb sikerekből álló – előadás-sorozatuk nyolc produkciójából négynek Vári Éva volt a főszereplője: első közülük a Kvarsett 225 előadással (a pécsi előadások nélkül), második a Piaf-est, ez a 175. előadásánál tartott, harmadik a Harold és Maude 150, és negyedik A szegény hekus esete a papagájjal 110 előadással. S ehhez az 50 %-os arányhoz és az előadás-számokhoz azt is tudni kell, hogy például 2011 januárjában a Budapesti Kamaraszínház műsorán harminc (!) különböző saját produkció szerepelt.

A szegény hekus esetét a papagájjal bemutatja majd a Játékszín 2013-ban más címmel, új rendezésben és nagyrészt más szereposztásban, a főszerepben azonban ismét Vári Évával, és bővebben ott szólnunk róla.



Katona Zoltánnal

### Darabfényezés, színházfenntartás

Az előbbieken tárgyalt három darabot is az jellemezte, hogy nem a halhatatlanság, hanem üzleti siker céljából íródtak, s az ezért „kommersz”-nek nevezett – az átlagos közönségízlést megcélözva biztos hatásokra törekvő, de irodalmi, esztétikai szempontból nem túl nívós – színdarabokból csinált a színészi játék az írott materiánál sokkal jobb előadásokat. Vári Éva szereti az effajta kihívást, hiszen nagyon sikeres abban, hogy a bővliből aranyat csináljon, hogy egy előadás miatta, vagy főleg miatta legyen élvezetes. Vári Éva eme képességét a 2000-es évek közepétől egyre inkább kiaknázta a gondokkal küszködő Budapesti Kamaraszínház, és magától értetődően lecsapott rá egy frissen alapított, támogatás nélküli magánszínház, az Orlai Produkciós Iroda.

A színésznő mintegy „fenntartói” szerepet játszott a Kamaraszínháznál, hiszen a színház legnagyobb sikerszériáit jelentő nyolc előadás felének ő volt a főszereplője.

A Színház című folyóirat 2006. áprilisi száma nagy teret szentelt a színházak gazdasági, jogi, fenntartási, strukturális problémáinak. Ez volt a témája Tarján Tamás Kisszínházak dilemmái című cikkének is, amelyben a Budapesti Kamaraszínház és a Játékszín helyzetével foglalkozott. A cikket illusztráló két fényképen történetesen két Vári Éva-előadás látható. Tarján Tamás szerint: „Néhány, évek óta sikeres – gyakorta egy-egy színművész, például Vári Éva személyéhez, tehetségéhez kötődő – előadásukon kívül rengeteg előadásuk megy füstbe, még kamaraszínházi körülmények között is szerény előadásszámmal.”

A 2008-2011 közötti években tartott öt bemutatót is ez a Vári Évával szemben támasztott „darabfényezési” igény jellemezte. De ami a Kamaraszínház három ilyen sikeres előadását, a 2008-as Hárman a padon-t, a 2009-es Remixet és a 2011-es Mennyei!-t illeti, ezekből, a Kamaraszínház közelgő megszűntetése miatt már nem lehetett hosszú sikerszéria.

Mint említettük, a Budapesti Kamaraszínházban rengeteg produkció és előadás volt. 2009 márciusában harmincegy saját, és négy befogadott produkció összesen nyolcvanegy előadását kínálták a három színpadon. A nagy repertoár miatt Vári Éva sikeres előadásai is havonta legfeljebb két-három alkalommal kerültek színpadra, 2009 márciusában például öt darabban tizennégy estén játszott. [Ment a Kvartett (1997), a Piaf-est (2002), a Harold és Maude (2005), A szegény hekus esete (2007) és a Hárman a padon (2008).] Volt tehát szabad kapacitása, ezért is vállalhatta az Orlai Produkciós Irodánál a Hat hét, hat táncot, majd 2009-ben a Csókol anyádat és 2011-ben A nagy négyest.

### Egy triász primátusa (Tahi Tóth Lászlóval, Szilágyi Tiborral)



2008. szeptember 27-én a Tivoliban mutatták be Aldo Nicolaj kortárs olasz szerző „Hárman a padon” című darabját, amit szívesen elő- elővesznek a színházak, mert hálás szerepeket kínál három nyugdíjas-korú és olyan képességű színésznek, akik önma-

gukból „meg is tudják csinálni” a szerepeket. 1974-ben a Vígszínház mutatta be

kamaraszínházában, a Pesti Színházban, Kapás Dezső rendezésében, Bulla Elmával, Páger Antallal és Bilicsi Tivadarral, és négy évadon át 132 előadást ért meg.<sup>301</sup> A Tivoliban Tordy Géza rendezte a darabot, Ambra szerepét Vári Éva, a két férfi szerepet Szilágyi Tibor és Tahy Tóth László játszotta.



Az ilyesfajta darabokat az eleve kedvelt, húzónevet jelentő színészek miatt nézi meg a közönség. Ez történt itt is, bementek a három színészért, az első három évadban és a 2011/2012-es évad első felében a Tivoliba, aztán 2012. január 2.-ától az Ericsson Stúdióba, ahová átvitték a produkciót. A Hárman a padon 56. (kőszínházi, mert nyáron szabadtéren is játszották) előadása lett az Ericsson Stúdió utolsó előadása, 2012. május 6-án. A májusra kitűzött következő előadás a Budapesti Kamaraszínház bezárása miatt már elmaradt. Nota bene: némi fényt vet a színház műsorpolitikájának problémáira, hogy míg ez a siker-darab annak idején négy évad alatt a Pesti Színházban száz-harminckétszer ment, addig a Kamaraszínházban ötvenhatszor. Vagyis a túl nagy repertoár miatt nem aknázhatták ki eléggé a sikereket, hanem ezek elől elvette a levegőt a füstbe ment sok produkció, amit tíznél kevesebb, vagy tíz és húsz közötti előadás után levettek a műsorról.

### **Kossuth-díj**

2009. március 15-én Vári Éva átvehette a Kossuth-díjat.

Az 1948-ban 1848 centenáriuma alkalmából alapított Kossuth-díj a magyar kultúra művelésének és ápolásának elismeréséért járó legmagasabb magyar állami kitüntetés. 1990 óta a köztársasági elnök adományozza, általában a miniszterelnök előterjesztése alapján. A díjat a Parlamentben, rendszerint március

---

<sup>301</sup> Forrás Stuber Andrea: A Várkonyi-korszak című, interneten közzétett tanulmánya.

15-én adják át. 1991-től a díj egy Kossuth Lajost ábrázoló, kilenc centiméter magas kispasztika, amely egy huszonöt centiméter magas, négy centiméter átmérőjű, rézből készült talapzaton áll. A talapzat felső része aranyozott, az alsó és az oklevéltartó része ezüstözött.

A díjátadó után a Parlamentben, az RTL-Klub kamerája előtt így nyilatkozott Vári Éva: *„Ez az életem legnagyobb élménye, hogy ezt a díjat megkaptam. Úgy érzem, hogy ez a pályám... (itt kereste a szavakat) ...bearanyozása. Most nagyon rossz kifejezést használtam, de úgy érzem, hogy ez a legtöbb, amit elérhetek ezen a pályán. És boldog vagyok, hogy megélhetem ezt, és lehetőségem volt erre. Kaptam a színházaktól lehetőséget arra, hogy megmutathatom, mire vagyok képes, és ezt a közönség még meg is nézi. Feltétlenül úgy érzem, hogy boldog ember vagyok, és ez a legtöbb, amit az életemben elérhetek. Egyetlen egy probléma van, vagy egyetlenegy bajom van, hogy ezt a szüleim nem érthették meg, pedig bizonyára boldogok és büszkék lennének rám. Így csak én vagyok büszke magamra. (Nevet.) ...mert nem jártam főiskolára. Ez már egy olyan hátrány, amit az emberek elég nehezen tudnak ledolgozni, akár magukban, akár a szakmában. Mindig van egy gyanakoás azzal az emberrel szemben, aki nem járt a főiskolára, hogy honnan jött, ki ez az ember, vajon mit tud. Úgy érzem, hogy sokkal többet kellett produkálni ahhoz, hogy elhiggyék, helyem van a pályán. Aztán hogy meg is tudja maradni, ahhoz iszonyatosan sok önfegyelem és odafigyelés kellett. És úgy érezni, hogy: «nem tudnak megbántani; nekem van egy célom, el akarom érni, én úgy érzem, hogy ezt tudom, vagy ezt szeretem csinálni.» És hogy elfogadtassa magát az ember, az időnként görcsösséget is szül természetesen, de aztán ha az embert visszaigazolja a másik oldal – a nézőtér, meg a kollégák, meg a rendezők, igazgatók véleménye –, akkor egy kicsit megnyugszik, hogy a helyemen vagyok. Ha pedig állami kitüntetést kap az ember, és megsimogatják a fejét, vagy a közönség által megszavazott díjakat is megkapja, akkor úgy érzem, hogy érdemes minden, minden áldozatot meghozni azért, hogy az ember ezen a pályán van.”*

A Hatos-csatorna Lillás Reggeli című műsorában arra a kérdésre, hogyan készült fel a Kossuth-díjra, hogy értesült róla, így válaszolt Vári Éva: *„Azt tudtam a színházról, hogy évek óta föl voltam terjesztve, és nem kerültem a közelébe. Szerintem már annyira megunták, hogy annyiszor oda voltam terjesztve, hogy ideadták. Az döbbenetes. Az semmihez nem hasonlítható. Én még a mai nap sem hiszem el, ott van a Kossuth-díj a könyvespolcomon, és nézem, hogy Istenem, ez az enyém. Hogy megkap az ember egy olyan díjat, amit a számomra is csodálatos emberek kaptak meg, ilyen nagy emberek, és hogy én azt megkaphatom. Hihetetlen, hogy megvan, mert addig, míg meg nem kapod az értesítőt, nem hiszed el. Én már évekkal azelőtt kaptam táviratot, hogy biztos, mert az utolsó körben is átmentem, aztán mégse kaptam meg. Ez olyan díj, hogy az ember nem mondhatja azt, hogy ez nekem kijár, vagy nekem mindenképpen meg kell kapni. A díjakat odaadják, vagy nem adják oda. Igazából nem tudom, hogy az ember kiérdemli-e, vagy nem. Amikor megkaptam, rögtön eszembe jutott, hogy Úristen, én biztosan megérdemeltem? Hát annyian nem kapták meg, akiket én iszonyatos nagyra tartottam, és nem kaptak Kossuth-díjat, most csak mondom a Latinovits Zoltánt, aki nem kapott Kossuth-díjat, én meg kapok. Tehát olyan furcsa érzés. De hát ez egy hétig teljes eufória, aztán meg ugyanúgy be kell menni a színházba, és egy újabb darabot pró-*

*bálni, mikor az ember rájön, hogy milyen ügyetlen, hogy nem tudja hova tenni a kezét, meg ugyanúgy kezdődik, hozzátörni magát az embernek egy új szerephez. Ugyanúgy meg kell dolgozni azért a szerepért, függetlenül attól, hogy Kossuth-díjas vagy, vagy nem vagy Kossuth-díjas. Mindenesetre, én iszonyatosan azt sajnáltam, hogy a szüleim nem élték meg. Mert ők tulajdonképpen azért, mert nem jártam főiskolára, mindig olyan elnézőek voltak velem, hogy az Éva színésznő... Gondolom, azt nem is merték kimondani, hogy «az Éva színésznő». De mikor aztán jöttek a díjak, a Jászai, az Érdemes Művész, a Kiváló Művész, azt még megérték, – és ezt már, sajnos, nem.»*

Az alaposan megszolgált Kossuth-díjjal kapcsolatban történt egy anekdotikus közjáték is. A kitüntetést formálisan el kell fogadni, s az erre szóló felhívást a minisztériumból Vári Éva pécsi lakcímére küldték, de ő Pesten volt. Ha nem hívják fel telefonon, hogy „mi van, nem akarja elfogadni?” akkor talán ekkor is lecsúszott volna a díjról.

A Kossuth-díjat követően számtalan interjút adott Vári Éva és több portréfilm készült róla. Mivel jellemet formáló élmény lehet ennyiszer felterjesztve lenni erre a díjra, s ennyiszer csalódnai, itt annak a kritikusnak a nyilvános gratulációját idézzük, aki személyes elégtételt is érzett, mert a legrégebbi szurkolója volt Vári Éva Kossuth-díjának, Koltai Tamásét: „Tévedés, hogy valaki akkor lesz Kossuth-díjas, amikor megkapja. Van, aki már régóta az, holott még nem kapta meg, és olyan is van, aki mire megkapja, már nem az. Ez utóbbit most nem fejtem ki, mindenesetre Vári Éva már akkor Kossuth-díjas volt, amikor többször nem kapta meg, pontosabban többször nem adták oda neki. És nem azért, mert nem érdemelte meg (mióta osztják a díjakat érdem szerint?), hanem CSAK. Úgy döntöttek. Többször. Kik? Akik döntenek. Ezt írtam két évvel ezelőtt, amikor a Hat hét, hat tánc című előadásban láttam: Vári Éván nem lehet kifogni. Ő túl sokat tud az életről is, a színházról is ahhoz, hogysem hajlandó legyen elúszni a könnyek tengerén, inkább könnyedén és fölényesen táncolja el mind a hat táncot, jól ismeri a figurákat, ahogy azoknak a politikusoknak a kihátráló sasszéit is, akik – ha egyáltalán – szintén csak néznek, de nem látnak, amikor a díjakat osztogatják. Ennyivel tartozunk neki. Hogy ezt újra leírjuk. Ez a minimum. Vári Évával az a baj, hogy «vidéki». Sok évet lenyomott anélkül, hogy észrevették volna. És később sem lett celeb, nem osztotta az észt, nem parádézott televíziós zsűrikben. Megelégedett azzal, hogy játszik. Jól játszik. Különleges minőséget produkál. Ez sokáig kevésnek bizonyult. Már 1991-ben Kossuth-díjas volt, amikor Serafina Delle Rosét játszotta A tetovált rózsában.”<sup>302</sup>

### **Belefeledkezés a nonszenszbe: a két színész virtuóz játékába**

A Thália Színházban mutatta be 2009. július 21-én az Orlai Produkciós Iroda Sam Bobrick – Julie Stein Csókol anyád! című darabját, két balatonföldvári előbemutató és az előző napi nyilvános főpróba után. A felállítás is ugyanaz, mint

---

<sup>302</sup> Koltai Tamás: Vári Éva rózsái. 168 óra, 2009.03.24.

az ugyanitt három éve játszott Hat hét, hat táncban: Vári Éva és egy sikeres fér-  
fiszínész, minimális díszletet igénylő produkcióban.



A „Csókol anyád!” premierje előtt a színésznő így mesélt a darabról és vára-  
kozásairól: „A Csókol anyád! anya és fia közti levelezésről szól, és eléggé megnehezítik  
a szerzők, Sam Bobrick és Julie Stein, a dolgunkat. Szinte soha nem beszélünk egymás-  
sal. Mondjuk a magunk levelét, a rendező kétszer-háromszor összehoz bennünket. De  
gyakorlatilag nagyon-nagyon magunkra vagyunk hagyva. Amerikai szerzőpáros írta, és  
kicsit az amerikai életforma paródiája. Az anya, aki fanatikusan szereti a gyermekét, és  
abszolút jót akar neki, állandóan beleszól az életébe, a házasságába. A fiú pedig menekül  
az anyja elől, szerte Amerikába, önmagát keresi. Az emberek gyakran ahelyett, hogy  
egymással foglalkoznának, azzal törődnek, hogy Indiában mi van, Tibetben mi van, az  
ezotéria tanait bújják. A fiú is mindenfelé kalandozik, a valóságban és gondolatban is,  
mire rájön, hogy ő kicsoda, és az anyja is végre megtalálja saját magát. Szellemes, érde-  
kes darab, de torokszorító is.”<sup>303</sup>

„Kíváncsisággal vártam a munkát egy nálam fiatalabb kollégával, ebből nagyon sokat  
lehet tanulni. Egy fiatalabb generáció már másban nőtt fel, mint mi, ők másképp látnak,  
értelmeznek és éreznek dolgokat, amit érdemes követni. Az általam alakított anyának is  
meg kellene hallania azt, amit a másik akar, ami valójában jó lenne neki.”<sup>304</sup>

Koltai Tamás így írt az előadásról: „[...] Sam Bobrick és Julie Stein nagy erő-  
feszítést tesznek, hogy Csókol anyád című levelezési diskurzusukban kikap-  
csolják a telefont, és nosztalgikusan visszatérjenek a daliás idők írásbeliségéhez.  
Ehhez azt kell kitalálniuk, hogy Sheldon, a fiú menekül az anyjától - nem hogy  
telefonja nincs, de még lakcíme se. Vándorol, utazik, szökik, nem hagyja meg  
tartózkodási helyét, Dorisnak legjobb esetben is poste restante van módja leve-

<sup>303</sup> Bóta Gábor: Vári Éva hűségese természetű embernek tartja magát. Vasárnapi Hírek, 2009.07.19.

<sup>304</sup> Kultúrpart ajánló blog, 2009.07.31. „Vári Éva csak egy van...”

leit eljuttatni a fiának. A vígjátéki fikció szerint a mama beteges, nagy szeretetével annak idején csaknem agyonnyomta a gyereket, hatévesen még szoptatni akarta, mindenhova vele ment, tönkretette a házasságát, egyszóval nem hagyta felnőni. Viszonyuk a kölcsönös szeretet-gyűlölet bénító állapota - természetesen komédiai szinten -, egyfajta elviselhetetlen és elszakíthatatlan anya-fiú függőség, amely a másik fikázásán kívül abban nyilvánul meg, hogy részletesen beszámolnak a velük történekről. A Thália Színházban Vári Évával és Nagy Ervinnel - Znamenák István rendezésében - bemutatott darab nézője sajátos változáson megy át az előadás haladtával. Az elején bulvárszintű léletszerűségre van kondicionálva, várja, hogy valami értelmesen emberi süljön ki az egészből. Aztán elveszti a fonalat, és rájön, hogy sületlenségről van szó. Végül - és szerencsére még nem tartunk a másfél óra felénél sem - elfeledkezik magáról, és belefeledkezik a nonszenszbe, a két színész virtuóz játékába. Már nem érdekes, hogy mit mondanak - egyre nagyobb butaságokat -, átveszi uralmát a hogyan, a túlhajtott, túlszilázott, enyhén parodisztikus játék. Mindketten remekül csinálják. Vári Éva alkatának természetes fanyarságát kihasználva merő gúny, szarkazmus és fölény, egyáltalán: felüljátssza a szerelmi kalandokba, ezotériába, celebvilágba tévedő nő extrovertált beszámolóit.”<sup>305</sup>



---

<sup>305</sup>Színház c. folyóirat internetes portálja, dátum nélkül

Stuber Andrea a nyári színházi bemutatókról szóló, „Könnyű nyári” című cikkében említi az előadást, bár nem különösebben nyerte meg a bemutató, nem jósolt neki nagy szériát: „A mű egy amerikai anya és fia kapcsolatába avat be, levelezésük ismertetésével. Nem mondhatni, hogy ez a dramaturgiai fogás telitalálat egy színdarab esetében, de a szerzők (Sam Bobrick és Julie Stein) minden igyekezetükkel azon vannak, hogy humorba fojtsák a két fél rossz viszonyát, s ezzel könnyedén átsegítik a nézőket a műfaji nehézségeken. A lényeg itt a színész. (Nem is Znamenák István szóra sem érdemes rendezése.) Márpedig Vári Éva és Nagy Ervin családias párosáért érdemes beülni a Thália hús nézőterére. A nyár hamar elszáll, ám ha a közönség úgy akarja, akkor a két produkció nyilván megérheti a lombhullást is, de a havazásra már nem esküdnek meg.”<sup>306</sup> Nem érdemes tippelni a közönségre: a produkció a 2011. decemberi havazást is megérte.

### **Öreg díva nem vén díva**

A 2009/2010-es évad első bemutatója Verebes István Remix című zenés vígjátéka volt a Tivoliban október 25-én, Szurdi Miklós rendezésében. Verebes hálás témát választott, a színház, illetve a tévés szórakoztatóipar kulisszái mögé vitte a nézőket, három egykori filmcsillag (Vári Éva, Almási Éva és Zsurzs Kati) comebackje és újbóli rivalizálása kapcsán. Vári Éva Conchita Cortest, a nevéhez illően délszaki temperamentumú primadonnát játszotta. Az előadás alapján készült és szintén Szurdi Miklós által rendezett tévéfilm megnézhető a You Tube-on, és a Vári Éva filmjeiről szóló fejezetben visszatérünk a Conchita Cortes szerepre.

### ***„Ezen a tavaszon operában utazom”***

A következő évadban nem volt premierje Vári Évának, alighanem azért, mert hat darabban játszott a Budapesti Kamaraszínházban (Kvartett, Piaf-est, Harold és Maude, Hárman a padon, A szegény hekus esete, Remix) és kettőben az Orlai Produkciós Irodánál (Hat hét, hat tánc, Csókol anyád!), 2009-ig pedig még forgatott az Életképek című tévésorozatban is.

2011 tavaszán aztán két bemutatója is taposta egymás sarkát: április 30-án Peter Quilter angol szerző Mennyei! (az eredetiben Glorious!) című darabja a Tivoliban, és május 27-én Ronald Harwood, szintén angol szerző A nagy négyes (Quartet) című darabja az Orlai Produkciós Irodánál, a Belvárosi Színházban. Ahogy mondta: „ezen a tavaszon operában utazom.” Mindkét új szerepe opera-énekesnő volt ugyanis: a Mennyei! c. darabban egy valóban élt nő, aki azt hitte, hogy nagy szoprán, A nagy négyesben viszont egy költött, de ex-világstár primadonna-szoprán.

---

<sup>306</sup> HR Háttér 2009. augusztus



Mindkét író igen rutinos és sikeres. Quilter darabját 2005-ben mutatták be Birminghamban, majd Londonban, a West End egyik színházában. A „Mennyei!”, egy valóban létezett csodabogár, Florence Foster Jenkins életén alapuló dokumentum-vígjáték.<sup>307</sup> Az életéről szóló filmet "A tökéletlen hang" címmel 2016 szeptemberében kezdték vetíteni nálunk a mozik, Meryl Streep-pel a főszerepben. Szegény Meryl Streepet úgy látszik kísértik a szifiliszes férjek: a Távol Afrikától Blixen bárónéja után Florence-é is az volt.



A „Mennyei!” sikere az abszolút főszerepet, Florence-t játszó színésznőn áll vagy bukik. Lássuk, hogyan sikerült ez a minden szempontból nehéz szerep (hogy mást ne mondjunk, olyan nehéz lehet szép hanggal és jó hallással pocsékul énekelni, mint ép szemmel vakot játszani), a szem- és fültanúk szerint Vári Évának?

„Öregedő angyal áll a színpadon, arcán átszellemült mosoly: tiszta, éteri hangokat hall. Olyat, amit ő, a világ legrosszabb énekesnője, sosem tud produkálni. És mégis, a Tivoli előadásának utolsó pillanataiban tökéletes lénynek látjuk Florence Foster Jenkins tragikomikus figuráját.[...] Rendkívüli feladat egy középkorú színésznőnek egyensúlyozni a másság és a nevetségesség között, de egyben meg is

győzni a közönséget a maga igazáról, a zenéjéről, ami kifelé rettenetesen hangzik, de belül, csak a maga számára hallhatóan, nyilvánvalóan a szférák zenéjével rokon.

Egészen döbbenetes, hogy Vári Éva mindezt teljes természetességgel hozza. Mintha egy másik világból érkezett volna, olyan magától értetődően ostoba és stílustalan, miközben tüneményesen őszinte, érzelmes, szeretetteli. Viselkedése valójában tükör: felnagyítja a művészeti szféra sznob, hatásvadász, anyagiasságát, de ő maga mindezekről nem fertőződik meg. Törekény és esetlen, ijesztő és szerethető egyszerre, ismerős is, de idegenszerű: nem értjük, honnan az a szilárdság, amivel körülrajongja saját «művészetét». Csodálatosan alakítja ezt a rendkívül összetett, nehezen értelmezhető személyiséget, minden pillanata koncentrált, sehol egy túlzott gesztus, egy túlcsonduló hangsúly. Úgy tud po-

<sup>307</sup> Florens Foster Jenkins (1868-1944) elhivatott, nagy operaénekesnőnek hitte magát, s dúsgazdag, művészetpártoló mecénás lévén koncerteztetett is, pedig katasztrofálisan énekelt, ez lemezein is hallható.

csék énekes lenni, hogy egy pillanatig sem lesz hamis, csupán förtelmes hango-  
kat ad ki, összevissza ritmusban, de a produkciónak mindig van egyfajta belső  
logikája, ami a legnehezebb feladat: szörnyű előadó, miközben tökéletes mű-  
vész. Vári Éva nagy pillanatokkal ajándékozza meg a nézőt.



Nehéz egy ilyen nagy formátumú alakítás mellett a színpadon érvényesülni; nem is sikerült maradéktalanul az előadás többi szereplőjének. [...] Balikó Tamás rendezésében ez a vígjáték hol tragédia, hol tragikomédia, hol szatíra; a sokszínűségben eltűnnek a szöveg egyenetlenségei, megszelídülnek a hatásवादász poénok, minden a helyére kerül. A hangok kitisztulnak, a sipítozásból művészi élmény lesz, Jenkins figurája pedig – a maga tragikumával együtt – ikonná emelkedik.”<sup>308</sup>

S egy másik kritikából: „Vári Éva az első pillanattól kezdve magával ragadóan játssza a totális önértékelési zavarokkal küzdő, a valóság attribútumairól nagyvonalúan tudomást sem vevő, mégis minden mozdulatában az őszinte boldogságot és teljes önazonosságot sugárzó Florence-t.”<sup>309</sup>

A bemutató nagy sikeréhez képest elszomorító, hogy milyen kevesen láthaták Vári Éva Florence-át. A szezon végefelé, 2011. április 30-án bemutatott darabot a Kamaraszínház bezárásáig, 2012 májusáig mindössze huszonnégyszer játszották.

---

<sup>308</sup> Götz Eszter: Angyali hangok. Kultúra.hu, 2011.05.01.

<sup>309</sup> Zsedényi Balázs: És mégis van! 7 óra 7 Nézőpont, 2011.05.04.



Szilágyi Tiborral és Andai Györgyivel

### **„Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban?”**

A „Hat hét, hat tánc” és a „Csókol anyád!” után újabb vendéjáték következett az Orlai Produkciós Irodánál, de most nem a Thália Színházban, hanem a Filmmúzeumból 2004-ben átalakított Belvárosi Színházban. A dunaújvárosi Bartók Kamaraszínházzal koprodukcióban mutatták be – Magyarországon először – Dunaújvárosban 2011. május 27-én, a Belvárosi Színházban pedig június 3-án Ronald Harwood A nagy négyes (eredetiben Quartet) című darabját, amelynek 1999-ben Londonban volt az ősbemutatója. Azóta is sikerrel játsszák világszerte, és 2012-ben – Dustin Hoffman első rendezéseként – filmre is vitték, Vári Éva darabbeli szerepében nem kisebb színésznővel, mint Maggie Smith-szel. A Golden Globe-díjra jelölt film forgatókönyvét is R. Harwood írta, aki egyébként A zongorista c. film adaptált forgatókönyvéért 2003-ban – Roman Polański rendezése mellett – szintén Oscar-díjat kapott.

„A nagy négyes” Angliában, már visszavonult zenészek, énekesek szeretetotthonában játszódik, ahová a három bentlakó után váratlanul beköltözik a Rigolettóban legendássá lett egykori nagy négyesük negyedik tagja, a szoprán, Jean Horton. Ővé volt a legnagyobb karrier közülük, ő egy ex-világ sztár. Ifjúkorukban, három férjjel korábban Reggie, a tenorista (Szacs vay László) az első férje volt, s őt most mélyen feldúlta Jean érkezése. Az első felvonásban hőseink azon huzakodnak, elénekeljék-e a Verdi születésnapjára rendezett gálán a Rigoletto kvartettjét, amit Jean nem akar, majd a második felvonás végén el is ének-

lik, meg nem is. De nem lőjük le a poént, mert a darabot öt éve nagy sikerrel játsszák, a 150. előadásához közeledik.



Szacsvay Lászlóval

A bemutató nagy érdeklődést keltett, tíz kritika, illetve interjú található róla a színházi adattárban. A kritikai fogadtatás nem volt egyöntetűen fényes. A kritikák jellemzően a darabot keveslik, s a színészi teljesítményt honorálják. Molnár Gál Péter azt írta, hogy a darab igencsak kiskörúti bulvár, (célzás a Belvárosi Színház kiskörúti helyére), Vári Éváról pedig, hogy indiszponált.<sup>310</sup> „Harwood darabja afféle jutalomjáték négy jelentős, idősödő színész számára, pontosabban fogalmazva: csakis négy jelentékeny művész és húzónév közös erőfeszítése képes életre galvanizálni ezt a szűk levegőjű alapanyagot. [...] A legnehezebb dolga a nagy szopránként bevonuló Vári Évának van, hiszen az ő szövegében jószerint túlsúlyba kerül az ernyedtt drámázás, amit csupán egy-egy komikusnak szánt ismétlés és felelet-késleltető poén (á la «Interjú a 100 esztendő Majoros Tamás bácsival») ellensúlyoz.”<sup>311</sup> „Ekkor érkezik váratlanul a szoprán (Vári Éva keserűséggel és megbánással finoman megformált karaktere), aki hármójuk közül talán a legnagyobb sikereket érte el, mégis – a többieket meglepve – az otthonba kerül.”<sup>312</sup> „Úgy lép színre Jean Hortonként, mintha a botra szoruló énekesnő «operettlépcső» magasságában jelenne meg. Méltósága van, a fény-

<sup>310</sup> szinhaz.hu portál, 2011.06.06. M.G.P.: Bulvár

<sup>311</sup> Revizor.hu, 2011.06.08. László Ferenc: Nem négyes

<sup>312</sup> hetivalasz.hu/szinhaz 2011.06.16. Kézdi Beáta

korból megőrzött választékossága. Bár megroppant a büszkesége, már ösztöneibe ivódott a fölény, a hiúság, a kivételesség érzete, s az a szívós modor, amelyet a «kiválasztottak» engednek meg maguknak.”<sup>313</sup> Koltai Tamás szerint: „A fércelményeket néha – főként az angolszász színházban – jeles színészek hazudják valódinak, belegondolnak, megtöltik étellel, apró részletekkel, és a személyiségükkel hitelesítik, ettől lesznek a produkciók virtuózak, élvezetesek és színházszerűek. Nálunk nagyobb a siker, ha az előadás vicces, harsány és hiteltelen.”<sup>314</sup> „A vastaps a színpadon lévőeknek szól, akik meg is érdemlik azt: széllel szemben szaladnak két órán keresztül, egyáltalán nem nyugdíjas tempóban.”<sup>315</sup>



A Vári Éva által játszott Jean Horton-szerep nem könnyű és nem túlságosan hálás. El kell játszani egy Callas-típusú divát, annak minden rátartiságával, hiúságával, rosszmájúságával. E Jean felfesző felszíne alól azonban előtűnik a csípőprotézisre váró, elszegényedett, romló memóriájú Jean, akit Reggie megsajnálhat, a saját nagy egóját legyőzni próbáló, empatikusabbá váló Jean, hogy végül beilleszkedjen a kvartettbe. De Vári Éva szereti ezt: különböző hangnemű, sok szólamban játszani. Csakhogy a szerepében tetőződnek a darab bökkenői: kevéssé hihető, illetve Jean karakterével ellentétes dolgokat is el kell – hihető motiváció nélkül – hitetnie. Ilyen például az énekhangjának

„pszichoszomatikus” alapon, harminc éve történt rejtélyes, teljes elvesztése, amihez hasonlóról sem tud a zenetörténet. Vagy Reggie alázatos megkövetése, mert a nászéjszakán bevallott orvosi impotenciája miatt fiatalkorukban elvált tőle Jean. Nem véletlen, hogy az említett Dustin Hoffman filmben a darab prob-

<sup>313</sup> Criticai Lapok 2015/7-8. Bogácsi Erzsébet: Operisták és színészek

<sup>314</sup> Élet és Irodalom, Koltai Tamás: Kis Hollywood, 2011.07.01.

<sup>315</sup> Ugrai István: Mint egy hangfelvétel. 7 óra 7 portál.

lematikus mozzanatait mind megváltoztatták. A darab vaskos humorát pedig túlnyomó részben Wilfred Bond, a szexmániás bariton (Benedek Miklós) és a szintén nagytermészetű Cecily Robson, a mezzoszoprán (Molnár Piroska) szóltatja meg, a visszatérő poénokkal őket kényeztette el a szerző.



Szacsvay László, Vári Éva, Molnár Piroska, Benedek Miklós

Jean Hortonnak tehát gesztusokból, hangsúlyokból, mimikából, pillantásokból kell poént csiholnia. Abból, ahogyan a kétmondatos, keservesen kiizzadt bocsánatkéréséhez hozzáteszi: „Egy hete gyakorlom ezt a monológot.” A hangsúlyból, amellyel Reggie-nek odavágja: „Régen nem voltál ilyen kemény.” Abból, ahogyan Reggie kölnijének ódonságára céloz. Abból, ahogyan ártatlanul kijelenti, Cissy milyen ügyes: mintha maga varrta volna a jelmezeit. Stb. De Vári Éva szereti ezt: gyöngyöket fogdosni a levegőből.

S az előadás végén, a tapsrendnél, amikor előrejön megköszönni a tapsokat, Vári Éva még Jean Horton: a hosszú, fehér ruhájában csak úgy szórja, mint egy balerina, a mély, elegáns, gyönyörű pukedliket.

### **Húszéves a Kamaraszínház – aztán beütött a krach**

A Budapesti Kamaraszínház a 2010/11-es évadban ünnepelte fennállásának huszadik évfordulóját. Szebeni András művészi fotóival, Sóvári Zsuzsa szerkesztésében „Szín-darabok” címmel újra ünnepi albumot adtak ki, mint a tizenöt éves jubileumra. Miniszteri Elismerő Oklevél kitüntetésben részesítette a színházat fenntartója, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium. Az MTV1-es csatornája a „Ma reggel” című műsorában 2010. október 3-án beszélgetést sugárzott a jubileum alkalmából. Betlen János műsorvezető vendégei voltak: Szűcs Miklós igazgató, Vári Éva, Szilágyi Tibor, Stefanovics Angéla és Haás Vander Péter.

A jubileumi szezont követő évad derekán, 2011 decemberében, mit sem sejtve, „csúcsra járt” a Kamaraszínház, hetvenhat előadást kínált a három színpadon; Vári Éva is hat darabban (az Orlai Produkciós Irodánál még háromban) játszott, szinte minden este színpadon volt.

December 19-én a Színház.hu portál arról adott hírt, hogy 2012. januárjától a Budapesti Kamaraszínház támogatását is megvonják. „Szűcs Miklós, a Budapesti Kamaraszínház igazgatója megerősítette, nem csak a Játékszín, de a Ka-

maraszínház teljes támogatását megvonja a NEFMI. Szűcs Miklós ennél többet nem akart közölni, de rendkívüli társulati ülést és sajtótájékoztatót hívott össze 2011. december 21-én szerdán 11 órára. «Ugyanolyan levelet kaptunk, mint Balázsovits Lajos. Semmi más nem szerepel benne, csak az értesítés arról, hogy megvonják a támogatásunkat. Arról, hogy ez milyen jogi, illetve gazdasági következményekkel jár, szerdán fogok nyilatkozni mindenkinek» mondta el a Színház.hu-nak Szűcs Miklós. (...) Balázsovits Lajos a Játékszínben pedig délután három órakor fog beszélni színháza helyzetéről és arról, milyen következményekkel jár az, hogy a Nemzeti Erőforrás Minisztériuma 2012. január elsejétől megvonja a Játékszín teljes támogatását.”

Lehet kommentálni, markáns jelzőkkel illetni egy ilyen döntést és az időzítést; a lapok meg is tették, de nem idézünk ezekből. Fölösleges. A magyar állam többnyire a mai napig nem képes adekvát módon kezelni azt a tényt, hogy a színházi szezon nem esik egybe a naptári évnek megfelelő költségvetési évvel. Színigazgatói pályázatok útján előszeretettel fejeznek le január elsejével társulatokat. A 2012. május 7-ig tartott kálvária stációit sem ismertetnék. Ami a jogi formákat illeti: a Kamaraszínház 1998-tól cég-formában, de nem kereskedelmi, hanem non-profit társaságként működött. Tulajdonosa, a magyar állam, illetve az azt képviselő kultusztárca úgy döntött, hogy végelszámolással, jogutód nélkül megszünteti. Ez feltételezte, hogy minden tartozását kifizeti.

A Kamaraszínházat, illetve elődjét össze nem illő előzményekből és maradékokból gereblyézték egy kupacba, s pályáztatták meg 1990-ben az igazgatói posztját.<sup>316</sup> Szűcs Miklós megpályázta ezt az életképtelen egyveleget, a józsefvárosi színházépülettel és az Asbóth utcai lyukkal, és (vesztére, vagy szerencsére?) elnyerte. Elvégezte a „piszkos munkát”: átszervezte a társulatot, és jó társulatot épített. De ehhez a társulathoz és az ambicionált nívóhoz soha nem volt alkalmas infrastruktúra. „Ha akarom, a Budapesti Kamaraszínház eddigi története az alkalmazkodás művészetéről szóló esszé tárgya lehetne, hiszen egy a rendszerváltás sokkjaitól gyakran kiszámíthatatlanná váló környezetben meglepően életképesnek bizonyult vadonatúj (na jó, bakfiskorú) színházi alakzat. Már helyszínei is (Tivoli, Shure és Ericsson Stúdió), szokatlan helyszínekből formálódtak. Mozi volt, most színház. Bolthelyiség, raktár volt, most színház. Fotólaboratórium volt, most színház.”<sup>317</sup>

A minisztériumi színházi osztályvezető azt nyilatkozta: „Paradoxon, hogy a Budapesti Kamara olyan művészi potenciált halmozott föl, amihez szűkös az infrastruktúra. Új és új helyeket keres, ami rengeteg pénz.”<sup>318</sup> Boldog lehetett

---

<sup>316</sup> A Faluszínházból lett Déryné Színházból a lepusztult Józsefvárosi Színházával, amelyet Népszínház néven egyesítettek 1978-ban a merőben más 25. Színházzal. „A Bp.-i Kamaraszínházat (ill. elődjét, a Népszínházat) számos köztes átalakuláson át, mintegy a mindenholon lecsipentett maradékokból alkották meg a belváros Bermuda-háromszögében.” (Bevilágítás, 15 éves jubileumi album 2005., Forgách András).

<sup>317</sup> Bevilágítás, 15 éves a Budapesti Kamaraszínház, 2005. Forgách András

<sup>318</sup> Bogácsi Erzsébet: A költekezés mendemonda, Népszabadság 1993.10.08. Idézi Szabó-Massányi Kinga: „A tájólástól a sikerszínházig”, 29. old.

például Szűcs Miklós, amikor 1998-ban a Józsefvárosi Önkormányzatnak leadott Józsefvárosi Színház helyett megszerezte a felújított Tivolit. Úgy tervezte, hogy ezt magánbefektetők üzemeltetik majd, s ez a részleg önfenntartó lesz.<sup>319</sup> Ám ez nem jött össze, s a következő évi tervébe be kellett állítania ennek a költségvetési-támogatási igényét is. Szűcs Miklós az aktuális körülményektől merőben eltérő közegben szocializálódott, s alighanem úgy gondolta, hogy a színházi ügyekért felelős minisztériumi tisztviselőnek szíven kellene viselnie és támogatnia kellene a Kamaraszínház igényeit. Miközben ennek a tisztviselőnek az volt a feladata, hogy minél előbb adja át fenntartásra a Fővárosnak a Kamaraszínházat. A Fővárosi Önkormányzat viszont csak olyan színházat akart átvenni, amelynek nincs adóssága, s amelyet a költségvetéséből fenn tud tartani, illetve érdemesnek lát fenntartani.

Nem csoda, hogy a Főváros nem volt hajlandó átvenni a Kamaraszínházat.

A Színház c. folyóirat 2006. áprilisi számában Szabó István „Ülünk ölbe tett kézzel” c. írása a színházak nyomasztó gazdasági körülményeivel foglalkozott. Statisztikai adatokat is közölt. Igaz, hogy a Kamaraszínház megszüntetésére csak öt év múlva került sor, de nem valószínű, hogy az arányok alapvetően megváltoztak volna. A Kamaraszínház összes befogadóképessége 282 fő, a támogatása 467 millió Ft, az egy nézőre jutó támogatása 7854 Ft volt. A budapesti Katona József Színház összes befogadóképessége 519 fő, a támogatása 463,6 millió Ft, az egy nézőre jutó támogatása 5407 Ft volt. A Pesti Színházzal együtt 1633 fős Vígszínház egy nézőre jutó 2190 Ft-os támogatásának a Kamaraszínházé a három és félszerese volt. A Kamaraszínház egy nézőre eső 7854 Ft-os támogatása vezette a statisztikában szereplő nyolc színház mezőnyét. (Az adatok a cikkben nem a Kamaraszínház ellen irányultak, nyolc színház közül emeltük ki őket, példaképpen.)

Nyilvánvaló az összefüggés egy színház befogadóképessége és jegybevétele, illetve a szubvenció-igénye között. Ebből a szempontból pedig a Kamaraszínház kirívóan rossz adottságokkal rendelkezett: a Tivoli és a két stúdió együttesen egy kis kamaraszínházi nézőt tudott fogadni, de ehhez három ingatlant kellett fenntartani, három helyet fűteni, világítani, hűteni, ellátni színpadi és nézőtéri személyzettel, és havi 70-80 előadás minden költségével. Ha pedig az előadások számát csökkentik, csökken a jegy-bevétel is. A relatíve magas támogatást igénylő fizikai adottságokon ugyan semmiféle színházvezetés nem tudott volna segíteni, de a költségeket még növelte az ötletszerű, hazard mősorpolitika. A Kamaraszínház a több ízben megfogalmazott nyilvános bírálatok, illetve aggodalmak (Stuber Andrea 2001/2002-es évad-összefoglalója, vagy Tarján Tamásnak a Színház 2006. áprilisi számában megjelent cikke) ellenére sem hagyott fel a tömérdek bemutatóval, amelyek közül finoman szólva rengeteg ment füstbe, magyarán mondván rengeteg megbukott. Említettük, hogy például a 2003/2004-es szezon tizenegy új produkciójából 2006 júniusára már nyolcat levettek a műsorról, vagy, hogy Vári Éva némely bemutatója is tízegynéhány elő-

---

<sup>319</sup> Szabó-Massányi Kinga: A tájolástól a sikerszínházig, 17. old.



adást ért csak meg. S hiába az elvetélt kísérletek gyors kiselejtezése: a színreállításuk költsége kidobott pénz volt, ráadásul elvették a színpadot a sikeres produkciók sűrűbb előadásától. Ez a vég közeledtével sem ment másként: a 2009/2010-es évad tizenhárom premierjéből például négy előadás már a következő szezont sem érte meg.

Az igazgató optimizmusát, hogy továbbra is ki tudja harcolni a támogatást, számos sikeres és rangos, szakmailag is elismert előadásuk táplálta. Tarján Tamás már említett cikke szerint: „S a latban ... az nyom többet, hogy a BpK Spiró György műveinek első számú hajléka manapság (a Szappanopera 2006 elején a századik előadásához érkezett); olyan estékkel büszkélkedhetnek, mint a Bűn és bűnhődés, az Amerikai Elektra, az Egy őrült naplója, az Anna Karenina, A vágy villamosa, az Edith Piaf, az Amit a lakáj látott, a Sóska, sültkrumpli. Nem kevés!”<sup>320</sup> Ezt az optimizmust azonban több baljós fejlemény is egyre időszerűtlenebbé tette. Magyarországnak 2006-ban be kellett nyújtania az EU-hoz konvergencia-programját, benne az ütemtervvel az államadósság radikális csökkentéséről, 2008-ban pedig gazdasági világválság robbant ki, újabb világbanki hitelre szorultunk. Minden költségvetési szféra, az önkormányzati is, radikális elvonásokat szenvedett el.

A Fővárosi Önkormányzatot 2011-ben sokkal kevésbé érdekelte a Kamaraszínház színházi-szakmai potenciálja annál, mint hogy milyen aránytalanul magas támogatással tudná csak fenntartani. Így nem vette át az államtól.

A Játékszín 2012-ben, pályázat nélkül, botrányt keltően alacsony áron privatizálták, a Kamaraszínház két színésze vehette meg, egy harmadik munkatárssal. Az ár még akkor is nevetséges, ha átvállalták a Játékszín 10 millió forintos adósságát. Ezt lehet olyan szemszögből nézni, hogy vérlázító panamázás, és lehet olyan szemszögből nézni, hogy kegyes volt az állam, amikor számukra elérhető áron, a botrányos módon bezárt Kamaraszínház embereinek adta el a Játékszín hasznosításának jogát, hogy így legalább menthessék, ami menthető.

Ha úgy látjuk is, hogy a Kamaraszínházat a színház iránti szerelem tartotta és tarthatta életben, ami viszont ritkán párosul pénzügyi racionalitással (s az „omnia vincit amor” húsz éven át be is jött), a színház megszüntetésének módjára nincs mentség. Sem az ötletszerű hirtelenségre és irracionális időzítésre, a 60 fős társulat és vagy 80 szerződéses munkatárs iránti nemtörődömségre és barbárságra – sem a színház szakmai értékeinek, jó előadásainak és művészeinek elherdálására. 1990-től fogva nem vette a fáradságot a magyar állam, hogy a Kamaraszínház előzményeit, illetve azt, amivé Szűcs Miklós azokat átszervezte, – esetleg a Játékszín és a Pesti Magyar Színház, a volt „ideiglenes” Nemzeti Színház bevonásával, amint ez szóba is került – egy életképes színházzá szervezze át. Ott állt a Kamaraszínház jó néhány első osztályú produkcióval, amelyek nyom nélkül elvéreztek. Azoknak a magánszínházaknak a jellemző nívója

---

<sup>320</sup> Színház, 2006/4., Kiszínházak dilemmái

pedig, ahová a Kamaraszínház hajótöröttei zömmel kiúszhattak, nem fogható a Kamaraszínház nivójához, a műsorpolitika minden hibája ellenére.

Vári Éva 2012. május 2-án, szerdán, a Tivoliban Piaf-estet adott, és május 6-án, vasárnap lépett utoljára színpadra a Kamaraszínházban: az Ericsson Stúdióban a Hárman a padon c. darabot játszották. Engedélyt kapott még a színház, utoljára, a 2012. május 7.-ére kitűzött előadásra. Ez Tennessee Williamstől A vágy villamosa volt a Tivoliban, Eszenyi Enikővel a főszerepben. A május-júniusra kitűzött többi előadás elmaradt.

Az érdekvédelmi szervezetektől és a színházi szakmától sopánkodásra és gyertyagyújtásra telt.

## VIII. A SZABADÚSZÓ

Vári Éva belerendült a színháza bezárásába.

A színház bezárásával kapcsolatos interjúkban említette a minősíthetetlen eljárás tüneteit: hogy hónapokig nem kaptak fizetést, s milyen anyagi kitartása lehet egy családos színésznek? Hogy volt műszaki kolléga, aki nem tudta fizetni az albérletét, és a színházban húzódott meg. Hogy teljes volt a bizonytalanság, a közönséggel szemben is tarthatatlan volt a helyzet. Hogy senki nem indokolta meg a döntést. Az utolsó pillanatig reménykedtek, hogy átveszi a színházat a Főváros. Hogy elbúcsúzni sem tudtak egymástól.

A saját élményéről leginkább azt mondta, hogy elmondhatatlan. Hogy csak átélni lehet, milyen az, hiába töltött el több évtizedet a pályán, hiába vannak sikerei, díjai, egyik napról a másikra feleslegessé válhat. Egyedül Orlai Tibor kereste meg az ajánlattal, hogy átveszi a Piaf-estet. Más színház nem kereste, egyetlen kamaraszínházi előadását sem vették át. *„Lehetsz sikeres, lehetsz sikertelen, egy nem lehetsz: felesleges”* – így tartja Vári Éva. Halál-komolyan úgy gondolta 2012 májusában, hogy elég volt, befejezi, nem vállal többé új szerepet.

Köszönjük az erejét, hogy nem hagyta kiütni magát. Hogy fölemelte az arcát a padlóról, megrázta a fejét, és fölállt. Hogy újrakezdte, „szabadúszóként”. És ha nem Tennessee Williamsben, akkor Popplewellben, ha nem szép, nagy színházban, akkor egy székesfehérvári könyvtárban, ha nem 1000 ember előtt, akkor 70 előtt – lényegtelen, hogy milyen materián, milyen partnerekkel és hol – de belefogott az esti varázslatába, amire született.

„... lim-lom és szemét / közt gyöngyöket fogott a levegőben, / s aztán megfordult s úgy mellékesen, / félhalkan és úgy félig elmenőben / marokkal szórta őket énnekem.”<sup>321</sup>

Ez a lírai alcím a Kamaraszínház megszüntetése után következő szabadúszó-korszak több Vári-szerepére is igaz.

Ebben a nehéz időszakban támaszt jelentettek az Orlai Produkciós Irodánál vendégként játszott darabok: a *Hat hét, hat tánc*, *A nagy négyes*, s „*Az isteni Sarah*”, amelyet 2012 márciusában mutattak be. De végülis az tartotta vissza Vári Évát az elhatározásától, hogy nem vállal többé új szerepet, hogy a Játékszín „*A hölgy fecseg és nyomoz*” címmel 2013 márciusára tervezte a Kamaraszínházban „*A szegény hekus esete a papagájjal*” címen játszott bohózat bemutatását, és felkérték Alice Postic szerepére. Ha nem vállalja, akkor az öt hónapja munka nélkül tengődő kollégái számára elmarad ez a bemutató. Hát elvállalta.



„*A hölgy fecseg és nyomoz*” nem indította kritika-dömpingre a rangos színházi szakfolyóiratokat. Angol-francia szerzőpáros franciás bulvár-komédiája, Párizsban is játszódik. Annyiban nem franciás, hogy nem az ágy körül, hanem két valódi és egy álhulla körül forog, mert krimi-vígjáték. Benne egy olyan főszereppel, amiben Vári Éva lubickol, és tönkreneveteti a közönséget. Ennek forrása kevésbé maga a darab, s a szövegébe írt poénok, sokkal inkább az ő bűbajos zsonglörködése és találmányai, gesztusokkal kreált poénjai, táncikálásai. Azzal együtt, hogy a rekeszizmunk megfájdítására utazik, Alice Postic egy magától értetődő természetességgel létező, kompakt személyiség, nincs túl-

játszva, s ha kötöget a háttérben, akkor is rá kell figyelni. (A képen: Gálvölgyi Jánossal).

<sup>321</sup> Villon balladái Faludy György átköltésében. *A testamentum*, XV. (Bp., 1938.)



A 2013. március 7-én bemutatott komédia a Játékszínben ugyanolyan sikert hozott, mint a Kamaraszínházban: pótszékes és pótsoros teltházakkal 2017. február 28-án volt a századik előadása, s ez kizárólag Vári Éva virtuóz Alice Postic kisasszonyának érdeme. Ezt az előadást Szilágyi Tibor rendezte, aki a Kamaraszínházban Grandin felügyelőt játszotta, most pedig a felügyelő Gálvölgyi János.



Csákberényi-Nagy Anna, Kocsó Gábor, Dózsa László, Csonka András, Vári Éva, Bank Tamás, Gálvölgyi János, Szőlőskei Tímea, Szilágyi Tibor, Gilicze Márta

## Az első modern sztár: Sarah Bernhardt

Ami az Orlai Produkciós Iroda által színre vitt újdonságot, John Murrell „Az isteni Sarah” című darabjának 2012. március 24-i bemutatását illeti, ez lélektani szempontból valószínűleg a lehető legrosszabbul volt időzítve. Egyfelől bizonyára jól jött, hogy ebben a zaklatott időszakban új szerepbe, új munkába lehetett menekülni. De a rengeteg szöveggel járó, nehéz szerepet, Sarah Bernhardt,<sup>322</sup> e „szent szörnyeteg” összetett és szélsőségesen extravagáns alakját egy túlságosan rövid próbaidőszakban (február közepén kezdődtek az olvasópróbák) Vári Éva körülbelül olyan lelkiállapotban iparkodhatott birtokba venni, mint akire rászakadt a ház. S ha igaza van Tarján Tamás kritikusnak, aki a két szerep, Bernhardt és a titkára, Georges Pitou (Gálffi László) konzekvens értelmezését hiányolja, akkor a rendező, Hargitai Iván sem filézte ki színészei számára a darabot.



Az előadás kritikai fogadtatása szélsőségesen vegyes volt. Tarján Tamás elégedetlen volt: „Hargitai Iván rendező külön kiemelte a bemutatóhoz fűződő interjúban, hogy «óriási regiszterkülönbséget» eredményez, ha a visszatekintő Sarah-t vele közel egyidős színésznő alakítja, a kivételes tehetséget élettapasztalattal is beoltva. A Belvárosi Színházban színre vitt Orlai-produkció, Az isteni Sarah épp rendezői értelemben nem segíti tehetség és tapasztalat e kettős felbuzgását. (...) A színészeknek nem mindegy, mit tudnak meg arról, akit játszanak. Vári Éva nem dönthette el például, Sarah Bernhardt frigid volt-e, vagy

férfifaló, Gálffi László nem dönthette el, Pitou a nagyasszonya szoknyájában is a mamája szoknyáját látja-e, vagy önállósult, magányos zugivóként titkárkodik odaadóan, s ketten együtt sem állapodtak meg, milyen érzelmi-érzéki (szexus-nexus) állt és áll fenn a duóban.”<sup>323</sup> Nem tetszett az előadás Budai Katalinnak sem. „A hű és kitartó, s informálódni vágyó rajongók gyengébb anyagból szőtt matériát láttak ezúttal” – írta Vári Éva alakításáról.<sup>324</sup>

Bedő J. István szerint ellenben „Vári Éva nagy adut kapott ezzel a leosztással, hogy John Murrell darabjában a nagyon idős, rokkant magánember Bernhardt-t játszhatja el. [...] Vári Éva tökéletesen megeleveníti a vad és későromantikus nőt (igazából az egykori «Nőstényt» is), aki hosszú életében volt tragikus hősnő és volt férfiak bálványa. (...) Ez a Sarah nagyszerű, lenyűgöző és elviselhetetlen.”<sup>325</sup>

<sup>322</sup> Párizs, 1844 – Párizs, 1923.

<sup>323</sup> Tarján Tamás: Ritka napkitörések. Revizor.hu, 2012.04.03.

<sup>324</sup> A tigris árnyéka. Criticai Lapok on-line.

<sup>325</sup> „Olvass bele” című netes kritikai portál, 2012.04.01.

Stuber Andrea: „Én már annyira drukkolok Orlai Tibornak, hogy találjanak egy tényleg jó bulvárdarabot! Mert ez Az isteni Sarah (Bernhardt) csak egy szenvelgéses műdráma. Annak is hosszú. Bár ha jobban belegondolok, érthető, hogy nem rövidebb. Elképzelem, ahogy elkezdenek húzni belőle: ezt eldobhatjuk, ez sem szükséges, ez is mehet, és a végén egyszer csak nem marad semmi. A színészekről, ha akarnék, sem tudnék rosszat mondani, de miért akarnék? Gálffi László alakítása kifejezetten színes és minuciózus. Vári Évának a múltba gyötrődő tekintete megkapó. De hát a nagy semmibe kapaszkodunk, szereplők és nézők egyaránt.”<sup>326</sup>



Gálffi Lászlóval

Maga Vári Éva nem a darabbal, nem a rendezéssel, nem a kritikával, hanem a saját játékával volt elégedetlen. És jellemző rá, hogy nem rántotta meg a vállát: „Mondd már, ez a száznyolcvan-valahányadik szerep így sikerült, és éppen elég mentségem van rá.” Mivel a Kamaraszínház májusi bezárása és a nyári szünet miatt ideje is volt, nem hagyta nyugodni a kudarc, nekifogott, és addig dolgozott magában Sarah Bernhardtján, míg elégedett nem lett vele. *„Én azonban nem játszottam el jól, éreztem, hogy még dolgom van vele. Most már viszont jól játszom! Akkor volt a bemutató, amikor a Budapesti Kamaraszínházban az a mozgalmas időszak volt, amikor felmerült, hogy bezárnak bennünket, vagy nem zárnak be, nem kaptunk fizetést három hónapja, és nagyon bizonytalan volt a helyzet. Akkoriban próbáltam, és még játszottam is mellette nagyon-nagyon sokat. Iszonyúan kimerült és nagyon rossz lelkiállapotban voltam, és sokkal tragikusabbnak és egysíkúbbnak gondoltam az egész szerepet, és én nem voltam benne a szerepben. Az, hogy én mit gondolok Sarah Bernhardttról, az kimaradt belőle. Örültem, hogy meg bírom tanulni ezt az irdatlan mennyiségű szöveget, és valami általános valamiket játszottam.”*<sup>327</sup>

<sup>326</sup> Stuber Andrea internetes naplója, 2012.03.25.

<sup>327</sup> Bóta Gábor interjúja, Fix-TV, Bóta-Café, 2013.01.09.

A bemutató visszhangja azonban többet nyomott a latban, mint a megújult Sarah, és 2013 májusa után Az isteni Sarah lekerült a műsorról.

## Értékmentés

A Kamaraszínház megszűntével Vári Évának egyik napról a másikra el kellett engednie olyan nagy sikerrel játszott és a szívének kedves szerepeket, mint Maude, vagy a Kvartett-beli Feleség. Florence Foster Jenkins pedig jóformán a torkában rekedt, hiszen a Mennyei! nagysikerű premierje csak az előző évad áprilisában volt. De a legjobban Piaf elvesztése fáj, s hogy el sem búcsúztathatta. Orlai Tibor sokszor látta és szerette ezt az estét és átvette, hogy legalábbis illően „eltémethessék” az előadást, mert abban nem nagyon bízott, hogy a 145 fős Tivoli után a két picinyke óriás, Edith Piaf és Vári Éva sokáig megtölthetné az 530 fős Belvárosi Színházat. 2012. szeptember 30-án Vári Éva Piaf-estje a Belvárosi Színházba költözött. Búcsúelőadás helyett egy év alatt harmincszor ment. És nem csak a Belvárosi Színházat töltötte meg Vári Éva, hanem ahol csak előadta, a százhalombattai és tiszaujvárosi kulturális központok méretes amfiteátrumaitól a kecskeméti régi Református Kollégium auditóriumáig.



Felidézzük egy 2013-as, már Belvárosi Színház-beli Piaf-est hatását egy színházi blogból, amely Vári Éva Wikipédia-oldalán is elérhető:

„Egy Piaf-est tényleg istenkísértés: elvileg semmi jó nem sült ki abból, (és tudtommal eddig nem is sült,) ha a Piaf páratlan hangja után énekelni me-

részeli valaki, pláne magyarul, a számait. (A 2007-es életrajzi filmben is, amiért a főszereplő Oscar-díjat kapott, eredeti Piaf-számok szólnak a színésznő playbackje mellett.)

Nos, Vári Éva elsöpört minden fenntartást. A fizikai helytállása magában is bravúr: nettó másfél órás, egy nagyjáték-film idejéig tart a memoár-monológ, s az egyetlen partner a kísérő zenekar. És Piafból nem is annyira az életrajza fontos, hanem az éneklő Piaf (ha a kettő nem is független egymástól: aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni.) Fel is hangzanak a nagylélegzetű, énekest-próbáló, leghíresebb Piaf-sanzonok mind: a Nem bánok semmit, a Padam, Padam, La vie en rose, Himnusz a szerelemhez, Exodus, Mon Dieu, A harmonikás, stb. És Vári Éva tehetsége megbirkózik azzal a leküzdhetetlennek látszó kihívással, hogy ezek a számok bennünk Edith Piaf hangján, franciául, az ő előadásában szólnak. Aki utánozni akarja, csak hiányérzetet válthat ki. Hála a

ragyogó színészi intellektusának, Vári Éva meg sem próbálja utánozni Piafot. Ellenkezőleg: elidegeníti tőle a számait. Vári Éva ugyanis – a Vári Éva sanzónja-it énekel. Szuverén módon birtokba vette, kitöltötte a lényével ezeket a dalokat. Úgy érezzük, az ő hangját megérlelő saját fájdalmait, saját szenvedélyeit, saját zuhanásait és repüléseit halljuk, amikor (ahol kell) a falig elereszti a hangját. És éppen e saját jogán hiteles előadás képes megidézni Piafot – ami az epigonizmusnak nem sikerülhet.



Megrendítő a Piaf-estje, akárhány-százszor játszotta is már. (Hogy tudhat verset mondani, egy költőbe bújni ez a színésznő! Hiszen minél intimebb egy műfaj, annál jobban megy neki. Miért nem kéri fel? A kérdés költői.) A közönség, miután ráadást is kitapsolt, fölállva ünnepli. Nem tudom, készült, vagy készül-e profi felvétel és lemez Vári Éva egyszemélyes Piaf-estjéről. Különben e méltán és páratlanul sikeres est emléke is elmúlik majd velünk.”<sup>328</sup>

Megtöltötte Vári Éva Piafja a Belvárosi Színházat, egészen 2015. május 22-ig, és továbbra is megtöltötte volna, ám rendkívül kemény igénybevételt jelentett ez a szünet nélküli, száz perces szólóest, amit körülbelül 25 éve adott elő. Úgyhogy ő, a maximalista - miután Guinness-rekordnak beillő 32 éven át, több mint ötszázszor énekelte-játszotta háromféle feldolgozásban a halálmegvető és halhatatlanná lett kis párizsi verebet -, úgy döntött, akkor engedi el Piafját, amikor a közönség valósággal gyászolni fogja. „Úgy érzem, akkor kell abbahagynom, amikor még el tudom énekelni a dalokat, amikor még hitelesen tudom megformálni a szerepet. Nem szeretném megvárni azt a pillanatot, amikor a közönségben vetődik fel a kérdés: «Vajon mikor hagyja már abba?» (mosolyog).”<sup>329</sup>

A 2015. május 22-én utolszor adott Piaf-estet egy rendhagyó ráadás-szám zárta. A szokásos ráadás, a Milord után most még egy következett. Nem a színésznőtől a közönségnek, hanem fordítva. A nézőtéren megszólalt egy harmonika, és ötszázharminc ember énekel felállva, megindultan, némelyek sírva. Egy gyermekes versikét énekeltek, a Milord dallamára: "Szeretünk Évike, / itt állunk nézz ide! / Ezerszer elmondtad, hogy / nem bánsz semmit se. / Az újság jókat ír, / mindenki állva sír, / jó lenne még vagy százszor / „Az élet rózsa-

<sup>328</sup> Egy hosszútávú magányosságai – tűnődések Vári Éváról. szineszem.blogspot.hu

<sup>329</sup> Szűcs Anikó interjúja, Kulturprojekt Online Magazin, 2015.05.21.



szín"! / Hiányzik majd nagyon / Piaf a színpadon, / a kicsi Vári Éva / hangját akarom! / Köszönjük Évike! / Itt állunk nézz ide! / Mindenki ordítja: / szeretünk Évike!"<sup>330</sup> Elfordul Vári Éva, hogy legyúrje a felindulását. Aztán visszafordul, hogy fogadja a virágosót és ezt a rendhagyó ovációt. Ezt a szeretet-tüntetést mindazért, amit az esti varázslataival adni tudott.

Sokan próbálkoztak és fognak is Piaf-énekléssel és Piaf-estekkel. És bár „ez is elmúlik egyszer”, a helyzet az, hogy amíg ki nem hal a publikumával együtt Vári Éva Piaf-estjének élménye, ne is számítsunk méltó trónkövetelőre. Addig Vári Éva a Piaf-sanzonok koronás magyar királynője.

## Rose-repríz

Az utolsó Piaf-est délelőttjén Vári Éva már egy újabb Orlai-produkció, az Aranytó egyik főszerepét próbálta. De ez előtt, 2013. november 12-én a Spinoza Színházban az Orlai Produkciós Iroda bemutatta a Kamaraszínházban 2002-től 2008-ig több mint százszor játszott Rose című monodrámá felújított változatát. Az ötlet felmerüléséről Vári Éva: „A születésnapomon sokan gratuláltak az interneten, és kérdezték, hogy miért nem játszom Rose-t.”<sup>331</sup> Orlai Tibor pedig időszerűnek tartotta a 2014-es holokauszt-émlékév miatt. 70 éve, 1944. március 19-én szállták meg Magyarországot a németek, s elkezdődött a zsidók deportálása.

Idézzük fel Vári Éva Rose-zal kapcsolatos, a premier előtti gondolatait: „Ahogy most újratanulom a szöveget, eszembe jut, hogy emberek min mentek keresztül az életükben. Rose felől nézve az én problémáim nem élet-halál küzdelmek, hanem kis hullámvölgyek. [...] Mint mondják, a lövészárók szélén is kinő a fű, a virág. Akármilyen borzalomban az élet él, és élni akar. [...] Annyi mindent nem beszélünk ki a huszadik század történelme folyamán, annyi feltáratlan sebet, sérülést hordozunk. És ma is csak gyűlölködünk, bántunk embereket, sokszor nem a személyes tapasztalat alapján. Szélsőségesen fogalmazunk, ha valaki nem úgy gondolkodik, mint mi, akkor ellenség. Mindenképpen tanulság, hogy nincs olyan eszme, vallás, bármi, ami miatt embereket tönkre kéne tenni.”<sup>332</sup>

Most is Ilan Eldad rendezte a monodrámát. A szöveget alaposan kigyomlálták. A színpadi látványt is, egészen puritán lett. Mert bár a méretét tekintve a Spinoza is szobaszínház, de hagyományos elrendezésű: fönt a színpad, lent szemben a nézőtér, míg a Shure Stúdióban Rose kanapéval, asztallal, egyebekkel berendezett szobácskáját körbeülték a nézők. Erre most csak néhány néző számára a színpad két oldalán elhelyezett székek emlékeztetnek, nincs szobadíszlet.

---

<sup>330</sup> „A közönség énekel” felvétel a <https://www.youtube.com/watch?v=gf3EgZpCER4> lelőhelyen, Vári Éva előadás utáni interjúja a <https://www.youtube.com/watch?v=Ffs-VEUsMys> lelőhelyen látható.

<sup>331</sup> Fidelio.hu, 2013.10.30. Szentgyörgyi Rita interjúja

<sup>332</sup> Fidelio.hu, 2013.10.30. Szentgyörgyi Rita interjúja

A régi Rose, hazaérkezvén, elzárta a bömbölő tévét, és kihúzta magát Miami Beach konnektorából: beöltözött a sүvéhez, a zsidók hétnapos, a kötelezően gyors temetést követő otthoni gyászához-torához.

Most is Nora el Karem, a kilencéves arab kislány halálából ered Rose emlékezése, de ezt az elején nem tudjuk meg. S jobb ez így, mert ez a halál nem volt sorsszerű, nem volt eleve elrendelt. Mint ahogy Esterleiné, Rose kislányáé sem. A vak-véletlenül múltak, ez a legrémesebb bennük. Ugyanakkor mindkét gyerek halála élesen rávilágít a történelmi háttérre, a történelmi – és ismétlődő – szituációkra, amikor az embereknek elmegy az eszük, és minden, tegnap még elképzelhetetlen borzalom bárkivel megtörténhet.



Rose most egy alig-mintás, kétrészes fekete ruhában, a Dávid-csillagos nyaklánccal nyakában, egy kerti padon ül sүvét. Mellette csak a túlélő-táskája, abból vesz elő minden kelléket: zoknit, mécses, gyufát, vizespalackot, gyógyszert és vaníliás mogyorókrémet. Egyedül van immár – csak velünk összezárván – a mindenségben. Semmiféle otthonossága, a külső dimenzióinak semmilyen kelléke nem tompítja ezt. S bár Rose most kevesebbet beszél, kevesebbet tesz-vesz, mégis – töményebben és nyomatékosabban – többet mond. Markánsabb a tagolás a történet etapjai között és hosszabbak a csendek. Az előadás a lényegére van csiszolva. Ha a régi Rose

egy mozgalmas, színes pasztell-kép volt, a mostani egy japán tusrajz: redukált, sűrített, maximálisan kifejező.

Sherman és Vári Éva egymásra talált tehetségének érdeme, hogy az író szócsöve, Rose – akinek hallatlanul sok történelmi, vallásfilozófiai, etnikai, etikai kérdést kell terítékre hoznia, beleértve egy modern ember hitbéli problémáit is – mégis egy magától értetődő természetességgel létező, lenyűgöző egyéniségű, hús-vér ember. Ez annak köszönhető, hogy Rose egy ideális Vári Éva-szerep. Sokszólamú a történet, nagy kontrasztokkal, s azon kívül, hogy Rose változatos,

hányatott sorsa lebilincseli az embert, ő egy intelligens, tehetséges, értékes, színes és vonzó egyéniség, és nem utolsósorban jó, Vári Évához hasonló, gyakran önmagán csattanó humora van. Jöhet hát a Nagy-Szlalom Vári Éva-módra a Sherman-féle lesikló pályán – humor és tragikum, szerelem és halál, Krohmalna utcai kávéház és a kicsi puska, fedélközi szardínia-lét és a Rose & Rose szálloda között – Jultiskától a TV-híradóig és a süve padjáig...

Vári Éva történelmi traumákat mesél – de főleg játszik – el, aminek, ahogyan az interjúban ő is kiemelte, ez a személyesség a legjobb, leghatásosabb módja. Egyetlen ember ilyen kálváriáját – akivel azonosulunk, hiszen megismertük, bemutatta a szülőhelyét, a családját, a nációját, s közben jól megnevettetett bennünket – mélyen átéljük, míg ha tömegléptékű borzalmakat látunk, megborzongunk ugyan, de sokkal kevésbé tudjuk és akarjuk átélni, ez „too much”. Roman Polański holokauszt-filmje, A zongorista, vagy Nemes Jeles László holokauszt-filmje, a Saul fia, vagy Alexandr Iszajevics Szolzsenyicin Gulágkisregénye, az Iván Gyenyiszovics egy napja – az egyetlen főhősüknél fogva – többet mondanak, mert erősebben hatnak, mint Steven Spielberg szintén jó és nagyszabású filmje, a Schindler listája, vagy Szolzsenyicin hatalmas dokumentum-könyve, a Gulág-szigetvilág.



A mai Rose távolabbról, magasabbról néz a múltjára, és az életre általában, mint a 2002-es. Sokkal több van mögötte, mint előtte. De Rose (Vári Éva) az a fajta ember, aki az élete regényes ösvényén botorkálva, kerülgetvén a köveket és túskebokokat, szívósan egyre fölfelé megy, egyre magasabbra kapaszkodik

a hegyoldalon. Ebből a perspektívából pedig egyre inkább leegyszerűsödnek, egyre átláthatóbbak a dolgok. Aki felkapaszkodott a hegyre, „annak térkép e táj”. Eltűnnek a szeme elől a jelentéktelen részletek, összefüggő és irányt mutató egészzé rendeződnek a mozaikok. Ezt a panorámát nyerte Rose az évekért, a hegekért, a ráncokért cserébe.

Ám ez a távolabbi perspektíva nem tette rezignálttá Rose-t. Ő most sem passzív és beletörődő, hanem élénken él az erkölcsi érzéke, s még mindig szembe-szegül a rosszal. Ötven év után megismétlődött egy tragédia, s elkönnyvelhetné Rose, hogy nincs mit tenni, ilyen reménytelen teremtmény az ember. Akkor a kislányát ölték meg, véletlenül, mintegy melleleg. („*Arra járt egy fiatal ukrán katona. Talán a szomszédunk volt, Jultiskából... Csak éppen arra járt... Mért pont aznap osztottak levest?! S a kondérban nem is leves volt, csak valami melegvíz! Ahogy Jusszel-t is így vesztette el: „De miért viselt fülbevalót?! Mit hitt magáról, hogy egy cigány?!) Most egy arab kislányt ölnek meg, ugyanígy, („S a tömegben ott sodródott egy kislány... Igen, lehet, hogy ő is követ dobott...”)*), s a tettes az ő unokája. Megrendül belé Rose.

Rose számára – bár a zsidó identitás jellemző jegyének tartja, hogy ők találták fel azt a kifejezést, hogy „másrészt viszont”, és a Mama erkölcsi hajthatatlanságán is viccelődött –, abszolút érvényűek a morális parancsok. A „Ne ölj!”<sup>333</sup> és a „Szeresd felebarátodat, mint magadat.”<sup>334</sup> Ezekkel szemben nincs Rose számára „másrészt viszont”. Izraelben rosszul érzi magát, mikor nem kívánatos személy az arab falvakban; minden zsidót a rokonának, de ezeket az embereket is ismerősének érzi, „a szardíniák”, az Exodus zsidó menekültjeinek tekintetét látja a szemükben. Az ex-menyének is megmondja, hogy bűn, amit az a Baruch csinált a hebroni mecsetben. És most sem képes kimenteni az unokája tettét azzal, hogy „Nekem mindenkim odaveszett, hát mi ez ahhoz képest?” – ami pedig kézenfekvő mentségnek tűnhetne egy, a holokausztot átélő zsidó szemében.

Nincs igaza az itt mindjárt következő kritikájában Csáki Juditnak, azt írván, hogy Rose-t a magánya tartja mélyen egyben. A magány senkit sem tart egyben. A magány árt az embernek, mivel társas-lénynek vagyunk tervezve. Rose-t (és Vári Évát) az erkölcsi ereje tartja mélyen egyben. A részben ebből következő magányukat is csak emiatt tűrik jól. Hiszen nyilván népszerűbb lenne az övéi körében Rose, ha azt mondaná, amit hallani szeretnének. Csakhogy benne élénken él még egy erkölcsi parancs: „Ne gyűlöld a te atyádfiát szívedben. Megfeddjed bátorsággal a te felebarátodat, és el ne tőrjed ő benne a bűnt.”<sup>335</sup> (A 2002-es Rose a Tórát lapozgatva idézett a tízparancsolatból).

Rose tehetetlen, de nem képes tétlen maradni. Izraelben élő fiának, Abbie-nek beolvastott, és megkapta érte azt, hogy nem tartozik oda, s ezért nem íté-

---

<sup>333</sup> Biblia, Ószövetség, Mózes II. könyve, XX. rész, 13. vers

<sup>334</sup> Mózes III. könyve, XIX. rész, 18. vers

<sup>335</sup> Mózes III. könyve, XIX. rész, 17. vers

kezhet; hogy az ő szórványbéli zsidósága, az óhazai jiddis-tradíciója – mindaz, amihez tartozott, ha egyáltalán tartozott valamihez, – a fia szerint halott. Nyel egy keserűt Rose; eddig is tudta, hogy hontalan, hogy soha életében nem volt otthon igazán sehol. Fölmerül benne, hogy megköveti a kislány szüleit, de elveti az ötletet. Hát süvet ül Noráért. Süvet, amivel szorosán magához öleli, mint az övéit. Hiszen egy zsidó csak a legszűkebb családjáért, szülőért, házastársért, gyerekéért, testvérért ül süvét.

Nem egészen magányos, tanú nélkül való ez a gesztusa. Fölteszi ugyanis a kérdést, „- *És én még azt mondtam, hogy Isten csak egy kérdés?!*” De nem csak Istennek tartozik az engeszteléssel. Hanem megosztja velünk – a pad körüli hallgatóságával, zsidókkal és gojokkal, a gyásza társaival, embertársaival – a történetét. És a moralitásba, annak abszolút érvényébe, elkenhetetlenségébe vetett hitét. És ez a tanulság egyetemes, messze túlmutat Izrael arab-politikájának kritikáján.

Korábban nem, de most dúdolgat Rose Norának, Eszterkéjének és nekünk a végén. „*Jól van bubele*” (babácska), „*jól van...Jiddle mit a fidle...*” -- Molly Piconra gondol alighanem, a jiddis filmszínésznőre, akinek olyan szívesen nézték a filmjeit Jusszellel Varsóban. „*Hegedű, te hű barát, / hogyha fáj a szív, / húzd nekem a gyász dalát. / Sírunk-nevetünk, ha más már nem maradt, / játssz a hegedűn, míg húrja elszakad.*” S Rose elfújja a mécses. Sötétség borul a színházra. S ha igazán jó a közönség, vágni lehet a csendet ilyenkor. Mindaddig, míg vissza nem adják a világítást, s a nézők fölocsúdnak, hogy ez csak színház. És tapsolni kezdenek.

A régi Rose-hoz nem lehetett semmit, egy gesztust sem, hozzáadni. Ebből a Rose-ból nem lehet semmit, egy gesztust sem, elvenni. Most látni, hogy 2002-ben Vári Éva mégiscsak fiatal volt Rose-hoz. Akkor egy hegedű szólt, vivace. Most egy cselló szól, andante.

Következzék Csáki Judit Rose-ról szóló szép kritikája. (Mi lesz itt?! Ő a Kvar-tett Feleségének hátáról egy fél oldalt tudott írni.)

„Vári Éva. A kilenc évvel ezelőtt a Budapesti Kamaraszínházban bemutatott monodráma, a Rose ismét látható a Spinozában – az intim tér, a fokozott közelség jó, Vári Éva meg még jobb.

Az asszony, akit játszik, nyolcvanéves. Gyászol éppen – ahogy ő mondja: süvét ül. A süve a zsidó gyász, amelynek egy hete alatt a gyászoló – szerettei, családja, barátai által körbevéve – intenzíven „foglalkozik” a gyázmunkával, és miközben az elhunyttal kapcsolatos emlékeit eleveníti föl, elbúcsúzik tőle, hogy aztán visszatérhessen megszokott, hétköznapi életéhez.

De Rose-t nem veszi körül senki, legkevésbé a családja. Vári Éva a parányi színpadon ül, amikor a közönség elfoglalja a helyét – hogy már „játszik” is, az csak később derül ki mindenkinek. Mire meggyújtja a mécses és megszólal, Rose már messze van; na, nem tőlünk, a közönségtől, hanem az „itt és mosttól”,

mert éppen rázúdul jónéhány évtized, és erősen küzd, hogy kiverekedje magát a romok alól.

Martin Sherman monodrámája jó szöveg és erős történet. Az ukrán zsidó Rose a kozák pogrommal kezdi a huszadik század történelmével való szoros ismeretséget, majd Lengyelország következik, Varsó, ott is a gettó, ahol festőművész férjével elveszítik egymást szem elől, és elveszíti a kislányát is, akit a szeme látára lő fejbe egy náci katona. És élete végén egy amerikai lakás nappalijának kanapéján üldögélve ül süvét egy arab kislányért, akit egy izraeli katona, a saját unokája lő fejbe. A történelem – legalábbis Rose életében – körbezárt, és fényes bizonyítékát adta önnön értelmetlenségének. Mit sem látszik tanulni-okulni belőle sem az, aki csinálja, sem az, aki elszenvedi.

Hanem mégis van valami, ami nem engedi levonni azt a következtetést, hogy semminek semmi értelme: az életöszön, amely Rose-t is végigvezeti ezen a delikát kis huszadik századon, és az emlékezés, amely nem engedi elhalványulni a személyes tapasztalatokat. Előbb – iszonyatos mázllival, mondhatni – az Exodus fedélzetén hajózik Palesztina, vagyis a túlélés földje felé, ahová persze sosem érkezik meg (odadob egy jókora fintort a politika, és visszafordítják a hajót), majd a szó szoros értelmében a fasizmus torkából menekül ki, és közben megismerkedik második férjével. Amerikaivá válik, persze csak papíron, mert a lelkében régen hontalan.



Vári Éva a megannyi tragikus kanyarral terhelt történetet egyszerűen magára, színészi énjére szabja. Monodráma esetében az ilyesmi persze természetes, de

itt ideális eset van: „középen” találkozik a két figura. Vári szigorúan szilárd alapként használja nemcsak a Rose-t minden viharból tovább menekítő életösszönt, hanem azt a belső rezignációt, amely tompítja a tragikus felhangokat, és derűt lop az emlékezésbe. A monodráma előadásának kulcsa ugyanis az egyensúly, illetve az érzelmi alapozás: ennek az asszonynak evidencia az élet, amelyet megannyi halál szegélyez. És ugyancsak alapvető az a magány, amely – család ide vagy oda, kötődés ide vagy oda – ezt az asszonyt mélyen egyben tartja; barátságban él saját magányosságával, melynek gyökerei az ukrainai gyerekkorba nyúlnak vissza.

És akár sikeres amerikai üzletasszony, akár kötődés nélkül lebeg otthontalan világában, mindig van „másik oldal”. Egyrészt és másrészt. Vári Éva a látszólagos eszköztelenséget, ennek az asszonynak a szikár, sokszor derűs történetmesélését gazdag színészi eszköztárral hozza létre: miközben díszlet és kellék alig van, színes és beszédes a mimika, játékos az intonáció, közlékeny a testtartás és intenzív a közönséggel tartott kapcsolat. Hiszen a mi tekintetünkbe kapaszkodik, nekünk beszél, nem a színházi nézőtérnek, hanem a süvét ülés alkalmi társainak. Visszanézünk és bólintunk olykor, mert jelezni kell, hogy követjük őt a kalandos élettörténetben.



Forrás: port.hu. Fotó: Puskel Zsolt.

gyobb problémájába, a társadalmi és egyéni emlékezés megoldatlanságába, a múlttól való (köz)beszéd képtelenségébe. Vári Éva – aki most az Orlai Produk-

A gyerek, a megmaradt fiú messze kerül, Izraelben talál otthonra, és ott nevelkedik az az unoka is, akivel már szinte semmilyen gondolata nem találkozik. Az emlékezés önmagába zárul, már nincsen, aki továbbvigye – és Rose ebben is meglátja, megtalálja a feladatot: emlékeznie és emlékeztetnie kell. Amíg él.

Sem az író, Martin Sherman, de még az eredeti bemutató és a mostani előadás rendezője, Ilan Eldad sem tehet arról, hogy a Rose ennyire aktuális lett manapság; hogy ennyire beletalál közvetlen környezetünk egyik legna-

ció előadásaként játssza Rose-t – mintha erre is ráérezne: csöppet ejtett tónusai mutatják, hogy távolról sem szeretne didaktikus lenni, de érzi a szavak erejét.

A Spinozában játszott előadás minden szempontból a helyén van. És Vári Évát – aki a végén velünk kezét fogva köszöni meg, hogy eljöttünk a gyászszertartására – közelről látni, hallgatag játszótársának lenni nagy élmény. Priceless, ahogy mostanában mondják.”<sup>336</sup>

## **A Rose Győrben, a Menház Színpadon**

2015. május 7-én Vári Éva Rose-előadásával nyitották meg Győrben a Menház Színpadot. Az egykori zsidó öregotthon, vagy szeretetház (milyen jó szó is a „menház”, egy színház nevének is!) 1913-ban épült, frissen renovált, szép szecessziós épületében a Győri Zsidó Hitközség múzeumot, óvodát, és egy hatvan férőhelyes, elegáns, légkondicionált kis stúdió-színházat létesített, amfiteátrum-szerűen emelkedő, kényelmes nézőterrel. Gáti Oszkár, a színpadtól visszavonult, Jászai Mari díjas színész szervezte meg és vezeti a színházat, pontosabban ő a mindenes, és minőségi produkciókat, csemegéket hoz ide: tizenhat budapesti művészből tizenkettő volt Kossuth-díjas. Nagy az érdeklődés a színpada iránt. A házigazda, Gáti Oszkár jóvoltából pedig minden előadás előtt „vernissage” fogadja az előtérben a nézőket: zongorajáték, friss pogácsa és pezsgő. Vári Éva a darabbal a színházi évadok majd minden hónapjában, utoljára 2017. március 22-én visszatért Győrbe.

## **Edzés szabadúszóknak**

A Játékszín 2015 áprilisára tervezte Noël Coward Vidám kísértet c. bohózatának bemutatását, Vári Évával Mme. Arcati szerepében. Ezt a Pesti Színházban 1971-től hat évadon át Bulla Elma játszotta. Vári Éva azonban elfogadta Eszenyi Enikő felkérését, hogy Molnár Ferenc „A testőr” című komédiájában, amelynek szintén 2015 tavaszára tervezték a premierjét, játssza el a Mama szerepét. Ezt meg a Vígszínházban, 1966-tól, szintén hat évadon át, Sulyok Mária játszotta.<sup>337</sup> A Vidám kísértetben vállalt szerepét Vári Éva még jóval a próbák kezdete előtt, 2014 végén kénytelen volt visszaadni (Pásztor Erzsike vette át), mivel négy darabban játszott ekkor (A nagy négyes, Piaf-est, A hölgy fecseg és nyomoz, Rose), s egyrészt ezek közül kettő, a Rose és a Piaf rendkívüli igénybevétellel járó önálló est volt. Másrészt „A hölgy fecseg és nyomoz” kivételével, amit a Játékszínben játszott, a másik három Orlai-produkció volt. Ez a minden költségvetési támogatás nélkül működő magánszínház pedig úgy tudja fenntartani magát, hogy az új és sikeres produkcióit, nagy reklámkampány után, sűrű szériában játssza, hogy minél előbb megtérüljön a költségük, s nyereséget kezdjenek termelni,

---

<sup>336</sup> Csáki Judit: Élni és emlékezni. Revizor-online, 2014.01.30.

<sup>337</sup> Stuber Andrea: A Várkonyi-korszak



hiszen ebből tud kihozni új produkciókat, és a színházaink közül a legsűrűbben viszi vidéki kultúrházakba és színházakba is az előadásait.

A Rose című monodramát, amelyet 2013 novemberében mutattak be, még abban a szezonban harminckilencszer tüzték ki. Sokszor duplán, délután négytől aztán este héttől, vagy mondjuk Aradon (oda-vissza 544 kilométerre Budapesttől), délután öttől, majd este nyolctól, és másnap a Spinoza Színházban délután háromtól. 2014 júniusának utolsó hetében például Vári Évának öt előadása volt kitűzve, A nagy négyes Kaposváron, szabadtéren, A hölgy fecseg és nyomoz a Játékszínben, és három Rose: Kőszegen, (438 km), Kisvárdán (568 km) és másnap Sopronban (418 km). Vagy 2014 szeptemberében délután négytől, majd este héttől a veszprémi stúdiószínházban, vagy decemberben egymás után két estén a Komáromi Jókai Színházban. Ehhez jött 2014 novemberétől egy „tantermi színházprogram”, a Magyar Színház szervezésében. Ennek keretében a Rose-t, ifjúsági szövegváltozattal, iskolákban adta elő Vári Éva. Amint 2015. január 20-án Orlai Tibor producer a Kultúrprojekt Online Magazinnak nyilatkozta, nyolc-tíz ilyen iskolai Rose-on túl vannak már, s folytatják a programot, mert az ifjúság tudatlan a holokauszttal illetően. Százötvenezer forintot letett egy iskola, s már vitte is oda Vári Évát a színháza, mint egy gyerekzsúrokra kibérelhető Mikulást. (Az összeg nem egyenlő Vári Éva gázsijával). Nincs nyilvános adat róla, hányszor és hol adott elő iskolai Rose-t. Egy interjú csak azt örökítette meg, hogy az egyik diák, talán az osztály fenegyereke, a darab első mondatára – „Süvet ülök” – ellenállhatatlan röhögésben tört ki.<sup>338</sup> 2015 januárjától folynak A testőr próbái a Pesti Színházban, majd a március 7-i premier után ontani kezdik a bérletes előadásait, a hátralévő három hónap alatt harmincat. A Vígyszínház pénzügyileg zseniális bérleti rendszere miatt ugyanis (nincs a Vígnek olyan holt nagysága, akiről ne lenne bérlet elnevezve), a premierok után ömlesztzeni kell az új produkciókat, mert az évad bemutatói járnak a hitelező bérleteseknek. Közben május elején elkezdődnek az új Orlai-produkció, az Aranytó próbái, amit Vári Évának az utolsó Piaf-estje napján is próbálnia kellett, s a délutánt végigsírta az öltözőjében.<sup>339</sup> És Rose-t adott Vári Éva a Spinoza Színházon kívül a kaszásdűlői kultúrházban, másnap Piaf-estet a Belvárosi Színházban, Rose-t egy nyíregyházi zeneiskolában, az Erzsébetligeti és a Soproni Színházban és Győrben, továbbá – a búcsúest előtt – Piaf-estet fog adni Kecskeméten és Tiszaújvárosban, és a Belvárosi Színházon kívül Makón is játsszák A nagy négyest. Nos, ez egy jóval fiatalabb, a fizikai teljesítőképessége csúcsán lévő színésznek is kimerítő iram.

Különösen olyan produkciók után, amilyen a Piaf-est és a Rose, regenerálnia kell a hangnak, az agynak, testnek és léleknek. Létezik olyan, professzionális igénybevétel, amely a hangot vagy az agyat csak karbantartja, olajozza --, meg olyan is, amely túlterheli és kimeríti. Az arányok érzékeltetésére: 2015 tavaszán hír volt a Színház.hu portálon, hogy Udvaros Dorottya 2012-ben bemutatott „Mégis szép” c. önálló estje elérkezett a huszonötödik előadásához.

---

<sup>338</sup> Sztankay Ádám: Az emlékezés színháza. 168 óra, 2015.01.29.

<sup>339</sup> Pesti Műsor 2015. július, 6. szám, Szepesi Krisztina interjúja

A 2013 novemberében bemutatott Rose a következő évad májusában az ötenkilencedik nyilvános előadásánál tartott (iskolai Rose-ok nélkül). Nem utolsósorban a foglalkoztatásának módja következtében búcsúzott el Vári Éva idő előtt a Piaf-esttől, s emiatt nem vállalhatta 2015 tavaszán a felajánlott két új szerepet sem. Tévedés ne essék, egy magánszínházra az üzleti vállalkozások törvényei érvényesek, s nem neki róható fel, ha egy kivételes képességű művész a futószalagjára kényszerül.

S még egy adalék a színészek kiszolgáltatottságához. A 2015. május 22-i utolsó Piaf-estre következő előadása, „A hölgy fecseg és nyomoz” szünete után a színpadra visszaindulva, Vári Éva hatalmasat esett az öltözőből a színpadra vezető lépcsőn a Játékszínben. Nem tört el semmije, „csak” lenyúzta a lábait, nagyon vérzett, és összeverte magát. Nem is folytatták az előadást. „Az orvosok azt mondták, vasból van a szervezete, hogy ezt az esést törés nélkül megúszta!” – nyilatkozta megnyugtatóan és elégedetten a BORS Magazinnak Németh Kristóf, a Játékszín igazgatója. Körülbelül egy órát kellett várni a színház által kihívott mentőre (amely a hírlapi kacsával ellentétben nem vitte el Vári Évát, hanem a színházban ellátták). Vagyis egy színházban, ami egy veszélyes üzem, s ahol több száz ember gyúlik össze, nincs ügyeletes orvos az előadások alatt, de még megállapodásuk sincs egy rendelővel vagy egy orvossal az előadások idején gyorsan mozgósítható készenlétre.

Nemigen tudunk még egy szakmát ma Magyarországon, amely a foglalkoztatás szabályait illetően annyira törvényen kívüli, védtelen és kiszigerelhető lenne, mint a színészi, kivált a szabadúszó színészi. Ja, kérem, ez nem szakma, ez hivatás! Tényleg az: Vári Éva a balesete utáni estén, kicsit sántikálva, színpadra állt A testőrben Mamaként.

## **Randevú burleszkben Molnár Ferencsel**

A Pesti Színház 2015. március 7-én bemutatta „A testőr”-t, „A mama” szerepében Vári Évával.

Több Vári Éva-interjúból tudjuk, hogy nemigen kért szerepet, nincs szerep-álma, s ha lenne, azt pláne nem kérné, mert extra tehernek érezné a bukás kockázatát. Legyen az igazgatók és rendezők felelőssége a szereposztás, ez a véleménye. Egy apró kivétel mégis van. Nem szerep ugyan, hanem egy szerző: „Amit igazán szerettem volna mindig is eljátszani, az Molnár Ferenc volt. Sajnos idáig ez kimaradt az életemből. Nagyon sokat olvastam a műveit. Amikor még fiatal voltam, az Üveg cipőt egyenesen imádtam. És természetesen a Liliom is ide tartozik. Abban az időben Molnár Ferenc olyan polgári szerző volt, hogy nem igazán vették elő a darabjait.”<sup>340</sup> A Molnár Ferenchez való vonzódás nagyon is stimmel azzal, hogy Vári Éva szereti a szecesszió korát. A „Liliom” említésére sóhajtottunk egyet. Mert bemutatta 2009-ben a Kamaraszínház, de Muskátnét Egri Kati játszotta.

---

<sup>340</sup> Megyeri Zoltán interjúja, Színház.hu, 2006.02.03.

Nos, a Pesti Színházban 2015-ben találkozott végre Vári Éva Molnár Ferencel! Még hozzá az autentikus helyen, a Vígszínház kamaraszínházában. (Ha Pécsen már játszott is két kis szerepet Molnár-darabokban). A Vígszínház mutatta be 1902-ben Molnár első, „A doktor úr” című darabját, aztán 1907-ben, A Pál utcai fiúk megjelenésének évében „Az ördög”-öt, ami külföldön is sikert aratott, és 1910. november 19-én „A testőr”-t. Az ősbemutatón a fiatal Csontos Gyula (27 éves volt) és Varsányi Irén (34) játszották a két főszerepet. 1928-ban újra színre vitte a Vígszínház „A testőr”-t, Somlay Artúrral (45) és Titkos Ilonával (32).

1939-ben Molnár Ferenc feleségével, Darvas Lilivel, e nagy színésznővel az Egyesült Államokba emigrált, a Vörös Hadsereg érkezésére sem tért haza, és burzsoá csökevényként indexre, feketelistára került. A fiatalabbak kedvéért: a polgári csökevényeknek, legyenek holtak vagy élők, jaj volt 1949-től legalább a hatvanas évek közepéig, némelyeknek sokkal tovább. Ők vagy emigránsként minősültek a Szép Új Világ ellenségének, vagy itthon álltak a szocialista ember-típus kitenyésztésének útjában. Ilyen volt, mondjuk, Herczeg Ferenc, Nyíró József, Wass Albert, Márai Sándor, Faludy György, Csoóri Sándor, vagy Pilinszky János. A legkevesebb az volt, hogy nem adták ki a műveiket. Molnár Ferencet nem csak a színpadokról tiltották le, hanem bezúzták a könyveit. Az 1950-ben a Magyar Színház- és Filmművészeti Szövetség két napos ankétján felszólaló Horvai István szerint: „Molnár és epigonjai kommersz-szemetét, amely szívós harcban tartotta magát a magánszínházaknál, végérvényesen csak az államosítással tudtuk kiszorítani színpadjainkról.”<sup>341</sup> A feledékeny Horvai rendezte majd 1963-ban „Az ördög”-öt a Vígszínházban.<sup>342</sup> Amikor a forradalom után 1957-ben országszerte tíz Molnár-bemutatót tartottak (nem ideológiai tüntetés okából, hanem mert Molnár biztos és jó bevételszerző szerző, s erre abban a helyzetben nagy szüksége volt a színházaknak), Kádár János országgyűlési beszédében nehezményezte, hogy a színházak repertoárján olyan Horthy-korszakbeli tollforgató is szerepel, mint Molnár Ferenc.<sup>343</sup> Várkonyi Zoltán azonban „régijó elvtársként” esernyő volt a Vígszínház fölött. Az 1956 után börtönre ítélt, és 1963-ig segéd munkásként dolgozó Darvas Ivánt, és az 1944-ben emigrált, 1956-ban hazatért Páger Antalt is bemenekítette a színházába. Várkonyi engedhette vagy engedte meg magának, hogy egy fővárosi nagy színházban újból színpadra vigye Molnárt, s A hatyú, Az ördög és a Játék a kastélyban után 1966-ban a Vígszínház az ő rendezésében bemutatta „A testőr”-t, Darvas Ivánnal (41), Ruttkai Évával (39), Páger Antallal és Sulyok Máriával. Az előadás hat évadot és 149 előadást ért meg.<sup>344</sup>

„A testőr”-t 2015-ben Valló Péter rendezte, s a Színház.hu portálnak márc. 15-én adott interjúban így bókkolt Vári Évának: „A főszereplők nem játszottak még így együtt, Valló Péter azonban – A mamát játszó Vári Éván kívül – min-

<sup>341</sup> Kárpáti Tünde: Molnár Ferenc drámáinak magyarországi fogadtatás-történetéből (1902-2002) Interneten közzétett tanulmány

<sup>342</sup> Stuber Andrea: A Várkonyi-korszak.

<sup>343</sup> Kárpáti Tünde fenti tanulmánya

<sup>344</sup> Stuber Andrea: A Várkonyi-korszak

denkivel dolgozott már. «Nagyon nagy élmény, külön hálás vagyok a sorsnak, hogy megismerhettem» – mondta.” Stuber Andrea pedig ilyen várakozással ment az előadásra: „Elindulva a Pesti Színházba A testőrre, tudtam, annyi jó már biztosan vár rám, hogy látom a tüneményes Vári Évát, mert őt hívták meg a Mama szerepére.”<sup>345</sup>



Stohl Andrással

Az előadás színlapja: „A színész” Stohl András (48), „A színésznő” Eszenyi Enikő (54), „A kritikus” Kern András, „A mama” Vári Éva, „A szobalány” Gilicze Márta. „A hitelező” eredetileg Kerekes József volt, most felváltva játszik Karácsonyi Zoltánnal, „A páholyosnő” eredetileg Szatmári Liza szerepe, helyébe néhányszor Martin Márta ugrott be, s jó ideje Demjén Gyöngyvér játssza. A díszletet Cseh Renátó, a jelmezeket Pusztai Judit tervezte.

A testőr szereposztása mindig sztárparádé volt. A mostani sztár-párunk vezeti a vígszínházi Testőrök Színész és Színésznő párosainak kor szerinti mezőnyét. A kis vitát arról, hogy a színésznő 29 vagy 31, (mégis, meddig 29?), azt mindenesetre kiiktatták a darabból. (És egyébként is meghúzták a szöveget, hogy csökkentsék az előadás anakronizmusát.) De nem értünk egyet László Ferenc kritikussal, aki a kora miatt kezdte ki Eszenyi Enikőt.<sup>346</sup> Benyomásunk szerint Eszenyi Enikő illúziót keltő Színésznő. Stuber Andrea szerint: „A szünetben az jutott eszembe, nem azért gond, hogy Eszenyi 50+ éves, mintha korosnak

<sup>345</sup> Stuber Andrea internetes színházi naplója, 2015. 04.12.

<sup>346</sup> „Sokat viharzott”, Magyar Narancs, 2015.03.19.)

látszana a szerephez. Fiatalos, csinos, izgalmas, vonzó nő – evvel semmi hiba. Hanem ő magában is felmerülhetett a (túl)kora, talán ezért nem engedi el magát olyan felszabadultan, gátlástalanul, csitrisen mórrikálva komédiázni, mint ahogy fiatalabban tette. (...) De aztán a harmadik felvonásban Eszenyi bepótol mindent, és biztosít engem arról, hogy most is meri a komikus hatásokat a végletekig kiélni.”<sup>347</sup>

Eszenyi Enikővel



A testőr főszereplői egy ünnepezt, híres színész házaspár. A színész nevét nem tudjuk meg, a színésznő Helén. Nem véletlenül: a görög mitológiában Heléna a világ legszebb asszonya volt, s ez el is hangzik a darabban a színésznőről. Egy éve házasság. Mielőtt elvette, másfél évig epekedett Helén után a színész. S a szerelmes természetű Helén a házassága előtt „sokat viharzott”. A házibárát, a kritikus, aki tíz éve reménytelen hódolója, tizenegy ismert – színházi – szeretőjét leltározta, s egy évnél egyik viszony se tartott tovább. A színész holtszerelmes a feleségébe. Helén is szerelemből ment hozzá, csak – mint később megtudjuk tőle – inkább „az ő”, vagyis a színész szerelméből. A színész most szenved, mert Helén kezd elhidegülni tőle. Unja a házasságot. (A színházban is partnerek.)

A színész kipuhatólja, hogy a felesége ideálja most egy „férfias, és mégis sima, úriember, és mégis katona”: egy testőr. És elhatározza, hogy eljátssza ezt a lovagot. „Vagy vagyok nagy művész, vagy nem! Vagy igaz, amit tíz év óta írsz rólam, vagy nem! Most jöjjön a mesterségem!” – mondja a kritikusnak. Egyik motívuma a féltékenység. Vajon megcsálná-e a testőrrel a felesége? A másik motívuma a szenvedő szerelem, aminél, mint a nótából is tudjuk, jobb az álom: legalább így, maszkban, vissza akarja szerezni az asszony szerelmét.

Mialatt a színész testőrként ostromolja a feleségét, férjként azt színleli, hogy három napig vidéken vendégszerepel. Helén randevút ad a testőrnek a lakásán, majd aznap este az operaházi páholyában, s ott – részben azért, mert féltékeny-nyé teszi a kritikus kotyogása „a testőr” folyamatban lévő szívügyéről, holott az nem más, mint ami folyik előttünk – meghívja másnapra a lakására. A páholy-

<sup>347</sup> Stuber Andrea internetes színházi naplója 2015.04.12.

felvonás mámoros, hosszú csókkal zárul. A másnapi randevú előtt egy órával azonban a színész férji minőségében megérkezik, s jön a nagy leszámolás. Ennek első menetében a színésznő a színész vállatására előadja az (egy marék nyugtatóval) ál-öngyilkossági kísérletig terjedő első jelenet-sorozatát, hogy meggyőzze, az nem is volt nála az operai páholyban és nem csókolta meg. A hisztériáig fokozott szenvedélyes színészi remekléstől a szerelmes színész megremül, és „minden mellékgondolat nélkül, tiszta szívéből” elismeri, hogy alaptalanul gyanúsította a feleségét. De itt nincs vége: kicsomagolja a testőr-jelmezt, fel is ölti, s a megbeszélte időben testőrként megjelenik. A színésznő (az első rémület után) feltalálja magát, és feltalálja második alakítását, kezdve azzal, hogy felismerte a férjét a testőrben: „hat óra 31 perckor rád ismertem, és hat óra 33-kor már elhatároztam, hogy kötélnek állok. Játsszuk végig!” Ezt az ellenőrizhetetlen állítást egy ünnepezt, sikeres színésznő meggyőző érvelése támasztja alá: „magadról elhiszed, hogy a megtévesztésig tudsz egy nehéz szerepet játszani, és nekem nem akarod elhinni, hogy jól játszottam egy sokkal könnyebb szerepet?” De további vigaszt, kiutat is kínál a színésznő: „Ez az ötlet úgy megfogott... úgy imponált... én végig akartam játszani ezt a komédiát... de tudod... egészen végig [...] és megmondani neked, hogy megszerettelek újra.” S a lepleződése dacára, a „csalása” is illúzió voltaképpen (ha ugyan nem az érzékek titkos csalahatatlanságának jele), hiszen bármennyire valóságosan lobbant szerelemre a testőr iránt, az nem más, mint a férje. A darab tanulsága: a színész a „véresen fájdalmas tréfa” végén kénytelen beletörődni, hogy a házassága érdekében szemet kell hunynia a hazugságok és látszatok fölött.



„A mama” ál-mamája Helénnek, a színésznőnek. Távoli rokona, alighanem egy lecsúszott vidéki úrinő, aki a szakácsnője, majd a garde-dame-ja lett a művésznőnek: védelmeznie kellett az alkalmatlan udvarlóktól, a kritikustól is. A mama kaktusztermészet: kifelé tüskés, de bévül lédús és forró, mert feltétel nélkül imádja Helént, akihez ennél fogva senki sem méltó. Így utálja a befurakodott és Helént a féltékenységgel gyötrő férjet, aki ráadásul őt újra cseléddé tette, és a kritikussal is hadilábon áll. Boldog, hogy Helén szerelmes a testőrbe, s ez az utált férj bukását is jelentheti. A Mama, mint egy híres színésznő udvartartásához tartozó, bennfentes személy, magasan hordja az orrát. És mint egy deklaszcizálódott ember, undok és fölényes, akivel

szemben csak lehet.

Az időtlen idők óta főszerepeket játszó Vári Éva ezt az epizód-szerepet illetően így nyilatkozott: „*Eszenyi Enikő kért fel a szerepre, én pedig boldogan mondtam*

igent, hiszen ez volt az első közös munkánk. Többen megkérdezték, hogy miért vállalom el ilyen kis szerepet, én pedig rögtön visszakérdeztem: miért ne vállalnék? Ha jó a darab, és/vagy ha úgy érzem, hogy engem érdekel egy feladat, például a rendező személye vagy a partnerek miatt, és ha megtalálom a magam örömét benne, akkor miért hagynám ki? Kernnel és Stohllal sem dolgoztam még együtt, úgyhogy kifejezetten élvezem ezt a szerepemet.”<sup>348</sup> Azt is mondta valahol Vári Éva, hogy ahányszor fölmege az öltözőjébe, mindig elfogódott lesz a gondolattól, hogy itt járt előtte Sulyok Mária.

„A testőr” mindenkori előadását a színésznő, Helén szerepének felfogása és eljátszásának stílusa determinálja. És ebből a szempontból nagyon szerencsés, hogy Vári Éva olyan kíváncsi, nyitott és elfogulatlan a különböző játéktílusok iránt. Mert „A testőr” Pesti színházi előadása merészen ledob magáról mindenféle hagyományt és nimbuszt, Molnárét, a Vígét és Sulyokét is. Aki azt hiszi, hogy ismeri Molnár Ferencet, vagy látta már A testőrt, az kapaszkodjon meg, először látván ezt az előadást. (Meg is fog kapaszkodni rögtön, amint szétnyílik az Eszenyi-kék bársonyfüggöny, és megpillantja a híres színészházaspár loftlakás-szerű nappaliját). Mert egy maximális szabadságot vindikáló, extrém előadást fog látni, és túl kell tennie magát bizonyos régimódi várakozásain, avagy előítéletein ahhoz, hogy lazán élvezni tudja. Legkönnyebb azoknak a nézőknek, akiket semmilyen emlék nem befolyásol, hanem az aktuális pesti színhagyomány, mint legjobb propaganda, azaz a siker híre alapján azzal a várakozással ülnek be, hogy ez egy nagyon jó előadás, mert tönkre nevetetik magukat. Nem fognak csalódnai a várakozásukban! Nagyon mulatságos ez az előadás. Stuber Andrea is így fejezte be napló-bejegyzését: „Nem állítom, hogy kiemelkedő produkció, de én határozottan élveztem.” Eszenyi Enikő ugyanis a szerepének burleszk-humorú, fergeteges, a végletekig vitt karikatúráját játssza el, olyan svunggal, ami időnként a saját és a partnerei testi épségét is veszélyezteti. A darab minden mozzanatában az ott és akkor lehetséges legkomikusabb gesztusokat állítja elő. Ha a legkisebb apropója lenne, lenne itt torta-dobálás is. Székdobálás, az van.

Ambivalens érzéseink vannak ezzel az előadással kapcsolatban. Egyfelől: Eszenyi Enikő, Stohl András, Vári Éva, Karácsonyi Zoltán és Gilicze Márta mulatságosan, vérbő humorral játszanak egy bizonyos komédiát, Kern András pedig kényelmesen elvan a Kritikusnak írt poénok elsütögetésével.

Másfelől ez a bizonyos komédia, – a Színésznő ábrázolásával, a humora fajtájával és az egész miliójével – messze van attól, ahogy Molnár Ferenc a vígjátékában a hőseit, meg a világukat látta. Ebből a szempontból Vári Éva – aki mindig szeretett volna Molnár Ferencet játszani – most játszik egy Molnár-darabban, de nem annyira Molnár Ferencet, mert az ő tekintete leginkább hiányzik ebből az előadásból. (Színészsors. Játsozott Vári Éva Sirályt is, amiből meg Csehov hiányzott. S ott fű se nőtt Csehov helyén, de ez a produkció legalább tényleg mulatságos.)

---

<sup>348</sup> Szűcs Anikó interjúja, Kulturprojekt Online Magazin, 2015.05.21.



El kell ismernünk, hogy ha egy vígjáték előadásának gyakorlatilag az a célja, hogy telt házakat jó sokáig megnevetessen -- márpedig az –, akkor az Eszenyi Enikő által meghatározott játék, az eredményével igazoltan, felülír minden kifogást és aggályt. S ha innen nézzük, a premier óta tartó nagy siker, a pótszékes teltházak, a két hónapra előre elkelő jegyek szempontjából, akkor merőben fölösleges hánytorgatni, de mégis hánytorgatni fogunk bizonyos – Molnár Ferenchez és a Vígszínház múltjához – méltatlan, tehetségtelen és olcsó eszközöket.

Ilyen a kaotikus, vedlett és ízléstelen lakás-díszlet, amely lefokozza az állítólag híres, – nagy drámai szerepeiket emlegető – színész-házaspárt, ráadásul folyton útban van. (Eddig mindig a nagy-színházban játszották A testőrt, most erre a kamara-színpadra zsúfolták be.) Ilyen a Mama primitíven csiricsaré és őt hamisan jellemző otthonkája az első felvonásban; mert ez a nő, aki Cso-cso-szán áriáját kezdi énekelni a műsorfűzet láttán, és elemében van nagyestélyiben, az Operában, a mosogatáshoz se hord ilyen göncöt. Vári Évának el is kell feledtetnie, le kell játszania magáról a fals jelmezét. De a Vígszínházban ma azt se tudják, mibe kell öltöztetni egy alig középtermetű színészt, hogy daliás, snájdig testőrtisztnek lássuk. Stohl András fessebb farmerben és ingben, mint az őt földbe döngölő zakós-pantallós vasutas-díszegyenruhában. Aminek cúgos cipőjével egyébként sem pantallót, hanem talpallóval kifizített pengeéles tisztinadrágot hordtak. És méltatlan – fölöttébb zavaros – az előadás öszvérjellege, vagyis az az anakronizmus, hogy az otthon farmernadrágos és bűvárcarórás színész őfelsége I. Ferencz József udvari testőr-tisztjének álcájában kísérti meg az otthon sztreccsnadrágos, és lemezjátszó hangjára ál-klimpírozó felesége hűségét; de kortársuk Sarah Bernhardt, aki 1923-ban, és Duse, aki 1924-ben halálozott el. A ma a belvárosi kirakatokban, illetve a kínai piacokon lógó



ruhák, oda se neki, itt vidáman váltakoznak a monarchia-korabeliek imitációjával.

Könnyen belátható viszont, hogy egy korhű előadásban Eszenyi Enikő nem játszhatna egy ilyen, általa kedvelt és igen tehetségesen kivitelezett, szélsőséges burleszk-karikatúrát. Ami rendkívül komikus ugyan, de alapvetően meghamisítja Molnárt. Mert semmi illúziót nem hagy életben Helénről, meztelenre vetkőzteti a begerjedését, a csapodárságát, kétszínűségét és hazudozását. Nehéz elhinnünk Helén karikatúrájának, hogy ő egy nagy drámai színésznő, egy páratlan Kaméliás hölgy.

Harmadrészt viszont, mert ennyire billeg a véleményünk, hátha mégiscsak korhű ez az előadás? Mármint hű a mi modern, kiábrándult, cinikus és közönséges korunkhoz. Hátha Stuber Andrea tapintott rá a lényegre: „A vége az (a feleség részéről), hogy vagy elfogadod, amit kínálok, vagy vége. Énszerintem egy év múlva a válásukkal lesznek **a Story címlapján.**”<sup>349</sup> Jókora távolságba került ugyanis egymástól a színházról táplált illúziók, a színészi népszerűség, a színész-kultusz nem hogy békebeli, hanem akár csak ötven évvel ezelőtti -, illetve a mai világa.

Molnár színésznő-ideálja, aki miatt Molnár párbajozott és öngyilkosságot kísérelt meg, nem egyszerűen a házaselet status quo-ja érdekében, hanem a virtuóz szerepjátszás élvezetéből és érzelmi indíttatásból mosta össze a valóság és illúzió határait. Operett-bájjal tette ezt, s a nézők abszolút rokonszenvét élvezte. Oly korban élt ő, mikor klakkban-frakkban jártak színházba, Kosztolányi írt színikritikát, és peracet a vurstliban árultak, nem a Vígszínházban. Molnár Színésznőjének még glóriája volt, benne öltött testet „A Színház” varázsa, szépség és művészet, amely valószerűvé teszi az illúziót. A kivételes, polgári mércével nem mérhető, piedesztálra emelt életformájához tartozott a csapongó vágyakozás, a szenvedélyes szerelmi lángolás; őerte még párbajoztak és meghaltak férfiak, s olyan verseket kapott Juhász Gyulától és Babitstól, mint a Milyen volt..., az Anna örök, a Nefelejcs, és a Gálás ünnepség.

Ugyan hol van ez a színésznői glória? A bulvár-média celeb-kultuszában végképp megszűnt. Valóság-showk sztárjai, azt-se-tudni-miről hírességek média-dömpingjében ma Varsányi Irén és Liz Taylor is elsüllyedne. El kellene hinnie Eszenyi Enikőnek, hogy Helén, mert nagy színésznő, a „hétköznapi világ” konvenciói fölött áll, aki „nem mérhető polgári mértékkel”? „Más hús, más vér, más agyvelő, más idegrendszer”? Hogy’ hihetné? Hiszen nincs az a kivételes tehetség, akinek nem kéne beállnia butuska és minél hosszabb, annál jobb tévésorozatokba, nem kéne „Szombat esti láz”-akban ropnia, főzőcskéznie, tévé-magazinokat műsorvezetnie, vagy havonta botrányokat keltenie, hogy egy Magyarországnyi helyen közismert és népszerű legyen. Hogy kérhetnénk ma számon Eszenyi Enikő Színésznőjén Varsányi Irén, vagy akár Ruttkai Éva auráját? Lehet, hogy Molnár letépett glóriájú színésznőjét ma nem csak így lehet jól eladni, hanem csak így lehet becsületesen eljátszani.

---

<sup>349</sup> Stuber Andrea internetes színházi naplója, 2015.04.12.

A közönség (amely Eszenyi Enikő Blanche-alakításán is jól mulat *A vágy vilamosának* Pesti-színházi előadásán) hálisten nem morfondírozik, hanem könnyesre röhögi magát. És a maximális jókedvhez a Vári Éva által játszott Mama is hozzáadja a magáét. Vári Éva nem megy át Eszenyi Enikő burleszk-stílusába, de erős eszközökkel játssza a Mamát, másképp az ki sem látszódhat ebből az előadásból. Minden humorforrást kiaknáz a poénnal nem valami nagyvonalúan ellátott szerepéből, és szokása szerint gyárt is poénokat a semmiből. Nevetést csihol a testőrrel való páholybeli találkozás minden apró gesztusával; a kezét a szoknyájába törli, mielőtt elfogadná a testőr gáláns kezét a lépcsőn, megnyalja a ceruza hegyét, mielőtt bekönyvelné a kétezres kiadást a páholyosnőnek adott ezres után. És dörgő nevetést tud provokálni csak azzal, hogy amikor magára hagyja Helént és a testőrt a páholy előterében („- *Én előre ülök, hallgatni az előadást*”), és elindul fölfelé a lépcsőn, visszafordulva azt mondja még, „Bolondja vagyok az operáknak”. Hát ez nem egy poén. De Vári Éva a szenvedélyesen kimondott „- *Bolondja vagyok*” közben fogja Stohl András kezét, és megigézve, kacéran bámul a szemébe; majd szünetet tart, és késleltetve ejti le: „- *az operáknak.*” A páholyban Helén és a Mama, miközben megy a Pillangókisasszony, nem annyira műélveznek, hanem társasági életet élnek, integetnek és csókokat dobálnak, s a Mama látcsővel fürkészi ehhez az ismerősöket; Vári Éva a felismeréseit revelációként találja, „Dávid jegyszedő” integetésétől majdnem elalél, és minden ilyen apró gesztusától csattan a nézők nevetése.

Szemelvények „A testőr” kritikáiból:

„Bevallom, képes voltam úgy menni az előadásra, ahogy érzetem szerint a mezei nézők többsége: tudtam, hogy Stohl lesz és Eszenyi, és ennyi előzetes információval már beértem. Tehát Vári Éva megjelenése váratlanul, a legkellemebb meglepetésként ért. Eddig is örültem annak, hogy Eszenyi Enikő direktorként sok jó színészt átmentett a csúfosan megszüntetett Budapesti Kamaraszínházból („emléke sír a lanton még”, hiába történt közben ez-az a színházi életben), most ez is nagyon szimpatikus, hogy igazán jó helyzetbe hozza Vári Évát, akinek az utóbbi években Orlai Tibor adott mindössze jó feladatokat. Vári Éva Eszenyi Enikőhöz hasonlóan nyugodtan letagadhatja húsz évet a korából, így elég hitelesen alkotnak anya-lány kettőst. Én szerettem Vári Éva fanyar humorát is, azt az utálatot is, amelyet azokkal szemben éreztem, akik pozícióját veszélyeztetik. Nem jó hír számára, ahogy visszacsúszott házvezetőnőbe. Élmény nézni, ahogy mindenkivel kiépít kapcsolatot, a ház úrnőjével (sőt a szobalánnyal) együtt szeret bele ő is a testőrbe. Vári Éva játékstílusa illik Molnárhoz, illik a Vígszínházhoz. El tudnánk őt képzelni a társulat tagjaként is.”<sup>350</sup>

„Vári Éva vendégszereplése egyrészt meglepetés volt a szereposztásban, másrészt kitűnő és igen üdítő színfoltja az estének. Róla azért nem gondolnánk elsőre, hogy egy Molnár-alkat lenne, sőt, még sokadikra sem.” (Megjegyzés: a vélemény feltétlenül szabad. Beleértve egy téves vélemény hangoztatásának jogát is.) „Viszont olyan egyedien hozza az általa megformált Mamát, hogy

---

<sup>350</sup> „Mezei néző” színházi blog, „Szánalomból szerelem?” 2015.04.14.

semmiféle kétely és kérdés nincs, csak mindvégig az öröm, hogy ott van, játszik, és mi láthatjuk őt.”<sup>351</sup>

## Ellenszélben az Aranytavon

A Pesti-színházi tavaszi premiert nyári színház követte, 2015. július 24-én Szentendrén bemutatták az Orlai Produkciós Iroda és a Szentendrei Teátrum koprodukciójában Ernest Thompson Aranytó című darabját. A budapesti, október 14-i kőszínházi bemutatót most nem csak egy-két bemelegítő előpremier előzte meg, hanem augusztus elejéig kilenc kánikulai, szabadtéri előadás, majd az évad végéig negyven előadás következett a Belvárosi Színházban, más budapesti helyszíneken és tizennégy vidéki helyszínen, Soprontól Nagykanizsáig és Sárospataktól Szegedig.

Thompson, az akkor 29 éves színész első darabja, az *On Golden Pond*, miután 1978-ban bemutatták az Off-Off Broadwayn, a következő évben a Broadway legnagyobb színházaiban több mint 400 előadást ért el. A színdarabot 1981-ben a Universal Pictures filmre vitte Katharine Hepburnnel, Henry Fondával és Jane Fondával a főbb szerepekben, s 1982-ben Hepburn (negyedszer) a legjobb női, Fonda a legjobb férfi főszereplő, Thompson pedig a legjobb adaptált forgatókönyv Oscar-díját kapta. A film költsége 15 millió dollár, a bevétele több mint 119 millió dollár volt. Henry és Jane Fonda valóban hadilábon álltak egymással, és Jane Fonda az apja kiengeszteléséért vette meg a darab film-jogait és játszott együtt vele ebben az apa és lánya kibéküléséről is szóló filmben. Ezt jól tette, mert Henry Fonda 1982 augusztusában szívelégtelenség miatt meghalt. A színdarabból kétrészes tévéfilm is készült 2001-ben, két Oscar-díjas sztárral, Julie Andrews-szal és Christopher Plummer-ral a Thayer-házaspár szerepében. Nálunk a Madách Kamaraszínház mutatta be először a darabot, 1990-es előadásában Tolnay Klári és Mensáros László játszották a Thayer-házaspárt, s ők szinkronizálták Katharine Hepburnt és Henry Fondát a nálunk 1991-ben forgalmazott filmben. A premier körüli interjúk szerint most a darabot a Vári Évával A nagy négyesben is együtt játszó Benedek Miklós ajánlotta Orlai Tibornak, az 1981-es film alapján.

A cselekmény leírása a film Wikipédia-oldalán: „Norman Thayer professzor és felesége, Ethel negyvennyolc éve minden nyarukat az Aranytó partján töltik. A New England-i otthonuk tele van apró értékekkel, emlékekkel, amelyek mind kapcsolatban állnak az itt töltött kellemes idővel. Az idős házaspárt meglátogatja a lányuk, Chelsea, aki Európába készül nászútra, és erre az időre az öregekre szeretné hagyni a mostohafiát. Eleinte kezdeti ellenségeskedés alakul ki Norman és Billy között, de később szoros barátság veszi kezdetét. A visszatérő Chelsea megdöbbenve látja, hogy Billy olyan meghitt kapcsolatba került a szüleiével, amire ő egész életében csak vágyott.”

---

<sup>351</sup> „Színházi látcső” színházi blog, „Ágyúkkal a poénra”, 2015. március



### Benedek Miklóssal

A Madách Kamaraszínház 1990-es előadásának kritikusja szerint: „Thompsonnak megint oltári szerencséje volt, mert Normant Mensáros László, Ethelt Tolnay Klári játssza. Amit produkálnak, az messze túlnő ennek a hámozott luftballon darabnak a színvonalán, értékein. Ők ugyanis két embert játszanak el. Mensáros, a sima szöveg szerint elviselhetetlenül gúnyolódó, összeférhetetlen, elménckedő, gonoszkodó szenilis aggastyánból – szeretetreméltó, bár nehéz természetű, aranyos vén svihákat formál, akinél a szenilitás inkább csak álca, hogy mögüle kacagja ki a világ ostobaságát, az emberek hibáit és nagyképűségét. Ez a Norman el tudja hitetni, hogy az az Ethel, akit Tolnay Klári játszik, igazán szerette, szereti és szeretni is fogja, mert bármily vásott vén simlis, mégis van benne emberi vonás, egy ölelés, egy mosoly, egy kézmozdulat, egy szemvillanás erejéig. És nem is lehet másmilyen, ha olyan Ethel van mellette, akiben jelen van a jóság, az arany szív, a báj és a kedvesség, mint Tolnay Klári alakításában. Ha az Aranytó nézhető előadás, az kizárólag miattuk van.”<sup>352</sup>

Törvényszerű, hogy az Aranytó a Hepburn-, Henry és Jane Fonda-, Tolnay- és Mensáros-kaliberű színészek miatt nézhető: egy tipikus kommersz-darab, s mint ezeket mind, csakis briliáns színészek képesek élvezetes, jó színház-zá/filmmé felfújni. (Az *ilyen* színészek, a közönség és a producerek szeretik ezt, némely kritikusok kevésbé).

---

<sup>352</sup> Takács István: Aranyosék az aranytónál, Népszava, 1990.12.18.



### Bertalan Ágnessel

Amint a Norman és Ethel Thayer szerepében említett sztár-párokból sejthető, az Aranytó jó előadásához ráadásul rendkívül fontos, hogy a házaspárt játszó színész és színésznő egy minden szempontból összeillő, nagy párost alkosson: harmonizáljon a megjelenésük, a színészi kvalitásuk és a játéktílusuk egyaránt. A jószágos Bóta Gábor Vári Éva és Benedek Miklós ilyen „nagy kettősét” állítja, utalván „A nagy négyes”-re, amelyben szintén „jól állnak egymásnak.”<sup>353</sup> Sajnos ellenvéleményen vagyunk. Keresve is nehéz kevésbé harmonikus, kevésbé összeillő párost találni, mint az övék. Csak rájuk kell nézni, nem is részletezzük a megjelenésükben mutatkozó antagonizmust, de ugyanez jellemzi – eleve, általában véve – a játéktílusukat. A nagy négyesben ez érdektelen, abban nem egy párt játszanak.

A másik probléma, hogy Gálffi László rendező és Benedek Miklós vígjáték-nak tartja a darabot. Gálffi László szerint „Ez tulajdonképpen egy Philemon-Baucis történet, [...] a darab az elmúlás utolsó fázisait jeleníti meg és helyezi középpontba, rendkívül humorosan, [...] A legtragikusabb pillanatban is lehet nevetni valamin. Az is előfordul, hogy egy temetésen nevetnek az emberek. De az élet ilyen és ettől jó.”<sup>354</sup> Gálffi Lászlónak igaza van: ez egy Philemon és Baucis történet. Ez a mitológiai, idős házaspár befogadta és megvendégelte a fáradt vándorok alakjában az embereket tesztelő Zeust és Hermészt, akik megbüntették az őket elutasító falut, nekik viszont teljesítették egy kívánságukat. A házaspár azt kívánta, hogy ne kelljen túlélniük egymást, egyszerre halhassanak meg. Zeusz teljesítette kívánságukat, így amikor lejárt a kiszabott idejük, Baucis hársfává, Philemon tölgyfává változott.

<sup>353</sup> A nagy kettős, Népszava, 2015.08.08.

<sup>354</sup> Kultúrpart/kulturpart.hu, 2015.07.07.



Ha Gálffi László így látta Normant és Ethelt, vajon miért tartotta rendkívül humorosan ábrázolandónak Norman elmúlásának utolsó fázisait? Ami azt az indokolást illeti, hogy „a letragikusabb pillanatban is lehet nevetni valamin, az is előfordul, hogy egy temetésen nevetnek az emberek, de az élet ilyen és ettől jó” – ez az életet illetően, amely spontán és formátlan, teljességgel igaz. A műalkotások azonban az élet sajátos, megformált szféráját alkotják, és esztétikai követelményeik, stílustörvényeik vannak. Hogy egy színdarab előadásában rendkívül humorosan kell-e ábrázolni az elmúlás utolsó fázisait vagy egy temetést, az attól függ, mit kíván a darab, hogyan láttatja a dolgot a szerző. Egy lényegében tragikus témát pazarul ábrázolhat vígjáték (komédia). Hát milyen jókat lehet nevetni, mondjuk, „A tizedes és a többiek”-en, vagy Bacsó Péter filmjén, A tanún. Vagy a Szentivánéji álmon. Vagy Orbán Béláné szerelmi halálán –, pedig a témája nem más, mint Dídó a máglyán Vergilius Aeneisében. Ellenben az Aranytó, a humoros elemei ellenére, nem vígjáték. Egy realista darab, és ilyen, az életszerűségtől, a természetességtől egy kiskanállyal el nem térített játék-

stílust igényel. *A hölgy fecseg és nyomoz*ban beesik Logan úr késsel a hátában, holtan, jót röhögünk rajta, és egy bulvárbohózatban ez így van jól. De tévedés, ha az *Aranytő*ban Norman szívrohamát Benedek Miklós meglepetésszerű, bravúros hanyattvágódásával ábrázolják. Nem azért, mert ez egy anginás szívrohamnak hiteltelen (egy színpadi jelenet nem orvostanhallgatók kiképzésére szolgál); hanem azért, mert a látvány groteszk, nevetséges. A színpad előterét a néző szemmagasságában betölti a hanyattfekvő, nagy test, a nagy hasára rácuppant, lihegő fehér trikóval. Körülötte pedig Ethel tornamutatványokra kényszerül, hogy a gyógyszert a nyelve alá tegye. Ebben a darabban viszont nem lehet nevetséges, hogy Norman kis híján meghal. (Öt perc múlva egyébként már emelgeti Ethelt, hogy ezzel is nevetést érjen el.)

A bemutatók környékén adott interjúk szerint Benedek Miklós kacagtató vígjátéknak, noha „nem egy gatyaletolós vígjátéknak” tartja a darabot, és Normant legfeljebb depresszívnek nevezte. Norman azonban szenilis kezd lenni, és nem utolsósorban ennek felismerése miatt deprimált. A jó öreg Károly körúton, az egykori Broadway moziban hollywoodibbak immár a hollywoodiaknál. Mert a Universal Pictures szerint az 1981-es filmjük műfaja „drama”, ami nem jelenti, hogy „sorstragédia”, csupán azt, hogy nem „comedy”. Ha megnézzük a filmet, az vitathatatlanul nem is comedy. A sztori inkább azzal a veszéllyel fenyeget, hogy túlcukrozzák az előadását. Vári Éva a próbák idején úgy nyilatkozott, Gálffi László jó ízlése a garancia arra, hogy az előadás nem lesz érzelgős. Nem is lett az. Ellenkezőleg, Gálffi László rendezése és Benedek Miklós játéka a kabaré-humor irányába viszi el az előadást.

Csáki Judit így összegzi kritikájának lényegét: „Ennek a Vári Éva játszotta feleségnek anyagi türelme és kifogyhatatlan humora van az elviselhetetlen, és önmagát is nehezen viselő férjéhez. Akiben persze Benedek Miklós felvillantja azért az esendő és szerethető figurát – megteremtődik az a bizonyos kényes egyensúly.”<sup>355</sup> A magunk részéről sajnos nemigen láttuk felvillanni az esendő és szerethető Normant Benedek Miklós alakításában. De nem őt kárhozzatjuk ezért. A szerephez nagyon nem illő alkati adottságai és jellegzetes, markáns játékstílusa eleve akadályozzák ezt: nem neki való ez a szerep. Nem éri be azzal, hogy a szenilitás helyenként magában is humoros helyzetet produkál, vagy, hogy Thompson jó, fekete, csípős humort, jó poénokat adott Normannek, hanem kabaréstílusban tálalja őt: nyomatékot ad minden gesztusnak, amivel fokozni lehet egy szituáció komikumát, hogy a nézők számára direkt-hatású legyen. Ennek a mindenáron nevetetésre pályázó, harsány játékstílusnak az az ára, hogy Benedek Miklós nem tud együttérzést, részvétet kelteni Norman iránt, amit pedig éppen egy ilyen csillogó szellemű ember testi-lelki leépülése, és az erre való, hol rémült, hol rezignált, hol agresszív ráébredése miatt okvetlenül éreznünk kellene.

---

<sup>355</sup> Revizor, a kritikai portál, „Walter, a nagy fogás”, 2015.07.27.



Elmerrel

Vári Éva az, aki menti, ami menthető. Ha egy hibátlan stílusérzékű, kicsike Nagy Színésznő kiül a csónak peremére, jókora túlsúlyt ki tud egyenlíteni. És bár Ethel szerepe nem alkalmas rá, hogy ezt a rosszul kiosztott, félreértelmezett, vacak díszletben és – ami Ethelt illeti – a helyszínhez-alkalomhoz gyakran nem passzoló jelmezekben prezentált előadást egy kiragyogó szőlőjátékkal igazán élvezetessé tegye, Vári Éva az, aki „drámai”, azaz egyszerűen a színpad által megkövetelt töltést és tartalmat visz az előadásba, hogy az felülkerekedjen a napi félórás családi tévésorozatok níveljén. Övé a szép feladat is, hogy a játékkal belénk szuggeráljon, az ő szemével lássunk egy olyan Normant, akit ő lát, s akit ő nagyon szeret, megért és sajnál. Rá vár az is, hogy Benedek Miklós elterülése után – tekintet nélkül a groteszk látványra – hitelesen eljátssza Ethel halálos pánikját, aztán pedig elfojtsa az alig élő Norman harsány élcei miatti nevetést azzal a tökéletesen intonált kis monológgal a halállal való szembenézésről – beleértve, hogy hirtelen észbe kap, s az utolsó mondattal átvált „belülről” „kívülre”, a Norman megvigasztalására szánt kegyes hazugságra.



## X. FILMEK, TÉVÉJÁTÉKOK

Színpadai színésznőként Vári Éva nem nagy örömmel nyugtázza azt a tényt, hogy a világot jelentő deszkák helyébe a világot jelentő kamera lépett. Idézzük néhány idevágó interjút.

Kepes András TV-műsorában, a „Desszert”-ben 1998-ban Vári Éva elmesélte „nemzetközi filmkarrierje”, az 1996-os *Evita* történetét. Sajnos nyomtatásban nem tudjuk visszaadni az előadásmódját, amitől a közönség és a beszélgetőtársak (Kepes, Farkas Bertalan úrhajós, Kertész Ákos író) gurultak a nevetéstől.

Kepes András: – Éva, filmen nem szerepelt?

Vári Éva: – *De, hát ott is. Ott már nemzetközi sztár vagyok.*

Kepes András: – De magyar filmben?

Vári Éva: – *Ott még nem fedeztek fel. Csak nemzetközi karrierem van.*

Kepes András: – És miben játszott?

Vári Éva: – *Hát az Evitában.*

Kepes András: – Együtt a Madonnával?

Vári Éva: – *A Madonnával egy képen vagyok, igen. És ki vagyok írva a szereposztásban, hogy Mrs Magaldi: Eva Vari. A világban forgalmazzák!!! Azt hiszem, most hagyom abba a filmkarriert, amikor a csúcson vagyok! Innen már csak lefelé jöhet.*

Kepes András: – És mit kellett csinálni?

Vári Éva: – *Hát ez is varázslatos volt. Mert felhívtak telefonon, hogy itt fogják forgatni az Evitát, és hogy az Evita anyját kellene nekem játszani, ez egy nagyon jó szerep, rendkívül fontos szerep. Húsz évet kell öregedni és húsz kilót kell hízni. Mondom, a hízás nekem három vacsora, úgyhogy ez nem probléma. És akkor elmentem egy ilyen előinterjúra, ahol az asszisztensnő borzalmas kedves volt, és beszélgettünk, és fölverték. [...] Majd megmutatják az interjút Alan Parkernek, és ha neki tetszik, be fognak hívni. Mit ad isten, behívtak, megérkezett Alan Parker, és menjek el egy meghallgatásra. És küldtek egy kottát. Amire négy sor volt írva angolul, I love you, ez és amaz, ezt tanuljuk meg, és elő kell adni Alan Parker előtt. Éppen a Lang Györgyivel próbáltam a Jóéjszakát anyját, és mondtam neki, hogy én nem megyek el. Olyan mulatságos, én nem hiszem el, hogy így adnak valakinek egy szerepet. Azt mondja, mit veszíthetsz, elmegyünk! Elvitt oda kocsival, belökött a terembe, s rögtön elkezdtem kötekedni. Sötét volt a terem, ott ült a rendező, minket kiraktak oda a fénybe, hogy énekeljek, – mondtam, hogy nem éneklek. Nem kaptam meg a kottát? De megkaptam. Akkor miért nem énekelek? Mondom, mert nem hiszem el, hogy bárki meg tudja állapítani rólam, hogy én hogy tudok énekelni, négy sor után. Én Budapesten játszom az Edith Piafot, játszom a Vértestvéreket, tessék eljönni megnézni. Akkor azt mondták, hogy szavaljak. Mit mondjak?! József Attila: Levegőt!?, vagy mit mondjak el? Azt mondták, Éva, hát ezt ne csinálja, ezt nem lehet! (Tényleg, egyáltalán miért megyek oda, ha ott elkezdek kötekedni?) De mondjak valamit. Akkor a Piafból mondtam három mondatot. A rendező fölállt, kezet fogott velem, mondtott angolul valamit, magyarul hallgattam. Kimentem, és akkor a kezembe adtak egy levelet, amiben megköszönték a „Magas színvonalú, rendkívül értékes hozzájárulásomat, és a magyar színművészet ... csodálatos, minden”, és alá volt írva! És ahogy mentem ki, kiderült, hogy mindenki kezében ez volt, aki aznap arra járt... [...] Mondtam a Langnak, hozol engem ilyen hülye helyzetbe, belöpsz erre a tudom is én mire. És akkor*

egy hét múlva telefonáltak, hogy én játszom a Mrs. Magaldi szerepét. Elmesélték a szerepet, az tartott egy óráig. Amíg elmondták, hogy ki ez a szereplő. És akkor mondtam, hogy ez nagyon jó, ez felvétel alatt olyan négy perc körülbelül, de mindenesetre a Madonnával van egy közös jelenetem. Mikor felvették a jelenetet, hát nem a Madonna áll be először, hogy a fényt kimérik, meg a kamera hogy áll, hanem én természetesen, meg az argentin gyerekeim a Józsefvárosból, az is volt ott, olyan négy-öt...(körül nagy röhögés) hát bocsánat, én is argentin voltam! És akkor ott állt egy ilyen barna kartonruhás hölgy ilyen barna kardigánban, egy rossz bőrönddel. Mondom a tolmácsnőnek, mikor jön már a Madonna? Azt mondja, ő az. Én a Madonnát megszoktam szőkén, meg azok a jelmezek, és vártam, hogy jöjjön. És ott állt egy ilyen bánatos hölgy, és ő volt a Madonna. Úgyhogy ez a filmes karrierem. Megjelent magyar újságokban valami bestiális cikk, hogy Vári Éva Madonna ellenfele. Úgy szégyelltem magam, hogy az utcára nem mertem kimenni: olyan egyoldalú küzdelem, hogy én vagyok az ő ellenfele. Ugye a filmbeli szerepem szerint az volt, hogy az én férjemet csábította el, és nekem megrovoóan kellett őt néznie, hosszasan, a lépcsőn, hogy «Az enyém marad a férfi, és nem a tiéd!» Ez volt a drámai helyzet közöttünk.”

Megyeri Zoltán újságírónak így beszélt az Életképek forgatásáról: Ezt meg kell tanulni. Az az igazság, hogy az első részekben borzalmas voltam. Visszanéztem magam, és mondtam, hogy te atyaúristen, ilyen nem létezik, hogy ennyire rossz, kényszeredett és művi a megszólalásom! Ez pontosan attól volt, hogy zavart a sok beállítás, a lámpák, fények stb. A közeli felvételnél az ember óhatatlanul begörcsöl, hogy vajon hogy fogok kinézni? Viszont, hogy visszanéztem magam, rájöttem a hibákra, elszörnyedtem és próbáltam korrigálni ezeken a dolgokon. És itt is észre lehet venni a rutint. Figyeltem azokat a kollégákat, akik sokat szerepelnek a televízióban, néztem a mozdulataikat, hallgattam a hangjukat, tehát összességében mindent. Én az elején túl sokat gesztikuláltam, mint a színpadon, mert ugye az ember hozzászokik, hogy nagyobb, jobban látható mozdulatokra van szükség egy színházi előadásban. Talán a Kamaraszínházban nem, mert ott a közönség szinte a színpadon foglal helyet. Viszont a tévében, ha csak gondol valamire az ember, már látszik a szemében. És itt megint előjön a tapasztalat. Viszont arra rájöttem, hogy ugyanolyannak kell lennem, mint amilyen vagyok. Semmiféle felvett többlet nincs szükség. A legfontosabb talán itt is az adott szituáció, melyet megpróbálok úgy visszaadni a nézőknek, hogy az hihető legyen. Sokszor találkozom olyan megjegyzésekkel, hogy egy színházi színész miért játszik egy televíziós sorozatban. Erről nekem az a véleményem, hogy tulajdonképpen egy színészt a szerepei csinálnak meg, és a tévé adja el. Ez akármilyen szörnyű, de így van. Miután nincs már filmgyártás, nincs semmi, – abból, hogy valaki játszik egy színházban, esténként látják, mondjuk ötszázán, vegyünk egy ideális, nagyobb színházat, – az életben nem derül ki, hogy ki ő. Mivel az arcát nem ismerik. Az egy dolog, hogy a nevével már találkoztak, de sajnos nagyon sok olyan művész van, akiről a közönségnek fogalma sincs, hogy ki az. Bőven elég, ha a média háromszor megmutatja, már tudni fogják, hogy ki is az illető.”<sup>356</sup>

A riporter kérdésére, hogy mennyit lendített pályáján a televízió, így válaszolt: „Ó, hát sokat. Nagyon sokat. Amikor én Budapestre fölkerültem, akkor mindenki

<sup>356</sup> Színház.hu, 2006.02.03.

azt mondta – játszottuk a Kulkával a Hat hét, hat tánc című darabot a Thália Színházban, és akkor a közönség azt kérdezte – hogy ki ez a színésznő? Biztos Erdélyből jött; mert nem hallottak rólam. És akkor én már Jászai díjas és Érdemes Művész voltam vidéken, eljátszottam a Tetovált rózsától Tennessee Williamsen át, a Nem féliünk a farkastól Szomory Dezsőig, nem sorolom, Bolondot a Lear királyban, – tehát több volt mögöttem, mint ami előttem van, és nem tudták, hogy ki vagyok én, itt Budapesten. És akkor bekerültem egy tévésorozatba, és akkor innentől kezdve tudták, hogy vagyok. Már aki nézte a sorozatot, márpedig elég sokan nézték.[...] De nem hiszem, hogy nekem való a televíziózás vagy a filmezés. Mert nem vagyok elég szép hozzá, nem vagyok elég érdekes, nem vagyok elég fotogén. Nézem, hogy milyen gyönyörű képeket lehet csinálni a kollégáimról. Nézem magamat, és nagyon nem vagyok magammal megelégedve. Úgy gondoltam, hogy ez nem az én utam, az enyém a színház. De hát ez azzal jár, hogy esténként megnéz háromszáz ember, a tévét meg esténként megnézi egymillió ember. Tehát a kör bezárult.”<sup>357</sup>

Igaza volt Vári Évának, amikor 1998-ban a Desszert című tévéműsorban az Evitára célozva, nevetve azt válaszolta Kepes Andrásnak, hogy a magyar film számára még nem fedezték föl. Kepes Andrásnak is igaza volt – és lett –, mondván, ha valamilyen televíziós szappanoperában egy kis bugyuta szerepet játszana, ismerné az ország. Be is következett ez a 2004-2009 között vetített „Életképek” című teleregénnyel, amelynek hat évada alatt mind a száztizennégy epizódjában szerepelt Vári Éva.

A Wikipédián a „filmográfiája” 1973-tól 2009-ig hét mozifilm (játék- és rövidfilm) és tíz televízió-film, illetve filmsorozatot tartalmaz. Hiányzik a TV-filmjei közül az 1989-es Föloldozás, amely az első monodrámája volt, és a 2009-es Remix is, amely TV-film, nem egyszerűen egy színpadi előadás felvétele.

A listában szereplő mozi-és tévéfilmjeiben sokszor csak villanásnyi szerepeket játszott. Ha a stáblistán szereplő Vári Éva láthatása miatt néznénk meg Koltai Róbert „Sose halunk meg” és „Ámbár tanár úr” című filmjeit, csalódnunk fogunk. De ez a helyzet Bereményi Géza „Régimódi történet”-adaptációjával is. A Szabó Magda családregegyéből 2006-ban forgatott hatrészes tévéfilm ötödik és hatodik részében két rövid jelenete van Vári Évának, Jablonczay Lenke, Szabó Magda édesanyja rokonszenves zárdafőnöknőjeként, és jó is bennük. De Vári Éva felvillanása nem kellő kárpótlás a sorozatért, amely az igen jó regény olyasféle illusztrációjává sikeredett, mint a kötelező olvasmányok „100 híres regény” címén zanzásított változata.

Az Életképek című televíziós sorozat előtt felvillant már Vári Éva a Szomszédok című teleregény 312. epizódjában is, egy pár perces jelenet erejéig. Játzott az **Öregberény** című, az MTV-ben először 1993-95-ben sugárzott huszonegy részes „vidéki történet” öt epizódjában. A sorozatot Málnay Levente rendezte, (mint 1989-ben a Bolha a fülbe pécsi előadását), de az egyes epizódokat

---

<sup>357</sup> Lillás Reggeli, Hatoscsatorna, 2013.12.09., Paor Lilla interjúja

különböző neves írók, például Szakonyi Károly és Bertha Bulcsu írták. Ehhez képest meglepő, hogy a szokásosnál is naivabb a történet. Az öregberényi óvoda mindenését, az özvegy Mariskát játszotta Vári Éva, aki iránt gyengéd érzelmeket táplál a falu jószívű, lepukkant, kedves csirkefogója, „Kisfröccs” (Harsányi Gábor). Mariska egy egész jó szerep, jó is benne Vári Éva. Mariska azonban csak a mindvégig szereplő Kisfröccs által létezik. Ha Kisfröccsnek éppen emelkedőben van a csillaga, s ezért a polgáriassult Mariska hajlamos viszonzni az érzelmeit és meghívja vasárnapi, sáfrányos tyúkhúslevesre, Mariskát beleírják a sorozatba. Ha Kisfröccs újabb biznisze füstbe megy, s marad egy fűnyírásból, favágásból kisfröccsöző faluszéli habókos, és a nem bohém természetű Mariska dobja, akkor kiírják őt a sorozatból.

Vári Éva az *Életképek* első epizódjai láttán elszörnyedt, hogy milyen kényszeredett, művi a megszólalása. Ebből semmit nem lehet észlelni a majd tíz évvel korábbi *Öregberényben*: érzékenyen és abszolút természetesen játszik.

Az *Életképek* forgatókönyvírója, rendezője és producere Horváth Ádám volt, az 1987-től 1999-ig vetített, 331 fejezetből álló, rendkívül népszerű *Szomszédok* című tévésorozat rendezője. Az *Életképek* című teleregény tette föl Magyarország legnagyobb színpadi színésznőinek egyikét, hatvannégy éves korától, az országosan ismert színészek tablójára. Mert hat éven át (2004. március 30. és 2009. február 3. között, majd a tizenegy utolsó epizóddal 2009 szeptembere és decembere között) a köztelevízió fő-műsoridejében száztizennégy alkalommal (aztán a Duna Televízió, a Duna World és az M3-as csatorna ismétléseikor) beköltözött több millió sorozatkedvelő tévéző otthonába, hogy a főszereplő Kosári család Violájaként a közeli ismerősük legyen.

Jó szerep az általa játszott **Viola**. Aki a családját kapuzárási pánik folytán kitört szerelem miatt elhagyó dr. Kosári Tibor fogorvos (Gáti Oszkár), és Kosári Katinka rámenős, karrierista újságíró (Kováts Adél) mamája, az elhagyott feleségtől, Kosári Éva angol- és franciatanárnőtől (Hegy Barbara) született két kamaszlány nagymamája. Özvegy, egyedül nevelte fel a gyerekeit, nyugdíjas titkárnő, és most feketemunkával keres: cikkeket gépel a lánya kollégájának, Nagylaki János újságírónak (Kulka János), aki özvegyen él a kamaszfiával, s egy autósaffér miatti marakodás után nagysokára összeborul az elvált Kosári Évával. Minthogy Viola fia inkább az apukájának tűnt, utóbb megtudtuk, hogy Viola csak a nevelőanyja, úgyhogy az unokák sem igaziak, de ez a családi sokszögeken és Viola problémáin nem változtat. Nem elég, hogy a fia elvált, s ő most a hozzá, illetve a régi és az új családjához való lojalitás közt őrlődhet, de a lányát és az ex-menyét is Nagylaki János újságíróért öli a szerelem. (Nem akármi! Kulka János amorózóként, Jávor Pál szerepkörében, amint két szép színésznő vetélkedik érte!) Szóval, elég nehéz szegény Violának manőverezni ebben a helyzetben, s így használja is az ősi gyógyszert: szeret iszogatni, s nem mindig tudja, mennyi elég. A világért sem akar semmiből kimaradni, s így a kíváncsiság és pletykálgatás sem idegen tőle. Az *Életképek* leginkább élő, legkerekebb, nem papírízű – nem idealizált, nem mesterkelt – figurája Vári Éva Violája. (Még

Kováts Adél Katinkája ilyen). Megérdemelte a bókot, hogy a postán, vagy üzletben „leviolázzák”.

Az Életképek története a száztizennegyedik epizód végén nem fejeződött be, de a filmsorozat igen. „A gazdasági válság hatásai és a 9,5 milliárdos költségvetési forráselvonás miatt 2010. januárban bizonytalan időre kénytelen volt fel függeszteni az Életképek című sorozat új epizódjainak gyártását a Magyar Televízió. A sorozat az MTV munkatársainak, a nézőknek és az alkotóknak egyaránt fontos, a csatorna ezért továbbra sem tett le a folytatásról. Új epizódok gyártására ugyanakkor jelenleg nem állnak rendelkezésre a források a köztelevízióban, ezért egyelőre az Életképek korábbi részeit ismétli az MTV – közölte a sajtóiroda.”<sup>358</sup>

Most közelebbről szemügyre vesszük Vári Éva három filmszerepét.

Az első az 1989-ben készült, negyvenkilenc perces tévéfilm, a **Földreidőz**, Ördögh Szilveszter<sup>359</sup> novellájának adaptációja. A filmet L. Mészáros Katalin dramatizálta és Szegvári Menyhért rendezte, az operatőr Szalai András.

A Földreidőzéből az írónál egy generációval idősebb, a világháború idején a fiatal éveikben, s a film jelenidejében, a nyolcvanas évek elején az ötvenes-hatvanas éveikben járó házaspár történelem sújtotta életrajzát ismerjük meg, „**Az asszony**”, a feleség elbeszéléséből. Ez a monodráma nem igazi monológ, mert a feleség nem magában és nem is hozzánk, nézőkhöz beszél, hanem mindvégig a jelenlévő, de nekünk láthatatlan és meg sem szólaló férjéhez, rákényszerítve, hogy hagyja abba a tévénézést, és végre, most az egyszer, hallgassa meg. Felidézi az életüket, mert e hosszú-hosszú mondat végére, ahogyan ő az életük fordulópontjait látja, ki akarja tenni a pontot: föl akarja oldozni a férjét. Az utóbbi harminc évük alól is, s a mostani viszonya miatt is.

Az asszony talált gyerek volt, megszökött a nevelőszüleitől, s egy zárda fogadta be. A férfi nagyon szegény, sokgyerekes és egy iszákos apával megvert parasztcsaládból küzdötte fel magát orvostanhallgatóvá, s épp csak összeházasodtak, amikor behívták katonának. Szovjet hadifogságba esett, s onnan lelkes kommunistaként, igazságtevőként tért haza, és nem nőgyógyász, hanem ügyész, a vád képviselője lett a diktatúra legvéresebb éveiben, majd magasra jutott, félelmet keltő pártkader. Hogy ez szerinte sem volt egészen rendben, az onnan tudható, hogy keményen inni kezdett. Ebbe a félresiklott, fényes karrierbe pedig lassacskán tönkrement a szerelmük, a házasságuk, s ők maguk is tönkrementek. Mostanra a férfi a múltjával már kompromittálja a Pártot, nyugdíjazták. Az asszony, ez a lelenc-gyerek, aki soha senkihez nem tartozott, mint ehhez az emberhez s a gyerekeikhez – akik elköltöztek már, s most karácsonyra se jönnek haza – eltemette a férje miatt az ambícióit, hogy tanítónő legyen, vagy az orvos-férj mellett ápolónő. Háziasszony és anya lett, alárendelte magát a férjének, és kisebbségi érzés gyötri. Ehhez a kifakadáshoz is nagyon sok min-

---

<sup>358</sup> Origo, 2010.06.08.

<sup>359</sup> 2007-ben 59 évesen elhunyt József Attila-díjas író, műfordító, folyóirat-szerkesztő.

den, az egész élet keserve gyűlt össze benne, utolsó cseppként az, hogy meglátta a férjét a szeretőjével.

Látjuk a nagy, üresen kongó úri lakást, amelyben szinte elvész a hősnőnk. Mellesleg talányos a darab, nem lehet eldönteni, hogyan reagál vajon a férj. Tovább nézi-e a tévét, vagy felpattan és elrohan a szeretőjéhez karácsonyozni, vagy átöleli az asszonyt? Minden lehetséges. Ugyanis nem egy elvetemült fráter, meg lehet őt érteni, sőt sajnálni, Vári Éva gondoskodik erről.

Tökéletes empátiával, megrázóan és bravúrosan játssza ennek a csiga-biga érzékenységű, labilis – mindent elveszített, de a férjét még mindig annyira szerető, hogy most az útjából nagylelkűen félreálló – nőnek a nagyon nehéz szerepét Vári Éva. Ördögh Szilveszter ugyanis nem egy közönség-barát, rafinált író, aki a sűrű és nyomasztó, jellegzetesen kelet-európai, szocialista-realista történetet humorról ellenpontozná, vagy valami akcióval tenné mozgalmassá. A darab végig gyászos, könnyes, nem könnyű elkerülni az érzelgősséget, és/vagy az unalmat. Itt a monotónia ellenszereiről, a változatosságról, a tempó-váltásokról, a felcsigázásunkról, torkon-ragadásunkról és a lazításokról a rendező által segített színészi játéknak kell gondoskodnia, az író nem segít.

Antonioniéra emlékeztet a filmes stílus: elnyújtott, lassú tempó, ritkán változó kameraállás, hosszú beállítások, kevés vágás, sok és hosszú premier plan. Ha van filmes stílus, amely felboncol egy színészt, akkor ez az. Úgy tapad itt Vári Évára a kamera, mint Antonionié Monica Vittire. Ami mindehhez képest a film-színésznőséghez tartozó – és Vári Éva által magából hiányolt – fotogenitást, szépséget, érdekességet illeti, Vári Éva kiállja a próbát: szereti őt a kamera. Az után is, hogy a csap alá tartotta a fejét. Ellenőrizhetők az állításaink: a Földről felvételét meg lehet nézni a You Tube-on.

A második jó film-szerep, bár ez egy epizód-szerep, a 2005-ös „**Csaó, bambinó!**”-ban, Soós Péter filmjében a **Nagyanya** szerepe. Ezt is meg lehet nézni a You Tube-on. Minden út Pécsre vezet: Soós Péter (aki ma a ferencvárosi Pincészinház igazgatója) a bölcsészkar és a Színművészeti Főiskola filmrendező-szaka után Balikó Tamás alatt Pécsen kezdett rendezni, de 2001-ben, 2003-ban és 2004-ben a Budapesti Kamaraszínházban is rendezett, bár nem Vári Éva által játszott darabokat. Vári Éva először 1998-ban az Áldott állapot című, harminc perces kisfilmjében játszott egy kis szerepet.

A Csaó, bambinó! az 1956-os forradalom fekete-fehér állóképeivel és a főhős, „Én” (Rudolf Péter) rövid történelmi bevezetőjével kezdődik. Körülbelül 1960-ban vagyunk, „Énke” tizennégy éves, de őt az emlékeiben is az emlékező felnőtt „Én” játssza, mint ahogy „Te”, az öcs is a felnőtt Széles László. A film egy olyan elbeszélő fejében, az emlékezetében és fantáziájában játszódik, aki érzésünk szerint nagy tisztelője Federico Fellininek.

Egy szovjet-magyar úttörőcsapatok közötti ünnepélyes zászlócsere alkalmából rendezett úttörő jelmezbálon vagyunk. Nem véletlenül emlékezetes ez a hősünknek: innen akartak ugyanis lelépni, disszidálni az öccsével. S talán mert ekkor szakadt volna el tőlük (a disszidálás beláthatatlan időre ezt jelentette), a

családjáról felidéződő emlékei is ide az iskolabálba, illetve a képei közé ágyazódnak be. Itt lép fel a kikapós színésznő anyja, a forradalmi bizottság szervezőse miatt öt évre elítélt apa, hogy revüszámként korabeli slágereket énekeljenek. De énekel a kislány, akibe szerelmes, és táncol és énekel fantáziájában a nagymama és nagypapa is. Író és rendező oly sokat akar fogni, hogy ez a sok kicsúszik a markukból. Nem a történet sok, az elég sovány, és Soós Péter nem is egy történetet akar illusztrálni, hanem a film autonóm nyelvén akar mesélni. De a rengeteg látványtól túlszűfolt ez a film, s ugyanakkor nincs, ami összetartsa, mert ez az úttörőbál nem az adekvát kerete a hatvanas évek politikai és családi atmoszféráját bemutató mozaikoknak. A színészek azonban, Vári Éva is a nagymama szerepében, (és Rudolf Péter a mesélő „Én”, Udvaros Dorottya az anyja, Kovács Zsolt az apa és Jordán Tamás a nagypapa szerepében) nagyon jók.

Ellenkező híreszteléseivel szemben Vári Évának nincsenek semmiféle túlzott gesztusai, művi megszólalásai. (Már 1989-ben sem voltak.) Remekel a jeleneteiben, akár a nagypapával, Jordán Tamással utálkoznak, akár Kamillkát, a bárzongoristát csábítgatja a párducmintás plédjére a zöldbe römizni és csokolózni. És miután elsóhajtja „Hol van az a nyár?”, meglepetésként pompásan elénekli és eltáncolja egy másik slágerből a „Régi szerelem, még néha-néha visszajár/Ha kinn a Szigeten halkán búcsúzik a nyár”-ral kezdődő részt.



A harmadik film a Verebes István **Remix** című vígjátékának kamarszínházi előadása alapján Szurdi Miklós által rendezett, 2009-es tévéfilm. Ebben Vári Éva három egyenrangú főszerep egyikét, **Conchita Cortes** egykori filmdívát játssza. Az évtizedek óta visszavonult három egykori filmcsillag különbözőképpen vegetál. Zoé Marshall (Almási Éva) piál és lágfájdalmas, Margot Lamb (Zsurzs Kati) a családjához vonult vissza, unokát pesztrál, édességet fal, és a lánya és a veje úgy letörték, hogy dogni kezdett. Conchita Cortes a leg-erősebb közülük: „Nekem káoszom van! Én két lábbal állok a földön. Én zártam a karrieremet. Nekem ahhoz volt erőm. Én nem fogok még egyszer a házba belehalni... Élni akarok!” Pazar ez a Conchita Cortes! Vári Éva minden jelenete remek, az első utánózhatatlan grimaszától kezdve (az egyik szemé fennakad ugyanis, míg a másikat le-

hunyja), amit a búra alatt vág, meghallván, hogy a fodrász és vendége a hármójuk régi filmjeiről áradoznak, és Margot Lamb fekete hajzuhataga állítólag nem volt festett!!! – egészen a revüszámuk, a Yes Sir, I Can Boogie elénekléséig és eltáncolásáig, zöld strucctoll-bóbitával a fején. A kosztümjei is jók, és a filmfelvétel is: árgus szemekkel csípi el premier planban minden grimaszát és gesztusát. És vagy nagy színész, vagy nem is csak az, ahogy az őt fellépésre kapacitáló Steve-nek drámaian kifakad (mert ettől a halál-komoly játéktól olyan isteni ez a Conchita Cortes ebben a vígjátékban): *„Gyűlölöm a filmes szakmát! Gyűlölöm a színházi szakmát! A producereket, a rendezőket; a jelmeztervezőket, a hangosítókat, a világosítókat, a jegyszedőket, a pénztárosokat, mindenkit! Végeztem veletek, gengszterek!”*

Felidéztük Vári Éva három – nagyon különböző – olyan filmjét, amelyekben a szerepei lehetővé tették, hogy megmutassa, mit tud. Levonhatjuk azt a tanulságot, hogy ha kézbe vesz egy valamirevaló filmszerepet (beleértve az Életképek Violáját és az Öregberény Mariskáját is), azt éppen olyan jól eljátssza, mint a színpadi szerepeit, s a színészi ereje lejön a képernyőről is. Ezek csattanósan cáfolják a véleményét, hogy ő nem igazán jó filmszínész. Függetlenül attól, hogy ha visszanézi magát, nem szokott tetszeni magának. Elvégre egyetlen színész sem tetszhet mindenkinek.

Ezek a filmszerepek arról tanúskodnak, hogy semmi más nem állt Vári Éva filmes karrierjének útjában (de ez elég is volt), mint hogy nemigen kapott jó film-szerepeket.

## UTÓSZÓ

### „ÉRT SOK BÁNAT, ÖRÖM, ÁGYÓ, MEGKÖSZÖNÖM!”

Nehéz szívvel – mégis bizakodva írjuk ezt az epilógust.

Múlt ősszel, amikor belefogtunk a könyv írásába, négy pesti színházban öt darabban játszott Vári Éva. Sok színész örülne ennek. Mégis úgy gondoltuk, hogy ő „nincs a helyén”, s a tehetségével való pazarló bánásmód nem a magánügye, hanem mindenekelőtt a színházi életünk, s a színház-szerető publikum vesztesége. Részben ezért is igyekeztünk bemutatni – lehetőleg objektíven, a kritikai visszhangján keresztül -- ezt a gazdag, lenyűgöző színészi pályát.

Vári Éva most is öt darabban játszik négy pesti színházban -- a szezon végéig. Akkor leteszi minden szerepét, tekintet nélkül a teltházas előadásokra és hazaköltözik Pécsre. Ám így nyilatkozott: *„Nemrég felkérést kaptam a Pécsi Nyári Színházról [...] Ha valaki úgy gondolja, hogy rám van szüksége egy darabban, elvállal-*



lom a számomra is megfelelő felkéréseket.”<sup>360</sup> A budapesti pályafutását azonban befejezi. Bizonyára több oka van ennek, de az egyik ok megfejtését abban látjuk, hogy a művészi kvalitásának kihasználását illetően nincs olyan távlat a fővárosban, amely érdemessé tenné a kétlakiság további fenntartását.

„Ha kikerülünk egy társulatból, nem várhatjuk, hogy valahol azonnal helyet csináljanak nekünk” – mondta 2013-ban Vári Éva.<sup>361</sup> De öt év telt el a Budapesti Kamaraszínház bezárása óta. És Vári Éva – akinek nevét „a szakmában” jóformán nem ejtik ki és nem írják le legalább a „csodálatos” jelző nélkül – három bulvár-vígjátékban játszik két magánkézben lévő bulvárszínházban, egy negyedik bulvárkomédia epizódszerepében robotol a Pesti Színházban, amennyiben a három felvonás első jelenetétől az utolsóig színen van – alkalmanként néhány mondat erejéig, és egy monodrámát adott elő egy vendéglőből nyíló szobaszínházban. Három előadással pedig sűrűn kellett turnéznia is. Ezt nem neveznénk az egyik legnagyobb színésznőnk optimális foglalkoztatásának.

Mondják, Vári Éva is mondja, hogy a korosztálya számára nincs is szerep. Dehogy nincs. Kapásból: Kurácsi mama, Spiró Csirkefej c. darabjának Öregasszonya, Claire Zachanassian Az öreg hölgy látogatásában, Orbánné újra (hiszen a Pécsi Harmadik Színház Macskajáték-előadása elsikkadt), Alexandra újra Anouilh Colombe-jában (hiszen a kamaraszínházi előadását jóvátehetetlenül félrerendezték), Aurélie Giraudoux Chaillot bolondjában, vagy Aase a Peer Gyntben. De bátran játszhatná Vári Éva akár a Nem félünk a farkastól Martháját. Vagy ha biztosra akar menni egy színház, ott van Arbuzov Kései találkozásában Ligyija, vagy J. Kilty Kedves hazugjában Mrs. Campbell. És nem is kutakodtunk a kortárs vagy régebbi drámairodalomban, csak közismert szerepek ötlöttek fel. De nevetséges ötletelés ez, ha a szereposztók nem ötletelnek.

Vári Éva a legrangosabb színikritikusok könyvünkben is idézett szuperlatívuszait érdemelte ki. Leírták róla, hogy fokozhatatlanul zseniális, hogy a játszótársának lenni „priceless”, azaz kifejezhetetlen értékű ajándék, a hátának kifejező-képességéről fél oldal jelent meg, megállapították, hogy belehal a szerepeibe, mert csak így tud létezni, hogy a legnagyobbak egyike, és így tovább. De soha nem kapta meg a legjobb női főszereplőnek járó kritikusi díjat, jöllehet nem egy előadás köszönhette az ő játéknak a legjobb előadás díját. A 69. évében járt, amikor Kossuth-díjat kapott. Utána eljátszotta – egyebek mellett – Conchita Cortest, Florence Foster Jenkinst, Sarah Bernhardt-t, majd Edith Piafot és Rose-t a szóló-estjeinek reprízeiben, még öt évig megtöltötte a Thália Színházat a Hat hét, hat tánc Lilyjeként, s az ötödik szezonban tölti meg pótszékes teltházakkal a Játékszínt Alice Posticjával. S ha végignézzük a Nemzet Színészei, a Nemzet Művészei, a Prima-díjasok, a Prímissima-díjasok tablóit, akkor tisztességgel nem állítható, hogy csupa Vári Évánál nagyobb színművészt találunk rajtuk. De vannak színészeink, akik mágnesként vonzzák, míg Vári Éva mintha kémiailag taszítaná a plecsniket. Őt az illusztris szakmai szféra a fővárosban mellékvágá-

---

<sup>360</sup> hvg.hu/kultúra/2017.04.03.Vári Éva:”Nem szántam bombasztikus hírnek, hogy abbahagyom”; Szentgyörgyi Rita interjúja.

<sup>361</sup> 168 óra 2013.11.18. Elhallgatások és kibeszélések, Sztankay Ádám interjúja

nyon hagyta. Nincs min csodálkozni, ha a pályájának 60. évfordulóját nem kívánja bevárni Pesten.

Ő egyébként soha az életben nem említene nyilvánosan, ha az általunk föl-  
említett dolgok netán tényleg bántanak is. De Vári Évát nem csak a szerepeivel  
nem szabad összetéveszteni, hanem a közkeletű önarcképével sem, amely az  
erős Vári Évát ábrázolja. Aki fegyelmezett, kiegyensúlyozott, flegmatikus. Akit  
a balszerencse csak megedz. Aki kiugrik a kútból is. Aki a Budapesti Kamara-  
színház bezárása után azt mondta: *„Én már eleget láttam ahhoz, hogy ne betegedjek  
bele az ilyesmibe.”*<sup>362</sup> Akinek mindig van ereje önmagán ironizálni. Aki szabad-  
úszóként így nyilatkozott: *„Én magamat nem menedzselem. Ennyi idős koromig én  
elég sokat mutogattam magamat, és ha nem kellek, akkor én ezt tudomásul veszem.”*<sup>363</sup>  
Ha eleget láttuk őt színpadon, ahol sokat elárul magáról, és elegendő interjújára  
eléggé odafigyeltünk, e portré alatt megsejtünk egy hiperérzékes, nagyon  
könnyen sebezhető Vári Évát. És van erős Vári Éva is, de az ereje nem valami  
konstans acélsodrony, hanem a „mégis-morál”, a „csakazértis” ereje. A színpad  
az a hely, ahol hatalmas az ereje.

Lehet, hogy Vári Éva, mint „Virgo” -- a betakarítást, a télre való készülődést  
szimbolizáló csillagjegy szülötte – hajlamos idejekorán megidézni azt, ami fé-  
lelmes. De aki látta színpadon mostanában, az megerősítheti, hogy bőven idő  
előtt vonulna vissza. És nem is veszélytelen dolog visszavonulni attól, amiért az  
ember élt.

De hála istennek, Vári Éva a színházból nem ábrándult ki: *„Én úgy érzem, ab-  
szolút semmitmondó magánéletem volt. [...] A boldogságomat én mindig héttől este tí-  
zig éltem meg, vagy a próbákon, vagy az előadásokon. Az előadásokon én annyi szerete-  
tet, annyi elfogadást kaptam, amit a magánéletben nem kaptam meg.”*<sup>364</sup> Legutóbb is  
úgy nyilatkozott: *„Örülök, hogy erre a csodálatos, gyötrelmes pályára keveredtem.”*<sup>365</sup>  
Vele örülhetünk. „Noblesse oblige” – és Vári Éva eleget tett a talentuma paran-  
csának. Molière is úgy tartotta: *„Les feux de la rampe demandent tout un  
homme”* – a színpad teljes embert követel.

A híradás, hogy „Vári Éva befejezi a színészetet”, hamisnak bizonyult. A pá-  
lyája pedig eddig is mesebeli fordulatokat hozott. A Pécsi Nemzeti Színház, a  
Pécsi Harmadik Színház és a pécsi közönség visszakaphatja nagy színésznőjét,  
akinek gyökerei egyébként a budapesti negyedszázad alatt is Pécsre nyúltak.  
Talán nem véletlen, hogy márciusban Pécs városa a Kulturális Nagydíjával tün-  
tette ki, s a Pécsi Harmadik Színház a honlapján egy oldalon át gratulált ehhez.  
És talán megismétlődhet, amiről a '80-as éveket felidézve Lang Györgyi beszélt:  
*„Egyszer csak azt láttuk, hogy kialakul körülötte egy ilyen mag. Fiúk, lányok,  
akik fogják magukat, fölülnek a vonatra és eljönnek a premierre. Nagyon iri-  
gyeltük ezt. Nagyon!”*<sup>366</sup>

<sup>362</sup> 168 óra, 2013.11.18. Elhallgatások és kibeszélések, Sztankay Ádám interjúja

<sup>363</sup> Lillás Reggeli, Hatos csatorna, 2013.12.09. Paor Lilla interjúja

<sup>364</sup> Civil Rádió, Merítés, Színház az egész világ, Csaba Beatrix interjúja, 2013.10.16.

<sup>365</sup> hvg.hu/kultúra/2017.04.03. Szentgyörgyi Rita interjúja

<sup>366</sup> Vári Éva a XXI. században 2. rész, RTL Klub, 2009.09.29.

A budapesti közönség nevében legalább ezzel a könyvvel szeretnénk köszönetet mondani.

(Budapest, 2017. május)



Pécs Kulturális Nagydíjasa, 2017. március 15.

# FÜGGELÉK

## Vári Éva színpadi szerepei

---

Lezárva: 2017 május

Rövidítések:

BKSZ = Budapesti Kamaraszínház

KCSGSZ = Kaposvári Csiky Gergely Színház

PNSZ = Pécsi Nemzeti Színház

OP = Orlai Produkció, Belvárosi Színház

- Ethel Thayer** E. Thompson: *Aranytó*, OP 2015.07.24.  
**Mama** Molnár Ferenc: *A testőr*, Pesti Színház, 2015. 03.07.  
**Rose** M. Sherman: *Rose*, OP Spinoza Színház, 2013.11.12.  
**Alice Postic** Popplewell - Thomas: *A hölgy fecseg és nyomoz*, Játékszín, 2013.03.07.  
**Edith Piaf** *Önálló est*, OP 2012. 09.30.  
**Sarah Bernhardt** J. Murell: *Az isteni Sarah*, OP 2012. 03.24.  
**Jean Horton** R. Harwood: *A nagy négyes*, OP 2011.05.27.  
**Florence Foster Jenkins** P. Quilter: *Mennyei!* BKSZ 2011.04.30.  
**Conchita Cortes** Verebes István: *Remix*, BKSZ 2009.10.25.  
**Doris Levine** Bobrick - Stein: *Csókol anyád!* OP Thália Színház, 2009.07.21.  
**Ambra** A. Nicolaj: *Hárman a padon*, BKSZ 2008.09.27.  
**Alice Postic** Popplewell - Thomas: *A szegény hekus esete a papagájjal*, BKSZ 2007.10.20.  
**Lily Harrison** Alfieri: *Hat hét, hat tánc*, OP Thália Színház, 2006.09.30.  
**Maude** C. Higgins: *Harold és Maude*, BKSZ 2005.10.08.  
**Grace Allen** D. Hare: *Amy világa*, BKSZ 2004.12.04.  
**Linda** A. Miller: *Az ügynök halála*, Thália Színház, 2004.09.30.  
**Alexandra** J. Anouilh: *Colombe*, BKSZ 2004.04.30.  
**Orbánné** Örkény: *Macskajáték*, Pécsi Harmadik Színház 2003.12.17.  
**Lídia** Antonioni - Kiss Csaba: *A szakítás*, BKSZ 2003.10.04.  
**Edith Piaf** *Önálló est*, BKSZ-Tivoli, 2002.  
**Rose** M. Sherman: *Rose - másrészt viszont*, BKSZ 2002.10.19.  
**Bódogné** Szakonyi: *Adáshiba*, PNSZ 2002.07.12.  
**Aurora** McNally - Kander - Ebb: *A pókasszony csókja*, BKSZ 2001.12.20.  
**George kisasszony** E. E. Schmitt: *Frédéric*, BKSZ 2001.09.15.  
**Nagymama** Neil Simon: *Yonkersi árvák*, PNSZ 2000.10.13.  
**Johnsonné** D. Storey: *Anyánk napja*, BKSZ 2000.03.18.  
**Zsugori** M. Vargas Llosa: *Rossz nő*, BKSZ 1999.02.13.  
**Cecília** Kálmán Imre: *Csárdáskirálynő*, PNSZ 1998.01.23.  
**Feleség** Spiró: *Kvartett*, Pécsi Harmadik Színház - BKSZ 1997.09.22.  
**Mrs. Prentice** J. Orton: *Amit a lakáj látott - a kulcslyukon át*, BKSZ 1997.04.02.  
**Arkagyina** Csehov: *Sirály «Madárkák»*, BKSZ 1997.02.15.

**Mona Stangly** King - Masterson - Hall: Volt egyszer egy kupleráj Texasban, BKSZ 1996.09.28.

**Mama** M. Norman: Jó éjszakát, mama! BKSZ 1995.12.01.

**Tótné** Örkény: Tótek, Pécsi Harmadik színház 1995.10.08.

**Edith Piaf** Pam Gems: Piaf, BKSZ 1995.03.11.

**Özvegy Húberné** Füst Milán: Boldogtalanok, Pécsi Harmadik Színház, 1994.11.05.

**Anya** W. Russell: Vértestvérek, BKSZ 1994.02.25.

**Asszony, Anya** J.-D. Magnin: Húsdarab, avagy a tékozló fiú visszatérése, PNSZ 1993.12.02.

**Hermina Schrott** Fritz i pjevacica, Pécsi Horvát Színház, 1993 nyara

**Peacockné** Brecht - Weill: Koldusopera, BKSZ 1993.05.08.

**Júlia** Maugham - Verebes István : Csodálatos vagy, Júlia! PNSZ 1993.02.26.

**Mirena Lock** Szakcsi Lakatos – Csemer: Cigánykerék, BKSZ 1992.09.26.

**Champigny bárónő** Labiche: A florentin kalap, PNSZ 1992.03.13.

**Anna** McNally-Kander-Ebb: The Rink «Görkorcsolya-pálya», PNSZ 1992.01.24.

**Titánia** Shakespeare: Szentivánéji álom, PNSZ 1991.10.11.

**Serafina Delle Rose** T. Williams: A tetovált rózsa, PNSZ 1991.03.16.

**Anya** Szép Ernő: Vőlegény, PNSZ 1990.12.21.

**Edith Piaf** Önálló est, Művészetek Háza Pécs, 1990.

**Mrs. Prentice** J. Orton: Amit a lakáj látott, PNSZ 1990.10.12.

**Madám** M. Krleža: Szentivánéji búcsú, Pécsi Nyári Színház, 1990.07.27.

**Shirley Valentine** W. Russell: Én, Shirley, PNSZ 1990.03.09.

**Raymonde Chandebise** Feydeau: Bolha a fülbe, PNSZ 1989.12.08.

**Olga hercegnő** Turgenyev - Szakonyi: Apák és fiúk, PNSZ 1989.10.06.

**Martha** E. Albee: Nem félünk a farkastól, PNSZ 1989.04.07.

**Hocinesze Leokádia** Brecht: Egy fő az egy fő, PNSZ 1989.01.20.

**Fjokla Ivanovna** Gogol: Háztűznéző, PNSZ 1988.02.28.

**Louise de Clérambard grófné** M. Aymé: Clérambard, PNSZ 1988.01.15.

**Johnsonné** D. Storey: Anyánk napja, PNSZ 1987.10.30.

**Emília** R. Vitrac: Viktor, avagy a gyermekuralom, PNSZ 1987.03.21.

**Bolond** Shakespeare: Lear király, PNSZ 1986.10.10.

**Louise** Szomory Dezső: Bella, PNSZ 1986.04.19.

**Mary** E. Bond: Kinn vagyunk a vízből, PNSZ 1986.02.28.

**Anya** W. Russell: Vértestvérek, PNSZ 1986.01.11.

**Josie** N. Dunn: Gőzben, Pesti Vigadó 1985.11.11., PNSZ 1986.10.12.

**Candida** J. B. Shaw: Candida, PNSZ 1985.10.18.

**Amélie Pochet** Feydeau: A barátom barátnője, PNSZ 1984.12.22.

**Énekesnő** Barillet - Grédy: A kaktusz virága, PNSZ 1984. 10.05.

**Mujkóné** Huszka Jenő: Gül Baba, Pécsi Szabadtéri Táncszínház, 1984.07.18.

**Anita** Békés Pál: Szegény Lázár, PNSZ 1984.04.25.

**De la Roche grófné** J. M. R. Lenz: Katonák, PNSZ 1984.03.31.

**Mirena Lock** Szakcsi Lakatos – Csemer: Cigánykerék, PNSZ 1984.02.11.

**Edith Piaf** V. Legentov: Nem bánok semmit sem, PNSZ 1983.11.28.

**Nevelőnő** Büchner: Leonce és Léna, PNSZ 1983. 04.09.

**Dorine** Molière: Tartuffe, PNSZ 1983. 02.19.

**Magda** Szomory Dezső: *Hagyd a nagypapát!* PNSZ 1982.11.06.

**Várja** Csehov: *Cseresznyés kert*, PNSZ 1982.10.02.

**Livia** Corneille: *Cinna*, Pécsi Nyári Színház 1982.07.15.

**Prostituált, Főnökasszony** Dario Fo: *Hetedik parancsolat, Ne lopj - annyit!*  
PNSZ 1982.01.15.

**Valéria** Scarnicci - Tarabusi: *Kaviár és lencse*, PNSZ 1981.10.23.

**Rica Maca** Zerkovitz: *Csókos asszony*, Pécsi Nyári Színház, 1981.07.19.

**Velma Kelly** Kander - Ebb - Fosse: *Chicago*, PNSZ 1981.02.15.

**Marianne** Kellér - Horváth - Szenes: *A szabin nők elrablása*, PNSZ 1980.12.06.

**Szima** Mihail Roscsin: *Olga*, PNSZ 1980.10.18.

**Júlia dajkája** Csajkovszkij - Shakespeare - Tóth Sándor: *Rómeó és Júlia*,  
Pécsi Nyári Színház, 1980.07.02.

**Piri** Molnár Ferenc: *Menyegző*, PNSZ 1980.02.09.

**Marie Lassarus** A. Lernet-Holenia: *Hússaláta*, PNSZ 1980.02.09.

**Hortense, szobalány** Feydeau: *A szobalány fütyül rám*, PNSZ 1980.02.09.

**Irén** Illyés Gyula: *Homokzsák*, PNSZ 1979.12.07.

**Stázi** Kálmán Imre: *Csárdáskirálynő*, PNSZ 1979.10.06.

**Vidéki primadonna** Illyés Gyula: *Homokzsák*, Gyulai Várszínház, 79.07.21.

**Melusina grófnő** Kodály: *Háry János*, PNSZ 1979.03.30.

**Lávra** M. Roscsin: *Szerelvény a hátországban*, PNSZ 1979.02.16.

**Dura** Marin Držić: *Dundo Maroje*, PNSZ 1979.01.06.

**Gianetta** Heltai Jenő: *A néma levente*, PNSZ 1978.10.14.

**Kinga, apáca** Spiró György: *Nyulak Margitja*, PNSZ 1978.10.13.

**Amelia** Garcia-Lorca: *Bernarda Alba háza*, PNSZ 1978.04.21.

**Violet** G. B. Shaw: *Tanner John házassága*, PNSZ 1977.12.02.

**Heléna** Euripidész: *Trójai nők*, PNSZ 1977.09.30.

**Pauer Márta** Hegedűs Géza: *Lackner Kristóf*, PNSZ 1977. Soproni Ünnepi Hetek

**Aldonza** Cervantes - Wassermann - Leigh - Darion: *La Mancha lovagja*,  
PNSZ 1977.02.25.

**Léonie** Feydeau: *A nagy szülés*, PNSZ 1976.12.19.

**Yvonne** Feydeau: *Őnagysága megboldogult*, PNSZ 1976.12.19.)

**Rebeka** Illyés Gyula: *Dániel az övéi között*, Gyulai Várszínház 1976.07.17.

**Kispál Jula, árvalány** Tamási Áron: *Ősvégasztalás*, PNSZ 1976.03.02.

**Olga** Illyés Gyula: *Orfeusz a felvilágban*, PNSZ 1975.10.10.

**Lulugyi** Szakcsi Lakatos - Csemer: *Egyszer egy cigánylány*, PNSZ 1975.09.14.

**Ariel** Shakespeare: *A vihar*, PNSZ 1975.06.13.

**Tamara** Viktor Rozov: *Kényes helyzet*, PNSZ 1975.01.24.

**Hámorilla** Páskándi Géza: *Szeretők a hullámhosszon*, PNSZ 1975.11.15.

**Stella** Offenbach: *Hoffmann meséi*, PNSZ 1974.12.13.

**Sári** Molière: *Don Juan*, PNSZ 1974.11.29.

**Zsuzsanna** Illyés Gyula: *Dupla vagy semmi, azaz két életet, vagy egyet se*,  
PNSZ 1974.10.05.

**Belotte** Leo Fall: *Pompadour*, Szolnoki Szigligeti Színház, 1974.06.21.

**Kláva Lurko** V. Katajev: *Bolond vasárnap*, PNSZ 1974.05.03.

**Mujkóné** Huszka Jenő - Martos Ferenc: *Gül Baba*, PNSZ 1974.01.18.

**Kurtizán** *Shakespeare: Tévedések vígjátéka*, PNSZ 1973.11.06.  
**Diabolo Pepita** *Dunajevszkij: Szabad szél*, PNSZ 1973. 09.30.  
**Lenke** *Molnár Ferenc: A doktor úr*, PNSZ 1973.04.20.  
**Évi** *Fazekas Mihály: Lúdas Matyi*, PNSZ 1973.10.21.  
**Fanny** *M. Mihura: Három cilinder*, PNSZ 1973.01.16.  
**Ben** *M. Twain: Tom Sawyer kalandjai*, PNSZ 1973.01.13.  
**Sura** *Rjazanov – Braginszkij: Munkatársak*, PNSZ 1972. 11.  
**Charlotte** *Jacobi Viktor: Sybill*, PNSZ 1972.09.30.  
**Baby** *Henderson - Schwab – DeSylva: Diákszerelem*, PNSZ 1972.04.14.  
**Bessy** *Jacobi Viktor: Leányvásár*, PNSZ 1971.02.26.  
**Málka** *Kálmán Imre - Bakonyi Károly: Az obsitos*, PNSZ 1972.02.18.  
**Ninon** *Kálmán Imre: Montmartre-i ibolya*, PNSZ 1971.10.08.  
**Martine** *J. Deval: A potyautas*, PNSZ 1970.12.05.  
**Tamara** *S. Marshak: Bűvös erdő*, PNSZ 1970.10.30.  
**Daisy** *Ábrahám Pál: Bál a Savoyban*, PNSZ 1970.10.02.  
**Marcsa** *Szirmai Albert: Mágánás Miska*, PNSZ 1970.03.20.  
**Anita** *L. Bernstein: West Side Story*, PNSZ 1970.01.23.  
**Ilcsi** *Abay Pál: Ne szóljatok bele!* PNSZ 1969.11.21.  
**Miss Mabel** *Kálmán Imre: Cirkuszhercegnő*, PNSZ 1969.10.10.  
**Lulu** *Michel André: Lulu*, PNSZ 1969.04.03.  
**Nánika** *J. Nestroy: Lumpáciusz Vagabundusz*, PNSZ 1969.03.07.  
**Midili Hanum** *Leo Fall: Sztambul rózsája*, PNSZ 1969.01.17.  
**Piroska** *Kövesdi Nagy Lajos: Isten véled, édes Piroskám*, PNSZ 1968.11.22.  
**Juliette** *Lehár: Luxemburg grófja*, PNSZ 1968.10.04.  
**Lisette** *Fényes Szabolcs: Rigó Jancsi*, PNSZ 1968.05.10.  
**Liza** *Kálmán Imre: Marica grófnő*, PNSZ 1968.01.26.  
**Elly** *Szüle Mihály: Egy bolond százat csinál*, PNSZ 1967.11.24.  
**Mi** *Lehár: A mosoly országa*, PNSZ 1967.10.06.  
**Clarisse** *Huszka Jenő: Lili bárónő*, PNSZ 1967.05.13.  
**Eliza Doolittle** *F. Loewe: My Fair Lady*, PNSZ 1967.03.31.  
**Ramona del Santos** *Szirmai Albert: Alexandra*, PNSZ 1967.01.13.  
**Julis** *Szántó Armand – Szécsén Mihály: Dunaparti randevú*, PNSZ 1966.11.11.  
**Stázi** *Kálmán Imre: Csárdáskirálynő*, PNSZ 1966.09.30.  
**Beatrice** *Goldoni: Két úr szolgálja*, PNSZ 1966.06.03.  
**Grétl** *J. Strauss: Mesél a bécsi erdő*, PNSZ 1966.05.06.  
**Fiatalasszony** *Sartre: A legyek*, PNSZ 1966.04.15.  
**Anina Miramonti** *Kálmán Imre: Ördöglovas*, PNSZ 1966.02.04.  
**Marcsa** *Nóti Károly: Nyitott ablak*, PNSZ 1965.11.26.  
**Bambina** *Behár György: Éjféle randevú*, PNSZ 1965.10.01.  
**Antoinette Sevigéné** *Marcel Achard: A bolond lány*, PNSZ 1965.06.04.  
**Eszter** *Fejes Endre: Rozsdatemető*, PNSZ 1965.05.14.  
**Ach Wong** *Ábrahám Pál: Viktória*, PNSZ 1964.12.23.  
**Cecilia Eddington** *Tabi László: Fel a kezekkel!* PNSZ 1964.12.05.  
**Apród** *Shakespeare: III. Richárd*, PNSZ 1964.10.16.  
**Panni** *Huszka Jenő: Mária főhadnagy*, PNSZ 1964.09.25.

**Sylvia** *Hervé: Nebáncsvirág, PNSZ 1964.05.15.*  
**Éva** *Behár György: Susmus, PNSZ 1964.03.29.*  
**Bianka** *Huszka Jenő: Aranyvirág, PNSZ 1964.01.17.*  
**Raka** *Ábrahám Pál: Hawaii rózsája, PNSZ, 1963.09.20.*  
**Éva** *Behár György: Susmus, KCSGSZ 1963.05.31.*  
**Panka** *Millöcker: Koldusdiák, KCSGSZ 1963.03.08.*  
**Fini** *Lehár: A mosoly országa, KCSGSZ 1963.01.11.*  
**Marianna** *Molière: Tartuffe, Szolnoki Szigligeti Színház, 1962.12.01.*  
**Apród** *Shakespeare: Rómeó és Júlia, KCSGSZ 1962.*  
**Dódi** *Abay Pál – Horváth Jenő: Szeress belém! KCSGSZ 1962.05.18.*  
**Miss Mabel** *Kálmán Imre: Cirkuszhercegnő, KCSGSZ 1962.03.16.*  
**Kati** *Brecht: Szejk a második világháborúban, KCSGSZ 1962.01.05.*  
**Jancsi** *Háray Ferenc: Mesebál, KCSGSZ 1961.*  
**Jolánka** *Lehár: Cigányszerelem, KCSGSZ 1961.04.21.*  
**Ili** *Kállai István: Majd a papa, KCSGSZ 1961.04.01.*  
**Édi** *Schubert – Berté: Három a kislány, KCSGSZ 1961.01.20.*  
**Irén** *Kertész Imre: Bekopog a szerelem, KCSGSZ 1960.12.16.*  
**Pincérnő** *V. Bojcsuk: Üzlet az udvarban, KCSGSZ 1960.11.25.*  
**Sylvia** *Hervé: Nebáncsvirág, KCSGSZ 1960.03.04.*  
**Ach Wong** *Ábrahám Pál: Viktória, KCSGSZ 1959.04.24.*  
**Marika** *Lincke – Bolten – Baeckers: Luna asszony, KCSGSZ 1959. 01.13.*  
**Mókus** *Lászlóffy Lajos: Piroska és a farkas, KCSGSZ 1958.12.24.*  
**Birike** *Móricz Zsigmond: Nem élhetek muzsikaszó nélkül, KCSGSZ 1958.10.10.*

## Vári Éva kitüntetései

---

- Janus Pannonius díj
- Nívódíj – 1972
- Pro Teatro díj – 1974
- Jászai Mari díj – 1984
- Érdemes Művész – 1989
- A Pécsi Nemzeti Színház örökös tagja – 1990
- A legjobb női epizódszereplő díja, Országos Színházi Találkozó - 1995
- Kiváló Művész - 2003
- Pro Communitate díj Pécs városától – 2003
- Sűgő Csiga fődíj – 2003
- Sűgő Csiga díj – 2005
- Sűgő Csiga díj – 2006
- Teátrista Gyűrű, Bartók Kamaraszínház, Dunaújváros – 2006
- Halhatatlanok Társulatának örökös tagja – 2007
- Kossuth-díj – 2009
- Pécs Város Kulturális Nagydíja – 2017



## Fontosabb portréfilmek, televíziós interjúk forráshelyei

---

„Nem bánok semmit sem” – Portréfilm Vári Éva színművészeiről

Rendező: Mispál Attila

Duna TV „Kézjegy” c. műsor, 2009.08.23.

<https://www.youtube.com/watch?v=qaOWILgljgI>

Vári Éva a XXI. században 1.

RTL Klub, 2009.09.29.

<https://www.youtube.com/watch?v=iRVvt0qm3vU>

Vári Éva a XXI. században 2.

<https://www.youtube.com/watch?v=SKMaiRfdLNY>

„Záróra” c. kulturális műsor, MTV2, Veiszer Alinda interjúja, 2011.04.13.

<https://www.youtube.com/watch?v=tylbNDGPvp8&t=1886s>

„Fehéren-feketén” c. műsor, Körzeti Magazin Pécs,

műsorvezető Szolnoki András, MTV2, 2011.05.31.

[nava.hu/id/1193314/](http://nava.hu/id/1193314/)

„Lillás Reggeli” c. műsor, Hatoscsatorna, 2013.12.09.

<https://www.youtube.com/watch?v=gnxJFiPKbDI&t=1421s>

„Ridikül” c. műsor, MTV1, 2014.02.12.

[nava.hu/id/1803976/](http://nava.hu/id/1803976/)

„Kultúrmozorzsák” c. műsor, Hatoscsatorna, 2015.05.13.

<https://www.youtube.com/watch?v=hDM9Q7g9Zwc>

\*\*\*

## Színházi előadások felvételeinek forrásokhelyei

---

**Gőzben** 1985

<https://www.youtube.com/watch?v=iF3gaXm1TjU>

**Viktor, avagy a gyermekuralom** 1987

<https://www.youtube.com/watch?v=UxvFR97XZX4>

**Föloldozás** 1989 (TV-film)

[https://www.youtube.com/watch?v=zYBsD5JXS\\_U&t=96s](https://www.youtube.com/watch?v=zYBsD5JXS_U&t=96s)

**Bolha a fülbe** 1989

<https://www.youtube.com/watch?v=9RKiAameqm8&t=61s>

**Én, Shirley** 1990

<https://www.youtube.com/watch?v=JZwkbbFW5Qc&t=17s>

**Szentivánéji álom** 1991

[https://www.youtube.com/watch?v=anSex9\\_tVR4](https://www.youtube.com/watch?v=anSex9_tVR4)

**The Rink** (Görkorcsolyapálya) 1992

<https://www.youtube.com/watch?v=ga6Hy8iznYM&t=1101s>

**Cigánykerék** 1992

<https://www.youtube.com/watch?v=fA9lvImHG1A&t=5802s>

**Csodálatos vagy Júlia!** 1993

<https://www.youtube.com/watch?v=RIWq4Zxj89E>

**Vértestvérek** 1994

<https://www.youtube.com/watch?v=EASLcnwotS8&t=1462s>

**Jóéjszakát Mama!** 1995

[https://www.youtube.com/watch?v=JBK\\_S2myjaU&t=3s](https://www.youtube.com/watch?v=JBK_S2myjaU&t=3s)

**Gems: Piaf** 1995

<https://www.youtube.com/watch?v=aAfkG-S6ND4&t=5622s>

**Váltottam én egy jegyet a másra** 1996

<https://www.youtube.com/watch?v=jiOkN75fbAw&t=229s>

**Rossz nő** 1999

<https://www.youtube.com/watch?v=IO1jdFB5HXc&t=9s>

**A pókasszony csókja** 2001

<https://www.youtube.com/watch?v=FjQ5FBPaS5Y&t=4629s>

**Rose** 2002

<https://www.youtube.com/watch?v=7RnpArfoOPg&t=150s>

**Macskajáték** 2003

<https://www.youtube.com/watch?v=qHgDS3h4rfA&t=510s>

**Kvartett** 2007

[https://www.youtube.com/watch?v=a\\_udZ\\_V6BSw&t=3195s](https://www.youtube.com/watch?v=a_udZ_V6BSw&t=3195s)

**Remix** 2009 (TV-film)

<https://www.youtube.com/watch?v=TA0VoKNBDMY&t=1926s>

**Piaf-est**

<https://www.youtube.com/watch?v=fRYHE7nLJsY&t=620s>

\*\*\*